

KAJAANIN KAUPUNKI
PYHÄNNÄN KUNTA

Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan osayleiskaavoitus
Piiparinmäen tuulivoimapuiston osayleiskaava

Kaavaehdotus 19.5.2015

Yhteystiedot

Kajaanin kaupunki
Pohjolankatu 13
87100 Kajaani

Yhteyshenkilöt:
Ismo Vendelin
Yleiskaavasuunnittelija
Puh. 044 421 4188
ismo.vendelin@kajaani.fi

Osmo Nuutinen
Kaavasuunnittelija
Puh. 044 7100 297
osmo.nuutinen@kajaani.fi

Pyhännän kunta
Manuntie 2
92930 Pyhäntä

Yhteyshenkilö:
Timo Aitto-oja
Rakennustarkastaja
Puh. 040 1912 203
timo.aitto-oja@pyhanta.fi

Metsähallitus Laatumaa, Tuulivoima
Veteraanikatu 5
90100 Oulu

Yhteyshenkilöt:
Olli-Matti Tervaniemi
Ympäristöasiantuntija
Puh. 040 195 6934
olli-matti.tervaniemi@metsa.fi

Heli Harjula
Tuulivoima-asiantuntija
Puh. 040 751 0875
heli.harjula@metsa.fi

Ramboll Finland Oy
Kampusranta 9 C
60320 Seinäjoki

Yhteyshenkilöt:
Liisa Märijärvi-Vanhanen
Projektipäällikkö
Puh. 040 556 0473
liisa.marijarvi-vanhanen@ramboll.fi

Juha-Matti Märijärvi
Projektikoordinaattori
Puh. 040 825 6260
juha-matti.marijarvi@ramboll.fi

Copyright © Ramboll Finland Oy

Kaikki oikeudet pidätetään Tätä asiakirjaa tai osaa siitä ei saa kopioida tai jäljentää missään muodossa ilman Ramboll Finland Oy:n antamaa kirjallista lupaa.

Sisältö

1	JOHDANTO	4
2	TIIVISTELMÄ.....	5
2.1	Suunnittelualue	5
2.2	Kaavaprosessin vaiheet	5
2.3	Osallistuminen	6
2.4	Viranomaisyhteistyö	6
2.5	Osayleiskaavan keskeinen sisältö	6
3	HANKEKUVAUS.....	9
3.1	Osayleiskaavan suunnittelualue	9
3.2	Hankkeen lyhyt tekninen kuvaus	9
3.3	Maanomistus	14
4	OSAYLEI SKAAVAN LÄHTÖKOHDAT	16
4.1	Selvitysmenetelmät	16
4.2	Lainsäädäntö	16
4.3	Tuulivoimarakentamista koskevat ohjeet	17
4.4	Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet	19
4.5	Voimassa ja vireillä olevat kaavat	20
4.6	YVA-menettely	25
4.7	Naturalausunnot	27
4.8	Osayleiskaavoituksen yhteydessä laaditut täydennysselvitykset	27
4.9	Muut aluetta koskevat suunnitelmat, päätökset ja selvitykset	27
4.10	Luonnonolot ja kasvillisuus	28
4.11	Linnusto	36
4.12	Maaeläimistö	41
4.13	Suojelukohteet ja Natura 2000 – alueverkoston kohteet	46
4.14	Maisema ja kulttuuriympäristö	48
4.15	Yhdyskuntarakenne, rakennettu ympäristö	54
4.16	Ympäristön häiriötekijät	59
5	OSAYLEI SKAAVAN VALMISTELU.....	60
5.1	Aloituskvaihe	60
5.2	Luonnosvaihe	61
5.3	Osayleiskaavaluonnos 27.10.2014	61
5.4	Mielipiteen kuuleminen osayleiskaavaluonnoksesta	63
5.5	Sidosryhmätyöskentely	64
5.6	Lausuntojen ja mielipiteiden huomioiminen	64
6	OSAYLEI SKAAVAEHDOTUS 19.5.2015	66
6.1	Osayleiskaavaratkaisun perustelut	66
6.2	Aluevaraukset	68
6.3	Tiestö	68
6.4	Sähkönsiirto	68
6.5	Luonnonympäristön kohteet	69
6.6	Kulttuuriympäristön kohteet	70
6.7	Osayleiskaavan yleismääräykset	70
6.8	Yhteenveto	71
7	OSAYLEI SKAAVAN VAI KUTUSTEN ARVIOINTI	72
7.1	Vaikutusten arvioinnin taustaa	72
7.2	Yhteenveto hankkeen ympäristövaikutuksista	72
7.3	Yhteisvaikutukset lähialueen tuulivoimahankkeiden ja muiden hankkeiden kanssa	107
7.4	Haitallisten vaikutusten lieventäminen	114
8	OSAYLEI SKAAVAN TOTEUTTAMINEN.....	116
8.1	Toteuttamisaikataulu	116

8.2	Jatkosuunnitelmat	116
8.3	Ympäristövaikutusten seurantaohjelma	118
9	LÄHTEET	119
Liitteet		
Liite 1.	Osallistumis- ja arviointisuunnitelma	
Liite 2.	Luontoselvitys	
Liite 3.	Muinaisjäännösinventointi	
Liite 4.	Muistio viranomaisneuvottelusta 13.11.2013	
Liite 5.	Muistio viranomaistyöneuvottelusta 6.6.2014	
Liite 6.	Tiivistelmä kaavaluonnoksesta saaduista lausunnoista ja mielipiteistä sekä kaavan laatijan vastineet	
Liite 7.	Muistio OAS-neuvottelusta 17.2.2015	
Liite 8.	Muistio viranomaistyöneuvottelusta 11.5.2015	
Liite 9.	Hankkeen suhde valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin	
Liite 10.	Kuvasovitteet	
Liite 11.	Metsäpeura-arviointi	
Liite 12.	Natura-arvioinnit	
Liite 13.	Meluselvitys	
Liite 14.	Melukäyrät osayleiskaavakartalla	

Ellei kuvatekstissä ole toisin mainittu, kartta-aineiston kopiointilupa on © Maanmittauslaitos, lupanumero 48/MML/13 ja Maanmittauslaitos, lupanumero 53/MML/2012

1 JOHDANTO

Tämä kaavaselostus koskee Metsähallitus Laatumaan (jäljempänä Metsähallitus) Piiparinmäen tuulivoimapuiston osayleiskaavaa.

Piiparinmäen tuulivoimapuiston alue käsittää pohjoisen osan YVA-menettelyllä tutkitusta Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan tuulivoimapuistohankkeen alueesta. Tuulivoimapuistohanketta on kehitetty YVA-menettelyn tuloksien seurauksena. YVA-hankealueen keskiosa (Lammaslamminkankaan alue) on jätetty pois jatkosuunnittelusta ja hankealue on jakautunut kahteen osaan, joilla etäisyyttä toisiinsa on noin 10 km. Pohjoinen osa (Piiparinmäen alue) sijoittuu Pyhännän ja Kajaanin alueille ja eteläinen osa (Murtomäen alue) Kajaanin ja Vieremän alueille. Koko hankkeen nimeksi on muutettu Piiparinmäen-Murtomäen tuulivoimapuistohanke.

Metsähallituksen esityksestä on päätetty Kajaanin kaupunginhallituksessa 16.12.2013 ja Pyhännän kunnanhallituksessa 2.12.2013 Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan tuulivoimapuiston osayleiskaavan laatimisesta. Osayleiskaava laaditaan Metsähallituksen toimesta. Osayleiskaava laaditaan oikeusvaikutteisena ja sen tarkoituksena on mahdollistaa tuulivoimapuiston rakentaminen Kajaanin kaupungin ja Pyhännän kunnan Piiparinmäen alueelle. Piiparinmäen osayleiskaavoitus toteutetaan yhtenä kokonaisuutena, mutta sekä Kajaanin kaupungilla, että Pyhännän kunnalla on oma hyväksymismenettelynsä oman alueensa kaavalle.

Yleiskaavoituksen alkuvaiheessa kaavoitusprosessin rinnalla on ollut käynnissä YVA-lain mukainen ympäristövaikutusten arviointimenettely (nk. YVA-menettely) YVA-menettelyn yhteydessä laadittuja selvityksiä, ympäristövaikutusten arvioinnin tuloksia sekä haitallisten vaikutusten ehkäisy- ja lieventämistoimenpiteitä hyödynnetään osayleiskaavatyössä. YVA-prosessiin kuuluvassa laajassa vuorovaikutusmenettelyssä on hankkeesta ja siihen liittyvästä ympäristövaikutusten arvioinnista on tiedotettu ja kuultu viranomaisia, alueen asukkaita ym. intressiryhmiä. YVA-yhteysviranomaisen on antanut lausuntonsa YVA-selostuksesta ja YVA-menettely on päätynyt yhteysviranomaisen (Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus) antamaan lausuntoon 10.6.2014. YVA-aineistoon voi tutustua ELY-keskuksen YVA-hankesivuilla osoitteessa www.ymparisto.fi/piiparinmakilammaslamminkangasYVA, sekä Metsähallituksen internetsivuilla osoitteessa www.laatumaa.fi/tuulivoima.

Kajaanin kaupunki ja Pyhännän kunta vastaavat oman alueensa osalta osayleiskaavoituksen tiedottamisesta ja hallinnollisista tehtävistä. Kajaanin kaupungissa yhteyshenkilönä ovat yleiskaavasuunnittelija Ismo Vendelin, kaavasuunnittelija Osmo Nuutinen sekä ympäristösihteeri Inkeri Neuvonen. Pyhännän kunnassa kaavoituksen yhteyshenkilönä toimii rakennustarkastaja Timo Aitto-oja. Kaavoituksen viranomaisohjauksesta vastaavat Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset.

Osayleiskaavan laatija on Ramboll Finland Oy, jossa suunnittelusta vastaa projektipäällikkö Liisa Märijärvi-Vanhanen ja hankkeessa projektikoordinaattorina toimiva Juha-Matti Märijärvi. (Työn alkuvaiheessa kaavakonsulttina on toiminut Pöyry Finland Oy, jonka kaupunki- ja aluesuunnittelutoimiala siirtyi liiketoimintakaupan myötä Ramboll Finland Oy:n omistukseen 1.6.2014 lähtien.) Hankkeen YVA-menettelystä on vastannut Pöyry Finland Oy. Metsähallitus Laatumaan yhteyshenkilöinä hankkeessa toimivat ympäristöasiantuntija Olli-Matti Tervaniemi ja tuulivoimasiantuntija Heli Harjula.

Kaavaselostus koskee 19.5.2015 päivättyä osayleiskaavaehdotuskarttaa.

RAMBOLL FINLAND OY
Alue- ja kaupunkisuunnittelu

Liisa Märijärvi-Vanhanen
Projektipäällikkö

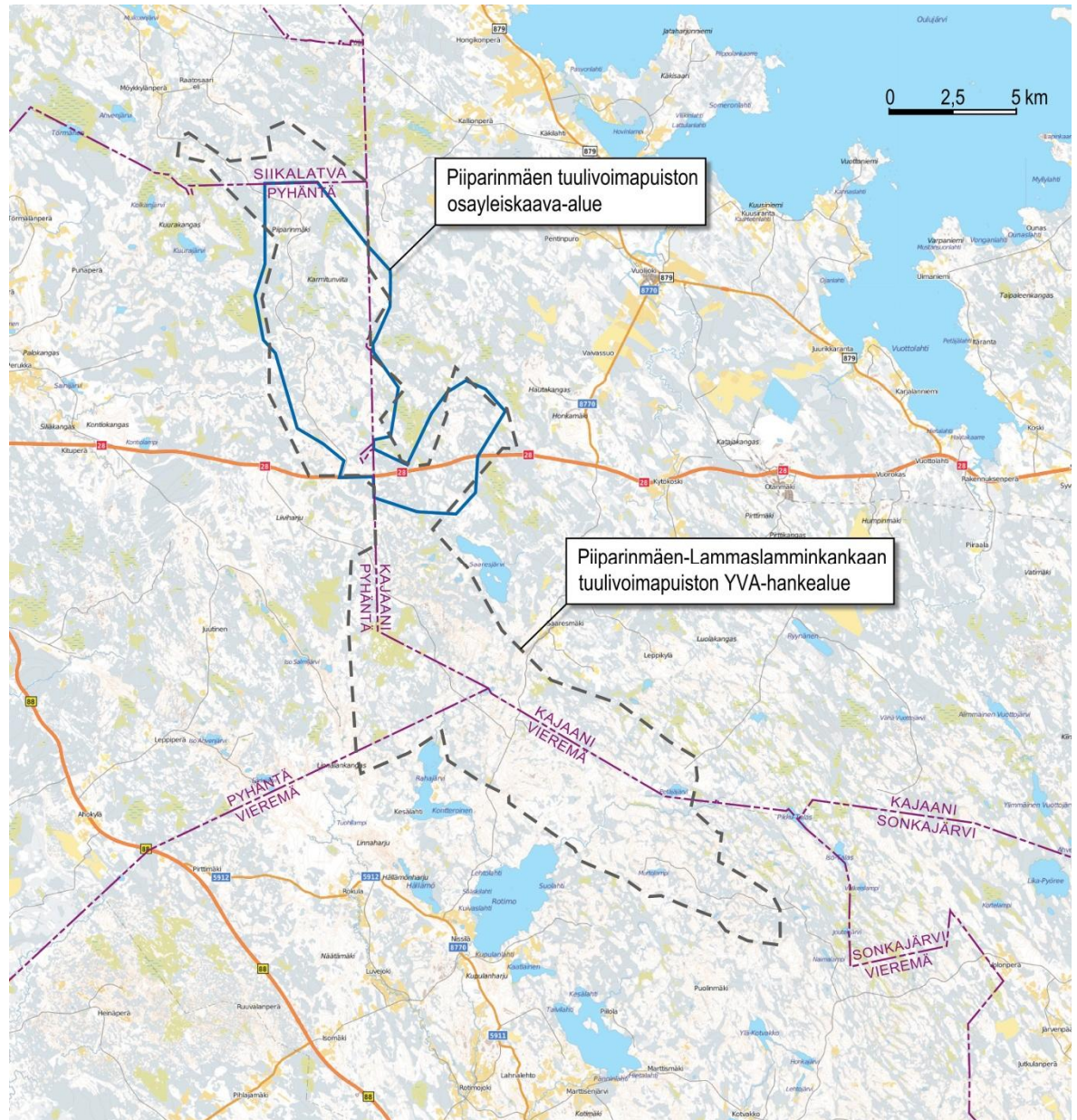

Juha-Matti Märijärvi
Projektikoordinaattori

2 TIIVISTELMÄ

Osayleiskaavoitus on ehdotusvaiheessa. Tiivistelmässä esitetään kaavaprosessin toteutuneet vaiheet sekä osayleiskaavaehdotuksen keskeinen sisältö.

2.1 Suunnittelualue

Kuva 1. Suunnitellun tuulivoimapuiston sijainti. Piiparinmäen osayleiskaava-alueen raja on esitetty kuvassa sinisellä viivarajauksella ja YVA-hankealue katkoviivalla.

2.2 Kaavaprosessin vaiheet

05.12.2012	Ohjelmointivaiheen viranomaistyöneuvottelu
12.02.2013	YVA-ohjelmavaiheen yleisötilaisuus, Kajaani (esitelty myös kaavaprosessia)
14.02.2013	YVA-ohjelmavaiheen yleisötilaisuus, Pyhäntä (esitelty myös kaavaprosessia)
13.11.2013	Aloitusvaiheen viranomaisneuvottelu
02.12.2013	Pyhännän kunnanhallituksen kaavoituspäätös
10.12.2013-	Osallistumis- ja arviointisuunnitelma nähtävillä, Pyhäntä

16.12.2013	Kajaanin kaupunginhallituksen kaavoituspäätös
20.12.2013-	Osallistumis- ja arviointisuunnitelma nähtävillä, Kajaani
14.01.2014	Viranomaistyöneuvottelu (selvitysten täydennystarpeet)
03.04.2014	Viranomaistyöneuvottelu (täydennysselvitysten ohjelmointi)
24.03.2014	YVA-selostusvaiheen yleisötilaisuus, Kajaani (esitelty myös kaavaprosessia)
26.03.2014	YVA-selostusvaiheen yleisötilaisuus, Pyhäntä (esitelty myös kaavaprosessia)
06.06.2014	Viranomaistyöneuvottelu (luonnoksen valmisteluvaiheen neuvottelu)
10.11.2014	Pyhännän kunnanhallituksen päätös luonnoksen nähtäville asettamisesta
18.11.2014	Kajaanin kaupunginhallituksen päätös luonnoksen nähtäville asettamisesta
18.11.-17.12.2014	Kaavaluonnoksen mielipiteen kuuleminen, Pyhäntä
24.11.2014	Yleisötilaisuus Kajaanin Otanmäen kirjastossa
25.11.2014	Yleisötilaisuus Pyhännän kunnantalolla
26.11.-30.12.2014	Kaavaluonnoksen mielipiteen kuuleminen, Kajaani
17.02.2015	Neuvottelu osallistumis- ja arviointisuunnitelman riittävydestä (MRL 64.2§)
11.05.2015	Viranomaistyöneuvottelu (ehdotuksen valmisteluvaiheen neuvottelu)
02.06.2015	Kajaanin kaupunginhallituksen päätös ehdotuksen nähtäville asettamisesta
___.___.2015	Pyhännän kunnanhallituksen päätös ehdotuksen nähtäville asettamisesta

2.3 Osallistuminen

2.3.1 Aloitusvaihe

Kaavoituksen vireilletulosta on ilmoitettu osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta tiedottamisen yhteydessä. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma on laadittu 5.12.2013 ja se on ollut julkisesti nähtävillä (MRL 62 § – 63 §) Pyhännän kunnassa 10.12.2013 lähtien ja Kajaanin kaupungissa 20.12.2013 lähtien.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa on tarkistettu 27.10.2014 ja 19.5.2015. Päivitetty osallistumis- ja arviointisuunnitelma on esitetty liitteessä 1.

Liite 1. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

2.3.2 Luonnosvaihe

Osayleiskaavan luonnosaineiston valmistelun jälkeen se asetettiin nähtäville mielipiteen kuulemista varten 18.11.-17.12.2014 väliseksi ajaksi Pyhännän kunnassa ja 26.11.-30.12.2014 Kajaanin kaupungissa. Nähtävilläolosta tiedotettiin julkisesti. Osallisilla ja kunnan jäsenillä oli mahdollisuus esittää mielipiteensä kaavaluonnoksesta.

Luonnosvaiheessa järjestettiin Iisalmen Luonnon Ystävain yhdistys ry:n ja Kainuun luonnonsuojelupiiri ry:n pyynnöstä MRL 64.2 §:n mukainen neuvottelu Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan tuulivoimapuistokokonaisuuden osayleiskaavojen (Piiparinmäen ja Murtomäen alueet) osallistumis- ja arviointisuunnitelmien riittävydestä.

2.3.3 Ehdotusvaihe

Osayleiskaavaehdotus asetettiin nähtäville ___.__.-___.__.2015 väliseksi ajaksi Pyhännän kunnassa ja ___.__.-___.__.2015 Kajaanin kaupungissa. Osallisilla ja kunnan jäsenillä on mahdollisuus jättää kirjallinen muistutus kaavaehdotuksesta.

2.4 Viranomaisyhteistyö

- Ohjelmointivaiheessa järjestettiin viranomaistyöneuvottelu 5.12.2012
- Kaavoituksen aloitusvaiheen viranomaisneuvottelu järjestettiin 13.11.2013
- Osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta tiedotettiin viranomaisille
- Kaavaluonnoksen valmisteluvaiheessa järjestettiin viranomaistyöneuvottelu 6.6.2014
- Kaavaehdotuksen valmisteluvaiheessa järjestettiin viranomaistyöneuvottelu 11.5.2015

2.5 Osayleiskaavan keskeinen sisältö

Metsähallitus Laatumaa suunnittelee tuulivoimapuistoa Piiparinmäen alueelle. Osayleiskaavan suunnittelualue sijoittuu Kajaanin kaupungin ja Pyhännän kunnan alueille. Tuulivoimapuisto koostuu tuulivoimaloista perustuksineen, niitä yhdistävistä maakaapeleista, tuulivoimapuiston sähköasemista, sähköverkkoon liittymistä varten rakennettavista 110 kV:n ilmajohdoista sekä

tuulivoimaloita yhdistävistä teistä. Tuulipuiston tekninen suunnittelu on parhaillaan käynnissä. Tuulivoimapuiston ensimmäisen vaiheen rakentamisen on alustavasti arvioitu alkavan vuonna 2016, jolloin tuulivoimapuisto voitaisiin ottaa käyttöön vaiheittain vuodesta 2017 alkaen. Osayleiskaavan suunnittelualaue on esitetty *kuvassa 1 (Kuva 1)*. Kaavoitettavan alueen pinta-ala on noin 58 km².

Piiparinmäen tuulivoimapuiston taustalla on Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan tuulivoimapuistohankkeen ympäristövaikutusten arviointimenettely (nk. YVA-menettely), joka on ollut käynnissä kaavoitusprosessin alkuvaiheessa. YVA-menettely on päättynyt, kun YVA-yhteysviranomainen on antanut lausuntonsa YVA-selostuksesta 10.6.2014 (POPELY/1/07.04/2013). YVA-menettelyssä tutkittiin Kajaanin, Pyhännän, Vieremän ja Siikalatvan kuntiin sijoittuvalle hankealueelle (ks. Kuva 1) kahta toteutusvaihtoehtoa VE1 (127 voimalaa) ja VE2 (85 voimalaa). Molemmissa vaihtoehdoissa tuulivoimaloiden yksikkötehot ovat noin 3 MW, napakorkeus 120-160 metriä ja siiven pituus 50-70 metriä, eli kokonaiskorkeus on enintään 230 metriä. YVA-vaihtoehdoissa sähkönsiirto tuulivoimapuistosta kantaverkkoon suunniteltiin toteutettavaksi rakentamalla uusi 110 kV tai 400 kV voimajohto hankealueen itäpuolella sijaitsevalle Fingridin Vuolijoen sähköasemalle nykyisen Vuolijoki-Pyhäjärvi voimajohdon rinnalle.

YVA-menettelyn ja kaavoituksen yhteydessä laadittujen täydennysselvitysten tuloksien perusteella tuulivoimapuistohanketta on kehitetty ja laadittu kaavoituksen pohjana käytettävä hankevaihtoehto VE3. YVA-hankealueen keskiosa (Lammaslamminkankaan alue) on jätetty pois jatko-suunnittelusta ja hankealue on jakautunut kahteen osaan, joilla etäisyyttä toisiinsa on noin 10 km. YVA-menettelyssä tarkasteltu 400 kV voimajohtovaihtoehto ei ole enää mukana suunnittelussa. Koko hankkeen nimeksi on muutettu Piiparinmäen-Murtomäen tuulivoimapuistohanke.

Piiparinmäen tuulivoimapuiston alue käsittää pohjoisen osan YVA-hankkeen alueesta. Osayleiskaavaehdotus perustuu YVA-menettelyn jälkeen laadittuun hankevaihtoehtoon VE3, jota on kaavaluonnosvaiheen jälkeen vielä tarkistettu poistamalla kaksi voimalaa. Kaavaehdotuksessa Piiparinmäen osayleiskaava-alueelle sijoittuu yhteensä 41 voimalaa, joista Pyhännän kunnan alueelle sijoittuu 32 voimalaa ja Kajaanin kaupungin alueelle 9 voimalaa. YVA-menettelyn ja kaavoituksen yhteydessä laadittuja selvityksiä, ympäristövaikutusten arvioinnin tuloksia sekä haitallisten vaikutusten ehkäisy- ja lieventämistoimenpiteitä on hyödynnetty osayleiskaavatyössä. Osayleiskaavan kannalta olennaisimmat YVA-menettelyn yhteydessä laaditut selvitykset on täydennetty ja päivitetty kaavoituksen yhteydessä ja liitetty kaavaselostukseen.

Osayleiskaava laaditaan oikeusvaikutteisena ja sitä on tarkoitus käyttää tuulivoimaloiden rakennusluvan myöntämisen perusteena. (Maankäyttö- ja rakennuslain muutos 1.4.2011, MRL 44 §, 77a § ja 77b §).

2.5.1 Osayleiskaavakartta

Osayleiskaavan sisältö on esitetty yleiskaavakartalla ja kaavamääräyksissä. Lisäksi on annettu yleisiä määräyksiä mm. voimaloiden rakennustapaan ja rakennuslupiin liittyen. Osayleiskaavassa on osoitettu:

- maa- ja metsätalousalue (M-1), jolla on sallittua maa- ja metsätalouteen liittyvä rakentaminen ja jolle erikseen osoitetuille paikoille voidaan rakentaa tuulivoimaloita (tv)
- tuulivoimaloiden rakentamiseen varatut alueet (tv), joilla on osoitettu voimaloiden ohjeelliset sijaintipaikat, enimmäismäärä yhteensä 41 kpl, joista Kajaanissa 9 kpl ja Pyhännällä 32 kpl ja suurin sallittu kokonaiskorkeus 230 m maanpinnasta
- erityisalueet; sähköaseman alueet (EN-1), maa-ainesten ottoalueet (EO), turvetuotantoalue (EO-1)
- luonnonsuojelualueet (SL)
- Metso-suojelualueet (s-1)
- suojelukohteet (s-2, valkolehdokit)
- muinaismuistokohteet (pyyntikuopat, tervahauta)
- natura-alueet (nat)
- luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät alueet (luo-1, luo-2, luo-3)
- ohjeelliset tuulivoimaloiden sijoituspaikat
- ohjeelliset uudet ajoyhteydet ja maakaapelit
- ohjeelliset uudet 110 kV:n voimajohdot

2.5.2 Osayleiskaavaselostus

Osayleiskaavan selostus on laadittu vaiheittain eteneväksi.

- 1 Johdannossa on kuvattu Piiparinmäen tuulivoimapuiston osayleiskaavan käynnistämiseen liittyvät vaiheet ja suunnittelun organisointi.
- 2 Tiivistelmässä raportoidaan lyhyesti kaavaprosessin vaiheet, toteutuneet tapahtumat sekä osayleiskaavas suunnitelman keskeinen sisältö.
- 3 Hankekuvaus-osiossa esitellään yleiskaavaluonnoksen pohjana olevan hankesuunnitelman keskeinen sisältö sekä YVA-menettelyssä arvioidut hankevaihtoehdot.
- 4 Osayleiskaavan lähtökohdat-osiossa on kuvattu tuulivoimakaavoitusta ohjaavaa lainsäädäntöä ja ohjeistusta, kaava- aluetta koskevat suunnitelmat ja selvitykset, suunnittelutilanteesta johdetut tavoitteet sekä laaditut selvitykset luonnonympäristöstä ja rakennetusta ympäristöstä, erityispiirteistä ja suojelukohteista sekä ympäristön häiriötekijöistä.
- 5 Osayleiskaavan valmisteluosiossa esitetään tiivistetysti aloitusvaihe, kaavan vaihtoehdot, kaavaluonnoksen periaatteet sekä mielipiteen kuulemisessa saatu palaute ja sen huomioiminen.
- 6 Osayleiskaavaehdotus-osiossa selostetaan hankkeeseen ja kaavaan luonnosvaiheen jälkeen tehdyt muutokset ja kaavaehdotuksen sisältö.
- 7 Osayleiskaavan vaikutusten arviointi kootaan laadittujen erillisselvitysten, ympäristövaikutusten arvioinnin (YVA) ja kaavan yhteydessä laadittujen täydennysselvitysten sekä osallisten antaman palautteen pohjalta.
- 8 Osayleiskaavan toteuttaminen sisältää toteuttamisaikataulun ja ohjeita jatkosuunnittelulle.
- 9 Hyväksymisvaiheessa selostetaan kaavan hyväksymiseen liittyvät vaiheet.
- 10 Lähteet

3 HANKEKUVAUS

3.1 Osayleiskaavan suunnittelualue

Piiparinmäen tuulivoimapuiston osayleiskaavan suunnittelualue sijaitsee noin 37 km länteen Kajaanin kaupungista. Alue sijoittuu Kajaanin ja Pyhännän alueille pääosin Kokkola-Kajaani – valtatie (vt 28) pohjoispuolelle ja rajautuu pohjoisessa Siikalatvan kunnanrajaan. Suunnittelualue on noin 58 km² laajuinen ja sillä on pituutta noin 14 km ja leveyttä 2–5 km. Alueen sijainti on esitetty *kuvassa 1 (Kuva 1)* ja tarkempi rajausta *kuvassa 5 (Kuva 5)*.

Kajaanin kaupunki kuuluu Kainuun maakunnan alueeseen ja Kajaanin seutukuntaan ja Pyhännän kunta Pohjois-Pohjanmaan maakunnan alueeseen ja Haapavesi-Siikalatva seutukuntaan.

Lähimmät taajamat ovat alueen itäpuolella noin 7 km etäisyydellä sijaitseva Vuolijoki ja noin 10 km etäisyydellä sijaitseva Otanmäki. Pyhännän keskustaajama sijaitsee noin 18 km alueelta länteen.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan osayleiskaavan alustavana suunnittelualueena on esitetty tuulivoimapuiston YVA-hankealue poislukien Siikalatvan alueeseen kuuluva osuus. Suunnittelualue tarkistettiin kaavan luonnosvaiheessa Piiparinmäen tuulivoimapuiston osayleiskaavan eriydyttyä omaksi kaavakseen. Piiparinmäen osayleiskaavan suunnittelualue käsittää pohjoisen osan alustavasta suunnittelualueesta. Suunnittelualueen rajausta on lisäksi tarkennettu sisällyttämällä rajaukseen tuulivoimaloiden laskennallinen 40 dB(A) meluvaikutusten alue. Kaavaehdotusvaiheessa suunnittelualue on vähäisesti supistettu alueen itäreunasta itäisimmän voimalan poistamisen johdosta.

Suunnittelualue on pääosin metsätaloukskäytössä. Aluetta käytetään lisäksi metsästykseseen ja marjastukseen. Alueella sijaitsee metsästysmaja ja kaksi maa-ainesten ottoaluetta.

3.2 Hankkeen lyhyt tekninen kuvaus

3.2.1 Tuulivoimaloiden sijoittamisen periaatteet

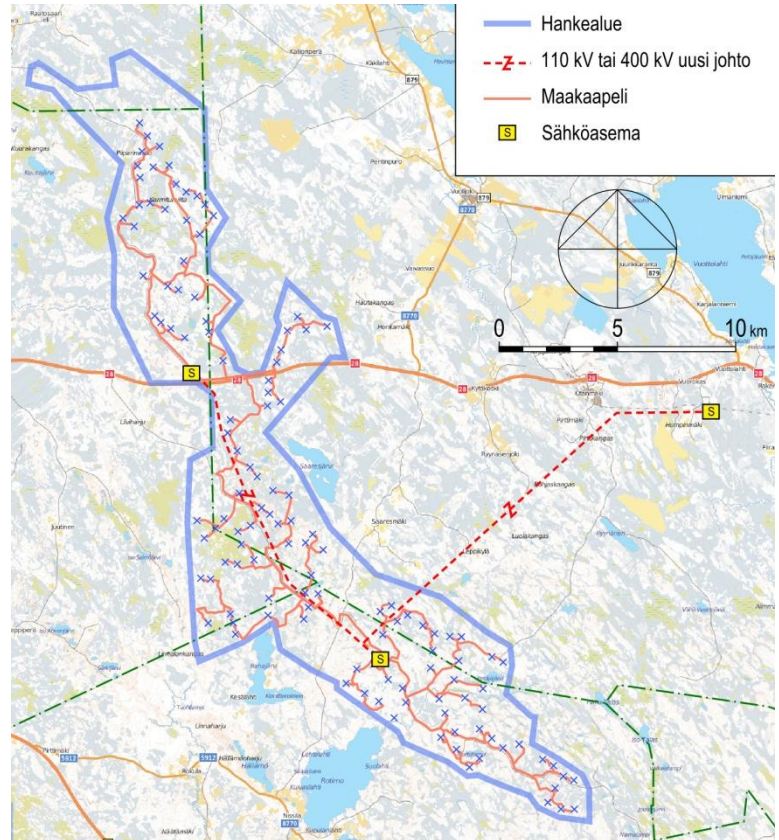
Piiparinmäen tuulivoimapuiston tuulivoimalat sijoitetaan valtion omistamalle ja Metsähallituksen hallinnoimalle maa-alueelle. Tuulivoimaloiden sijoitussuunnittelun alustavana lähtökohtana on ollut vähintään 1500 metrin vähimmäisetäisyys asutukseen ja loma-asutukseen. Sijoittelussa on lisäksi huomioitu suojelualueet, muinaisjäännökset, kaavoitustilanne, melutaso, varjovaikutukset ja etäisyys julkisiin teihin. Voimaloita on sijoitettu suunnittelualueelle em. reunaehdot huomioiden optimaalinen määrä tuotannon kannalta. Tuotannon optimoinnissa on huomioitu mm. mallinnettu tuulennopeus, maastonmuodot sekä energiantuotantohäviöiden minimoimiseksi tarvittavat turbiinien väliset vähimmäisetäisyydet.

3.2.2 YVA-hankevaihtoehdot VE1 ja VE2, Piiparinmäki-Lammaslamminkangas

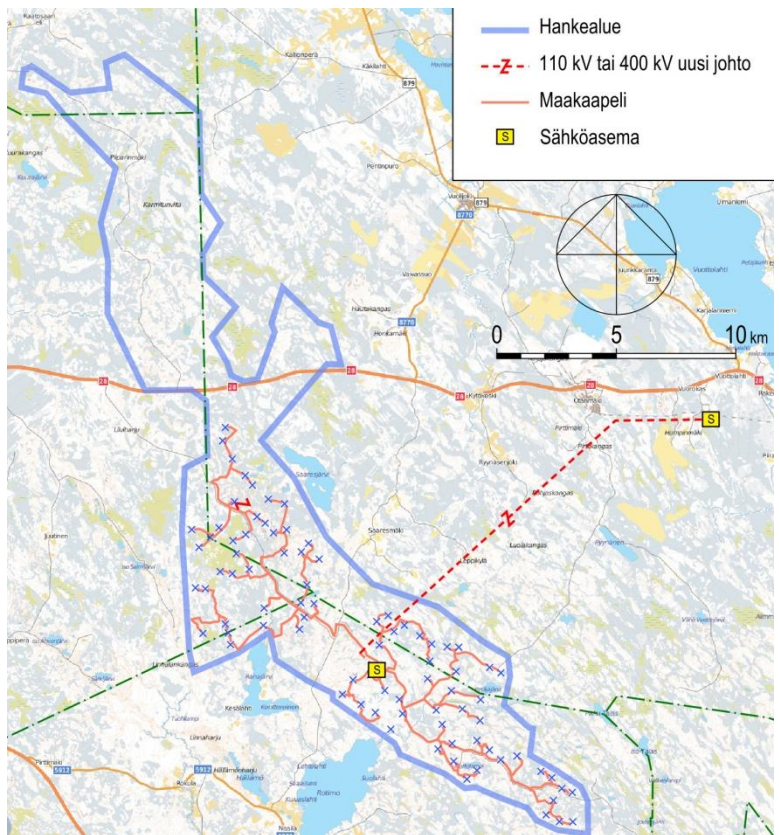
Piiparinmäen tuulivoimapuiston taustalla on Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan tuulivoimapuistohankkeen YVA-menettely, jossa tarkasteltiin kahta toteutusvaihtoehtoa, jotka eroavat rakennettavien tuulivoimaloiden lukumäärän osalta. YVA-vaihtoehtojen VE1 ja VE2 mukaiset tuulivoimaloiden sijoitussuunnitelmat on esitetty *kuvissa 2 ja 3 (Kuva 2 ja Kuva 3)*.

VAIHTOEHTO	YKSIKÖIDEN LKM	NIMELLISTEHO (3 MW voimalat)
VAIHTOEHTO 1	127	381
VAIHTOEHTO 2	85	255
NOLLAVAIHTOEHTO	Tuulipuistohanke jätetään toteuttamatta eikä yhtään tuulivoimalaa rakenneta suunnittelualueille	

Taulukko 1. YVA-menettelyssä arvioidut vaihtoehdot. Lähde: YVA-selostus, Pöyry Finland Oy (2014)

Kuva 2. YVA-vaihtoehto VE1 (127 voimalaa).

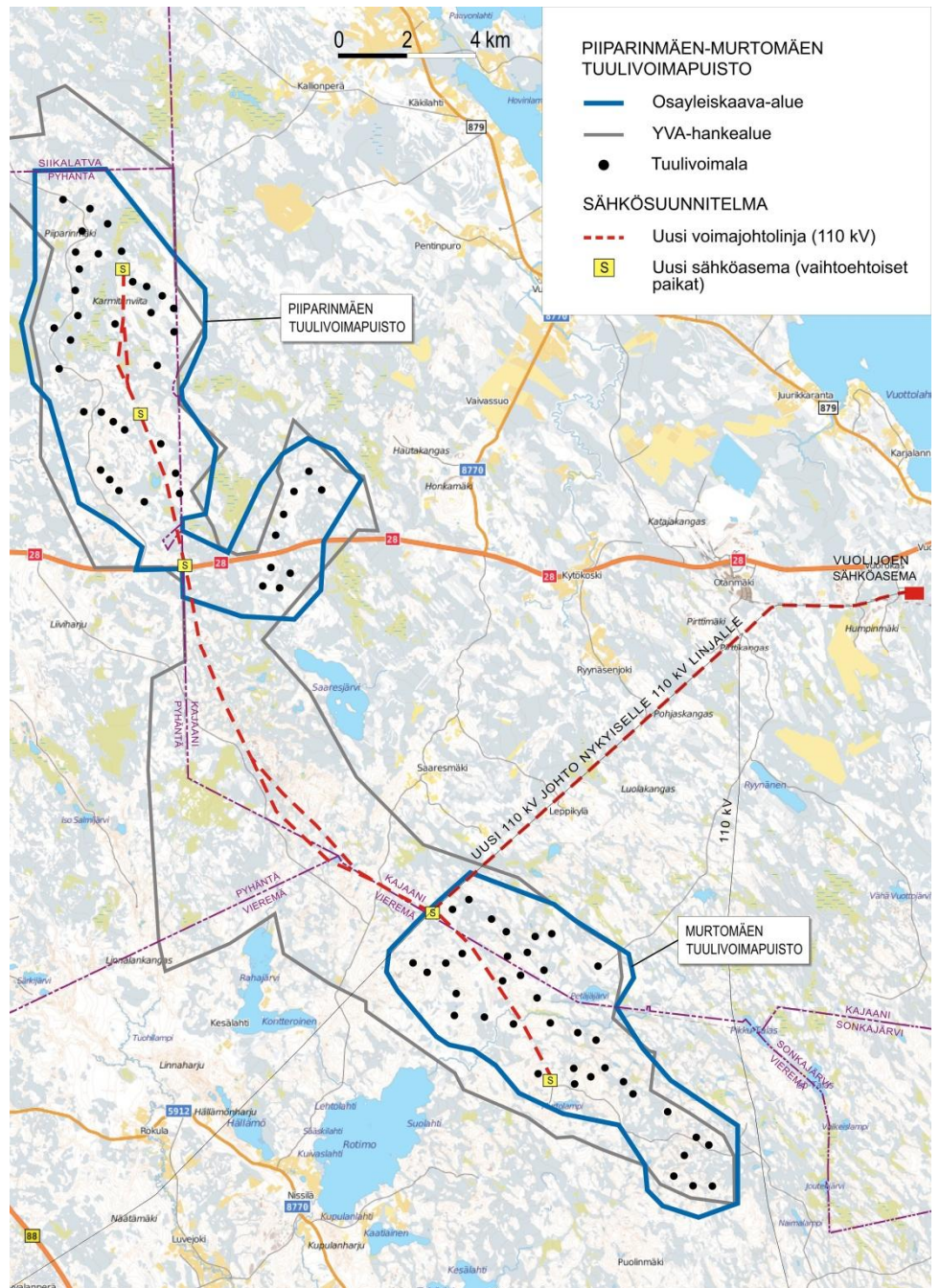

Kuva 3. YVA-vaihtoehto VE2 (85 voimalaa).

3.2.3 Hankevaihtoehto VE3, Piiparinmäki-Murtomäki

Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan tuulivoimapuistohankkeen YVA-menettelyn ja kaavoituksen yhteydessä laadittujen täydennysselvitysten tuloksien perusteella tuulivoimapuistohanketta on kehitetty ja laadittu kaavoituksen pohjana käytettävä hankevaihtoehto VE3. YVA-hankealueen keskiosa (Lammaslamminkankaan alue) on jätetty pois jatkosuunnittelusta ja hankealue on jakautunut kahteen osaan, joilla etäisyyttä toisiinsa on noin 10 km. YVA-menettelyssä tarkasteltu 400 kV voimajohtovaihtoehto ei ole enää mukana suunnittelussa. Koko hankkeen nimeksi on muutettu Piiparinmäen-Murtomäen tuulivoimapuistohanke.

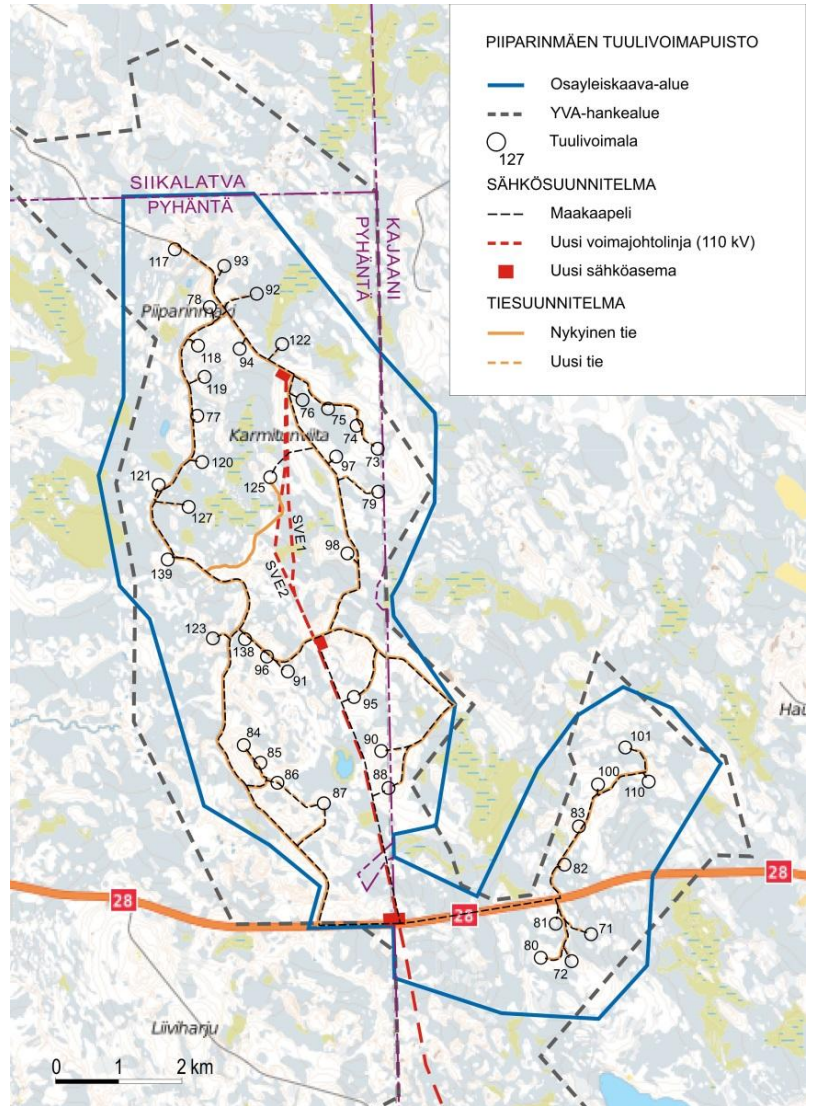
Piiparinmäen-Murtomäen tuulipuistohankkeen kokonaisuuteen kuuluu yhteensä 79 tuulivoimalaa, joista pohjoisella Piiparinmäen alueella on 41 voimalaa, ja eteläisellä Murtomäen alueella 38 voimalaa. Voimaloiden sijoittelussa on huomioitu YVA-menettelyn vaikutusarvioinnit ja kaavoituksen yhteydessä laadittujen täydennysselvitysten tulokset.

Kuva 4. Hankevaihtoehto VE3, Piiparinmäen-Murtomäen tuulivoimapuisto (81 voimalaa).

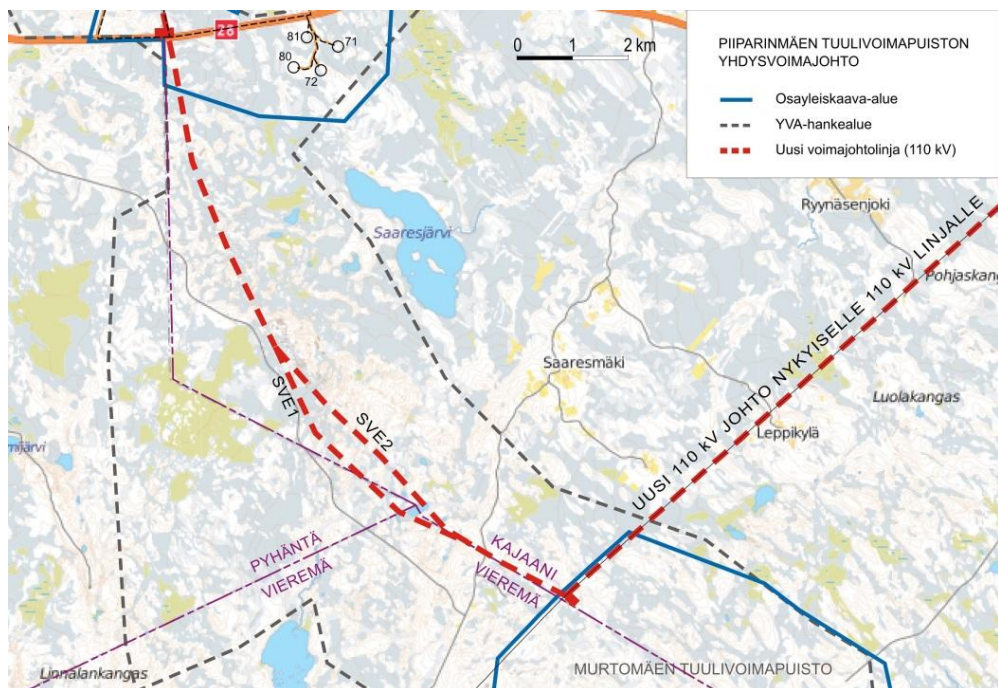
3.2.4 Piiparinmäen tuulivoimapuisto

Piiparinmäen tuulivoimapuiston alue käsittää pohjoisen osan YVA-hankkeen alueesta. Piiparinmäen alueen voimaloista 32 sijoittuu Pyhännän kunnan ja 11 Kajaanin kaupungin alueelle.

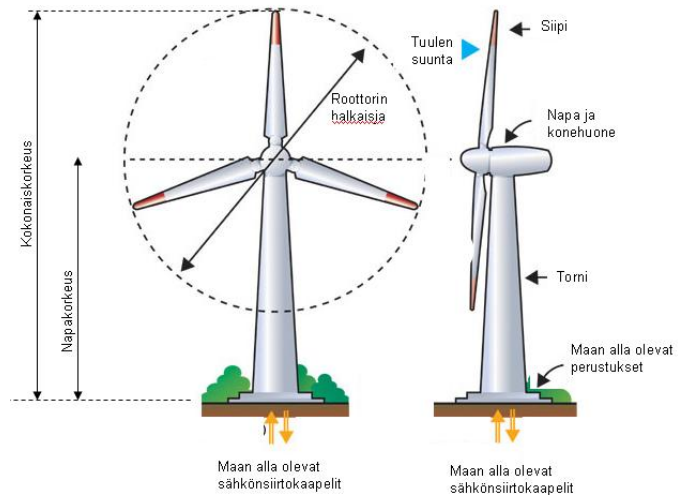
Kuva 5. Piiparinmäen tuulivoimapuisto (41 voimalaa). Kuvassa on esitetty osayleiskaava-alue (sininen raja), kaavoituksen pohjana toimivan hankevaihtoehdon VE3 mukaiset voimalasijainnit sekä tuulivoimala-alueen tiet, maakaapelit, sähköasemien sijainnit ja voimajohdon linjausvaihtoehdot SVE1 ja SVE2.

Kuva 6. Piiparinmäen tuulivoimapuiston yhdysvoimajohdon vaihtoehdoisen linjaukset (110 kV).

3.2.5 Tuulivoimaloiden rakenne

Suunnittelussa käytetty tuulivoimaloiden yksikköteho on noin 3 MW; lopullinen tehotaso määräytyy myöhemmässä suunnitteluvaiheessa. Kukin tuulivoimala koostuu perustuksista, tornista, konehuoneesta sekä roottorista (Kuva 7). Tuulivoimaloiden napakorkeus on 120-160 m, lavan pituus 50-70 m ja kokonaiskorkeus siten noin 170-230 m. Tuulivoimaloiden tornit voidaan rakentaa joko kokonaan teräsrakenteisina, kokonaan betonirakenteisina tai näiden yhdistelmänä. Voimalayksiköt varustetaan lentoestevaloilla. Alueen keskiosassa sijaitsevien voimaloiden valaistus voi olla reuna-alueen voimaloiden valaistusta pienitehoisempi (Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi 2013).

Kuva 7. Kuva 3 MW tuulivoimalasta, jonka tornin alaosa on betonia ja yläosa terästä sekä periaatekuva tuulivoimalasta (Lähteet: WinWind Oy, planete-energies.com)

3.2.6 Yhdystiet

Piiparinmäen tuulivoimapuiston tiestö tukeutuu alueen läpi itä-länsisuunnassa kulkevaan valtatiehen Vt 28 (Kokkola-Kajaani yhdystie). Suuret yleiset tiet soveltuvat pienehköin järjestelyin tuulivoimaloiden kuljetuksille (Pirkanmaan ELY-keskus). Tällaisia järjestelyjä voivat olla esim. liittymien avartaminen, valaistuspylväiden ja liikennemerkkien väliaikainen siirto sekä mahdolliset ilmajohtojen korottamiset. Tarvittavat toimenpiteet selvitetään jatkosuunnittelun yhteydessä. Tuulivoimaloiden tieyhteydet on suunniteltu toteutettaviksi nykyisten metsäauto- ja yksityisteiden ja osittain uusien rakennettavien teiden kautta. Kaikki Piiparinmäen tuulivoimapuistoalueen metsäauto- ja yksityistiet ovat Metsähallituksen omistamia. Kuljetusreitteinä käytettäviä nykyisiä metsäautoteitä parannetaan tarvittaessa siten, että niiden hyödyllinen leveys on viisi metriä, jolloin tarvittavien teiden leveys reuna-alueineen on noin kahdeksan metriä. Lisäksi teitä parannetaan liian jyrkkien mäkien ja pienisäteisten kaarteiden kohdalla, tierakennetta vahvistetaan ja liittymien näkemiä parannetaan tarvittaessa. Vanhoja teitä korjataan siten, että kaarresäteet ovat minimissään 50 metriä. Tieosuuksilla purojen ja jokien ylityskohdat tarkastetaan ja niitä vahvistetaan tarvittaessa. Tarkemmat teiden parannustoimet selviävät jatkosuunnittelun yhteydessä. Tarve uusien teiden rakentamiselle on alustavan suunnitelman mukaan noin 9 km.

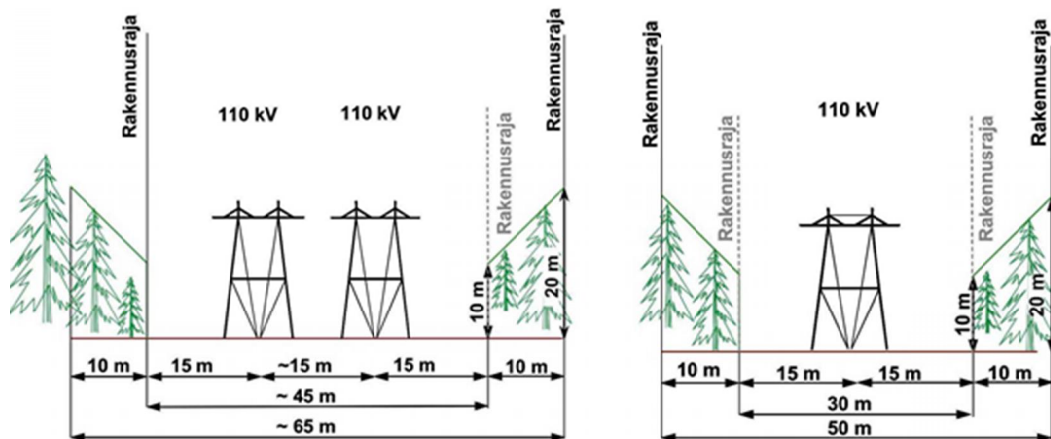
3.2.7 Tuulipuiston sähköasema ja puiston sisäiset maakaapelit

Piiparinmäen tuulivoimapuistoon rakennetaan yksi tai kaksi 110/30 kV sähköasemaa. Sähköasemalla puiston tuulivoimaloiden tuottama teho korotetaan 110 kV siirtojännitteeseen. Tuulipuiston sisällä tuulivoimalat liitetään 30 kV maakaapeleilla tuulipuiston sähköasemiin. Jos alueelle rakennetaan yksi sähköasema, sijoitetaan se alueen keskelle. Kahden sähköaseman vaihtoehdossa toinen sijoittuu alueen eteläosaan ja toinen pohjoisosaan ja sähköasemat yhdistetään toisiinsa noin 9 km pituisella 110 kV voimajohdolla. Kaavassa pyritään varautumaan vaihtoehtoihin toteutustapoihin.

Puiston sisäiset sähkö- ja tiedonsiirtokaapelit kaivetaan kaapeliojiin tyypillisesti 0,5–1 metrin syvyyteen. Kaapeliojan leveys on noin yksi metri. Maakaapelit tullaan mahdollisuuksien mukaan sijoittamaan alueella kulkevien ja alueelle rakennettavien teiden varsille.

3.2.8 Sähkönsiirto kantaverkkoon

Sähkönsiirto tuulivoimapuistosta kantaverkkoon toteutetaan rakentamalla alueen eteläisimmältä sähköasemalta 13-18 km pituinen 110 kV voimajohto nykyiselle Vuolijoki-Pyhäjärvi-voimajohtolinjalle ja siitä edelleen noin 17 km pituinen voimajohto hankealueen itäpuolella sijaitsevalle Fingridin Vuolijoen sähköasemalle. Nykyisen voimajohdon osuudella rakennetaan vaihtoehtoisesti joko uusi 110 kV johto Elenian olemassa olevan 110 kV voimajohdon rinnalle leventämällä johtokatua, tai korvataan Elenian olemassa oleva johto uudella 110 kV johdolla. Sähkönsiirron toteutustapa tarkentuu hankkeen teknisen toteutussuunnittelun edetessä.

Kuva 8. Yhden tai kahden rinnakkain rakennetun 110 kV:n voimajohdon tyyppiinirustus

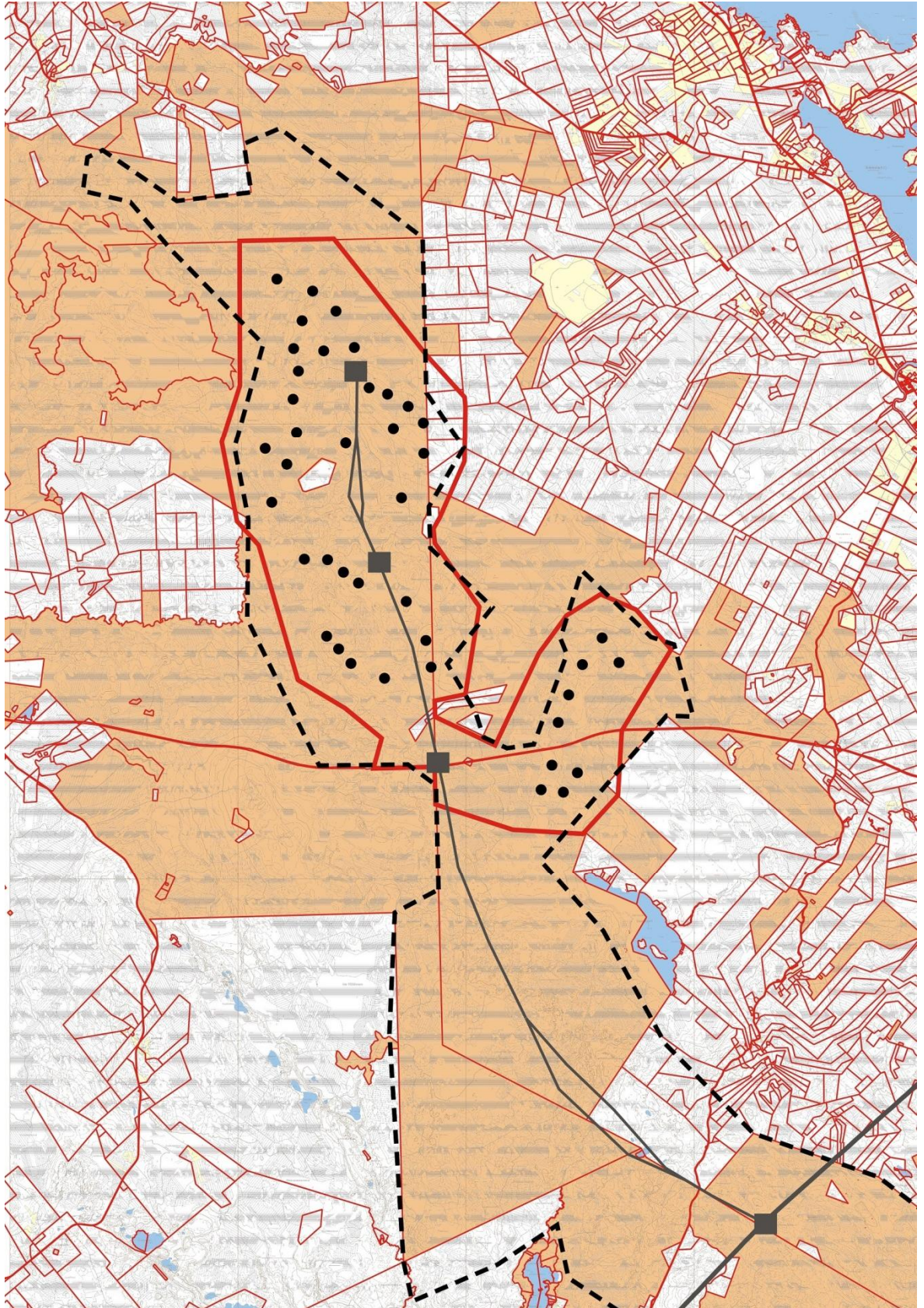
3.2.9 Tuulipuiston rakentaminen

Tuulivoimapuisto toteutuu todennäköisesti vaiheittain. Ensimmäisen vaiheen rakentamisen, mukaan lukien tiestön perusparannus ja uusien teiden rakentaminen, perustustyöt, sekä voimaloiden pystytys ja sähköasennukset, ennakoidaan kestävän noin 1–2 vuotta, koko alueen useampia vuosia. Ensimmäisen vaiheen rakentamisen on alustavasti arvioitu alkavan vuonna 2016, missä tapauksessa tuulivoimapuisto voitaisiin ottaa käyttöön vaiheittain vuodesta 2017 alkaen.

Tuulivoimaloiden teknisen käyttöiän arvioidaan olevan noin 20–25 vuotta. Koneistoja uusimalla niiden käyttöikä on mahdollista jatkaa 50 vuoteen asti. Perustukset mitoitetaan 50 vuoden käyttöajalle.

3.3 Maanomistus

Piiparinmäen tuulivoimapuiston suunnittelualue on valtion omistuksessa lukuun ottamatta muutamia pieniä alueita eri puolilla suunnittelualueetta. Voimalat sijoittuvat valtion maille.

Kuva 9. Maanomistus. YVA-hankealueen rajaus on esitetty mustalla katkoviivalla, osayleiskaavan pohjana toimivan hankevaihhtoehdon VE3 mukaiset tuulivoimalat mustilla palloilla ja osayleiskaava-alueen rajaus punaisella viivarajauksella. Valtion maanomistus on esitetty vaaleanruskealla.

4 OSAYLEISKAAVAN LÄHTÖKOHDAT

4.1 Selvitysmenetelmät

Suunnittelun lähtökohtia ovat suunnittelua ohjaava lainsäädäntö ja viranomaisohjeistus, hankkeen ja alueen ominaisuudet sekä erilaiset aluetta koskevat suunnitelmat ja selvitykset. Alueen ominaisuuksia on kuvattu aluetta koskevissa selvityksissä sekä tutkittu yleiskaavatyön yhteydessä.

- Teknistaloudellinen suunnittelu on käynnistynyt vuoden 2012 lopulla esiselvityksen laatimisella (Pöyry Finland Oy).
- Kajaanin kaupungin maakäyttöpalvelut, Pyhännän kunnan tekninen osasto, Vieremän kunnan tekninen toimi sekä Siikalatvan tekniset palvelut ovat toimittaneet kaavoitustilanteeseen ja maankäyttöön liittyviä lähtötietoja.
- Osayleiskaavan lähtökohdat ja vaikutusarviointi on koottu pääasiassa YVA-selostuksesta sekä sitä tukevista erillisselvityksistä sekä YVA-vaiheen jälkeen kaavoituksen yhteydessä laadituista täydennys selvityksistä (Pöyry Finland Oy), ks. luku 4.6 YVA-menettely.

4.2 Lainsäädäntö

4.2.1 Yleiskaavoitus maankäyttö- ja rakennuslaissa (MRL)

Yleiskaavan laatimista ja yleiskaavassa annettavia määräyksiä käsitellään maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) luvuissa 1, 5 ja 8 sekä -asetuksen (MRA) luvuissa 1, 3 ja 6.

Yleiskaavan sisältövaatimukset on esitetty MRL 39 §:ssä.

Maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää suunnittelun avoimuutta ja eri osapuolten vuorovaikutuksen järjestämistä (MRL 62 §). Laki edellyttää selvityksiä suunnitelman toteuttamisen ympäristöllisistä, yhdyskuntataloudellisista, sosiaalisista, kulttuuri- ja muista vaikutuksista (MRL 9 §). Tarvittavat selvitykset esitetään yleiskaavan selostuksessa.

Osayleiskaavaluonnos on laadittu maankäyttö- ja rakennuslain 77a §:n tarkoittamana oikeusvaikutteisena osayleiskaavana.

Tuulivoimarakentamista ohjaava yleiskaava (MRL 77 §)

Maankäyttö- ja rakennuslain muutos, joka koskee tuulivoimarakentamisen lupamenettelyn mahdollistamista yleiskaavan perusteella, on tullut voimaan 1.4.2011.

Rakennuslupa tuulivoimalan rakentamiseen voidaan 137 §:n 1 momentin estämättä myöntää, jos oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa on erityisesti määrätty kaavan tai sen osan käyttämisestä rakennusluvan myöntämisen perusteena (MRL 77 a §).

Laadittaessa 77 a §:ssä tarkoitettua tuulivoimarakentamista ohjaavaa yleiskaavaa, on sen lisäksi, mitä yleiskaavasta muutoin säädetään, huolehdittava siitä, että:

- 1) yleiskaava ohjaa riittävästi rakentamista ja muuta alueiden käyttöä kyseisellä alueella;
- 2) suunniteltu tuulivoimarakentaminen ja muu maankäyttö sopeutuu maisemaan ja ympäristöön;
- 3) tuulivoimalan tekninen huolto ja sähkönsiirto on mahdollista järjestää (77 b §).

Jos 77 a §:n mukainen tuulivoimarakentamista ohjaava yleiskaava laaditaan pääasiallisesti yksityisen edun vaatimana ja tuulivoimahankkeeseen ryhtyvän taikka maanomistajan tai haltijan aloitteesta, kunta voi periä tältä yleiskaavan laatimisesta aiheutuneet kustannukset kokonaan tai osaksi. Kunta hyväksyy kaava-aluekohtaisesti perittävän maksun periaatteet ja maksun perimistavan sekä -ajan (77 c §).

4.2.2 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus asunnon ja muun oleskelutilan olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista on tullut voimaan 15.5.2015. Asetuksella korvataan asumisterveysohje.

Asetusta sovelletaan terveydensuojelulain (763/1994) nojalla tehtävään asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisten olosuhteiden valvontaan. Tämän asetuksen fysikaalisia, kemiallisia ja

biologisia altistumistekijöitä koskevia vaatimuksia ja niiden toimenpiderajoja sovelletaan tehtäessä terveydensuojelulain 27 tai 51 §:ssä tarkoitettuja päätöksiä ja määräyksiä.

Asetuksessa on määritelty *altisteen toimenpideraja*, jolla tarkoitetaan pitoisuutta, mittaustulosta tai ominaisuutta, jolloin sen, kenen vastuulla haitta on, tulee ryhtyä terveydensuojelulain 27 §:n tai 51 §:n mukaisiin toimenpiteisiin terveyshaitan selvittämiseksi ja tarvittaessa sen poistamiseksi tai rajoittamiseksi (2 §, momentti 1).

4.3 Tuulivoimarakentamista koskevat ohjeet

4.3.1 Tuulivoimaloiden melun mallintaminen, ympäristöhallinnon ohjeita 2/2014

Ympäristöministeriö on julkaissut ohjeen tuulivoimaloiden melun mallintamisesta ja mittaamisesta 28.2.2014.

Tuulivoimaloiden melu poikkeaa muusta ympäristömelusta. Voimaloiden ääni voi sisältää erityispiirteitä, mitkä lisäävät melun häiritsevyyttä. Voimalat toimivat vain osan ajastaan nimellistehollaan, jolloin niiden melupäästö on suurin. Tuulivoimalan ääni syntyy korkealla, mikä vaikuttaa äänen vaimenemiseen sen edetessä etäälle voimalasta. Ääni ja äänenvoimakkuus vaihtelevat merkittävästi sääoloista riippuen melulle altistuvassa kohteessa.

Ohjeessa esitetään menettelytavat tuulivoimaloiden tuottaman melun mallintamiseksi. Mallinnustuloksista on mahdollista arvioida tuulivoimalan tuottama melutaso tarkastelupisteissä.

Ohjeessa annetaan tietoja mallinnusmenettelyistä, mallinnuksessa käytettävistä ohjelmista ja parametreista sekä tulosten esittämistavasta. Mallinnukset voidaan tehdä kaikissa suunnissa tuulivoimalan (tai tuulivoimalaryhmän) ympärillä. Mallinnus suoritetaan tuulen nopeuden referenssiarvoa vastaavilla melupäästön lähtöarvoilla, mikä tarkoittaa tuulivoimalan nimellistehollaan tuottamaa enimmäismelupäästöä.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä ja yksityiskohtaisessa kaavoituksessa tuulivoimaloiden koolle on ohjeen mukaisessa melumallinnuksessa ilmoitettava yksityiskohtaiset ja vaihtoehtoiset tiedot, kuten tuulivoimaloiden lukumäärä ja paikat, nimellisteho, korkeus, moottorin halkaisija ja melupäästötiedot, joita voidaan käyttää tuulivoimaloiden melutason arviointiin mallintamalla. Arvioinnissa voidaan tarkastella useita tuulivoimalatyypin-, lukumäärä- ja sijoitusvaihtoehtoja ja mallintaa eri vaihtoehtojen tuottamia melualueita. Melumallinnustarkastelu perustuu tuulivoimaloiden melupäästön ylärajatarkasteluun. Suunniteltujen tuulivoimaloiden melupäästöille käytetään valmistajan ilmoittamaa takuuarvoa. Melupäästön takuuarvoon sisällytetään koko laskennan epävarmuus, jolloin äänen etenemislaskennassa voidaan käyttää standardiin ISO 9613-2 perustuvia vakioituja etenemiseen liittyviä sää- ja ympäristöolosuhdearvoja.

Ohjeen menettelytavat mahdollistavat ääniteknisen suunnittelun liittämisen tuulivoima-alueiden muuhun suunnitteluprosessiin ja hyväksymismenettelyyn.

Ympäristöministeriön mukaan tuulivoimarakentamisen ulkomelutasoa koskevista suunnitteluohjeista valmistellaan valtioneuvoston asetus vuoden 2014 aikana.

4.3.2 Tuulivoimarakentamisen suunnittelu, ympäristöhallinnon ohjeita 4/2012

Ympäristöministeriön asettama työryhmä on laatinut tuulivoiman kaavoitus- ja lupaohjeen "Tuulivoimarakentamisen suunnittelu – tuulivoimarakentamisen kaavoitusta, vaikutusten arviointia ja lupamenettelyjä koskevaksi ohjeistukseksi" (jäljempänä tuulivoimaopas).

Osayleiskaavassa ratkaistaan suhde muuhun maankäyttöön ja lähellä sijaitseviin rakennuksiin. Tästä syystä kaavassa tulee määrätä voimalan rakennusalue. Seuraavassa poimintoja ohjeistuksesta:

Kaavoituksen tarpeesta ja tarkkuudesta

- Jos voimassa olevassa maakuntakaavassa ei ole osoitettu tuulivoima-alueita, tuulivoimaloiden suunnittelu ja toteutus perustuvat kuntakaavoitukseen ja luparatkaisuihin
- Yleiskaava voidaan laatia voimaloiden rakentamista suoraan ohjaavana ns. "tuulivoimayleiskaavana", jos asemakaavatasoista suunnittelua vaativaa yhteensovittamistarvetta muun maankäytön kanssa ei ole

Meluvaikutusten huomioimisesta

Valtioneuvosto on antanut päätöksen melutason ohjeista (993/1992) meluhaittojen ehkäisemiseksi ja ympäristön viihtyvyyden turvaamiseksi (*Taulukko 2*). Ohjeista sovelletaan maan-

käytön ja rakentamisen suunnittelussa, eri liikennemuotoja koskevassa liikenteen suunnittelussa sekä rakentamisen lupamenettelyissä. Ohjearvojen uudistus on valmisteilla. Tuulivoimaoppaan mukaan:

- Valtioneuvoston päätös melutason ohjearvoista (VNp 993/1992) ei suoraan sovellu tuulivoimamamelun häiritsevyyden arviointiin. Se johtaa suunnittelussa liian suuriin sallittuihin äänitasoihin ja meluhäiriöön.
- Tuulivoimarakentamisen meluvaikutusten minimoimiseksi on olennaista sijoittaa voimat riittävän etäälle asutuksesta ja muista häiriintyvistä kohteista.
- Tuulivoimarakentamisen suunnittelussa suositellaan käytettäväksi oppaassa esitettyjä suunnitteluohjearvoja (Taulukko 3).

MELUN KESKIÄÄNITASON L_{Aeq} ENIMMÄISARVO	PÄIVÄLLÄ KLO 7-22	YÖLLÄ KLO 22-7
Asumiseen käytettävät alueet, virkistysalueet taajamissa ja niiden välittömässä läheisyydessä sekä hoito- tai oppilaitoksia palvelevat alueet	55 dB	50 dB
Uudet asumiseen käytettävät alueet, virkistysalueet taajamissa ja hoitolaitoksia palvelevat alueet	55 dB	45 dB
Loma-asumiseen käytettävät alueet, leirintäalueet, virkistysalueet taajamien ulkopuolella ja luonnonsuojelualueet	45 dB	40 dB

Taulukko 2. Melun nykyiset ohjearvot (VNp 993/1992)

Tuulivoimarakentamisen ulkomelutason suunnitteluohjearvot	L_{Aeq} päivällä (klo 7-22)	L_{Aeq} yöajalle (klo 22-7)	Huomautukset
• asumiseen käytettävillä alueilla, loma-asumiseen käytettävillä alueilla taajamissa, virkistysalueilla	45 dB	40 dB	
• loma-asumiseen käytettävillä alueilla taajamien ulkopuolella, leirintäalueilla, luonnonsuojelualueilla*	40 dB	35 dB	* yöarvoa ei sovelleta luonnonsuojelualueilla, joita ei yleisesti käytetä oleskeluun tai luonnon havainnointiin yöllä
• muilla alueilla	ei sovelleta	ei sovelleta	

Taulukko 3. Tuulivoimarakentamisen suositellut suunnitteluohjearvot (Ympäristöhallinnon ohje 4/2012)

Välkevaikutusten huomiointista

- Tuulivoimalat on sijoitettava niin kauas, ettei haitallista välkevaikutusta aiheudu.
- Suomessa ei vielä ohjearvoa, Ruotsissa ja Tanskassa sallitaan välkevaikutusta 8-10 tuntia vuodessa.

4.3.3 Luonnos valtioneuvoston asetukseksi tuulivoimaloiden (ulko)melutason ohjearvoista

Asetusluonnos on valmistelussa, eikä sitä voida ottaa vielä huomioon kaavoituksessa. Asetusluonnoksen mukaan riittävät suojaetäisyydet melusta häiriintyviin kohteisiin tulee edelleen määrittellä mallinnusten perusteella. Metrimääräistä vähimmäisetäisyyttä suojavyöhykkeelle ei aseteta. Asetusluonnos on ollut lausuntokierroksella 17.11.-15.12.2014. Asetusluonnoksessa on an-

nettu melupäästön takuuarvon perusteella määritellyille ulkomelutasolle seuraavat ohjearvot (A-taajuuspainotetun keskiäänitaso L_{Aeq}):

	ulkomelutaso L_{Aeq} päivällä klo 7—22	ulkomelutaso L_{Aeq} yöllä klo 22—7
pysyvä asutus	45 dB	40 dB
vapaa-ajan asutus	45 dB	40 dB
hoitolaitokset	45 dB	40 dB
oppilaitokset	45 dB	—
virkestysalueet	45 dB	—
leirintäalueet	45 dB	40 dB
kansallispuistot	40 dB	—

Lisäksi asetusluonnoksen mukaan valvonnan yhteydessä saatuun mittaustulokseen lisätään 5 dB, jos tuulivoimalan melu on impulssimaista, kapeakaistaista [tai merkityksellisesti sykkivää] melulle altistuvalla alueella.

Asetusta ei sovelleta kaavaan, joka asetuksen voimaan tullessa on ollut tai on maankäyttö- ja rakennuslain mukaisena kaavaehdotuksena julkisesti nähtävillä.

4.3.4 Ohje tuulivoimalan rakentamisesta liikenneväylien läheisyyteen, Liikenneviraston ohje 8/2012

Ohjeessa asetetaan etäisyysvaatimukset tuulivoimaloiden rakentamiselle suhteessa maanteihin ja rautateihin. Siinä annetaan myös ohjeet tuulivoimaloiden sijoittamisesta vesialueille ja niiden merkitsemisestä merialueilla.

Tuulivoimalan etäisyys maantiestä tulee olla vähintään tuulivoimalan kokonaiskorkeus (torni+lapa) lisättyinä maantien suoja-alueen leveydellä, joka ulottuu yleensä 20 tai 30 metrin etäisyydelle uloimman ajoradan keskilinjasta. Pääteillä, joilla nopeusrajoitus on 100 km/h tai enemmän, suositellaan 300 metrin vähimmäisetäisyyttä maantien keskilinjasta. Maantien kaarrekohtassa tuulivoimala on sijoitettava näkemäkentän ulkopuolelle.

4.4 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) ovat osa maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaista alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää. Valtioneuvosto on hyväksynyt valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet vuonna 2000. Tarkistetut tavoitteet tulivat voimaan 1.3.2009. Tarkistuksen pääteemana on ollut ilmastonmuutoksen haasteisiin vastaaminen. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan tavoitteet on otettava huomioon ja niiden toteuttamista on edistettävä maakunnan suunnittelussa, kuntien kaavoituksessa ja valtion viranomaisten toiminnassa.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet käsittelevät seuraavia kokonaisuuksia:

- Toimiva aluerakenne
- Eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu
- Kulttuuri- ja luonnonperintö, virkestyskäyttö ja luonnonvarat
- Toimivat yhteysverkot ja energiahuolto
- Helsingin seudun erityiskysymykset
- Luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet

Alueidenkäyttötavoitteiden tehtävänä on:

- varmistaa valtakunnallisesti merkittävien seikkojen huomioon ottaminen maakuntien ja kuntien kaavoituksessa sekä valtion viranomaisten toiminnassa
- auttaa saavuttamaan maankäyttö- ja rakennuslain ja alueidenkäytön suunnittelun tavoitteet, joista tärkeimmät ovat hyvä elinympäristö ja kestävä kehitys
- toimia kaavoituksen ennako-ohjauksen välineenä valtakunnallisesti merkittävissä alueidenkäytön kysymyksissä ja edistää ennako-ohjauksen johdonmukaisuutta ja yhtenäisyyttä
- edistää kansainvälisten sopimusten täytäntöönpanoa Suomessa sekä luoda alueidenkäyttöllisiä edellytyksiä valtakunnallisten hankkeiden toteuttamiselle (*Ympäristöhallinto 2012*)

Tätä hanketta koskevat erityisesti (eheytyvään yhdyskuntarakenteeseen ja) elinympäristön laatuun, kulttuuri- ja luonnonperintöön, virkestyskäyttöön ja luonnonvaroihin, (toimiviin yhteysver-

kostoihin ja) energiahuoltoon sekä luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityisiin aluekokonaisuuksiin liittyvät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Tavoitteet on jaettu yleis- ja erityistavoitteisiin. Toimivien yhteysverkostojen ja energiahuollon osalta VAT:ien yleistavoitteissa todetaan mm., että *"Alueidenkäytössä turvataan energiahuollon valtakunnalliset tarpeet ja edistetään uusiutuvien energialähteiden hyödyntämismahdollisuuksia."* Erityistavoitteissa sanotaan, että *"Maakuntakaavoituksessa on osoitettava tuulivoiman hyödyntämiseen parhaiten soveltuvat alueet. Tuulivoimalat on sijoitettava ensisijaisesti keskitetysti useamman voimalan yksiköihin."* (Ympäristöhallinto 2012)

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet korostavat tuulivoimarakentamisessa pyrkimystä keskittyihin ratkaisuihin sekä tuulivoimarakentamisen ja muiden alueidenkäyttötavoitteiden yhteensovittamista.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet koskevat hanketta vain osittain. Kokonaisuutena hanke edistää valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista.

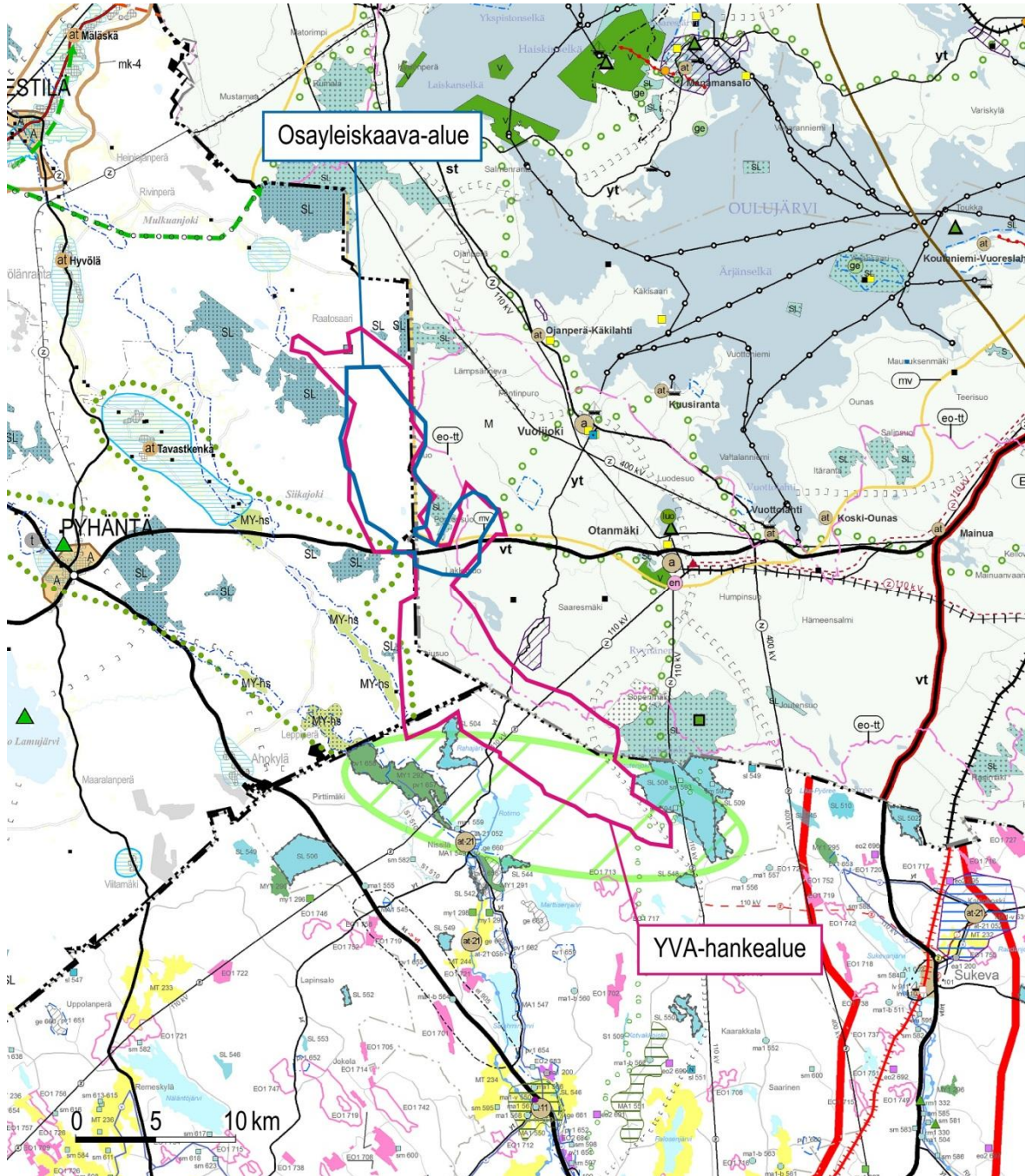
Suomen ilmasto- ja energiapolitiikan valmistelua ja toimeenpanoa ohjaavat Euroopan unionissa sovitut ilmasto- ja energiapolitiikan tavoitteet ja toimenpiteet. EU:n tavoitteena on, että uusiutuvan energian osuus energiankulutuksesta on 20 prosenttia vuonna 2020. Tavoitteet on säädetty direktiivissä uusiutuvista energialähteistä peräisin olevan energian käytön edistämisestä. Työ- ja elinkeinoministeriön pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategian (2008 ja 2013) tavoitteena on nostaa tuulivoiman asennettu kokonaisteho nykyisestä noin 447 MW (vuoden 2013 lopussa) tasosta noin 2500 MW vuoteen 2020 mennessä.

4.5 Voimassa ja vireillä olevat kaavat

4.5.1 Maakuntakaava

Osayleiskaava-alue sijoittuu kahden maakunnan alueelle. Osayleiskaava-alueella on voimassa Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaava ja Kainuun maakuntakaava.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaava on vahvistettu ympäristöministeriön päätöksellä 17.2.2005 ja se on saanut lainvoiman (Korkeimman hallinto-oikeuden päätös 25.8.2006). Kainuun maakuntakaava on vahvistettu valtioneuvostossa 29.4.2009 ja 7 km päähän alueelta sijoittuva Pohjois-Savon maakuntakaava ympäristöministeriön päätöksellä 7.12.2011. Yhdistelmä maakuntakaavoista on esitetty kuvassa 10 (Kuva 10).

Kuva 10. Yhdistelmä Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Pohjois-Savon maakuntakaavoista, johon Piiparinmäen osayleiskaava on merkitty sinisellä viivarajauksella. YVA-hankealueen sijainti on esitetty sinipunaisella viivarajauksella. © Pohjois-Pohjanmaan liitto, pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanumero PPOH/04/07 © Kainuun maakunta-kuntayhtymä, pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanumero 869/MML/09 © Pohjois-Savon liitto, pohjakartta © Maanmittauslaitos lupanumero 60/MML/10

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaava

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa ei ole käsitelty maa-alueelle sijoittuvia tuulivoimaan liittyviä aluevarauksia.

Osayleiskaava-alueella koskevat maakuntakaavan maa- ja metsätalosalueita koskevat yleismääräykset. Suunnittelualueen läheisyydessä lounaispuolella on luonnon monikäyttöalue, pohjoispuolella Rimpinevan–Matilannevan Natura-alue (SL) ja Piiparinpuron luonnonsuojelualue (SL) ja länsipuolella Törmäsenrimmen–Kolkannevan ja Itämaen–Eteläjoen Natura-alueet (SL). Lähimmillään noin 5 km etäisyydellä alueesta länteen sijaitsee valtakunnallisesti arvokas harjualue

(MY-hs) ja Vörssinvaaran–Järvienkankaan vedenhankintaan soveltuva pohjavesialue. Kauempana lännessä noin 8 km etäisyydellä sijaitseva Tavastkengän kulttuurimaisema on maakuntakaavassa osoitettu kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeänä alueena Museoviraston vuoden 1993 luettelon perusteella (RKY1993). (Valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen luettelon päivityksessä vuodelta 2009 Tavastkengän alue ei enää ole mukana, mutta tulee huomioida maankäytössä maakunnallisesti merkittävänä kohteena.) Maakuntakaavan yleisistä suunnittelumääräyksistä aluetta koskevat rantojen käyttöä, turvetuotantoa, maa- ja metsätaloutta sekä lentoesteiden korkeusrajoituksia koskevat määräykset.

Kainuun maakuntakaava

Kainuun maakuntakaavassa ei ole käsitelty tuulivoimaa.

Suunnittelualue on kokonaisuudessaan maa- ja metsätalousvaltaista aluetta (M). Alue ulottuu vähäisesti Pöntönsuon (SL) Natura-alueelle, Oulujärven ympäristön kehittämisseriaatemerkinällä osoitetulle matkailun vetovoima-alueelle (mv) ja Vuolijoen turvetuotannon erityisvyöhykkeelle (eo-tt). Ylikunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävä ohjeellinen ulkoilureitti kiertää suunnittelualueen itäreunan läheisyydestä. Suunnittelualueen itäpuolelle noin 1,5 km päähän on merkitty Hautakankaan vedenhankinnan kannalta tärkeä (luokka I) pohjavesialue. Suunnittelualueelta noin 5 km kaakkoon sijaitseva Saaresmäen kylä on maakuntakaavassa osoitettu valtakunnallisesti arvokkaana kulttuurihistoriallisena alueena (RKY1993). (Valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen luettelon päivityksessä vuodelta 2009 Saaresmäen alue ei enää ole mukana, mutta tulee huomioida maankäytössä maakunnallisesti merkittävänä kohteena.) Maakuntakaavan yleismääräyksissä on annettu määräyksiä rantojen käytöstä, turvetuotannosta, liikenneturvallisuuden edistämistä ja liito-oravan esiintymispaikkojen huomioimisesta yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

Pohjois-Savon maakuntakaava

Pohjois-Savon maakunnan raja sijaitsee noin 7 km osayleiskaavan suunnittelualueesta etelään. Pohjois-Savon maakuntakaavassa ja 15.1.2014 vahvistetussa Pohjois-Savon tuulivoimamaakuntakaavassa ei ole Piiparinmäen tuulivoimapuiston osayleiskaavoituksessa huomioitavia merkintöjä tai määräyksiä.

4.5.2 Vaihemaakuntakaavat

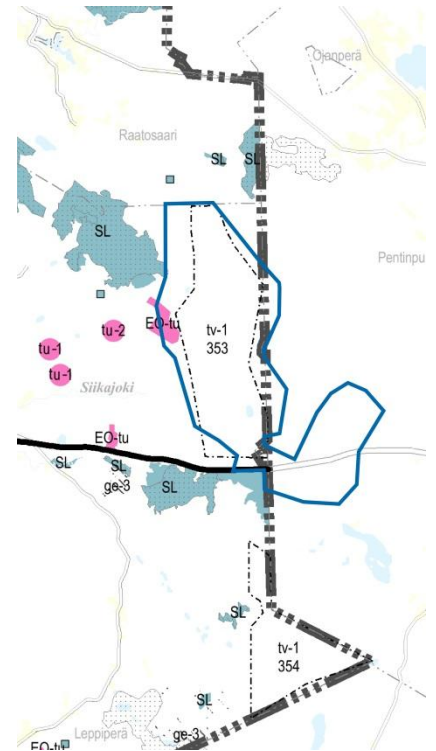
Pohjois-Pohjanmaan vaihemaakuntakaavat

Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliitto on aloittanut vuonna 2010 maakuntakaavan uudistamisen. Maakuntakaavan uudistus tehdään kolmessa erillisessä vaiheessa. Ensimmäisen vaihekaavan pääteemat ovat ilmasto ja energia, joihin liittyen maakuntakaavatarkastelu koskee myös aluerakennetta, kaupan palveluverkkoa sekä kehittämissyöhykkeiden ja liikenteen asettamia vaatimuksia. Keskeisin luonnonvaroihin liittyvä kysymys on turvetuotannon ohjaaminen. Ensimmäisessä vaihekaavassa käsiteltävät konkreettiset aihepiirit ovat vähintään kymmenen tuulivoimalan laajuiset tuulivoimapuistot manner- ja merialueilla sekä niihin liittyvät sähköjohtojen varaukset. Toisessa vaihekaavassa käsitellään kulttuuriympäristöjä, maaseutuasuutusta, virkistys- ja matkailualueita sekä seudullisia jätteenkäsittely- ja ampumarata-alueita.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan 1. vaihekaavan kaavaehdotus on hyväksytty maakuntavaltuustossa 2.12.2013 ja kaava on ympäristöministeriön vahvistettavana. Maakuntakaavassa on osayleiskaavan suunnittelualueelle osoitettu maatuulivoimaloiden alue (tv-1-alue nro 353). Suunnittelualueen länsireunalle on merkitty nykyinen turvetuotantoalue (EO-tu) ja suunnittelualueen läheisyyteen luonnonsuojelu- ja Natura-alueita (SL). Tuulivoimapuistojen liityntävoimajohtoja ei ole maakuntakaavassa osoitettu.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan 2. vaihekaavan laatiminen on luonnosvaiheessa. Vaihekaavan luonnos on laadittu 16.3.2015 ja se on ollut nähtävillä 25.3.-30.4.2015 välisen ajan. Aikataulun mukaan 2. vaihemaakuntakaava tulee maakuntavaltuuston hyväksyttäväksi keväällä 2016. Vaihekaavaluonnoksessa on poistettu suunnittelualueen lounaispuolelta Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa osoitettu luonnon monikäyttöalue

Kuva 11. Ote Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan 1. vaihemaakuntakaavaehdotuksesta. Osayleiskaavan suunnittelualue on esitetty sinisellä rajauksella. © Pohjois-Pohjanmaan liitto, pohjakartta © Maanmittauslaitos

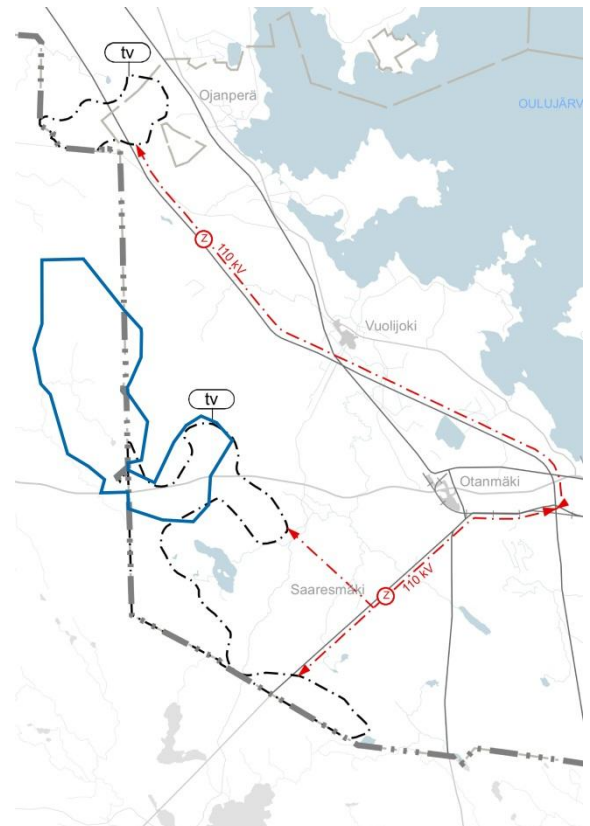
Kainuun vaihemaakuntakaavat

Kainuun 1. vaihemaakuntakaava on vahvistettu 19.7.2013. Kaava koskee puolustusvoimain ampuma- ja harjoitusalueita sekä niiden melualueita. Kaava vaikutusalueineen sijoittuu kokonaisuudessaan suunnittelualueen ja yhdysvoimajohtolinjauksen ulkopuolelle. (Kainuun liitto 2013)

Kainuun liitto on käynnistänyt tuulivoimamaakuntakaavan ja kaupan vaihemaakuntakaavan laatimisen (Kainuun maakuntavaltuusto 25.3.2013).

Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan laatiminen on luonnosvaiheessa. Tuulivoimamaakuntakaavan luonnos on laadittu 30.6.2014 ja se on ollut nähtävillä 11.8.-12.9.2014 välisen ajan. Kaavaluonnoksessa Lammaslamminkankaan alue sekä kaava-alueen pohjoispuolella sijaitseva Metsälamminkankaan alue on osoitettu tuulivoimaloiden alueina (tv). Lammaslamminkankaan kaakkoispuolelle on osoitettu pääsähkijohdon yhteystarve. Kaavaluonnoksessa tuulivoimaloiden alueelle on annettu suunnittelumääräyksiä, joiden mukaan alueen suunnittelussa on otettava huomioon vaikutukset asutukseen, maisemaan, linnustoon, luonnon monimuotoisuuteen ja kulttuuriperintöön sekä puolustusvoimien tutkajärjestelmän, lentoliikenteen, liikenneväylien ja arkeologisen kulttuuriperinnön edellyttämät rajoitteet tuulivoimarakentamiselle. Lisäksi on annettu suunnittelumääräyksiä koskien melu- ja välkevaikutuksia sekä Natura 2000 –verkoston alueita.

Kuva 12. Ote Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan luonnoksesta. Osayleiskaavan suunnittelualue on esitetty sinisellä rajauksella © Kainuun liitto, pohjakartta © Maanmittauslaitos

4.5.3 Yleiskaavat ja asemakaavat

Tuulivoimapuiston hankealueella ei ole voimassa yleis-, asema- tai ranta-asemakaavoja. Voimassa olevat ja valmisteilla olevat kaavat osayleiskaava-alueen lähellä on merkitty *kuvaan 13 (Kuva 13)*.

Kajaani

Osayleiskaava-alueen koillispuolella noin 8 km päässä on voimassa Kajaanin Vuolijoen oikeusvaikutteinen Oulujärven rantayleiskaava (Vuolijokisuun, Vuottoniemen ja Vuottolahden osat), joka on hyväksytty 26.4.2005.

Alueen itäpuolella noin 7 km päässä on Vuolijoen asemakaava-alue, jonka kaava on hyväksytty 9.12.2013. Noin 10 km päässä alueen itäpuolella on Otanmäen asemakaava-alue, jonka kaavat on hyväksytty vuosina 1986-2011.

Pyhäntä ja Siikalatva

Alueen läheisyydessä Pyhännän ja Siikalatvan puolella ei ole voimassa yleis-, asema- tai ranta-asemakaavoja.

Vaala

Vaalan kuntaan on valmisteilla koko kuntaa koskeva Vaalan kunnan tuulivoimayleiskaava. Tuulivoimayleiskaavaan liittyvien selvitysten laatiminen käynnistettiin syksyllä 2012, kaavan vireiltulosta ilmoitettiin 18.12.2012 osallistumis- ja arviointisuunnitelman nähtäville asettamisen yhteydessä. Tuulivoimayleiskaavan luonnos on ollut nähtävillä 10.11.-9.12.2014.

Voimajohdon alue

Voimajohdon reittivaihtoehto kulkee nykyisen voimajohdon rinnalla noin 0,9 km etäisyydellä Otanmäen asemakaava-alueesta, muuten sen varrella ei ole voimassa olevia asema- tai yleiskaavoja.

4.5.4 Lähialueen muut tuulipuistohankkeet

Suunnittelualueen välittömässä läheisyydessä kaakkoispuolella sijaitsee UPM Kymmene Oyj:n ja Element Powerin yhteisyrityksen, Otsotuuli Oy:n Kokkosuon tuulivoimahanke, jonka hankealueelle tulisi sijoittumaan 16–20 tuulivoimalaa (*Kuva 13*). Kajaanin kaupunginhallitus on päättänyt 17.6.2013 osayleiskaavan laatimisesta ja osayleiskaavaan liittyvä osallistumis- ja arviointisuunnitelma on ollut nähtävillä heinäkuusta 2013 lähtien. Kokkosuon hanke on toistaiseksi pysähdyksissä

Alueen pohjoispuolella noin 6 km päässä suunnittelualueesta sijaitsee Tuulisaimaa Oy:n Vaalan Metsälamminkankaan tuulipuistohanke, jossa on suunniteltu 15-27 tuulivoimalan sijoittamista alueelle. Hankkeen ympäristövaikutusten arviointiohjelma on valmistunut marraskuussa 2013 ja yhteysviranomaisen on antanut lausuntonsa YVA-ohjelmasta 17.2.2014. Vaalan kunnanvaltuusto on päättänyt 12.12.2013 osayleiskaavan laatimisesta ja osayleiskaavaan liittyvä osallistumis- ja arviointisuunnitelma on valmistunut kesäkuussa 2014. YVA-selostus on valmistunut syyskuussa 2014 ja yhteysviranomaisen on antanut lausuntonsa YVA-selostuksesta 9.1.2015 ja YVA-menettely on päättynyt. Metsälamminkankaan tuulivoimayleiskaavaluonnos on ollut nähtävillä 29.12.2014-6.1.2015.

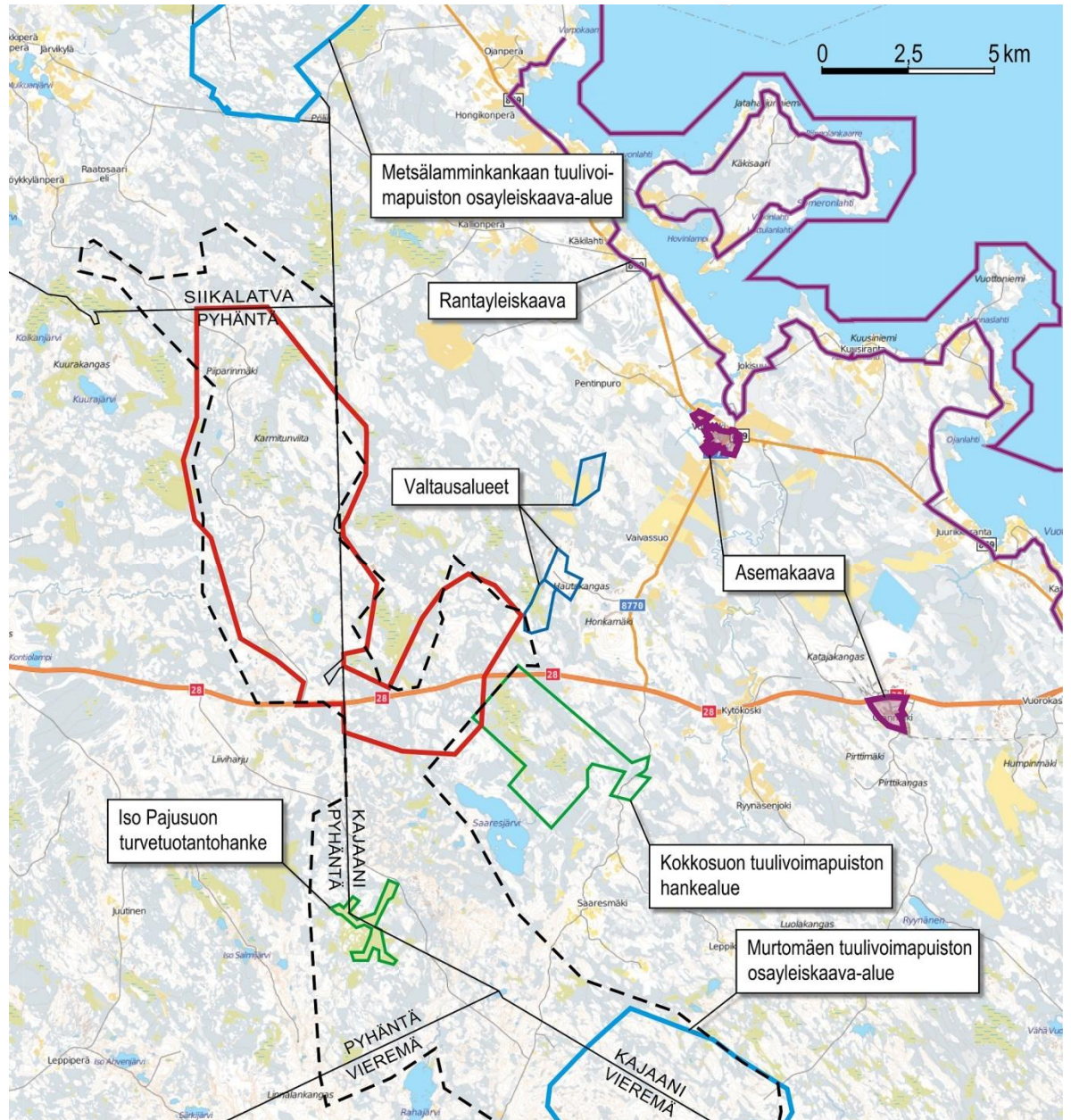
Muut hankkeet sijaitsevat kauempana, kuten Otsotuuli Oy:n toinen tuulipuistohanke Paltamon Teerivaaralla noin 40 km koilliseen. Paltamon kunnanvaltuusto on päättänyt 23.4.2013 osayleiskaavan laatimisesta ja osayleiskaavaan liittyvä osallistumis- ja arviointisuunnitelma on ollut nähtävillä 24.6.2013 lähtien. Teerivaaran hanke on toistaiseksi pysähdyksissä.

4.5.5 Muut hankkeet

Alueen itäosa kuuluu Otanmäki-Vuorokas 1 –nimiseen, kaivoslain (9621/2011) mukaiseen varausalueeseen, joka antaa etuoikeuden malminetsintään, mutta ei vielä oikeuta malminetsintään, kaivamiseen eikä louhimiseen. Varaaja on suunnitellut jättävänsä alueelle malminetsintä-lupahakemuksia vuosien 2012, 2013 ja 2014 aikana. Hautakangas-2 –niminen valtausalue ulottuu vähäisiltä osin osayleiskaavan suunnittelualueelle. Muita valtauksia on alueesta koilliseen noin 800m etäisyydellä sijaitseva Hautakangas-1 ja noin 3,1 km etäisyydellä sijaitseva Isoaho-1.

Suunnittelualueen eteläpuolella Kajaanin kaupungin ja Pyhännän kunnan rajalla, noin 3,7 km etäisyydellä sijaitsee Vapo Oy:n Iso Pajusuon turvetuotannon hankealue. Turvetuotannolle on myönnetty ympäristölupa vuonna 2012. Ympäristölupapäätöksestä valitettiin hallinto-oikeuteen

ja edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä 23.4.2015 nro 1064/2015 yhtä lupamääräystä muutettiin, muilta osin valitukset hylättiin. Ympäristölupapäätös on näin ollen lainvoimainen.

Kuva 13. Kaavoitustilanne ja muut tuulivoimapuistojen hankealueet sekä valtausalueet suunnittelualueen läheisyydessä. Osayleiskaavan suunnittelualue on esitetty punaisella viivarajauksella ja YVA-hankealue mustalla katkoviivalla. Lähde: Kajaanin kaupunki, Pyhännän ja Siikalatvan kunnat.

4.6 YVA-menettely

Piiparinmäen–Lammaslamminkankaan tuulivoimastohankkeelle on laadittu YVA-lain mukainen ympäristövaikutusten arviointimenettely.

YVA-menettelyn tarkoituksena on arvioida tuulivoimastohankkeen ympäristövaikutuksia, suunnitella haitallisten vaikutusten ehkäisy- ja lieventämistoimenpiteitä sekä lisätä hankkeen avoimuutta ja vuorovaikutusta sidosryhmien kanssa. Kaksivaiheiseen YVA-menettelyyn on sisällytetty ohjelma- ja selostusvaihe. Joulukuussa 2012 valmistuneessa YVA-ohjelmassa selvitettiin hankealueen nykytila, kuvattiin arvioitava hanke ja hankevaihtoehdot sekä esitettiin suunnitelma selvitetävistä vaikutuksista ja selvitys- ja arviointimenetelmistä. Helmikuussa 2014 valmistuneessa YVA-

selostuksessa esitettiin arviointimenettelyn tuloksena muodostettu yhtenäinen arvio hankkeen ympäristövaikutuksista.

YVA-hanke sijoittui Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon ja Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten alueelle. YVA-yhteysviranomaisena toimi Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus). YVA-menettely on päättynyt yhteysviranomaisen lausuntoon 10.6.2014.

YVA-aineisto erilliselvityksineen on muodostanut keskeisen tietopohjan osayleiskaavan laatimiseksi. YVA-aineisto on saatavissa sähköisesti Metsähallituksen internetsivuilta osoitteesta www.laatumaa.fi/tuulivoima sekä ELY-keskuksen YVA-hankesivuilta osoitteesta www.ymparisto.fi/piiparinmakilammaslammin kangasYVA.

4.6.1 YVA-menettelyn aikana laaditut selvitykset

YVA-menettelyn aikana on tehty seuraavat suunnittelualueen kaavoituksessa huomioitavat selvitykset:

- Varjostus- ja vilkkumismallinnus
- Melumallinnus
- Näkemäanalyysi ja maisemavaikutusten havainnollistaminen valokuvasoittein
- Arkeologinen inventointi
- Linnustonselvitykset: pesimä- ja muuttolinnustonselvitykset, törmäysriskimallinnus, pöllökar-toitus, metsäkanalintujen soidinpaikkakartoitus
- Kasvillisuus- ja luontotyyppiselvitys
- Voimajohtoreittien luontoselvitys hankealueella
- Luonnonsuojelulain 65§ mukaiset Natura-arvioinnit Pöntönsuon, Rimpinevan-Matilannevan, Törmäsenrimmen-Kolkannevan ja Rumalan-Kuvajan-Oudonrimmen Natura-alueista
- Lepakkonselvitys, liito-oravaselvitys
- Maaeläimistö- ja riistaeläin selvitys
- Asukaskysely, pienryhmätyöskentely ja haastattelut

4.6.2 Yhteysviranomaisen lausunto

Yhteysviranomainen on antanut lausuntonsa YVA-selostuksesta 10.6.2014. Lausunnossa esitettiin seuraavia kaava-aluetta koskevia tarkistuksia hankesuunnitelmaan, selvityksiin ja vaikutusarviointiin:

- Muiden hankkeiden huomiointi (Metsälamminkankaan tuulivoimahanke), mahdolliset yhteisvaikutukset mm. virkistyskäyttöön, luonnonsuojelualueisiin, linnustoon, maisemaan ja ihmisiin
- Meluvaikutukset Vuolijoen metsästysmajaan
- Vaikutukset ja rajoitukset naapurikiinteistöjen tulevaan käyttöön
- Vaikutukset hiljaisiin alueisiin
- Kiviaineksen alkuperä ja mahdollinen ympäristövaikutusten arviointi, jos kiviaines otetaan hankealueelta
- Voimaloiden sijoittelu riittävän kauas asutuksesta ja muista herkistä kohteista- voimaloiden siirto ja kriittisimpien voimaloiden poisto.
- Melumallinnuksen päivitys vastaamaan uutta tilannetta
- Vaikutukset Oulujärven ympäristön matkailun vetovoima-alueeseen ja hankealuetta sivuvaan merkittävään ohjeelliseen ulkoilureittiin
- Jään irtoamisen rajoitukset virkistyskäyttöön
- Maisemavaikutukset Oulujärven virkistyskäyttöön ja matkailuun
- Realistinen arvio vaikutuksista maa- ja metsäomaisuuden arvoon tai tappioiden korvauksista yksityiselle maanomistajalle
- Kuvasoitteiden tarve Käkilahdesta ja Honkamäestä
- Ekologisten yhteyksien huomioiminen
- Linnustovaikutusten vähentäminen voimaloita vähentämällä ja siirtämällä
- Vaikutukset viitasammakkoon
- Vaikutukset metsäpeuraan, myös yhteisvaikutukset Metsälamminkankaan ja Kokkosuon kanssa
- Vaikutukset susikantaan
- Suojelualueille kohdistuvien meluvaikutusten (ohjearvojen ylitykset) vähentäminen toimintojen uudelleensijoittelulla
- Erämaisten alueiden hiljaisuuden turvaaminen

- Lähteisiin kohdistuvien vaikutusten ja vesilain mukaisen luvan tarpeen selvennys
- Vaikutukset kalastolle ja muulle vesieliolle
- Keinot tv-signaalin ja radioyhteyksien toimintaan kohdistuvien vaikutusten vähentämiseen
- Seurantaohjelman tarkennus: seurannan kohteet ja menetelmät

4.7 Naturalausunnot

Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset ovat antaneet Rimpineva-Matilannevan, Törmäsenrimmen-Kolkkannevan ja Rumalan-Kuvajan-Oudonrimmen Natura-arvioinneista lausunnot (KAIELY/27/07.01/2013 ja POPELY/1/07.04/2013), joissa toteavat, että arviointeja on täydennettävä linnustoarviointien ja Metsälamminkankaan tuulivoimapuiston yhteisvaikutuksien osalta.

Natura-arviointien päivityksen ja täydennyksen jälkeen Natura-arvioinneista on saatu uudet lausunnot Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukselta 6.2.2015 ja Kainuun ELY-keskukselta 20.3.2015. Lausunnoissa todetaan, että arviointien kohteena oleviin Natura-alueisiin kohdistuisi Piiparinmäen hankkeesta korkeintaan kohtalaisia heikentäviä vaikutuksia. Lisäarviointeja ei lausunnoissa enää edellytetä.

4.8 Osayleiskaavoituksen yhteydessä laaditut täydennysselvitykset

Kaavoituksen yhteydessä on laadittu seuraavat YVA-selvityksiä täydentävät selvitykset:

- Piiparinmäen tuulivoimapuiston osayleiskaavan meluselvitys 2014
- Piiparinmäen-Murtomäen tuulipuistohanke, Piiparinmäen kaava-alueen luontoselvitys 2014
- Piiparinmäen tuulivoimapuiston muinaisjäännösinventoinnit 2013-2014 Yhteenveto
- Näkemäanalyysien ja maisemakuvasovitteiden päivitykset 2014
- Natura-arviointien päivitykset ja täydennykset Rimpinevan-Matilannevan, Törmäsenrimmen-Kolkkannevan ja Rumalan- Kuvajan-Oudonrimmen Natura-alueista 2014

4.9 Muut aluetta koskevat suunnitelmat, päätökset ja selvitykset

4.9.1 Rakennusjärjestys

Asemakaava-alueen ulkopuolella rakentamista säätelevät osayleiskaava ja rakennusjärjestys yhdessä. Kajaanin kaupungin rakennusjärjestys on hyväksytty kunnanvaltuustossa 29.9.2014 ja se on tullut voimaan 1.1.2015 ja Pyhännän kunnan rakennusjärjestys on tullut voimaan 28.1.2002.

4.9.2 Pohjois-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan manneralueen tuulivoimaselvitys 2011

Pohjois-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntien manneralueilta on laadittu yhteinen tuulivoimaselvitys (*Pohjois-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan manneralueen tuulivoimaselvitys*), jossa on kartoitettu potentiaalisia tuulivoimatuotantoalueita. Maakuntakaavoituksen pohjaksi laaditussa tuulivoimaselvityksessä on Pyhännän kunnan alueella sijaitsevalle suunnittelun alueen osalle esitetty yksi ensisijaisesti suositeltava alue, joka on arvioitu A-luokkaan hyvien teknistaloudellisten ominaisuuksien ja vähäisten ympäristövaikutusten vuoksi.

4.9.3 Pohjois-Pohjanmaan tuulivoimaselvitys 2013

Pohjois-Pohjanmaan maakunnan alueelta on laadittu vuonna 2013 tuulivoimaselvitys, joka on jatkoa aiemmin tehdyille maakunnalliselle tuulivoimaselvitykselle (*Pohjois-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan manneralueen tuulivoimaselvitys 2011*). Selvityksessä Piiparinmäen alue on osoitettu tuulivoima-alueena Piiparinmäki P (kohde 67).

4.9.4 Sisä-Suomen tuulivoimaselvitys

Kainuun, Keski-Suomen, Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon maakuntien alueilta on laadittu yhteinen tuulivoimaselvitys, jossa on kartoitettu potentiaalisia tuulivoimatuotantoalueita.

Selvityksessä Kainuusta nostettiin esille 10 potentiaalisinta tuulivoima-aluetta ja 11 muuta potentiaalista aluetta, jotka eivät tällä hetkellä ole erityisen hyviä tuulivoima-alueita joko puuttuvan sähköverkon, sen siirtokapasiteetin tai nykyteknologian kannalta liian heikkojen tuuliolosuhteiden vuoksi. Selvityksessä vain potentiaalisimmilta alueilta (3-4 kpl per maakunta) on laadittu tarkemmat tekniset esiselvitykset.

Kainuun alueella Maaselänkankaan-Lammaslamminkankaan alue sijoittui selvityksessä Kainuun alueen neljän potentiaalisimman tuulivoima-alueen joukkoon ja alue otettiin mukaan tarkempaan teknistaloudelliseen analyysiin.

4.9.5 Kainuun maakuntakaavan tuulivoimaselvityksen täydennys

Kainuun liitto on laatinut joulukuussa 2013 Sisä-Suomen tuulivoimaselvityksen täydennyksen. Selvityksessä on käyty läpi Sisä-Suomen tuulivoimaselvityksessä tunnistetut Kainuun alueella sijaitsevat tuulivoimatuotantoon sopivat kohteet ja lisäksi selvityksessä on otettu huomioon Kainuun alueella tiedossa olevat kohteet.

Täydennysselvityksen tavoitteena oli luoda edellytykset valita tuulivoimapuistoille sopivimmat alueet, jotka voidaan varata maakuntakaavassa tuulivoimatuotannolle. Alueet on jaoteltu hyvin soveltuviin, mahdollisesti soveltuviin ja heikosti soveltuviin alueisiin. Piiparinmäen alue on selvityksessä arvioitu mahdollisesti soveltuvaksi tuulivoimatuotantoon.

4.10 Luonnonolot ja kasvillisuus

4.10.1 Luontoselvitys 2014

Pöyry Finland Oy on laatinut tuulivoimapuiston luontoselvityksen. Selvitystä varten on koottu yhteen alueelta olemassa oleva tieto, jota on täydennetty maastoselvityksin YVA-menettelyn yhteydessä vuosina 2012 ja 2013 sekä kaavoituksen yhteydessä 2014. Vuosina 2012 ja 2013 maastotyöt koskivat koko Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan tuulipuiston YVA-hankkeen aluetta.

Vuonna 2014 selvityksiä täydennettiin muuttuneen hankkeen sekä YVA-menettelyssä saatujen lausuntojen perusteella. Maastoselvitykset kohdennettiin muuttuville alueille (tuulivoimalat, uudet yhdystiet, sähköasemien paikat, voimajohtolinjat) sekä karttatarkastelun perusteella luonnoltaan arvokkaaksi oletetuille alueille.

Maastoselvityksissä alueelta pyrittiin huomioimaan seuraavat maankäytön suunnittelussa huomioitavat kohteet:

- metsälain 10 §:n erityisen arvokkaat elinympäristöt
- luonnonsuojelulain 29 §:n nojalla suojeltavat luontotyypit
- vesilain luvun 2 § 11 mukaiset vesiluonnon suojelutyypit ja uhanalaiset luontotyypit
- luontodirektiivin liitteen IV(a) lajeille soveltuvat elinympäristöt (mm. liito-orava ja lepakot)
- uhanalaiset lajit ja muut luontoarvoiltaan huomionarvoiset kohteet
- linnustollisesti arvokkaat kohteet

Liite 2. Luontoselvitys

4.10.2 Kallio- ja maaperä sekä maastonmuodot

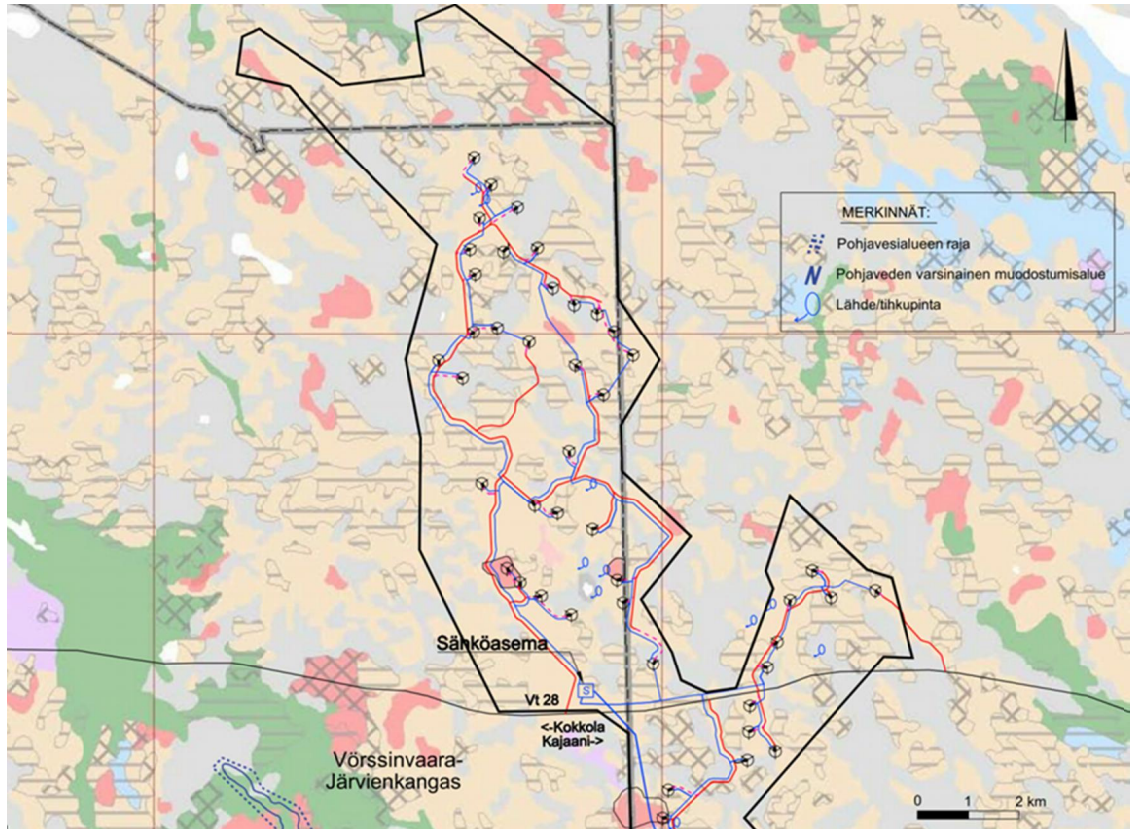
Osayleiskaavan suunnittelualue on kallioperältään pääosin tonaliittista gneissia ja vähäisemmässä määrin myös turbidiittista kiilleliusketta.

Alueen maaperä on pääosin moreenia, myös turvekerrostumat ovat yleisiä. Ohuen maapeitteen alueita (kallio / kalliomaa) tavataan koko alueella. Hiekka- ja sorakerrostumat ovat alueella vähäisiä ja pienialaisia.

Alueella ei sijaitse suojeltuja geologisia kohteita eikä arvokkaita moreenimuodostumia. Alueen eteläpuolella, YVA-hankealueen keskiosassa sijaitsee Lammaslamminkankaan valtakunnallisesti arvokkaaksi luokiteltu kumpumoreenimuodostuma (MOR-Y12-013, arvoluokka 4).

Alueen maasto on vaihtelevaa. Maisemaa hallitsevat metsäiset vaarat ja niiden väliin jäävät suot. Korkeus vaihtelee noin 150-200 mpy.

Happamien sulfaattimaiden esiintyminen alueella ei ole todennäköistä (mahdollista). Happamia sulfaattimaita esiintyy erityisesti muinaisen Litorinameren korkeimman rannan alapuolisilla alueilla, jotka ovat nousseet kuivalle maalle maankohoamisen seurauksena. Karkeasti ottaen happamia sulfaattimaita esiintyy Suomen rannikkoalueilla Pohjois-Suomessa noin 100 metrin ja Etelä-Suomessa noin 40 metrin korkeuskäyrän alapuolella. Alueen korkeus merenpinnasta on alimillaankin tason +150 mpy yläpuolella.

Kuva 14. Alueen maaperän yleispiirteet (<http://geomaps2.gtk.fi>). Kuvassa on näytetty YVA-hankealueen pohjoisosan raja ja YVA-hankevaihtoehto VE1 mukaiset voimalapaikat. Punainen väri edustaa kalliota/kalliomaata (maakerros < 1m), vaalean ruskea moreenia, harmaa turvetta, vihreä hiekkaa ja soraa, sininen savea ja violetti silttiä.

4.10.3 Vesiolosuhteet

Pintavedet

Suunnittelualue sijoittuu Suomenselän vedenjakaja-alueelle. Hankealueen pohjoisosassa on Siikajokeen laskevan Mulkuanjoen (57.05) ja Siikajoen yläosan (57.03) valuma-alueilla. Pohjoisosan itäiset osat sijaitsevat Oulujärveen laskevan Vuolijoen valuma-alueella (59.39). Alueen pohjoisosasta vedet johtuvat Siikajokeen Mulkuanjokeen laskevan Joleikonjojan ja Pahkapuron kautta. Itäosasta vedet johtuvat Pentinpuron ja Saaresjoen valuma-alueiden kautta Vuolijokeen.

Suunnittelualueella on vähän lampia ja järviä. Suurin järvi on suunnittelualueen keskiosassa sijaitseva Naamanganjärvi (n. 11 ha). Tätä pienempiä lampia ovat pohjoisosassa sijaitsevat Karmitunlampi ja Piiparinlampi. Suunnittelualueen halki laskee muutamia puroja kuten Naamanganpuro ja Pahkapuro.

Suoalueet ovat pääosin ojitettuja ja alueen lähiympäristössä on myös turvetuotantoa. Lähin turvetuotantoalue on osittain suunnittelualueen länsiosaan sijoittuva Vapo Oy:n Saarineva, jonka kuivatusvedet laskevat Pahkapuroon. Paikoin vaara- ja kangasmailla sekä myös joillain suoalueilla on myös luonnontilaisia ympäristöjä. Nämä kohteet on esitetty kohdassa 4.10.5.

Pohjavedet

Osayleiskaavan suunnittelualueella ei sijaitse luokiteltuja pohjavesialueita. Lähin pohjavesialue on suunnittelualueen itäpuolella noin 2,6 km etäisyydellä lähimmästä voimalasta sijaitseva Hautakankaan vedenhankinnan kannalta tärkeä (luokka I) pohjavesialue. Muut pohjavesialueet sijaitsevat selkeästi kauempana.

Suunnittelualueella sijaitsee useita lähteitä. Alueelta ei ole tiedossa talousvesikaivoja.

Kuva 15. Pahkapuro

4.10.4 Kasvillisuus

Osayleiskaavan suunnittelualue sijoittuu luonnonmaantieteellisen aluejaossa keskiborealiselle Pohjanmaan kasvillisuusvyöhykkeelle ja soiden aluejaossa keskiboreaaliseen aapasuovyöhykkeeseen (Pohjanmaa-Kainuun aapasuot). Pohjanmaa-Kainuun alueella soita on runsaasti, enemmän kuin missään muualla maassamme. Kainuussa esiintyy topografian vaihtelevuuden ansiosta korpia ja rämeitä sekä lähdekasvillisuutta.

Alueen metsät ovat pääasiassa mäntytuustoisia tuoreita ja kuivahkoja kankaita. Metsät ovat talouskäytössä eikä luonnontilaista vanhaa metsää juuri ole. Rehevintä kasvillisuus on purojen varsilla.

Soita esiintyy kankaiden välisillä alueilla. Soita on voimakkaasti ojitettu ja luonnontilaisia suoalueita on suunnittelualueella vähän.

Kuva 16. Karmitunnevan kaakkoisosan rimpistä nevarämettä

Suunnitellut tuulivoimalat sijoittuvat pääasiassa metsätalouskäytössä oleville alueille, jotka ovat hakkuualueita, taimikoita sekä tasaikäisiä mäntyvaltaisia metsiä.

Tuulipuiston sisäisen voimalinjan alueella on talousmetsää ja ojitettuja soita. Suunniteltujen sähköasemien alueilla on tavanomaista talousmetsää. Vuolijoen sähköasemalle johtavan olemassa olevan voimalinjan alueella on talousmetsiä ja ojitettuja soita.

4.10.5 Luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaat kohteet

Arvokkaat luontokohteet

YVA-menettelyn aikana valmistuneen luontoselvityksen mukaiset sekä täydentävissä selvityksissä havaitut luonnon kannalta merkittävät alueet ja kohteet on esitetty *taulukossa 4* sekä luontoselvityksen liitekartoilla 1.1.-1.2.

Peruskarttojen ja ilmakuvien avulla valitut kohteet on rajattu kartoille maastokäyntien perusteella. Lisäksi on esitetty Metsähallituksen kuviotiedoissa esitetyt luonnon kannalta huomioitavat kohteet ja uhanalaisen sekä muun huomionarvoisen lajiston esiintyminen maastokäyntien, Eliölajit-tietojärjestelmän (*Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus 16.4.2012*) sekä Metsähallituksen kuviotietojen mukaan.

<i>kartta</i>	<i>nro</i>	<i>kuvaus</i>	<i>sijainti</i>
<i>lähteet, lammet</i>			
1.1.	1:1	<i>Lähde. Tämän eteläpuolella toinen lähde, joka MH:n kuviotietojen mukaan "kämpän entinen vedenottoaikka".</i>	<i>Pyhäntä</i>
<i>suokohteet</i>			
1.1.	2:1	<i>Ojitukset ovat kuivattaneet Karkusuota. Ojia myös suon poikki. Suon eteläosassa on arvokkaana luontokohteena rajattu suon luonnontilaista osaa, jolla vaihtelevat jänteet ja rimmet.</i>	<i>Pyhäntä</i>
1.1.	2:2	<i>Karmitunneva on ravinteikas ja ohutturpeinen. Suolla kasvaa huomionarvoista lajistoa. Eteläpäässä on kuvauskoju (Toivonen ja Herranen 2008). Iikkala (eteläosa suokokonaisuudesta) on itäosaltaan märkää rimpinevaa. Rimpivesissä on yleisesti rautasaostumia. Alueen erikoisuutena ovat lohkarerimmet. Ikkalassa on paljon komeita käkkyrämäntyjä. Suosaarekkeissa on yleensä vanhaa metsää. Alueen länsiosa on saranevaa sekä rämeitä (Toivonen ja Herranen 2008). MH:n kuviotiedoissa Karmitunniita on esitetty ekologisena yhteytenä. Alueellisesti uhanalaisia lajeja; äimäsara, karhunruoho.</i>	<i>Pyhäntä</i>
1.1.	2:3	<i>Karmitunnevan itäpuolella on pieni ravinteinen suo, jolla esiintyy alueellisesti uhanalaisia lajeja, karhunruoho, äimäsara, mähkä. Suolla on vesilampia ja selvä jänteiden ja rimpien vuorottelu.</i>	<i>Pyhäntä</i>
1.1.	2:4	<i>Pieni korpi. Metsä kuusivaltaista.</i>	<i>Pyhäntä</i>
1.1.	2:5	<i>Ravinteinen suo. Luonnontilainen suoalue, jonka ympärivät alueet ojitettu. Alueellisesti uhanalaisia äimäsaraa ja rimpivihvilää esiintyy suolla. Jänteet ja rimmet sekä vesilammikoita.</i>	<i>Pyhäntä</i>
1.1.	2:6	<i>Mesotrofinen keskiosistaan avoin neva. Reunalla harvapuustoista rämettä. Vetisiä rimpiä. Lounaispuolella MH:n kuviotiedoista metsälakikohteena rajattu rehevä suo.</i>	<i>Pyhäntä</i>
1.2.	2:7	<i>Pieniä ojittamattomia suoalueita, pääasiassa tupasvillarämettä.</i>	<i>Pyhäntä</i>
1.2.	2:8	<i>Pieni avosuo, jonka reunalla harvapuustoista rämettä. Naamangankankaan pohjoisrinteellä kasvaa valkolehdokkia.</i>	<i>Pyhäntä</i>
1.2.	2:9	<i>Suon reunalla korpea, luonnontilaisen kaltaista. Alueella kasvaa alueellisesti uhanalaisia herttakaksikkoo.</i>	<i>Kajaani</i>
1.2.	2:10	<i>Naamanganneva laaja keskiosistaan avoin suo. Jouhisaranevaa, reunalla vähäpuustoista rämettä. Eteläosa suosta on kuivempaa, pohjoisosa mäempää ja ravinteisempaa, selvä jänteiden ja (vesi)rimpien vuorottelu.</i>	<i>Kajaani</i>
1.2.	2:11	<i>Pieni karu vähäpuustoinen suo, nevaa ja tupasvillarämettä sekä rahkarämettä.</i>	<i>Kajaani</i>
1.1.	2:19	<i>Matkarämeen suoalue. Saranevaa ja -rämettä</i>	<i>Pyhäntä</i>
1.2.	2:20	<i>Naamangannevan suoalue. Pieni luonnontilainen suoalue</i>	<i>Pyhäntä</i>
<i>metsäkohteet, puronvarret</i>			
1.1.	3:1	<i>MH:n kuviotietojen mukaan rajattu kuvio aarniometsikkö, kuusikkoo.</i>	<i>Pyhäntä</i>

Taulukko 4. Arvokkaat luontokohteet maastokäyntien mukaan. Kohteet on esitetty luontoselvityksen liitekartoilla 1.1.-1.2.

Luonnonsuojelulain mukaiset kohteet

Osayleiskaavan suunnittelualueella ei esiinny luonnonsuojelulain mukaisia kohteita.

Vesilain mukaiset kohteet

Vesilain (2:11 §) mukaan suojeltuja vesiluontotyyppisiä ovat lähteet, norot ja alle 1 hehtaarin suuruiset lammet. Lähteet on merkitty luontokartoille peruskartan ja Metsähallituksen kuviotietojen mukaan. Luonnontilaisia lähteitä esiintyy alueen pohjoisosassa Piiparinmäen koillispuolella. Metsähallituksen kuviotiedoissa on esitetty lähteinä useita kuvioita Pahkapuronkankaalla ja Lepänkannonsuolla, nämä kohteet ovat kuviotietojen mukaan myös metsälain mukaisia kohteita.

Alle 1 hehtaarin suuruisia lampia on suunnittelualueella yksi, Piiparinlampi. Noroja ei ole erikseen luontokartoille rajattu, vaan vesiluontotyyppiä sisältyy kartoilla esitettyyn aluerajaukseen vesilain kohteet.

Kuva 17. Pieni Maaselänlampi suunnitellun voimajohtolinjan läheisyydessä

Metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt

Metsälain mukaisista erityisen tärkeistä elinympäristöistä suunnittelualueella esiintyy reheviä lehtolaikkuja, reheviä korpia, vähäpuustoisia soita, soiden kangasmetsäsaarekkeita, kallioita sekä pienvesien välittömiä lähiympäristöjä.

Luonnontilaiset ja luonnontilaisen kaltaiset purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen välittömät lähiympäristöt ovat metsälain mukaisia pienvesien välittömiä lähiympäristöjä. Purojen varsilla kasvillisuus on ympäristöään rehevää ja purojen varsilla esiintyy lehtoa sekä reheviä korpia. Puronvarret sekä puronvarsien *lehtometsät ja korvet* on esitetty luontoselvityksen liitekartoilla 1.1.-1.2. metsälain mukaisina kohteina.

Metsälain mukaisina erityisen tärkeinä elinympäristöinä on rajattu maastokäynneillä kartoitetut puronvarret ja muilla alueilla kuviot Metsähallituksen tietojen mukaan. Metsälain mukaisia kohteita suunnittelualueella ovat:

- maastokäynnin kohde 3:1
- Metsähallituksen kuviotietojen mukaan Joleikonoja, Teeripuro, Pahkapuro ja Naamanganpuro. Kuviot eivät välttämättä kokonaisuudessaan täytä metsälain vaatimuksia.

Pienvesien välittömiä lähiympäristöjä ovat *lähteiden, vähäpuustoisten lähteikköjen ja tihkupintojen välittömät ympäristöt* sekä *pienien lampien välittömät lähiympäristöt*. Nämä kohteet on kuvattu vesilain mukaisten kohteiden yhteydessä.

Vähätuottoisista kitu- ja joutomaan elinympäristöistä suunnittelualueella esiintyy *vähäpuustoisia soita*. Metsälain mukaisina vähäpuustoisina soina on rajattu luonnontilaiset tai luonnontilaisen kaltaiset pienialaiset suot.

- maastokäynnin kohteet 2:1, 2:3, 2:5, 2:6, 2:8, 2:9, 2:11

METSO-kohteet

Metsähallituksen kuviotiedoissa on esitetty nk. METSO-kohteet, eli Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman 2008–2016 mukaiset kohteet. Ohjelman tavoitteena on pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen ja vakiinnuttaa luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys (*Maa- ja metsätalousministeriö 2013*). Luontoselvityksen liitekartoilla 1.1.-1.2. esitetyt METSO-kohteet ovat suojeltavia kohteita ja monimuotoisuuden erityiskohteita.

METSO-kohteita osayleiskaavan suunnittelualueella ovat kohteet Karmitunnevan länsi- ja eteläpuolella, sekä Naamanganjärven länsi- ja lounaispuolella.

Muut huomionarvoiset alueet ja kohteet

Suunnittelualueella on muita huomionarvoisia alueita ja kohteita, jotka eivät ole luonnonsuojelulain, vesilain tai metsälain mukaisia luontotyyppisiä, mutta jotka lisäävät luonnon monimuotoisuutta. Kohteet on esitetty luontoselvityksen liitekartoilla 1.1.-1.2.

Arvokkaina luontokohteina osayleiskaavan suunnittelualueella on ojittamattomia luonnontilaisia soita. Usean hehtaarin laajuisia luonnontilaisia suoalueita ei lueta metsälain tarkoittamiin elinympäristöihin, mutta ne ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita kohteita. Tällaisia soita suunnittelualueella ovat muun muassa Karmitunneva, Naamanganneva, Pahkapuron pohjoispuolinen suoalue sekä Naamangankankaan eteläpuolinen pieni suoalue.

- maastokäynnin kohteista muita huomion arvoisia suoluontokohteita ovat 2:2, 2:7 ja 2:10, 2:19, 2:20.
- Metsähallituksen kuviotietojen mukaan Karmitunneva, Naamanganneva sekä Naamangannevan kaakkoispuolen suo.

Metsäluonnon kohteista muita luonnon kannalta huomionarvoisia kohteita ovat aarniometsiköt, rantametsät, virkistysrakenteen lähimetsät ja purojen varsilla kohteet, joita ei lasketa metsälain mukaisiin erityisen tärkeisiin elinympäristöihin. Tällaisia kohteita ovat:

- Metsähallituksen kuviotietojen mukaan Joleikonoja, Pyörätienkangas ja Naamanganjärven rantametsä.

Kuva 18. Pahkapuron pohjoispuolinen suoalue

Arvokkaat luontokohteet suunnittelualueen ulkopuolella voimajohdon läheisyydessä

Voimajohdon läheisyydessä sijaitsevat luonnon kannalta merkittävät alueet ja kohteet on esitetty taulukossa 5 sekä luontoselvityksen liitekartoilla 1.3.-1.4

<i>kartta</i>	<i>nro</i>	<i>kuvaus</i>	<i>sijainti</i>
lähteet, lammet			
1.3.	1:2	<i>Luonnontilainen lähde Koppakankaan koillispuolella</i>	<i>Kajaani</i>
1.3.	1:3	<i>Pieni Maaselänlampi on suorantainen pieni lampi. Rannat avointa nevaa.</i>	<i>Kajaani</i>
1.3.	1:4	<i>Tihisenlampi</i>	<i>Kajaani</i>
suokohteet			
1.3.	2:12	<i>Harjukankaansuo. Lyhytkorsinevaa sekä harvapuustoista rämettä, käkkyrämäntyjä ja keloja. Sammaloitunut, mutta syvä oja reunalla.</i>	<i>Kajaani</i>
1.3.	2:13	<i>Kallioiden välissä luonnontilaisia suopainanteita, karuja rämeitä.</i>	<i>Kajaani</i>
1.3.	2:14	<i>Pieni vähäpuustoinen karu räme</i>	<i>Kajaani</i>
1.3.	2:15	<i>Iso Pajusuo. Ojittamaton laaja avosuo, pääosin avointa lyhytkorsinevaa. Suosaarekkeessa on vanhaa metsää. MH:n kuviotiedoissa osa suosta on esitetty ekologisena yhteytenä ja suolla on teeren soidinalueita,</i>	<i>Kajaani</i>
1.3.	2:16	<i>Pieni avosuo, räme</i>	<i>Kajaani</i>
1.3.	2:17	<i>Lammen rannalla vähäpuustoista rämettä ja avointa lyhytkorsinevaa</i>	<i>Kajaani, Pyhäntä</i>
metsäkohteet, puronvarret			
1.3.	3:3	<i>Louhikkoinen ja kivikkoinen kangas. Kaatuneita keloja, vanhempaa puustoa</i>	<i>Kajaani</i>
1.3.	3:7	<i>Kuusikkoinen rinne. MH:n kuviotietojen mukaan METSO suojeltava kohde</i>	<i>Vieremä</i>
1.3.	3:8	<i>Maaselänlampeen laskeva puro. Uhanalaisia korpityyppejä, metsä- ja vesilakikohde</i>	<i>Kajaani</i>

Taulukko 5. Arvokkaat luontokohteet suunnitellun yhdysvoimajohdon läheisyydessä. Kohteet on esitetty luontoselvityksen liitekartoilla 1.3-1.4.

Voimajohdon läheisyydessä sijaitsee Metsähallituksen kuviotietojen mukaan tervaleppäkorpi Iso Maaselänlammen länsirannalla (luontoselvityksen liitekartta 1.3.). Tervaleppäkorvet luetaan luonnonsuojelulain mukaan suojeltuihin luontotyyppeihin.

Vesilain mukaisia kohteita voimajohdon läheisyydessä ovat Koppakankaalla sijaitseva lähde, Tihisenlampi ja Maaselänlampeen laskeva puro.

- kohteet 1:2, 1:4 ja 3:8

Metsälain mukaisista kohteista voimajohdon läheisyydessä esiintyy vähäpuustoisia soita ja pienvesien välittömiä lähiympäristöjä.

- kohteet 1:4, 3:3, 2:12, 2:13, 2:14, 2:16, 2:17, 3:8 ja 3:24

Muita huomionarvoisia kohteita voimajohdon alueella on ojittamattomat ja luonnontilaiset suo-kohteet Iso Pajusuo (kohde 2:15) ja Korkeamäensuon keskiosa (kohde 2:23) sekä metsäluonnon kohde Louhikkokankaalla (kohde 3:3).

Kuva 19. (Vasemmalla) Lähde Koppakankaalla suunnitellun yhdysvoimajohdon läheisyydessä (kohde 1:2)

Kuva 20. (Oikealla) Maaselänlampeen laskeva luonnontilaisen kaltainen puro (kohde 3:8)

Uhanalaiset ja huomioitavat kasvit

Osayleiskaavan suunnittelualueella on useita uhanalaisten ja muutoin huomioitavien putkilokasvi-, sammal-, jäkälä-, käväkäs-, perhos- ja kovakuoriaislajien esiintymiä. Lajien esiintymätiedot luontoselvityksen pohjatiedoiksi on saatu ympäristöhallinnon Eliölajit -tietojärjestelmästä (*Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Eliölajit – tietojärjestelmä 16.4.2012*), Metsähallituksen kuviotiedoista ja muista selvityksistä (*Toivonen ja Herranen 2008 ja luontoselvitys Pohjois-Suomen Aluehallintovirasto 2012 mukaan*). Uhanalaisen ja muun huomionarvoisen lajiston esiintymistä on havainnointu maastokäynneillä kesällä 2012, 2013 ja 2014. Suurin osa huomioitavien lajien esiintymistä sijaitsee suunnittelualueen läheisyydessä olevilla Natura 2000-alueilla.

Suunnittelualueella ja voimajohdon alueella esiintyvät uhanalaiset ja muut huomionarvoiset lajit on esitetty taulukossa 6 sekä luontoselvityksen liitekartoilla 1.1.-1.4. Uhanalaisiksi on määrätty lajit, joiden luontainen säilyminen Suomessa on vaarantunut. Luonnonsuojelulaisissa ei ole esitetty suojeluvaateita lajien osalta. Esiintymien säilyminen on pyrittävä varmistamaan maankäytön suunnittelussa.

Osayleiskaavan suunnittelualueella ei ole tiedossa erityisesti suojeltavia lajeja tai luontodirektiivin liitteen II ja IV lajeja.

Laji		Valtak.	Alueell.	Rauh.	vastuulaji
<i>Antennaria dioica</i>	kissankäpälä	NT			
<i>Carex dioica</i>	äimäsara	LC	RT 2b		
<i>Carex livida</i>	vaaleasara	LC			x
<i>Dactylorhiza incarnata</i> ssp. <i>Incarnata</i>	suopunakämmekkä	VU		x	
<i>Hammarbya paludosa</i>	suovalkku	NT	RT 2b,3a	x	
<i>Juncus stygius</i>	rimpivihvilä	LC	RT 2b, 3a		
<i>Platanthera bifolia</i>	valkolehdokki	LC		x	
<i>Selaginella selaginoides</i>	mähkä	LC	RT 2b, 3a		

Taulukko 6. Alueella esiintyvät uhanalaiset ja huomioitavat lajit.

Valtak. = valtakunnallinen uhanalaisuus (Rassi ym. 2010): VU = vaarantunut, NT = silmälläpidettävä, LC = elinvoimainen; Alueell. = alueellinen uhanalaisuus: RT = alueellisesti uhanalainen (alue 2b = eteläboreaalinen, Järvi-Suomi, 3a = keskiboreaalinen, Pohjanmaa, 3b = keskiboreaalinen, Pohjois-Karjala-Kainuu); Rauh. = rauhoitettu; vastuulaji = Suomen vastuulaji.

Uhanalaiset luontotyypit

Alue kuuluu luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa Etelä-Suomen alueeseen. Arvokkaiksi luontokohteiksi rajatuilla alueilla esiintyy uhanalaisia luontotyyppisiä.

Lähteiköt ovat luontotyyppien uhanalaisluokituksen mukaan koko maassa vaarantuneita ja Etelä-Suomessa, jolle suunnittelualue luetaan, erittäin uhanalaisia.

Suolammet ovat luokituksen mukaan Etelä-Suomessa silmälläpidettäviä, valtakunnallisesti ne eivät ole uhanalaisia.

Havumetsävyöhykkeen turvemaiden latvapurot, kangasmaiden latvapurot ja pienet havumetsävyöhykkeen joet ovat luontotyyppien uhanalaisuusluokituksen mukaan Etelä-Suomessa vaarantuneita ja koko maassa silmälläpidettäviä. Havumetsävyöhykkeen kangasmaiden ja turvemaiden purot ovat sekä Etelä-Suomessa että koko maassa vaarantuneita. Purojen varsilla esiintyvistä luontotyypeistä ruoho- ja heinäkorvet ja metsäkortekorvet ovat Etelä-Suomessa erittäin uhanalaisia ja koko maassa vaarantuneita. Tuoreet keskiravinteiset lehdot ovat sekä Etelä-Suomessa että koko maassa vaarantuneita ja kosteat keskiravinteiset lehdot sekä lehtomaiset kankaat silmälläpidettäviä.

Soiden luontotyypeistä pallosararämeet, lyhytkorsirämeet ja kalvakkanevat ovat Etelä-Suomessa vaarantuneita ja koko maassa silmälläpidettäviä. Isovarpurämeet, tupasvillarämeet ja rimpinevat ovat Etelä-Suomessa silmälläpidettäviä. Valtakunnallisesti ne eivät ole uhanalaisia. Sarane-

vat ja minerotrofiset lyhytkorsinevat ovat Etelä-Suomessa vaarantuneita, mutta koko maassa ne eivät ole uhanalaisia. Kangasrämeet ovat sekä Etelä-Suomessa että koko maassa silmälläpidettäviä.

4.11 Linnusto

4.11.1 Linnustaselvitys

Vuosina 2012–2013 toteutetussa YVA-menettelyyn liittyneessä linnustaselvityksessä selvitettiin tuulipuistoalueen ja voimajohtoalueiden muutto- ja pesimälinnustoa kaikkiaan noin 780 tuntia eli noin 95 päivää. Muuttolinnustoa sekä muuttoreittejä selvitettiin kevät- ja syysmuuton tarkkailulla huhti–toukokuussa ja elo–lokakuussa. Syysmuuttoa havainnoitiin sekä syksyllä 2012 että syksyllä 2013. Lisäksi muuttolintuselvityksissä on tehty yhteistyötä viereisen Kokkosuon tuulivoimahankkeen kanssa. Pesivää lintulajistoa selvitettiin maaliskuu–heinäkuussa 2013 tehdyillä maastointventoinneilla. Heinäkuussa 2014 pesimälinnustoa inventoitiin muuttuneiden voimalapaikkojen osalta sekä selvitettiin lähialueilla pesivien uhanalaisten lajien esiintymistä ja liikkumista. Lisäksi vuoden 2015 aikana selvitetään edelleen ELY-keskuksen lausunnon mukaisesti hankealueen läheisyydessä pesivän uhanalaisen lajin esiintymistä ja liikkumista alueella sekä tehdään mahdollisten vaikutusten lieventämistoimenpiteitä.

Vaikutusarviointia varten on YVA-vaiheessa laadittu linnuston törmäysmallinnus, jota on tarkasteltu osayleiskaavan luontoselvityksessä Piiparinmäen aluetta koskien, ks. Liite 2 Luontoselvitys.

4.11.2 Muuttava linnusto

Lintujen kevät- ja syysmuutto kulkee maamme sisäosissa pääosin heikkona ja tasaisena virtana, jossa esiintyy siellä täällä isojen vesistöjen aiheuttamia tiivistymiä lintujen pyrkiessä väistämään vesialueita (petolinnut, kurki) tai hakeutumaan niiden luokse (vesilinnut). Oulujärvi voi toimia tällaisena maantieteellisenä alueena. Tiivistymät ovat kuitenkin heikkoja verrattuna rannikolla havaittaviin selkeisiin päämuuttoreitteihin. Oulujärven laajoilla yhtenäisillä selkävesillä on kuitenkin lintujen muuttoja ohjaava vaikutus ja suuri osa linnuista joko kiertää Oulujärven tai ylittää sen järven selkien välisiä saaria pitkin. Tunnetut ylityspaikat ovat Manamansalon ja Toukan saaret sekä Paltaselän halki kulkeva pienten saarten ketju. Näistä on vuosien saatossa merkittävimäksi osoittautunut reitti Neuvosenniementä Toukansaaren kautta Koutaniemelle (*Helo & Helo 2013, julkaisematon*).

Oulujärven pohjoisreuna kerää syksyllä runsaasti lintuja, erityisesti pohjoisista ilmansuunnista muuttavia varpuslintuja, joita liikkuu rannan läheisyydessä selvästi enemmän kuin ympäristössä. Myös petolintujen syysmuutossa on viitteitä siitä, että syksyisin pohjoisesta saapuvat petolinnut, etenkin maakotka (VU), mehiläishaukka (VU) ja piekana, muuttavat Perämeren pohjukasta kaakkoon suuntautuvaa reittiä (*esim. Hölttä 2013*). Oulujärven kohdatessaan ne kiertävät sen jommaltakummalta puolelta. Pohjoiskautta kiertävät petolinnut muuttavat usein Kivesjärven länsipuolitse Neuvosenniemen ja Toukansalmen ja -saaren kautta järven itäpuolelle Koutaniemeen ja edelleen kaakkoon (*Helo & Helo 2013, julkaisematon*). Länsipuolelta kiertävät tai luoteesta etelämpää saapuvat petolinnut voivat mahdollisesti lentää myös hankealueen kautta.

Kaiken kaikkiaan osayleiskaavan suunnittelualue ei sijaitse valtakunnallisesti merkittävillä muuttoreiteillä.

Linnustonselvitysten tulokset on laadittu YVA-hankevaihtoehdon VE1 mukaan. Nykyisen hankesuunnitelman mukaan voimalamäärää on pienennetty alkuperäisestä ja YVA-hankealue on jakautunut kahdeksi eri kokonaisuudeksi. Tuloksia ei kuitenkaan katsottu tarpeelliseksi laskea uudelleen uuden hankesuunnitelman mukaisesti, sillä kuten edellä on mainittu, havaintojen perusteella muuttovirta on varsin tasaisesti jakautunut ja on samankaltaista kummallakin alueella. Näin ollen merkittäviä eroja muuttajamäärissä pohjoisen ja eteläisen alueen välillä ei arvioida olevan.

Kevätmuutto

Kevätmuuton seurannassa havaittiin kaikkiaan 4988 lintuyksilöä (mukaan lukien kirjatut varpuslinnut) ja 71 lajia.

Alla on lueteltu merkittävimmät muuttolinnut ja tarkkailutulokset.

Metsähanhi

Metsähanhi on uhanalaisluokituksessa luokiteltu silmälläpidettäväksi (NT) lajiksi. Lisäksi lajin faunalis –alalaji, johon valtaosa alueen kautta muuttavista linnuista kuuluu, kuuluu Suomen kan-

sainvälisiin vastuulajeihin (EVA). Päämuuttoreitti kulkee rannikolla ja sisämaassa havaittavat määrät ovatkin murto-osia rannikon muuttajamääristä. Tarkkailujakson aikana havaittiin 244 metsähanhea ja kevään aikana YVA-hankealueen kautta muuttavien metsähanhien määräksi arvioidaan 1040, joista 926 yksilön arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella.

Laulujoutsen

Laulujoutsen on EU:n luontodirektiivin liitteen 1 laji. Lisäksi se kuuluu Suomen kansainvälisiin vastuulajeihin (EVA). Metsähanhen tapaan sen päämuuttoreitti keskittyy rannikolle. Tarkkailujakson aikana havaittiin 130 laulujoutsenta ja kevään aikana YVA-hankealueen kautta muuttavien laulujoutsenien määräksi arvioidaan 452, joista 256 yksilön arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella.

Kurki

Kurkimuutto ei ole niin sidonnainen rannikkolinjaan kuin hanhien ja joutsenten muutto. Leveäsii-pisenä lintuna kurki käyttää hyväkseen nousevia, lämpimiä ilmavirtauksia joita on paremmin kaukana sisämaassa. Kurjen päämuuttoreitit kulkevat kuitenkin YVA-hankealueen länsipuolella ja suurin osa havainnoista tehtiinkin Hällämöharjun havainnointipisteen länsipuolelta. Tarkkailujakson aikana havaittiin yhteensä 243 yksilöä ja kevään aikana YVA-hankealueen kautta muuttavien kurkien määräksi arvioidaan 475, joista 347 yksilön arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella.

Merikotka

Merikotka on uhanalaisluokituksessa luokiteltu vaarantuneeksi (VU) lajiksi. Lisäksi merikotka on erityisesti suojeltu laji sekä EU:n lintudirektiivin liitteen I laji. Merikotkan muuttoreitti on muista isoista päiväpetolinnuista poiketen keskittynyt selkeämmin rannikolle. Tarkkailujakson aikana havaittiin ainoastaan yksi merikotka ja kevään aikana YVA-hankealueen kautta muuttavien merikotkien määräksi arvioidaan 15, joista 11 yksilön arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella.

Maakotka

Maakotka on uhanalaisluokituksessa luokiteltu vaarantuneeksi (VU) lajiksi. Vanhat linnut pysyttelevät pääsääntöisesti revierillään ympäri vuoden, mutta nuoret ja esiaikuiset yksilöt muuttavat Keski- ja Kaakkois-Eurooppaan saakka. Keväällä kaakosta saapuva, pohjoiseen muuttavien lintujen muuttoreitti tiivistyy Oulun seudun rannikolla. Oulujärveltä tunnetaan järven pohjoisosan saarten kautta kulkeva reitti ja on ilmeistä, että osa linnuista kiertää järven länsi- ja itäpuolelta. Tarkkailujakson aikana havaittiin viisi muuttavaksi tulkittua maakotkaa ja YVA-hankealueen kautta muuttavien maakotkien määräksi arvioidaan 43, joista 22 yksilön arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella.

Piekana

Piekanan päämuuttosuunta keväällä on kaakosta luoteeseen, ja muuttoreitti tiivistyy noin Raahen ja Iin välillä kääntyen siellä kohti pohjoista (*Hölttä 2013*). Lämpimiä nosteita hyväksi käytävänä piekana, kuten moni muukin päiväpetolintu, ei mielellään ylitä laajoja vesialueita. Oulujärvellä on siksi jonkinlainen muutto ohjaava vaikutus lintujen pyrkiessä kiertämään laajat selkävedet ja on ilmeistä, että valtaosa yksilöistä kiertää Oulujärven sekä itä-, että länsipuolelta jatkaen muuttoa kohti luodetta. Lisäksi tunnetaan järven saarten kautta kulkeva reitti. Tarkkailujakson aikana havaittiin 37 piekanaa ja YVA-hankealueen kautta muuttavien piekanojen määräksi arvioidaan 200, joista 168 yksilön arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella.

Sääksi

Tarkkailujakson aikana havaittiin kaikkiaan kuusi muuttavaksi tulkittua sääkseä ja YVA-hankealueen kautta muuttavien sääksien määräksi arvioidaan 118 yksilöä, joista 59 yksilön arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella.

Haukat

Tarkkailujakson aikana haukkojen päämuuttosuunta oli pohjoinen tai pohjoisluode. Hiirihaukkoja havaittiin 17 ja YVA-hankealueen kautta arvioidaan muuttavan 98 yksilöä, joista 70 yksilön arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella. Tarkkailujakson aikana havaittiin kaikkiaan kahdeksan muuttavaksi tulkittua kanahaukkaa. YVA-hankealueen kautta arvioidaan muuttavan 59 yksilöä, joista 51 yksilön arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella. Varpushaukkoja havaittiin 24 ja YVA-hankealueen kautta arvioidaan muuttavan 269 yksilöä, joista 189 yksilöä törmäyskorkeudella. Tuulihaukkoja tarkkailujakson aikana havaittiin kaikkiaan 17 ja YVA-hankealueen kautta arvioidaan muuttavan 244 yksilöä, joista 166 yksilöä törmäyskorkeudella. Ampuhaukkoja havait-

tiin kolme ja YVA-hankealueen kautta arvioidaan muuttavan 79 yksilöä, joista 53 törmäyskorkeudella.

Muut petolinnut

Muille petolinnuille ei linnustoselvityksessä esitetty läpimuuttaja-arvioita havaintojen ja olemassa olevan aineiston vähyiden vuoksi.

Kahlaajat

Muutonseurannan yhteydessä havaittiin yhteensä 450 kahlaajaa. Runsain laji oli töyhtöhyppä (158 yksilöä), toiseksi runsain oli suokukko (156 yksilöä) ja kolmanneksi runsain laji oli kuovi (56 yksilöä). Metsävikloja havaittiin 24 yksilöä, pikkukuoveja 13 yksilöä, valkovikloja 13 yksilöä, taivaanvuohia 11, liroja kahdeksan ja kapustarintoja kolme yksilöä.

Varpuslinnut

Varpuslintujen muuttoa ei havainnointi tarkkailujakson aikana systemaattisesti. Yhteensä kirjattiin 3235 muuttavaa yksilöä. Runsain määritetty laji oli peippo ja määrittämättömiä pikkulintuja kirjattiin 1703, näistä suurin osa todennäköisesti peippoja. Tuulen suunnalla ja ilman kirkkaudella on hyvin suuri merkitys peippolintujen ja rastaiden muuttokorkeuteen. Myötätuulessa ja kirkkaalla säällä ne muuttavat selvästi korkeammalla kuin pilvisellä säällä tai vastatuulella, jolloin muutto kulkee lähes kokonaisuudessaan törmäysriskikorkeuden alapuolella.

Syysmuutto

Syysmuutonseurannassa havaittiin kaikkiaan 1479 lintuyksilöä (mukaan lukien kirjatut varpuslinnut) ja 44 lajia.

Alla on lueteltu merkittävimmät muuttolinnut ja tarkkailutulokset.

Metsähanhi

Metsähanhen päämuuttoreitti kulkee myös syksyllä rannikolla, vaikka muutto ei olekaan yhtä tiivistynyttä kuin keväällä. Tarkkailujakson aikana havaittiin 97 metsähanhea ja syksyn aikana YVA-hankealueen kautta muuttavien metsähanhien määräksi arvioidaan 1222, joista 611 yksilön arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella.

Laulujoutsen

Metsähanhen tapaan sen päämuuttoreitti keskittyy rannikolle. Tarkkailujakson aikana havaittiin 50 laulujoutsenta ja syksyn aikana YVA-hankealueen kautta muuttavien laulujoutsenien määräksi arvioidaan 293, joista 237 yksilön arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella.

Kurki

Tarkkailujakson aikana havaittiin yhteensä 30 yksilöä ja syksyn aikana YVA-hankealueen kautta muuttavien kurkien määräksi arvioidaan 538, joista 274 yksilön arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella.

Maakotka

Iin Myllykankaan havaintojen perusteella (*Hölttä 2013*) maakotkalla on selkeä Perämeren pohjukasta kohtia kaakkoa suuntautuva muuttoreitti. Näistä yksilöistä osa päätyy todennäköisesti Oulujärvelle ja linnut kiertävät sen tai ylittävät sen saaria pitkin. Maakotkia havainnointiin lokakuussa 2012 kaikkiaan kolmena päivänä Vaalan länsipuolelta, Syrjävaaran soramontuilta. Havainnointipisteestä aukeaa erinomainen näkyvyys luoteeseen, pohjoiseen, itään ja etelään. Tarkkailujakson aikana havaittiin seitsemän muuttavaksi tulkittua maakotkaa, joista viisi kääntyi luoteesta saapuessaan etelään Oulujärven länsirantoja pitkin kahden jatkaessa kaakkoon järven pohjois- ja itäpuolitse. On mahdollista, että järven länsipuolitse muuttavat yksilöt lentävät YVA-hankealueen kautta. Syksyllä 2013 YVA-hankealueella ei havaittu muuttavia maakotkia osin sen vuoksi, että paras muuttoaika lokakuussa jäi havainnoinnin ulkopuolelle. Havaintojen vähäisen määrän ja maantieteellisen sijainnin vuoksi maakotkalle ei esitetä läpimuuttaja-arviota.

Piekanan

Piekanan päämuuttosuunta syksyllä on kaakkoon. Iin Myllykankaan havaintojen perusteella (*Hölttä 2013*) piekanalla on selkeä Perämeren pohjukasta kohti kaakkoa suuntautuva muuttoreitti. Näistä yksilöistä osa päätyy todennäköisesti Oulujärvelle ja linnut kiertävät sen tai ylittävät sen saaria pitkin. Piekanalla tunnetaan Oulujärven saarten kautta kulkeva reitti, ns. Toukan reitti (*Helo & Helo 2013, julkaisematon*). Syksyn 2012 tarkkailussa havaittiin kuusi pieka-

naa, joista neljä muutti Oulujärven länsipuolelta. Järven länsipuolitse muuttavat yksilöt lentävät mahdollisesti YVA-hankealueen kautta. Syksyllä 2013 YVA-hankealueella havaittiin neljä piekanayksilöä ja YVA-hankealueen kautta muuttavien piekanojen määräksi arvioidaan 70 yksilöä, joista 35 yksilön arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella.

Sääksi

Tarkkailujakson aikana havaittiin yksi muuttavaksi tulkittua sääksi ja syksyn aikana YVA-hankealueen kautta muuttavien sääksien määräksi arvioidaan 15 yksilöä, joista kahdeksan yksilön arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella.

Muut petolinnut

Tarkkailujakson aikana hiirihaukkoja havaittiin yksi ja YVA-hankealueen kautta arvioidaan muuttavan syksyn aikana 48 yksilöä, joista 24 yksilön arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella. Mehiläishaukkoja havaittiin yhdeksän ja YVA-hankealueen kautta arvioidaan muuttavan 37 yksilöä, joista 17 yksilön arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella. Kanahaukkoja havaittiin kaksi ja YVA-hankealueen kautta arvioidaan muuttavan 40 yksilöä, joista 20 yksilöä arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella. Varpushaukkoja havaittiin tarkkailujakson aikana kaikkiaan 12 ja YVA-hankealueen kautta arvioidaan muuttavan syksyn aikana 440 yksilöä, joista 286 yksilön arvioidaan muuttavan törmäyskorkeudella.

Muille petolinnuille ei linnustoselvityksessä esitetty läpimuuttaja-arvioita havaintojen ja olemassa olevan aineiston vähyyden vuoksi.

Kahlaajat

Muutonseurannan yhteydessä ei havaittu lainkaan kahlaajia. Kahlaajamuuton havainnointia vaikeuttaa pitkä, jos kesäkuulta alkava muuttokausi. Kahlaajat muuttavat myös yöllä ja niiden lentokorkeus on usein hyvin korkea. Siksi niiden havaitseminen on vaikeaa. On kuitenkin ilmeistä, että YVA-hankealueen kautta ei kulje merkittäviä kahlaajien muuttoreittejä.

Varpuslinnut

Varpuslintujen muuttoa ei havainnoitu tarkkailujakson aikana systemaattisesti. Yhteensä kirjattiin 1150 muuttavaa yksilöä. Runsain määritetty laji oli räkättirastas (392 yksilöä). Tuulen suunnalla ja ilman kirkkaudella on hyvin suuri merkitys peippolintujen ja rastaiden muuttokorkeuteen. Myötätuulessa ja kirkkaalla säällä ne muuttavat selvästi korkeammalla kuin pilvisellä säällä tai vastatuulessa, jolloin muutto kulkee lähes kokonaisuudessaan törmäysriskikorkeuden alapuolella. Mielenkiintoisimpia havaintoja olivat tunturikiuru ja kangaskiuru.

4.11.3 Pesimälinnusto

Suunnittelualue sijoittuu sisämaahan ja on laajalti voimakkaan metsätalouden piirissä. Vain siellä täällä on jäljellä luonnontilaista biotooppia, ja nämä luonnontilaiset alueet erottuvatkin linnustonsa puolesta hankealueen peruslajistosta.

4.11.4 Suojelullisesti huomioitavat lajit

Linnustoselvityksessä pesivänä tavattiin suunnittelualueelta kaikkiaan 26 suojelullisesti merkittävää lajia (EU:n lintudirektiivin liitteen I laji, uhanalaisluokituksessa vähintään vaarantuneeksi (VU) arvioitu laji, erityisvastuulaji, alueellisesti uhanalainen laji) (Taulukko 7). Linnustollisesti arvokkaimmat alueet on esitetty luontoselvityksen liitekartassa 2.

Laji / Suojelustatus	EVA	DIR	UHEX	Alueell.
Hiiripöllö		x		
Järripeippo				RT2b, 3a
Kapustarinta		x		RT2b
Keltävästäräkki			VU	
Kivitasku			VU	
Kurki		x		
Käenpiika			NT	
Laulujoutsen	x	x		
Leppälintu	x			

Liro	x	x		RT2b, 3a
Metso	x	x	NT	RT3a
Niittykirvinen			NT	
Palokärki		x		
Pohjansirkku			VU	
Pohjantikka	x	x		
Punavarpunen			NT	
Pyy		x		
Riekko			NT	RT2b, 3a, 3b
Sirittäjä			NT	
Sääksi	x		NT	
Tavi	x			
Teeri	x	x	NT	
Tiltalti				RT3b
Valkoviklo	x			
Varpuspöllö	x	x		
Viirupöllö		x		

Taulukko 7. Linnustoselvityksessä pesiviksi tulkitut suojellisesti merkittävät lajit. EVA = erityisvastaualaji; DIR = EU:n lintudirektiivin liitteen I laji; VU = vaarantunut, NT = silmälläpidettävä (ei luokitella uhanalaiseksi) (Rassi ym. 2010); RT = alueellisesti uhanalainen (alue 2b = eteläboreaalinen, Järvi-Suomi, 3a = keskiboreaalinen, Pohjanmaa, 3b = keskiboreaalinen, Pohjois-Karjala-Kainuu).

4.11.5 Päiväpetolintujen ja pöllöjen esiintyminen

Suunnittelualueella ja sen läheisyydessä pesii useita päiväpetolintu- ja pöllölajeja. Päiväpetolintujen reviiritietoja saatiin kevät- ja syysmuutonseurantojen yhteydessä sekä pesimälinnustoselvitysten yhteydessä. Lisäksi reviirejä etsittiin havainnoimalla saalistelevia yksilöitä kiikareiden ja kaukoputken avulla. Näiden reviirien lintujen saalistuskäyttäytymistä seurattiin kevät- ja syysmuutonseurantojen yhteydessä sekä pesimälinnustoselvitysten yhteydessä. Päiväpetolintujen sekä pöllöjen reviiritiedot on esitetty luontoselvityksen liitekartalla 2.

Laji	Kaava-alueella tai sen välittömässä läheisyydessä havaitut reviirit
Sääksi <i>Pandion haliaetus</i>	1
Kanahaukka <i>Accipiter gentilis</i>	1
Varpushaukka <i>Accipiter nisus</i>	1
Nuolihaukka <i>Falco subbuteo</i>	3
Viirupöllö <i>Strix uralensis</i>	2
Varpuspöllö <i>Glaucidium passerinum</i>	1
Hiiripöllö <i>Surnia ulula</i>	2

Taulukko 8. Päiväpetolintujen ja pöllöjen esiintyminen selvitysalueella

Sääksi

Suunnittelualueen läheisyydessä pesii todennäköisesti yksi sääksipari, jonka olemassaoloa ei ole aiemmin tiedetty. Saaresjärven pohjoispuolella, Kokkosuon suunnassa havaittiin pesivän olinen pari jonka pesää ei etsinnöistä huolimatta kuitenkaan löydetty (*Helo, P & Helo, T. henk.koht.tiedonanto*). Parin yksilöiden ei havaittu kertaakaan liikkuvan osayleiskaavan suunnittelualueella. Parin yksilöitä havaittiin saalistelevana Saaresjärvellä.

Maakotka

Maakotkan tiedossa oleva reviiri sijaitsee osayleiskaavan suunnittelualueen läheisyydessä yli kahden, mutta alle viiden kilometrin etäisyydellä lähimmistä voimaloista. Parin liikkeitä seurattiin YVA:n linnustoselvitysten yhteydessä. Pari havaittiin saalistamassa myös YVA-hankealueella, mutta yksilöiden liikkuminen painottui YVA-hankealueen itäpuolelle. Vuonna 2014 pari ei pesinyt kyseisessä pesässä, joten tehdyissä lisäseurannoissa parin liikkumisesta hankealueella ei saatu lisätietoa. Näin ollen havainnot parin käyttäytymisestä ja reviirin käytöstä perustuvat vain yhden pesimäkauden havaintoihin. Vuoden 2015 keväällä aloitetun erillisselvityksen (kesken) maastotarkkailuissa reviirin todettiin olevan taas aktiivinen.

4.11.6 Linnustollisesti huomionarvoiset alueet

Suunnittelualueen linnustollisesti arvokkaimmat alueet ovat Karmitunneva (1), Pahkapuron–Matkarämeen puronvarsi (2) ja Lepänkannonsuon länsiosan kuusikkoalue (3). Alueen eteläpuolella sijaitseva linnustollisesti arvokas Kaakkurinsuo sijaitsee noin 260 metrin etäisyydellä kaava-alueen rajasta ja noin 1 kilometrin päässä lähimmästä suunnitellusta voimalasta. Kaakkurinsuon suobiotoopit erottuivat erityisesti ympäröivästä pääosin talouskäytössä olevasta metsästä.

- Karmitunnevan (*alue 1, Pyhäntä*) lajistoon kuuluu monipuolisesti kahlaajia (taivaanvuohi, liro, valkoviklo) ja laulujoutsen sekä tavi. Luonnontilainen suo on muihin lähistön soihin verrattuna ravinteikas ja käsittää myös vetisiä rimmikoita.
- Pahkapuron–Matkarämeen välinen puronvarsi (*alue 2, Pyhäntä*) on osaltaan merkitty kuuluvaksi metsälain mukaisiin tärkeisiin elinympäristöihin. Puron varren linnustoa ei kartoitettu. Biotooppi arvioidaan kuitenkin luonnontilaisuutensa ja rehevyytensä puolesta alueen muuta ympäristöä merkittävämmäksi linnustollisen potentiaalinsa vuoksi. Matkarämeellä tavattiin pesivänä mm. pohjansirkku (VU, 3 paria) ja valkoviklo.
- Lepänkannonsuon (*alue 3, Kajaani*) länsiosan luonnontilaisessa rehevässä kuusikossa lauloi tiltalti ja alueella on varpushaukan reviiri. Muita pesiväksi tulkittuja lintulajeja olivat mm. pyy ja metso. Biotooppi arvioidaankin luonnontilaisuutensa ja rehevyytensä puolesta alueen muuta ympäristöä merkittävämmäksi linnustollisen potentiaalinsa vuoksi.
- Kaakkurinsuo (*alue 4, Kajaani/Pyhäntä*) sijaitsee kaava-alueen eteläpuolella. Alueella pesiviksi tulkittiin pohjansirkku, pikkusieppo, nuolihaukka, metsähänhi, kurki, valkoviklo, kuovi, metso, keltavästäräkki ja kanahaukka. Alue on lintulajistonsa perusteella YVA-hankealueen yksi arvokkaimmista kuvioista.

4.12 Maaeläimistö

Alueen maaeläimistö koostuu tyypillisistä vaihtelevien biotooppien metsälajeista kuten hirvi, metsäjänis ja orava. Osayleiskaavan suunnittelualue soveltuu hyvin esimerkiksi hirvellen metsien vaihtelevan ikärakenteen ja taimikoiden suuren määrän vuoksi.

4.12.1 Riistaeläimet

Osayleiskaavan suunnittelualue soveltuu hyvin hirvellen metsien vaihtelevan ikärakenteen ja taimikoiden suuren määrän vuoksi. Hirvien pohjois-etelä-suuntainen vaellusreitti kulkee Saaresjärven pohjoispuolelta Kokkolantien yli Kajaanin ja Pyhännän kunnanrajan itäpuolelta (*Valtanen 2013*). Voimakas metsätalous on aiheuttanut perinteisten hirvialueiden muuttumista (*Valtanen 2013*). Soiden reunamat ovat yleisesti tärkeitä vasomisalueita.

4.12.2 Metsäpeura

Metsäpeura kuuluu Euroopan unionin luontodirektiivin (92/43/ETY) elinympäristöjen suojelua edellyttävän II liitteen lajeihin. Suomen lajien uhanalaisuutta kuvaavan Punaisen kirjan (2010) mukaan metsäpeura on silmälläpidettävä laji (NT). Metsäpeuraa ei tavata muissa EU-maissa, joten Suomella on erityinen vastuu lajin suojelemisessa ja metsäpeurakannan hoitosuunnitelmassa tavoitteena on säilyttää elinvoimainen metsäpeurakanta (*MMM 2007*).

Metsäpeura on habitaattispesialisti joka suosii erämaisia alueita. Kesällä peurat viihtyvät reheväsuisilla soilla ja talvella jäkälökkökankailla. Metsäpeurat suosivat avoimia ja tuulisia paikkoja, joissa peurat haistavat ja näkevät pedot kaukaa, ja joilla on kesäisin vähemmän sääskiä ja muita hyönteisiä. Talvella metsäpeuroja näkee usein makailemassa järvien jäillä alueilla, joilta löytyy särkkäjonoja tai muita kuivia alueita. Luonnontilaisessa metsämaisemassa metsäpeurat elävät vanhoissa metsissä ja koskemattomilla soilla, joissa hirviä ja susia on vähemmän. Peuransu-

vun eläimillä havaitaan infrastruktuurin ja ihmisvaikutuksen välttämiskäyttäytymistä ja sen voimakkuus vaihtelee riippuen eläimen sukupuolesta, iästä, vuodenajasta sekä infrastruktuurityypistä (*Bentham 2005, Vistnes 2008, Anttonen ym. 2011*). Häiriöille herkintä aikaa ovat loppu-talvi, vasonta-aika ja kesä (*Dyer ym. 2001, Vistnes & Nelleman 2001, Skarin ja Åhman 2014*). Vaatimet ovat hirvainta herkempiä häiriöille erityisesti vastonta-aikana sekä kesällä ja tällöin vaatimet suosivatkin mahdollisimman häiriöttömiä elinympäristöjä jopa ravinnon laadun kustannuksella (*Maier ym. 1998, Helle ym. 2012*). Välttämiskäyttäytymisen on todettu ulottuvan 0,1 -12 km päähän häiriöstä (*Nelleman ym. 2003, Bentham 2005, Anttonen ym. 2011, Boulanger ym. 2012, Helle ym. 2012, Skarin ja Åhman 2014*).

Oulujärven länsipuolella metsäpeurojen esiintymisalue kattaa nykyisellään Pyhännän, Siikalatvan ja Vaalan alueet, Kajaanin länsiosat sekä Vieremän ja Kiuruveden pohjoisosat (Luke 2015). Alue on pääsääntöisesti kesälaidun- ja vasonta-alueita ja tällä hetkellä alueen metsäpeurat vaeltavat Etelä-Pohjanmaalle talvehtimaan. Luonnonvarakeskukselta saadun tiedon mukaan Pyhännän seudun suot muodostavat kokonaisuuden, josta erityisesti kasvillisuudeltaan rehevät ja metsäsaarekkeiden pirstomat suot ja niiden reunametsät ovat potentiaalista metsäpeuran vasomielinympäristöä. Alueelle on kehittymässä oma vakituinen metsäpeurakanta, jonka arvioidaan olevan nykyään noin 40–60 yksilöä. Lukumäärä on ollut aivan viime aikoina kasvussa, vaikka muu populaatio pysyy vakaana. RKTL:n ja vuoden 2015 alusta Luke:n tekemän elinympäristökartoituksen perusteella potentiaalisia metsäpeurojen talvehtimisalueita on mm. Vaalassa, joten metsäpeuran elinvoimaisen osakannan muodostuminen seudulle olisi suotuisissa oloissa mahdollista. RKTL:n/Luke:n tekemissä tutkimuksissa Pyhännän seutu on valittu yhdeksi metsäpeuran palautusistutusten kohdealueeksi. Metsähallitus suunnittelee Luke:n tukemana palautusistutusten aloittamista aikaisintaan vuoden 2016 alussa. Paikallisten metsästäjien mukaan alueelle vaeltaa satunnaisesti metsäpeuroja myös Kuhmon osakannasta. Nämä havainnot ovat vahvistamattomia. Piiparinmäen alue onkin metsäpeuroille sopivaa, koska siellä on laajat erämaiset alueet missä ihmisvaikutus on vähäistä.

4.12.3 Suurpedot

Suurpedoista alueella havaittiin linnustokartoitusten yhteydessä karhu, susi ja ahma. Riista- ja Kalatalouden Tutkimuslaitoksen (RKTL) suurpetojen runsaudenseuranta-aineiston perusteella alueella on havaittu kaikkia suurpetojamme; karhuja, susia, ahmoja ja ilveksiä. Etenkin ilveksiä esiintyy runsaasti Oulujärveä ympäröivällä alueella. Paikallisten metsästäjien mukaan susien määrä alueella on kasvanut viime vuosina (*Valtanen 2013*).

Susi

Luonnonsuojelulain 49 §:n mukaan susi kuuluu luontodirektiivin liitteen IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin, joiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Viimeisimmän uhanalaisuusluokituksen (2010) mukaan susi on luokiteltu Suomessa erittäin uhanalaiseksi. Susi kuuluu Bernin sopimuksen liitteeseen II täysin rauhoitetut lajit

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen mukaan YVA-hankealueelle sijoittuu Ylä-Savon susikannan yksi keskeisimmistä elin- ja lisääntymisalueista. Vuosina 2005-2012 lähetinpantaseuranassa olleilla susilaumoilla on ollut useita synnytyks- ja siirtopesiä suunniteltujen tuulivoimaloiden länsipuolella ja erityisesti alueen eteläosassa.

Piiparinmäen-Lammaslamminkaan alue on sopivaa susille, koska siellä on laajat rauhalliset alueet susien käytettävissä ilman ihmistoimintoja. Tavallisesti susireviirillä on havaittu olevan vähemmän rakennettua aluetta sekä harvempi tieverkosto kuin alueella, jossa susireviiriä ei ole (*Karlsson ym. 2006*). Susien on havaittu myös välttelevän rakennuksia ja teitä reviirin sisällä (*Kaartinen ym. 2005*), mutta pieniä ja rauhallisia metsäautoteitä sudet käyttävät siirtyessään paikasta toiseen (*Gurarie ym. 2011*), jolloin tuulivoimarakentamisen yhteydessä kunnostetuilla metsäautoteillä saattaa olla jopa positiivinen vaikutus susiin. Susien on myös havaittu sopeutuvan ihmisen muokkaamiin (esimerkiksi hakkuualueet) ja pirstoutuneisiin ympäristöihin ja sudet käyttävätkin yleensä kaikkia käytössä olevia elinympäristöjä hyväkseen, kun ne liikkuvat reviirillä etsimässä saalista, saalistaessa sekä vartioidessa ja merkatessa reviiriä (*Gurarie ym. 2011*).

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos on analysoinut YVA-hankealueen läheisyydessä olevien susireviirien vuosittaista käyttöä käyttämällä hyväksi pannoitetuista susista saatua paikkatietoa (RKTL 2014). Reviirin käytöllä tarkoitetaan tässä havaintojen alueellista jakaantumista suhteessa koko pistejoukkoon. Samassa laumassa olevien pannoitettujen susien paikannushavainnot on käsitelty yhtenä kokonaisuutena. Kaikkien havaittujen reviirien suurinten käyttöastealueiden (myöh. ydinalue) pinta-alat ovat alle 10 000 ha.

Osayleiskaavan suunnittelualueen etelärajalle sijoittuu vuosina 2005, 2008, 2011 ja 2012 pannaotetun Talas-lauman reviirin pohjoisin reuna-alue. Kaikkina neljänä vuotena kyseisestä laumasta on pannaotettuna ollut kaksi susiyskylää. Vuosina 2005 ja 2008 reviirin ydinalueiden voidaan havaita sijoittuvan yhdelle alueelle, joka sijaitsee lähimmillään noin 10 km (v. 2005) ja noin 20 km (v. 2008) etäisyydellä osayleiskaavan suunnittelualueesta. Vuoden 2011 ja 2012 pantadata osoittaa lauman ydinalueiden jakautuvan tasaisemmin koko reviirille. Vuonna 2011 etäisyyttä suunnittelualueeseen lähimmällä ydinalueella on noin 5 km, joka sijoittuu eteläisen ja pohjoisen kaava-alueen välisen voimajohtolinjan välittömään läheisyyteen. Vuonna 2012 ydinalueet sijoittuvat noin 20 km ja 30 km etäisyydelle suunnittelualueesta, mutta noin 5 km etäisyydellä, voimajohtolinjan välittömässä läheisyydessä, sijaitsee käyttöasteeltaan keskimääräistä suositumpi alue.

Vuonna 2013 pannaotettuna on ollut kaksi sutta, joiden reviirialueeseen kuuluu koko osayleiskaavan suunnittelualue. Reviirin ydinalue sijoittuu noin 2 km etäisyydelle suunnittelualueen länsirajasta ja lähes koko suunnittelualue kuuluu keskimääräistä enemmän käytettyyn alueeseen painottuen varsinkin suunnittelualueen länsilaidalle.

Suunnittelualueelle sijoittuvien laumojen mahdollisten synnytyks- ja siirtopesien paikkaa ei kartta-analyysin perusteella voida havaita. Susien synnytykspesät sijaitsevat usein uusilla paikoilla eri vuosina ja siirtopesiä sudella on havaittu olevan useita uutta pentuetta kohti (*Heikkinen Samuli, henkilökohtainen tiedonanto 24.9.2014*). Pesät sijaitsevat usein kaukana ihmisasutuksesta, suojaisessa paikassa, kuten kuusen oksien tai kaatuneen puunrungon alla ja lähellä pesää sijaitsee yleensä oja tai puro (*Kaartinen ym. 2010*).

Kartta-analyysin perusteella osayleiskaavan suunnittelualue on vuoden 2013 pantadatan perusteella susilauman aktiivisessa käytössä. Varsinkin suunnittelualueen länsilaita on tärkeää aluetta susille ja alueen maankäytössä tulisi noudattaa erityistä varovaisuutta.

Karhu

Suomen lainsäädännön mukaan karhu on rauhoitettu koko maassa. Kansainvälisistä sopimuksista ja lainsäädännöstä karhua koskee Bernin sopimus, jonka tavoite on suojella uhanalaisia lajeja ja niiden elinympäristöjä. Sopimuksen mukaan karhu kuuluu täysin rauhoitettuihin lajeihin (liite II). Euroopan Unionin luontodirektiivin (92/43/ETY) mukaan karhu kuuluu elinympäristöjen suojelun osalta liitteen II ensisijaisesti suojeltaviin lajeihin. Lajisuojelun osalta karhu kuuluu yhteisön tärkeinä pitämiin eläin- ja kasvilajeihin, jotka edellyttävät tiukkaa suojelua (luontodirektiivin liite IV). Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton IUCN:n uhanalaisuusluokituksen mukaan karhu on vaarantunut (VU).

Karhu esiintyy koko Suomessa Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Karhukanta on vahvin itäisessä Suomessa. Toukokuussa 2014 valmistuneen kanta-arvion mukaan Suomessa karhuja oli 1405-1535 yksilöä (*RKTL 2014*). Karhun elinpiiri on laaja, boreaalisissa metsissä aikuisilla uroksilla jopa 2500 km² (*Dahle ja Swenson 2003*).

Luonnonvarakeskuksen (*LuKe 2015*) Tassu-järjestelmän mukaan osayleiskaavan suunnittelualueella on tehty karhuhavaintoja. Alueella on myös tehty karhusta näköhavainto lintukartoituksen yhteydessä kesällä 2013 kaava-alueen eteläosasta, voimajohtolinjan välittömästä läheisyydestä.

Elinympäristönään karhut suosivat metsää ja alueita, joissa ihmistoiminta on ympäröiviä alueita vähäisempää (*Katajisto 2006, Nellemann ym. 2007*). Suomen karhukannan hoitosuunnitelman (2007) mukaan uhkaa karhujen elinympäristöjen häviämislle ei ole, mutta muuttuva ravintotilanne saattaa vaikuttaa kielteisesti alueellisesti suotuisan karhukannan kehitykseen. Ihmisen toiminta, kuten tuulivoimapuiston rakentaminen, voi vaikuttaa saaliseläinten kantoihin.

Ahma

Suomen lainsäädännön mukaan ahma on rauhoitettu koko maassa vuodesta 1982 lähtien. Kansainvälisistä sopimuksista ja lainsäädännöstä ahmaa koskee Bernin sopimus, jonka tavoite on suojella uhanalaisia lajeja ja niiden elinympäristöjä. Sopimuksen mukaan ahma kuuluu täysin rauhoitettuihin lajeihin (liite II). Euroopan Unionin luontodirektiivin (92/43/ETY) mukaan ahma kuuluu liitteen II ensisijaisesti suojeltaviin lajeihin. Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton IUCN:n uhanalaisuusluokituksen mukaan ahma on äärimmäisen uhanalainen (CR).

Ahmakanta on vahvin aivan pohjoisimmassa ja itäisimmässä Suomessa ja vuoden 2013 lopussa Suomessa arvioitiin olevan noin 230-250 ahmaa (*RKTL 2014*). Piiparinmäen-Lammaslamminkaan alue on sopivaa ahmoille, koska siellä on laajat erämaiset alueet käytettä-

vissä ilman ihmistoimintoja. Ahman elinpiiri on laaja, urokset liikkuvat 600-1000 km² ja naaraat 50-350 km² kokoisilla alueilla (*Landa ym. 1998*).

Luonnonvarakeskuksen (LuKe) mukaan Piiparinmäen hankealueella ei ole vuonna 2014 tehty yhtään ahmahavaintoa. Lähin ahmasta tehty jälkihavainto on tehty lintukartoituksen yhteydessä kesällä 2013 Piiparinmäen kaava-alueen eteläpuolella sijaitsevalla suolla noin 5 kilometrin etäisyydellä.

Kaikista suurpedoista ahma reagoi todennäköisesti herkimmin elinympäristön muutoksiin ja ihmisten häiriöön, joka havaitaan ihmisasutuksen välttelynä (*May ym. 2006, 2008*). Elinympäristöjen häviäminen tai muuttuminen sekä levinneisyysalueen mahdollinen supistuminen eivät ole ahmalle uhka, vaan vanhoja levinneisyysalueita on runsaasti. Ongelmana on ahmojen hidas siirtyminen takaisin sopiville elinalueille. Ahman suojelutason suotuisuuden määrittelyssä tulee keskittyä kannankehityksen suuntaan, entisille elinalueille leviämisen mahdollistamiseen ja uusien elinympäristöjen pysymiseen suotuisana (*MMM*).

4.12.4 Luontodirektiivin liitteen IV lajien esiintyminen

Luontodirektiivin liitteen IV a lajeihin kuuluvat yhteisön tärkeinä pitämät eläin- ja kasvilajit, alalajit tai lajiryhmät, jotka edellyttävät tiukkaa suojelua, ts. niiden tahallinen tappaminen, pyydystäminen, kerääminen, häiritseminen erityisesti pesinnän aikana sekä kaupallinen käyttö on kielletty. Lisäksi eläinlajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä. Kiellosta voi hakea poikkeusta.

Liito-orava

Liito-orava on maassamme rauhoitettu luonnonsuojelulain nojalla ja luokiteltu uhanalaisuusarvioinnissa (2010) vaarantuneeksi (VU). Lisäksi liito-orava on Suomessa luonnonsuojelulailla (1096/96) rauhoitettu ja Suomen kansainvälinen vastuulaji. Merkittävimpiä uhanalaisuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat liito-oravalle elintärkeiden vanhojen metsien ja kookkaiden puiden sekä kolo- ja lehtipuiden väheneminen.

Liito-oravasta ei ole aikaisempia havaintoja YVA-hankealueelta, lähimmät havainnot ovat Talaskankaan Natura-alueelta. Selvitysten yhteydessä alueelta ei tehty havaintoja liito-oravasta. YVA-hankealueella esiintyy kuitenkin lajille potentiaalisia elinympäristöjä, kuten vanhoja kuusikoita ja puronvarsilehtoja. Alueet eivät sijoitu suunniteltujen tuulivoimaloiden sijoituspaikoille tai niiden välittömään läheisyyteen. Lisäksi useat alueet ovat pienialaisia ja yksittäisiä ja lajin vaatimat kulkuyhteydet niille puuttuvat. Liito-oravalle potentiaaliset elinympäristöt sijoittuvat arvokkaille metsäkohteille ja puronvarsille, jotka on esitetty *taulukossa 4, arvokkaat luontokohteet*.

Lepakot

Suomen luonnonsuojelulain (1096/1996) 49 §:n mukaan EU:n luontodirektiivin liitteen Iva lajeina minkään maassamme tavattavan lepakon selvästi havaittavia lisääntymis- ja levähdyspaikkoja ei saa hävittää tai heikentää. Suomen vuonna 1999 ratifioiman Euroopan lepakoidensuojelusopimuksen (EUROBATS) mukaan myös lepakoille tärkeät ruokailualueet on pyrittävä säästämään (Valtionsopimus 943/1999).

Tehtyjen havaintojen perusteella hankealueella esiintyy pohjanlepakoita ja viiksi-/isoviiksisiippoja, mutta lepakoille erityisen tärkeitä ruokailualueita alueella ei sijaitse. Alueen etelä- ja keskiosassa on puroja ja jokia, jotka usein ovat lepakoiden suosimia alueita.

Viiksi-/isoviiksisiippoja havaittiin aktiivikartoituksessa vain muutamia ja todennäköisesti osayleiskaavan suunnittelualue ei ole nykyisellään siippalajien kannalta erityisen arvokasta ruokailualueita. Suunnittelualue on valtaosaltaan siippalajeille huonosti soveltuvaa metsätyyppiä. Lisäksi laajat hakkuut, taimikko-alueet ja avosuot eristävät lajeille paremmin soveltuvia metsälaikkuja kauempana päiväpiilossa lepäilevien lepakoiden kannalta käyttökelvottomiksi. Tilanne voi kuitenkin muuttua metsän varttuessa etenkin suunnittelualueen reuna-alueilla sijaitsevien rakennusten läheisyydessä.

Kaikki pohjanlepakohavainnot tehtiin teiden päältä, mikä saattaa johtua pohjanlepakon saalistuskäyttäytymisestä, mutta toisaalta kartoitusmenetelmästä joka painottaa havaintoja teiden lähistöllä.

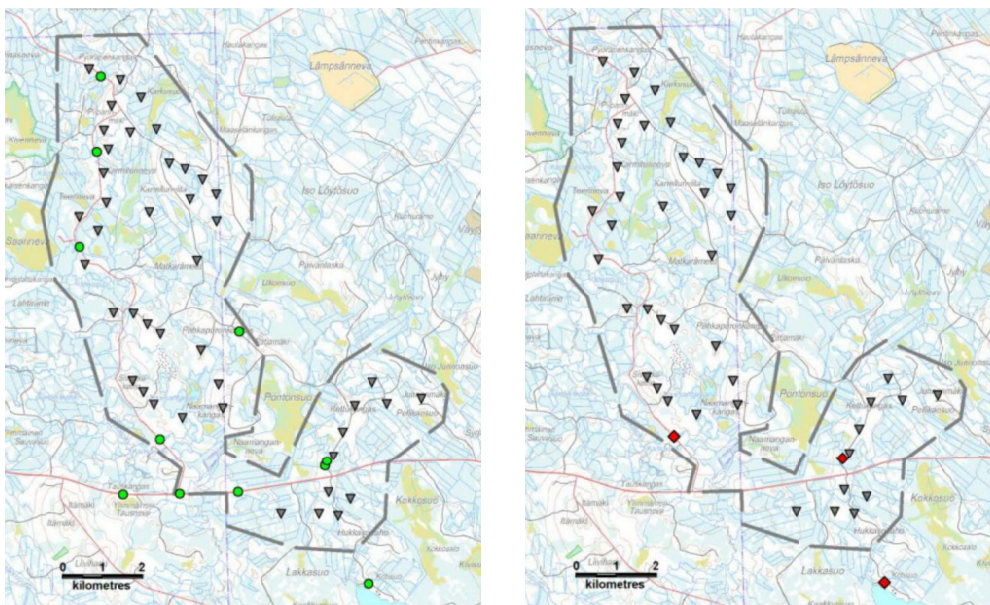
Suunnitelluilla voimaloiden sijoituspaikoilla ei kartoituksessa havaittu lepakoita. Tallentimissa oli havaintoja pohjanlepakoista ja viiksi-/isoviiksisiipoista Havaintopaikat on esitetty *kuviissa 21 ja 22 (Kuva 21 ja Kuva 22)*.

Tehdyt lepakkohavainnot olivat luonteeltaan yksittäisiä, eikä selviä ruokailualuekeskittymiä havaittu.

Havainnot painoutuivat loppukesään. Kesä- ja heinäkuussa havaittiin vain yksi pohjanlepakko. Havaintojen painottuminen loppukesään viittaa siihen, että alueen merkitys lepakoille lisääntymisaikaan on vähäinen. Lepakoiden kannalta tärkeimpiä ovat alku- ja keskikesän ruokailualueet, jotka sijaitsevat lähellä lisääntymisyhdyskuntia. Tällaisia ruokailualueita ei alueella ilmeisesti sijaitse. Kun poikaset tulevat lentokykyisiksi, yhdyskunnan lepakot hajaantuvat laajemmalle alueelle.

Lisääntymisyhdyskuntia tai niihin viittaavaa käytöstä ei havaittu. Alueella ei sijaitse lepakoiden piilopaikoiksi soveltuvia rakennuksia. Yhdyskuntien löytyminen luonnonkoloista on sattumanvaraista eikä tässä selvityksessä keskitytty niiden tarkastamiseen.

Millään suunnitellulla voimalan sijoituspaikalla ei havaittu erityisen hyvin siippalajeille soveltuvaa elinympäristöä ja voimaloiden rakentamisesta ei todennäköisesti aiheudu haittaa. Mikäli voimalat ovat napakorkeudeltaan korkeita ja niitä ympäröi lisäksi puuton suojavyöhyke, jäävät myös käytönaikaiset vaikutukset siippalajeihin vähäisiksi tai niitä ei ole.

Kuva 21. (Vasemmalla) Aktiivikartoituksen aikana tehdyt pohjanlepakkohavainnot (vihreä ympyrä). Kuvassa kaavaluonnosvaiheen suunnittelualue ja voimalat.

Kuva 22. (Oikealla) Aktiivikartoituksen aikana tehdyt viiksi-/isoviikisiippavainnot (punainen neliö). Kuvassa kaavaluonnosvaiheen suunnittelualue ja voimalat.

Viitasammakko

Viitasammakosta ei ole aikaisempia havaintoja osayleiskaavan suunnittelualueelta. Viitasammakon elinympäristöä ovat luhtaiset merenlahtien ja järvien rannat, räme- ja aapasuot sekä muut kosteat ympäristöt. Talvehtimispaikkana se suosii suurempia lampia ja järviä. Viitasammakko on varsin paikkauskollinen, eikä lähde kauaksi kutuveden läheisyydestä. Toukokuussa 2014 tehdyn maastokartoituksen perusteella viitasammakkoa ei havaittu osayleiskaavan suunnittelualueelta tarkistettaviksi valituilta selvityskohteilta (luontoselvityksen liitekartat 4 ja 6). Sen sijaan lajia havaittiin Otanmäelle kulkevalta voimajohtoreitiltä Korkeamäensuolta. Viitasammakkoita havaittiin yksittäisiä yksilöitä kaikkiaan noin 5-10 kpl noin 0,5 hehtaarin alueelta suon rimmikoissa. Suoalue on laajaltikin viitasammakolle soveltuvaa elinympäristöä

Kuva 23. Havaittujen viitasammakoiden esiintymisalue voimajohtolinjauksella (punainen rajaus)

Kuva 24. Vasemmalla suon ylittävä nykyinen voimajohto, oikealla linjan alueen suorimpiä, joista havaittiin viitasammakon kutuääntelyä

4.13 Suojelukohteet ja Natura 2000 – alueverkoston kohteet

Suunnittelualueen välittömässä läheisyydessä sijaitsee useita Natura 2000 – alueita. Lähimmät Natura 2000-alueet ja muut suojelualueet on lueteltu alla ja esitetty kuvassa 25 (Kuva 25).

Kajaani

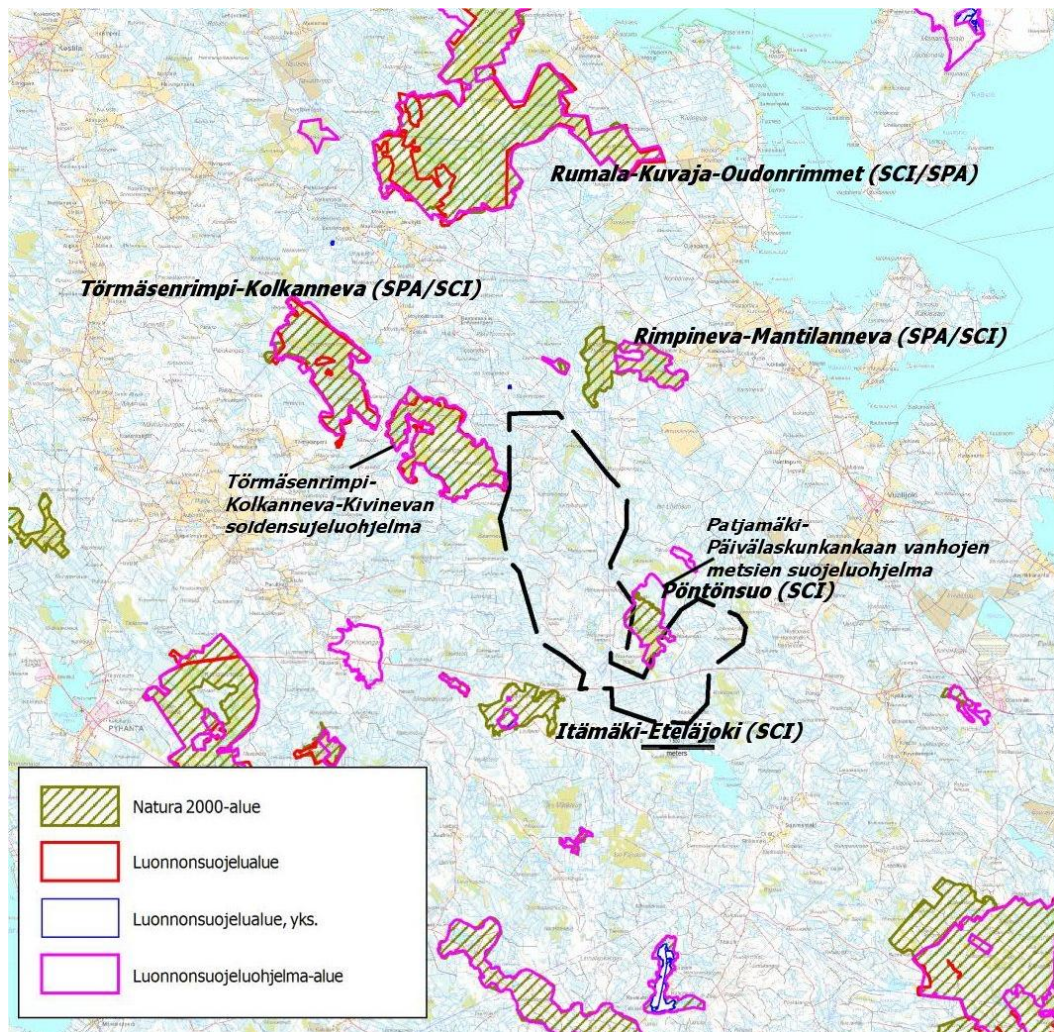
- Kaava-alueen välittömässä läheisyydessä sijaitsee Pöntönsuon Natura-alue (FI1200902), joka on suojeltu luontodirektiivin nojalla (SCI). Natura-alue kuuluu vanhojen metsien suojeluohjelmaan Patjamäki-Päivälaskunkangas (AMO110140) ja alueen suojelu toteutetaan lakisääteisenä luonnonsuojelualueena. Alue on kooltaan 293 ha ja se sijaitsee Kajaanin alueella.
- Alueen koillispuolella sijaitsee Rimpinevan-Matilannevan Natura-alue (FI1200923), joka on suojeltu sekä luonto- että lintudirektiivin nojalla (SCI/SPA-alue). Kohteeseen sisältyy myös erillinen Metsähallituksen aarnialue Matilannevan länsipuolella. Rimpineva kuuluu soidensuojeluohjelmaan (SSO110351) ja Loukkukaarto vanhojen metsien suojeluohjelmaan (AMO000083). Alueen laajuus on yhteensä 599 ha ja se sijaitsee Kajaanin ja Siikalatvan alueilla.

Pyhäntä

- Hankealueen luoteispuolella sijaitsee Törmäsenrimmen-Kolkannevan Natura-alue (FI1104408), joka on suojeltu sekä luonto- että lintudirektiivin nojalla (SCI/SPA-alue). Alue on suojeltu soidensuojelualueena (SSA110066). Alueen laajuus on 2126 ha ja se sijaitsee Pyhännän ja Siikalatvan alueilla.
- Alueen lounaispuolella sijaitsee Itämäen-Eteläjoen Natura-alue (FI1104401), joka on suojeltu luontodirektiivin nojalla (SCI). Itämäen alueella on lehtojensuojeluohjelmaan kuuluva alue Itämäen lehdot (LHO110376). Eteläjoen alue on suojeltu vanhojen metsien suojelualueena Eteläjoen suojelualue (VMA110086). Alue on kooltaan 444 ha ja se sijaitsee Pyhännän alueella.
- Alueen pohjoispuolella noin 8 km etäisyydellä lähimmästä suunnitellusta tuulivoimalasta sijaitsee Rumalan-Kuvajan-Oudonrimpien Natura-alue (FI1200800), joka on suojeltu sekä luonto- että lintudirektiivin nojalla (SCI/SPA). Alue kuuluu soidensuojelun ohjelmaan (SSO110350) ja alueen ydinosa (2890 ha) on suojeltu soidensuojelualueena (SSA110068). Koko alueen suojelu toteutetaan luonnonsuojelulailla sekä luontodirektiiviin perustuen että lintudirektiivin mukaisena linnustonsuojelualueena. Vesiluonnon suojelu toteutuu vesilain nojalla. Alueen laajuus on yhteensä 4849 ha ja se sijaitsee Vaalan ja Siikalatvan alueilla.

Törmäsenrimpi-Kolkannevan sekä Rimpineva-Mantilannevan Natura 2000-alueet ovat myös Oulujärven länsipuolen soina FINIBA-alueita (Kuva 25).

Suojelualueille ei tulla sijoittamaan tuulivoimaloita tai muita rakenteita (kaapelit, tiet tms.).

Kuva 25. Natura 2000- kohteet ja muut suojelualueet suunnittelualan läheisyydessä

4.14 Maisema ja kulttuuriympäristö

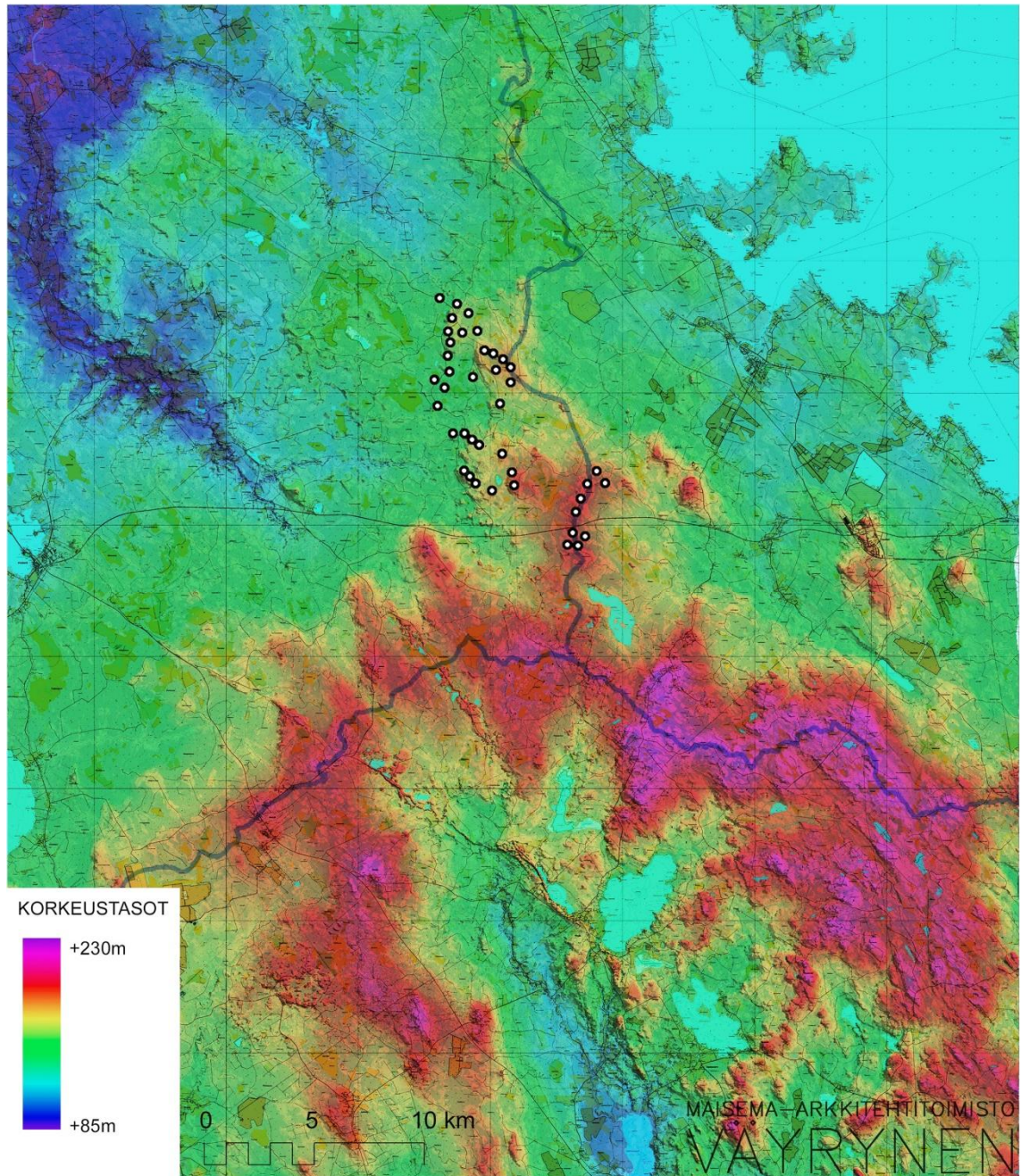
4.14.1 Yleiskuvaus

Maisemamaakuntajaossa hankkeen arviointialue kuuluu kahteen eri osa-alueeseen: Suomenselkään ja Oulujärven seutuun. Suomenselkä on karu laakea vedenjakajaseutu Pohjanmaan ja Järvisuomen välillä. Oulujärven seutu on nimensä mukaisesti laajojen selkävesien Oulujärvi lähiympäristöineen.

Puusto on alueelle tyypillistä karua mäntyvaltaista talousmetsää, jossa puusto on hakkuukuvioiden mukaisesti eri kehitysvaiheissa. Alueella risteilee harvakseltaan metsäteitä ja asutusta on suhteellisen vähän. Alueella on paljon soita, joista merkittävä osa on ojitettuja ja osittain metsittyneitä. Jäljellä on kuitenkin useita laajoja avosoita, kuten Piiparinmäen suunnittelualan länsipuolella sijaitseva Saarineva.

Kuva 26. Alueelle tyypillistä maisemaa

Kuva 27. Alueen korkotasot ja maastonmuodot. Valkoisilla ympyröillä on osoitettu voimaloiden sijainnit.

Kuvassa 27 (Kuva 27) näkyy alueen maastonmuodot ja korkeuserot. Kuvassa vasemmalla ylhäällä näkyy rannikon jokilaaksoja. Selännealueet risteävät vedenjakajien mukaisesti kolmeen suuntaan. Oikealla ylhäällä näkyy Oulujärven alue. Piiparinmäen tuulivoimapuisto sijoittuu kuvan mukaisesti pohjoiseen suuntautuvalle selännealueelle. Kartan läpi kulkee kaksi harjumuodostelmaa etelästä luoteeseen, jotka näkyvät kapeina juovamaisina muodostelmina. Harjuista toinen haara kulkee Pyhännän suuntaan Pyhännänjärven läpi ja toinen Siikalatvan suuntaan.

Alueen maaperä on pääosin moreenia. Laaksoissa esiintyy turvekerrostumia, jotka lähempänä Oulujärveä muuttuvat savikkoisiksi. Moreenikumpareiden lakialueilla voi esiintyä kalliopaljastumia. Alueen eteläpuolella on harjumuodostumia, jotka kulkevat luoteen suuntaisesti. Lähin harjumuodostelma kulkee Iso Pajusuon lounaispuolella.

4.14.2 Arvoalueet ja kohteet

Muinaisjäännösinventointi 2013

Kiinteät muinaisjäännökset on Suomessa rauhoitettu muinaismuistolaille. Mikroliitti Oy laati vuonna 2013 muinajäännösinventoinnin tuulivoimapuiston YVA-hankealueelta ja Vuolijoen sähköasemalle johtavan uuden voimajohton alueelta. Muinajäännösinventointia on tarkistettu kaavaratkaisun mukaan kesällä 2014.

Osayleiskaava-alueelta ei tunnettu ennestään muinajäännöskohteita. Inventoinnissa osayleiskaava-alueelta havaittiin kolme kiinteää muinajäännöstä, joista kaksi on pyyntikuoppia ja yksi tervahauta. Kaava-alueen ulkopuolisen voimajohtoreitin läheisyydestä tunnettiin ennestään yksi mahdollinen kiinteä muinajäännös, rajakivi, joka tarkastettiin inventoinnissa. Lisäksi voimajohtoreitin läheisyydestä havaittiin toinenkin muinajäännökseksi luokiteltu rajamerkki. Kaikki havaitut jäänteet ovat historialliselta ajalta. Kaava-alueen ja yhdysvoimajohtoreitin läheiset muinajäännökset on lueteltu alla.

*Liite 3. Muinajäännösinventointi**Kajaani*

1. KETTUKANGAS 1, Kajaani

Ajoittamaton/historiallinen pyyntikuoppa. Kokkolantien pohjoispuolella, Kettukankaan eteläpuolella soiden ympäröimässä saarekkeessa. Paikalta havaittiin seitsemän kuoppaa mäen laella ja sen rinteillä.

2. KETTUKANGAS 2, Kajaani

Historiallinen pyyntikuoppa. Kokkolantien pohjoispuolella, Kettukankaan eteläosassa neljä kuoppaa matalan mäen laella ja sen rinteillä, lähellä suon reunaa.

Pyhäntä

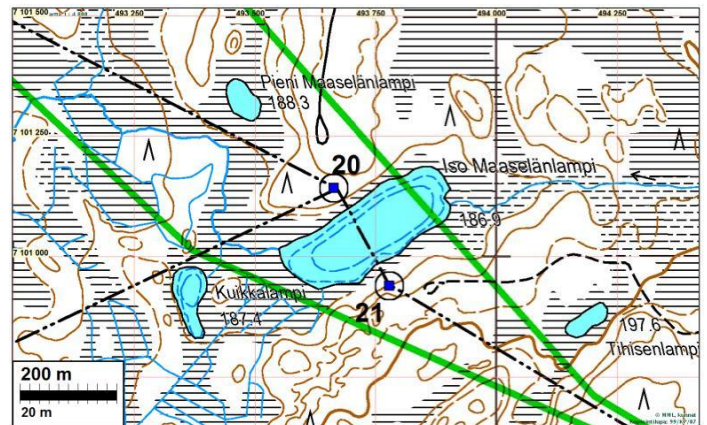
9. KARKUSUO, Pyhäntä

Historiallinen tervahauta. Piiparintien koillispuolella ja Kokkolantien pohjoispuolella, Karkusuo luoteisosassa, suolle työntyvän niemekkeen kärjessä lähellä suo reunaa sijaitseva pyöreähkö tervahauta. Halkaisija noin 12 m, juoksutuskuoppa alarinteeseen suolle päin.

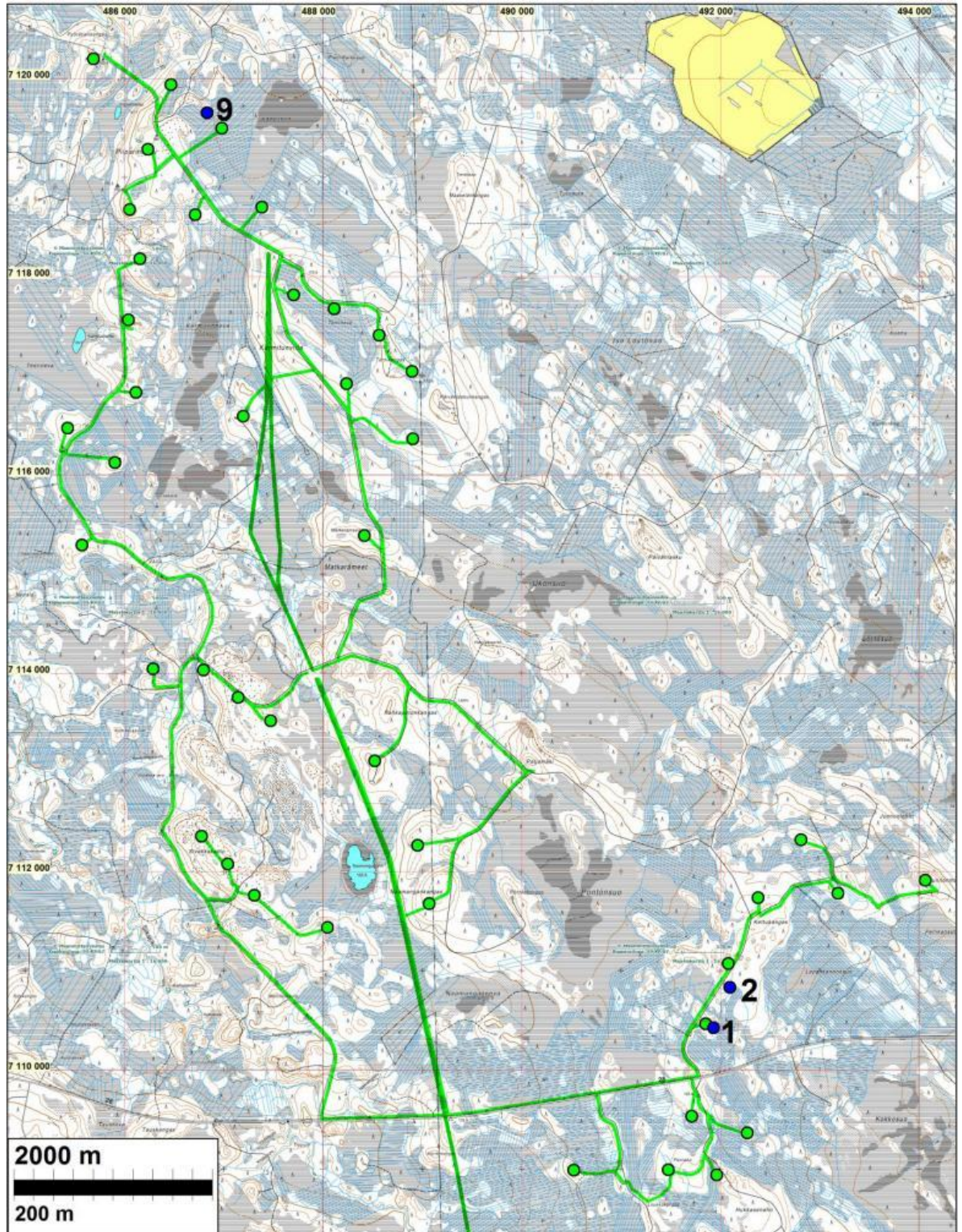
Voimajohton alue

20. ISO MAASELÄNLAMPI, Vieremä
Historiallinen raja; kivi. Ison maaselänlammen rannasta 50 m pohjoiseen sijaitseva luonnonkivistä kasattu latomus Pyhännän, Vieremän ja Kajaanin sekä samalla Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon ja Kainuun maakuntien rajalla. Säännöllisen muotoisen latomuksen päällä on pystykivi. Lähistöllä rajamerkkiin liittyvä rajakivi.

21. ISO MAASELÄNLAMPI 2, Vieremä
Rajamerkki.

Kuva 28. Muinajäännökset Piiparinmäen tuulivoimapuiston voimajohtoreitin läheisyydessä. Muinajäännökset on merkitty sinisin symbolein ja raportin kohdenumeroin. Voimajohtolinjat on esitetty vihreällä viivalla.

Kuva 29. Muinaisjäännökset Piiparinmäen tuulivoimapuiston alueella. Muinaisjäännökset on merkitty sinisin symbolein ja raportin kohdenumeroin. Kaavaluonnoksen mukaiset voimalapaikat vihrein palloin ja tietyt, kaapelit ja voimajohtolinjat vihreällä viivalla.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

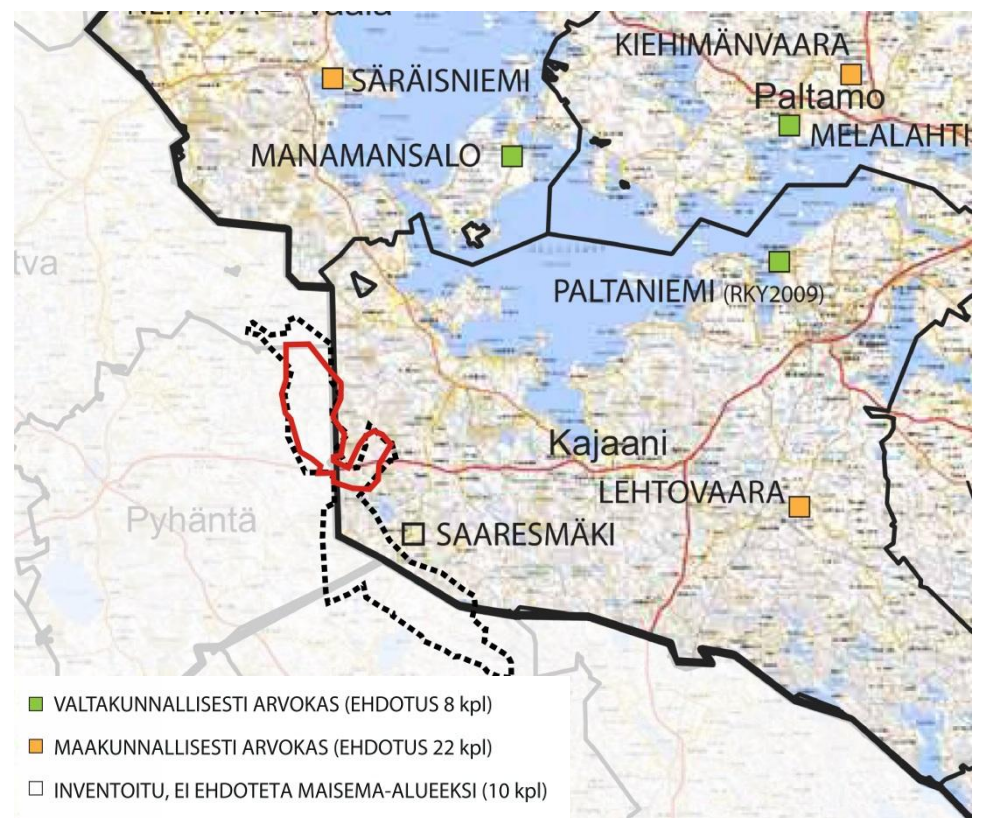
Valtioneuvosto teki 1.5.1995 päätöksen valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista. Tuulivoimapuiston vaikutusalueella (alle 12 km etäisyydellä) ei sijaitse valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita. Lähimmät valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet sijaitsevat Oulujärvellä Vaalan Säräisniemellä ja Manamansalossa noin 25 km päässä lähimmästä tuulivoimalasta.

Kainuun valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi (Maisemat ruotuun –hanke)

Kainuun valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi on valmistunut (*Kainuun maisemat 2014*). Alueellinen arviointiryhmä on tehnyt esityksensä valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista Kainuussa. 28.1.2014 päivityksessä ehdotuksessa 25 kilometrin säteelle suunnittelualueesta on ehdotettu valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi *Manamansalon kulttuurimaisemaa* ja maakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi *Säräisniemen kulttuuriympäristöä*. Kohteiden arvoluokitus voi vielä käsitellyssä muuttua.

Manamansalon kulttuurimaisema edustaa Oulujärven kalastukseen ja pienimuotoiseen maanviljelyyn perustunutta saaristoasutusta. Manamansalo sijaitsee Vaalassa noin 25 km etäisyydellä. Manamansalossa Oulujärven karu luonto harjuineen, hiekkarantoineen ja lampineen liittyy välittömästi kyläasutukseen. Kaivannonsalmen vesi- ja tervansoutureitti on ollut merkittävä asutuksen ja elinkeinojen kannalta. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaimmat alueet ovat Kivarinperä, Kaarasperä ja Kangasperä, joissa kaikissa on jäljellä perinteistä viljelymaisemaa ja rakennuskantaa. Lisäarvoa tuovat muinaisjäännösalueet (pyyntikuoppaketjut) aivan asutuksen tuntumassa. Kohde on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (*Vnp 1995*), jonka rajausta on päivitysinventoinnissa ehdotettu laajemmaksi.

Säräisniemen kulttuuriympäristön arvot painottuvat rakennettuun kulttuuriympäristöön ja alueen kulttuurihistorialliseen merkitykseen maakunnassa. Se on luonteeltaan kirkonkylä ja kuntakeskus. Varsinkin kylän länsiosa on luonteeltaan taajamatyyppistä ja niemen peltoaukea on melko pieni: siellä ei ole perinnebiotooppeja eikä muita arvoa nostavia tekijöitä.

Kuva 30. Kainuun valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnissa ehdotetut maisema-alueet osayleiskaava-alueen (punainen viivarajaus) ja YVA-hankealueen (musta katkoviiva) läheisyydessä (*Kainuun maisemat 2014*).

Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt

Valtakunnallisesti merkittävien kulttuurihistoriallisten ympäristöjen päivitys (RKY 2009) on tullut voimaan 1.1.2010. Hankkeen vaikutusalueella (alle 12 km etäisyydellä) sijaitsee yksi valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristökohde, Kajaanin Otanmäen kaivosyhdyskunta, joka sijaitsee noin 10 kilometriä osayleiskaavan suunnittelualueesta itään (Kuva 31). Otanmäen kaivosyhdyskunta on edustava esimerkki yhtenäisestä 1950-luvun kaivosyhdyskunnasta ja aikanaan maan tärkeimmistä rautakaivoksesta (RKY 2009).

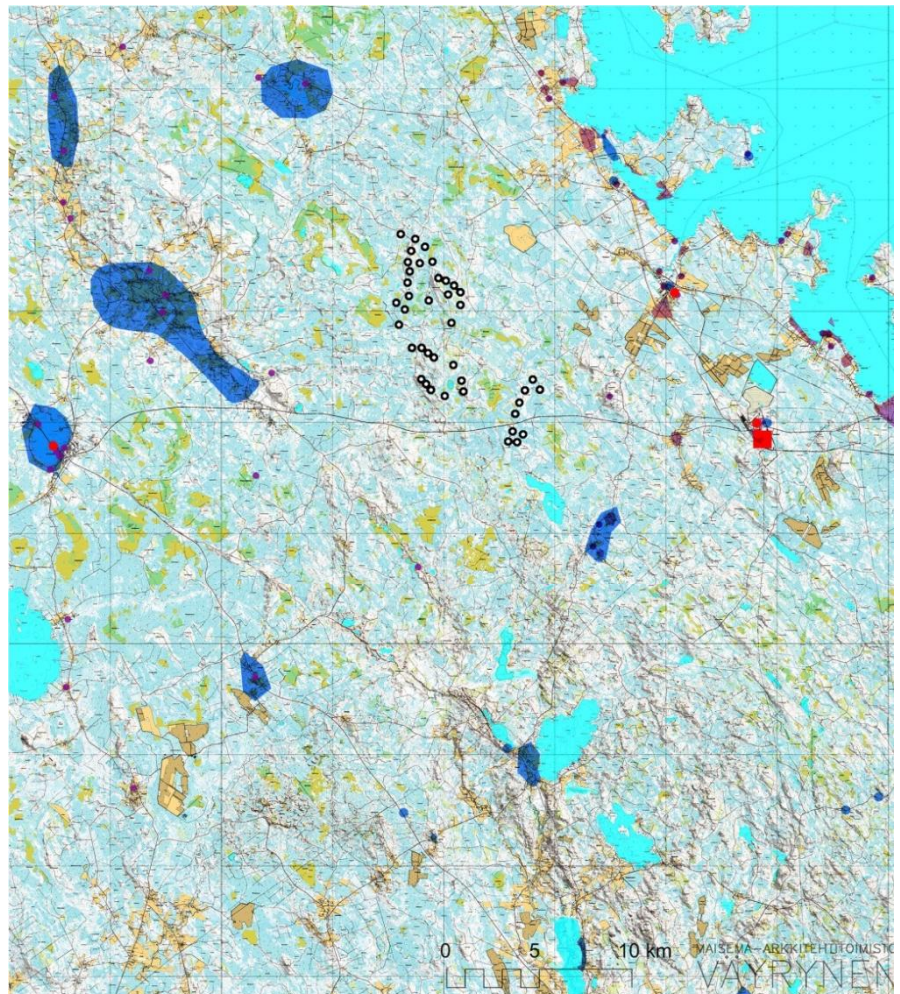
Pyhännän Ahokylä ja Pyhännän kirkonkylä sekä Siikalatvan Hyvölänranta ja Järvikylä on osoitettu Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa maakunnallisesti arvokkaina kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeinä alueina.

Kohteet voimajohtolinjauksilla

Yhdysvoimajohtolinjauksen ympäristöön ei sijoitu maiseman tai kulttuuriympäristön arvokohteita. Vuolijoen sähköasemalle kulkevan voimajohtolinjan läheisyydessä sijaitsee valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristökohde, Kajaanin Otanmäen kaivosyhdyskunta (RKY 2009).

Muut arvokohteet

Alueella sijaitsee myös alueellisesti tai paikallisesti arvokkaita inventoituja perinnemaisemia ja kulttuurihistoriallisia kohteita. Kuvassa 31 (Kuva 31) on esitetty valtakunnallisesti, maakunnallisesti, seudullisesti ja paikallisesti inventoidut kulttuuriympäristön tai maiseman kannalta arvokkaat kohteet.

MERKINTÖJEN SELITYKSET

- VALTAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄ KULTTUURIYMPÄRISTÖ
- MAKUNTAKAAVOIHIN MERKITYT KULTTUURIYMPÄRISTÖN TAI MAISEMAN KANNALTA VALTAKUNNALLISESTI TAI MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT KOHTEET
- MUUT INVENTOIDUT SEUDULLISESTI TAI PAIKALLISESTI ARVOKKAAT KOHTEET
- RAKENNUSPERINTÖ-REKISTERIN MUKAISESTI SUOJELTUA RAKENNUSPERINTÖÄ
- TUULIVOIMALA

Kuva 31. Kulttuuriympäristön arvokohteet

4.15 Yhdyskuntarakenne, rakennettu ympäristö

4.15.1 Yhdyskuntarakenne

Tuulivoimapuisto sijoittuu noin 37 kilometriä Kajaanin kaupungista länteen Kajaanin kaupungin ja Pyhännän kunnan alueille. Kuntien välinen reuna-alue on pääosin asumatonta metsäaluetta. Tuulivoimapuiston vaikutusalueella pääasiallinen maankäyttömuoto on loma-asutus, jota on erityisesti Oulujärven ja muiden pienempien vesistöjen rannoilla. Palvelut ovat keskittyneet Vuolijoen ja Otanmäen taajamiin, Pyhännän kuntakeskukseen sekä Kajaanin kaupunkiin.

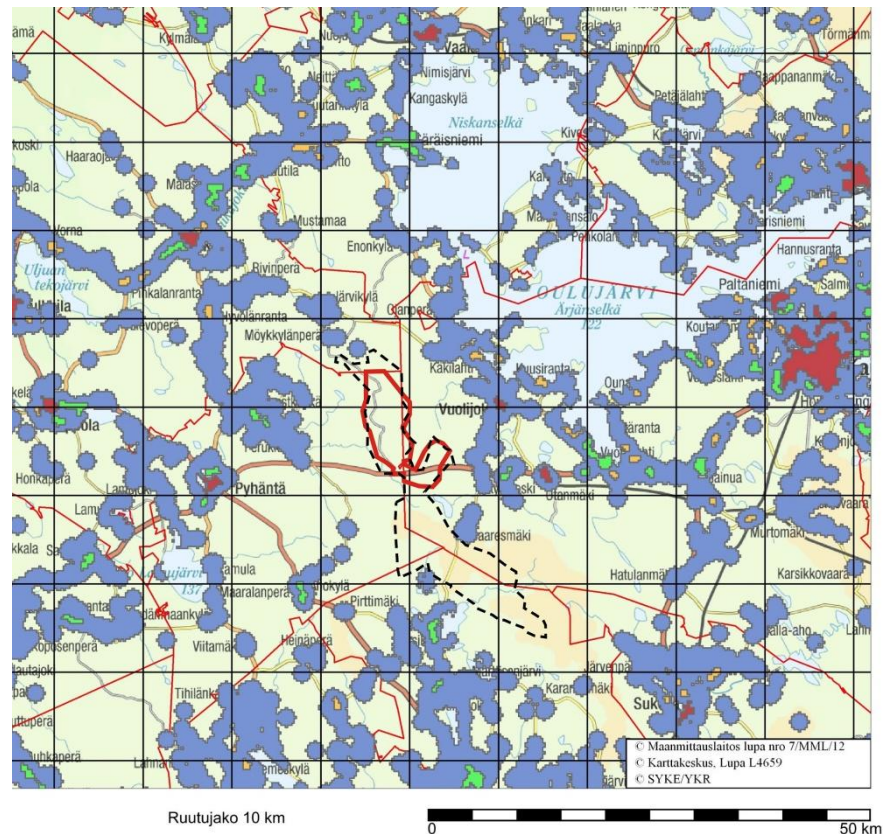
Osayleiskaava-alueen eteläosan poikki kulkee Kokkola-Kajaani-valtatie (Vt 28). Kaakkoispuolella, noin 9 kilometrin etäisyydellä kaava-alueesta kulkee tuulivoimapuiston hankealueen poikki Elenian 110 kV:n voimajohto Pyhäjärvi-Vuolijoki. Alueen koillispuolitse noin 5 kilometrin etäisyydellä kaava-alueesta kulkevat Fingridin 110 ja 400 kV:n voimajohdot.

Kajaanin kaupungin pohjoispuolella sijaitsevaan lentokenttään on alueelta etäisyyttä noin 45 kilometriä. Alue kuuluu kentän minimisektorikorkeusalueeseen (MSA), jossa lentoesteen suurin sallittu korkeus merenpinnasta mitattuna on 644 m.

Alueen lounaispuolella noin 25 kilometriä hankealueelta kantatiellä 88 sijaitsee lentokoneiden varalaskupaikka.

Yhdyskuntarakenteen seurantajärjestelmän YKR 2010 mukaan seudun asutus on keskittynyt vesistöjen varsille, nykyisten (Pyhäntä, Vieremä) ja entisten (Vuolijoki, Otanmäki, Sukeva) kuntakeskusten yhteyteen sekä pääteiden varsille. Kaava-aluetta lähimmät taajamat ovat alueen itäpuolella noin 7 kilometrin etäisyydellä sijaitseva Vuolijoki ja noin 10 kilometrin etäisyydellä sijaitseva Otanmäki. Pyhännän keskustaajama sijaitsee noin 18 kilometriä alueesta länteen ja Vieremän kuntakeskus noin 40 kilometriä etelään. Kaava-alueen pohjoispuolella sijaitsevan Vaalan kunnan rajalle on noin 3 kilometriä ja eteläpuolella sijaitsevan Vieremän kunnan rajalle noin 7 kilometriä. Kaava-aluetta lähin pieni asutuskeskittymä on noin 6 kilometriä itään sijaitseva Kajaanin Kytökosken kyläasutus. Alueen länsipuolella Pyhännässä lähin asutuskeskittymä on Tavastkengän kyläasutus noin 8 kilometrin etäisyydellä ja lounaassa Ahokylän kyläasutus noin 16 kilometrin etäisyydellä. YKR:n mukainen yhdyskuntarakenne vuonna 2010 on esitetty kuvassa 32 (Kuva 32).

Kuva 32. Tuulivoimapuiston lähi-alueiden YKR:n mukainen yhdyskuntarakenne vuonna 2010. Yksittäinen asuinrakennus aiheuttaa 2250 metriä halkaisijaltaan olevan maaseutuasutusympyrän. Maaseutuasutus on esitetty sinisellä, pienkylät (20–39 asukasta) oranssilla, kylät (yli 39 asukasta) vihreällä ja taajamat ruskealla. Osayleiskaava-alue on esitetty punaisella viivaraajauksella ja YVA-hankealueen rajausta mustalla katkoviivalla (Ympäristöhallinto 2013).

4.15.2 Maankäyttö ja asuminen

Suunnittelualue

Osayleiskaava-alueen ja sen lähiympäristön nykyistä maankäyttöä on esitetty *kuvassa 33 (Kuva 33)*. Suunnittelualueella ei sijaitse asutusta eikä loma-asutusta. Alue on pääosin metsätalouskäytössä. Alueella sijaitsee kaksi maa-ainesten ottoaluetta. Aluetta käytetään lisäksi metsästyseen ja marjastukseen. Alueen itäreunalla sijaitsee Vuolijoen metsästyseuran metsästysmaja, jonka läheisyyteen noin 470 metrin etäisyydelle on suunniteltu voimala 79 ja noin 580 metrin etäisyydelle voimala 73. Muut suunnitellut voimalat sijaitsevat vähintään 1000 metriä kauempana metsästysmajasta.

Loma-asutus kaava-alueen läheisyydessä on pääosin keskittynyt vesialueiden ympärille ja vanhan kyläasutuksen yhteyteen. Loma-asutuksen kannalta merkittävimpiä järviä kaava-alueen läheisyydessä ovat Saaresjärven lisäksi noin 10 kilometrin etäisyydellä kaava-alueesta sijaitseva Oulujärvi. Pienehkö loma-asutuksen keskittymä on myös kaava-alueen kaakkoispuolella Kajaanin Saaresmäen ja Leppikylän alueilla, joilla osa kyläasutuksesta on jäänyt pois vakituudesta asuinkäytöstä ja on nykyään loma-asuntokäytössä.

Lähin loma-asutus sijaitsee Saaresjärvellä, jossa on yhteensä 13 loma-asuntoa. Niistä lähin on 1,8 km etäisyydellä lähimmästä voimalasta ja kauimmainen 4,8 km etäisyydellä. Loma-asunnoista yksi on myös vuokrauskäytössä.

Alueen itäpuolella on Honkamäessä muutamia asuin- ja lomarakennuksia 3,7 km etäisyydellä lähimmästä voimalasta. Pohjoispuolella Siikalatvan kunnan puolella lähin asutus ulottuu 3,8 km etäisyydelle voimaloista. Lisäksi alueen itäpuolella Löytösuolla on yksittäinen loma-asunto noin 2,2 km etäisyydellä lähimmästä voimalasta, länsipuolella Hannunpuron varressa loma-asunto 2,6 km etäisyydellä ja lounaispuolella Itämäessä loma-asunto 3,5 km etäisyydellä. Muutoin lähiympäristö on täysin asumaton useiden kilometrien etäisyydellä.

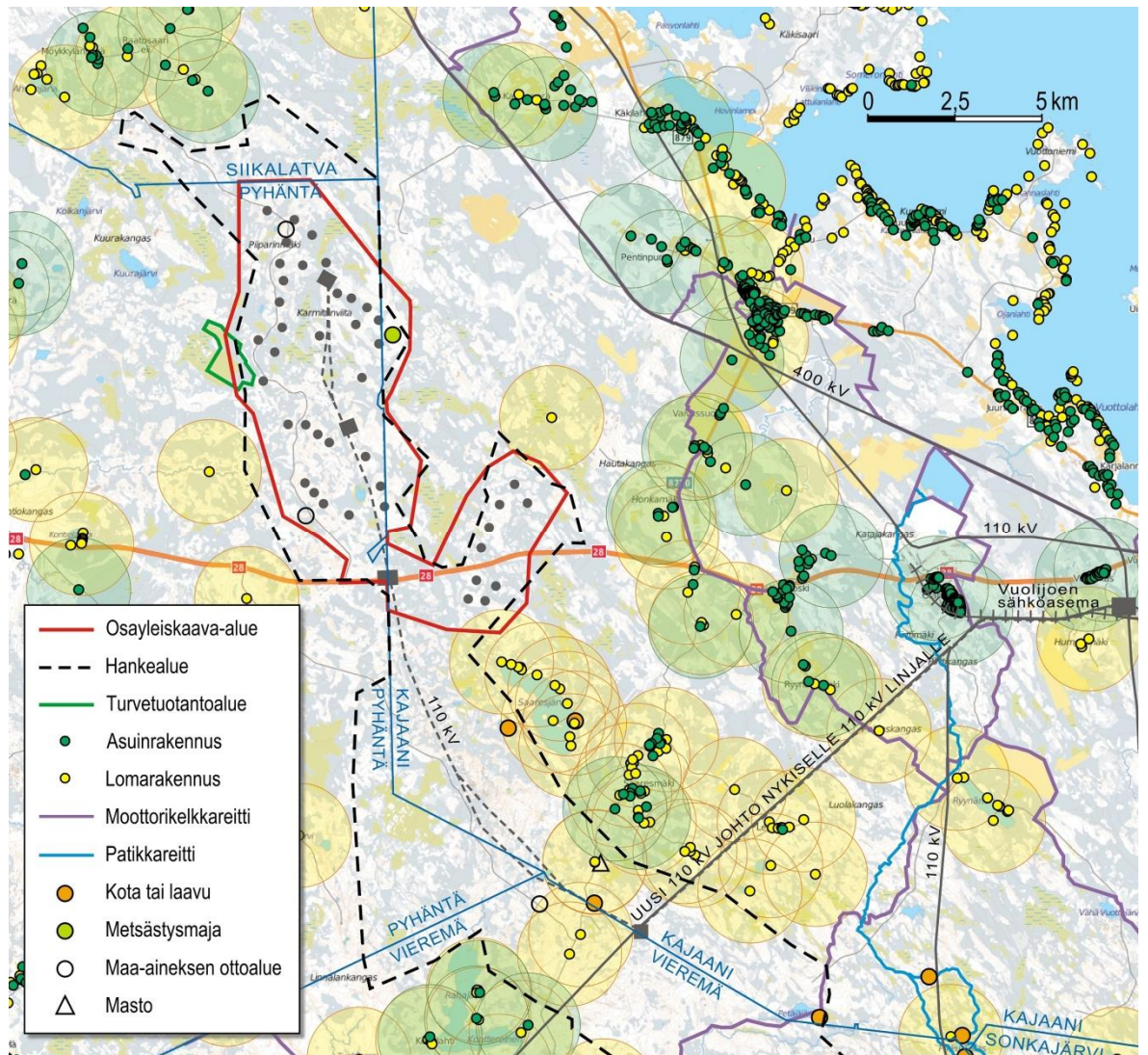
Alueen eteläosan poikki kulkevan Kokkola-Kajaani-valtatien lisäksi alueella on suhteellisen kattava metsäautotieverkosto.

Osayleiskaava-alue on pääosin valtion omistuksessa lukuun ottamatta muutamia pieniä alueita eri puolilla.

Nykyinen maankäyttö voimajohtolinjan läheisyydessä

Voimajohtolinja on suunniteltu nykyisen 110 kV:n johdon viereen, joka kulkee pääasiassa metsätalousmaiden kautta. Alle 500 metrin etäisyydelle nykyisestä voimajohdosta sijoittuu ampumarata, kaksi pientä ja yksi hieman laajempi maa-ainesten ottoalue sekä neljä loma-asuntoa, joista lähin on Kajaanin Leppikylässä 230 metrin etäisyydellä nykyisen voimajohdon kaakkoispuolella. Voimajohto kulkee noin 500 metrin etäisyydellä Kajaanin Otanmäen taajamasta. Muuta vakituista asutusta ei voimajohtolinjan läheisyydessä ole. Humpinsuon turvetuotantoalue ulottuu lähimmillään 270 metrin etäisyydelle voimajohdosta. Otanmäen ampumaradan ja Vuolijoen sähköaseman välillä nykyinen johtoaukea on leveämpi, koska ampumaradan kohdalla voimajohtoja kulkee rinnakkain kolme ja Otanmäen ja Vuolijoen sähköaseman välillä kahden voimajohtolinjan välissä kulkee myös Murtomäki-Otanmäki rautatie.

Suunniteltu sisäinen voimajohtolinja kulkee Kokkola-Kajaani-tien ja Vuolijoen tien varressa sijaitsevien loma-asuntojen etäisyys suunniteltuun voimajohtolinjaan on vähintään 900 metriä.

Kuva 33. Osayleiskaava-alueen ja sen lähiympäristön nykyinen maankäyttö (sisältäen myös myönnetty rakennus-, ympäristö- ja maa-ainesuostukset). Tuulipuistoalueetta lähimpien asuin- ja lomarakennusten ympärille on piirretty säteeltään 1,5 km oleva rajausta, jota on käytetty tuulivoimaloiden alustavassa sijoitussuunnittelussa vähimmäisetäisyytenä asutuksen ja voimaloiden välillä. Kuvassa on esitetty myös toteutusvaihtoehdon VE3 mukaiset voimaloiden paikat (harmaat pisteet), uuden voimajohdon linjausvaihtoehdot (harmaa katkoviiva) ja sähköasemien paikat (harmaat neliot).

4.15.3 Virkistys

Osayleiskaava-alueella käytetään metsätalouden lisäksi metsästyksen ja marjastuksen. Alueen läpi kulkee Kajaanintie (vt 28) sekä useita pieniä teitä, joita hyödynnetään pääasiassa metsätalouden toimenpiteisiin. Alueella tai sen välittömässä läheisyydessä ei ole retkeilyreittejä tai moottorikelkkareittejä.

Metsästyksen on alueella suosittua. Alueen Kajaanin puoleisessa osassa on vapaa metsästysoikeus, joten alue on tärkeä metsästyspaikka kajaanilaisille. Pyhännälle metsästäjät tulevat jopa 300 km päästä (Arviointiryhmä 2013). Alueella käy vuosittain satoja metsästäjiä, metsästyksen painotuksessa hirven, metson, hanhen ja pienriistan metsästyksen.

Kajaanin kaupungin alueella toimii 14 metsästyssseuraa, joissa on noin 1 000 jäsentä. YVA-hankealueella metsästää Halkin metsäpojat, Itärannan metsästyssseura, Kuusirannan metsästyssseura, Käkisaaren Erä, Kytökosken metsästyssseura, Ojanperän metsästyssseura, Ounasrannan metsästyssseura, Otanmäen metsästäjät, Ponssen Erä, Saaresmäen erämiehet, Saaresmäen metsästyss- ja kalastusseura, Tiepiirin Erä, Vuolijoen metsästyssseura, sekä Vuottolahden metsästyss-

seura. Kaavoituksen yhteydessä ei ole tarkemmin selvitetty, mitkä näistä metsästävät Piiparinmäen suunnittelualueella.

Pyhännän puolella alueella toimivia metsästysseuroja ovat Raahen Eränkävijät, Siikajoen pohjoispuolella pyytää Tavastkengän Metsästysseura, Kuurajärven alueella pyytää hirveä Huikan Eräpojat. Itämäen ja Kolmikannan alueella hirvenpyytäjät vaihtuvat lähes vuosittain.

Osayleiskaava-alueen itäosassa, Kajaanin kaupungin alueella sijaitsee Vuolijoen Metsästysseuran metsästysmaja.

4.15.4 Elinkeinoelämä

Kajaanin kaupungin pääelinkeinoja ovat tieto- ja viestintäteknologia, elämystuotanto, metsä- ja puu- sekä elintarviketalous alkutuotannon ja teollisuuden osalta. Tieto- ja viestintäteknologian toimialalla on Kajaanissa tällä hetkellä noin 75 yritystä ja niissä noin 1100 työpaikkaa. Metallialalla yrityksiä Kajaanissa on noin 84 ja työntekijöitä noin 830. Kaupan ja palvelujen alalla Kajaanissa toimii runsaat 1400 yritystä, joissa työskentelee noin 3800 työntekijää. Mekaanisen puualan yrityksiä toimii Kajaanissa tällä hetkellä 14 ja ne työllistävät noin 250 henkeä. (*Kajaanin kaupunki 2013*)

Pyhännän yritys-elämä perustuu nykyisin alueelta saataviin raaka-aineisiin, ennen kaikkea puuhun. Puutuotealalle on syntynyt uusia yrityksiä. Myös elintarviketeollisuus on saanut jalansijaa Pyhännällä. Pyhännän työpaikkaomavaraisuus on noin 120 prosenttia. (*Pyhännän kunta 2013*)

	Väestö (2012)	Työttömyys (2011)	Työpaikat (2010)	Työpaikat, alkutuotanto	Työpaikat, jalostus	Työpaikat, palvelut
Kajaani	37 973	13,1 %	15 942	26,8 %	38,6 %	33,0 %
Pyhäntä	1 566	12,1 %	785	9,6 %	60 %	28,8 %

Taulukko 9. Hankealueen kuntien väestö, työttömyys ja työpaikat

4.15.5 Maa- ja metsätalous

Lähes kaikki alueen metsät ovat metsätaloukskäytössä.

Suunnitellun uuden sisäisen voimajohtolinjauksen ja olemassa olevan Vuolijoki-Pyhäjärvi voimalinjan alueilla on talousmetsää ja ojitettuja soita.

4.15.6 Turvetuotanto

Hankealueen länsiosaan, Pyhännän kunnan alueelle sijoittuu Vapo Oy:n Saarinevan turvetuotantoalue. Alueelle on myönnetty ympäristölupa vuonna 2008 ja lupa on voimassa toistaiseksi.

4.15.7 Maa-ainesten otto

Pyhännän alueella sijaitsee kaksi maa-ainesten ottopaikkaa, joille Pyhännän tekninen lautakunta on myöntänyt maa-ainesten ottoluvat 7.8.2014. Piiparinmäen sora-alue sijaitsee osayleiskaava-alueen pohjoisosassa ja Sivakkakallion sora-alue osayleiskaava-alueen eteläosassa. Molempien alueiden kokonaisottomäärät ovat 10 000 m³ ja sora käytetään alueen metsäteille niiden rakentamiseen ja kunnostamiseen. Luvat ovat voimassa vuoteen 2024 saakka.

Kajaanin alueella Päivänlaskunkankaalla sijaitsee soranottoa, jolle Kajaanin ympäristötekninen lautakunta on 27.3.2013 myöntänyt maa-ainesten ottoluvan 20 000 m³ ottamiseen. Lupa on voimassa vuoteen 2023 saakka.

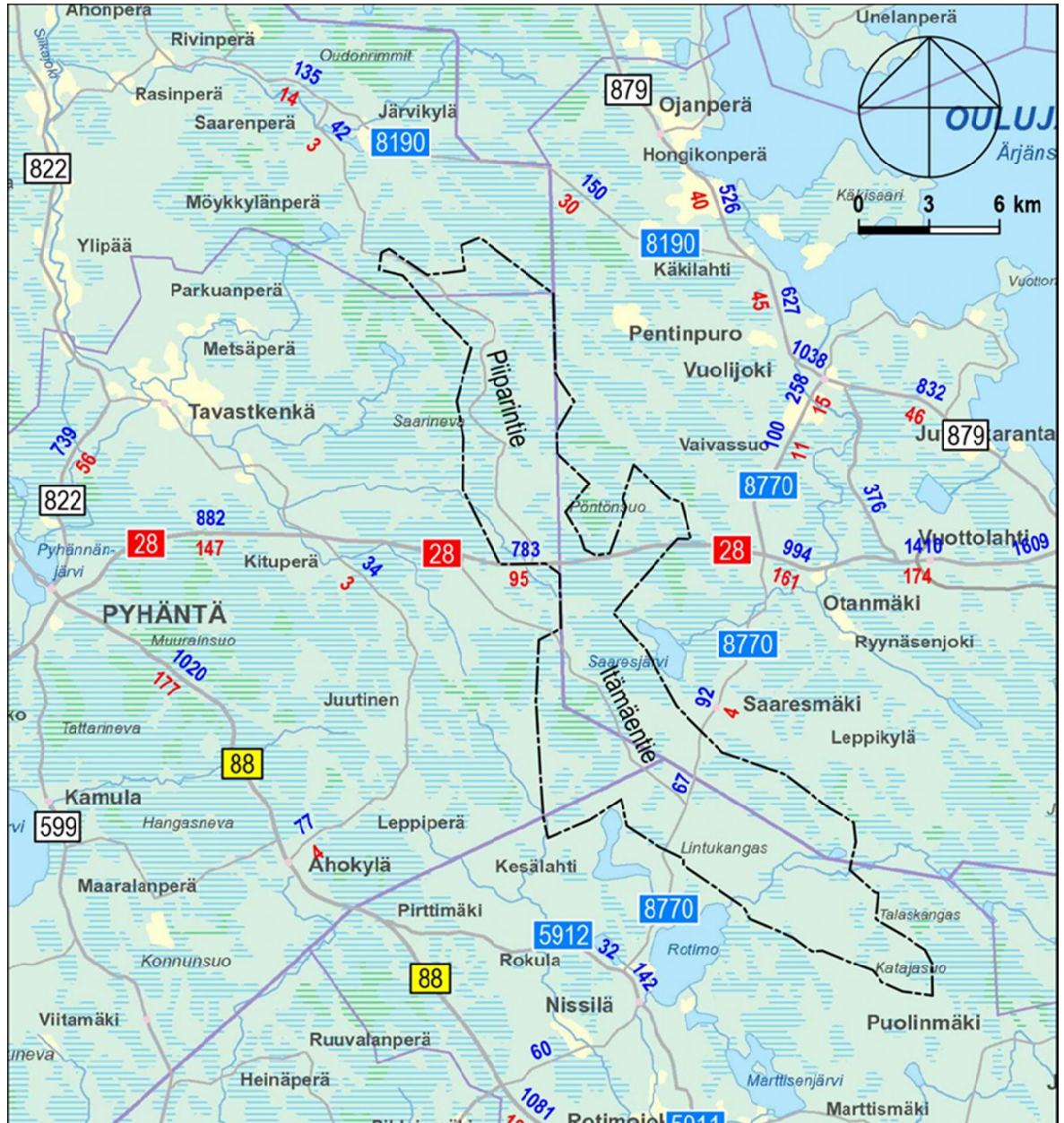
4.15.8 Palvelut

Palvelut ovat keskittyneet Vuolijoen ja Otanmäen taajamiin sekä Kajaanin kaupunkiin ja Pyhännän kuntakeskukseen.

4.15.9 Liikenne

Osayleiskaava-alueen eteläosan poikki kulkee valtatie 28 (Kokkola-Kajaani). Lisäksi alueella on useita metsäautoteitä. Alueella ei ole kevyen liikenteen väyliä.

Valtatien 28 keskimääräinen ajoneuvoliikennemäärä oli vuonna 2012 osayleiskaava-alueen kohdalla noin 783 ajoneuvoa vuorokaudessa. Tästä raskasta liikennettä oli noin 95 ajoneuvoa. (*Liikennevirasto 2013*) Nopeusrajoitus tuulivoimapuiston kohdalla on 100 km/h.

Kuva 34. Nykyinen liikenneverkko ja keskimääräinen ajoneuvoliikennemäärä vuorokaudessa hankealueen lähiympäristössä. Ajoneuvoliikenteen määrät sinisellä ja raskaan liikenteen määrät punaisella (Liikennevirasto 2011 ja 2012).

4.15.10 Tekninen huolto

Sähkönjakelu

Osayleiskaava-alueen eteläpuolitse kulkee Elenia Oy:n Vuolijoki-Pyhäjärvi 110 kV:n voimajohto ja koillispuolitse Fingridin 110 ja 400 kV:n voimajohdot.

Jätehuolto

Kajaani kuuluu Kainuun jätehuollon kuntayhtymän (Ekokymppi) toimialueeseen ja alueen jätteet käsitellään Majasaaren jätekeskuksessa.

Pyhäntän kunnan alueella jätehuollosta vastaa Vestia Oy ja alueen jätteet käsitellään Ylivieskan jätekeskuksessa.

Vesi- ja viemärihuolto

Kajaanin alueella vesi- ja viemärihuollosta vastaa Kajaanin Vesi. Osayleiskaava-alueella ei ole kunnallista vesi- ja viemäriverkostoa. Alueen läheisyydessä sijaitsevat Vuolijoki, Otanmäki ja Kytöskoski kuuluvat kunnallisen vesihuollon piiriin, Vuolijoki ja Otanmäki viemärihuollon piiriin.

4.16 Ympäristön häiriötekijät

Osayleiskaava-alueen länsipuolella sijaitseva Saarinevan turvetuotantoalue ja alueella sijaitsevat soranottoaikat aiheuttavat melu- ja pölyhaittoja ympäristönsä. Vähäistä meluhaittaa aiheuttaa myös valtatie 28 liikenne.

5 OSAYLEISKAAVAN VALMISTELU

5.1 Aloitusvaihe

5.1.1 Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan tuulivoimapuiston osayleiskaavaa varten on laadittu osallistumis- ja arviointisuunnitelma 5.12.2013, joka sisältää suunnitelman osallistumisen ja vuorovaikutuksen sekä kaavan vaikutusten arvioinnin järjestämisestä. Suunnitelmassa on nimetty tiedossa olevat osalliset, tiedottamis- ja kuulemistavat, aikataulu sekä yhteyshenkilöt. Suunnitelmassa on myös esitetty ympäristövaikutusten arviointimenettelyn (YVA) kytkeytyminen kaavoituksen aikatauluun.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta ja kaavoituksen vireilletulosta on tiedotettu Kajaanisissa 20.12.2013 ja Pyhännässä 10.12.2013. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma on ollut tästä lähtien yleisesti nähtävillä.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa on tarkistettu 27.10.2014 Piiparinmäen tuulivoimapuiston osayleiskaavan eriydyttyä omaksi kaavakseen. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma on päivitetty myös kaavaehdotusvaiheessa 19.5.2015. Päivitetty osallistumis- ja arviointisuunnitelma on esitetty liitteessä 1.

5.1.2 Sidosryhmäyöskentely

Osayleiskaavoituksen viranomaistyöneuvottelu

Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan tuulivoimapuiston osayleiskaavoituksen ohjelmointivaiheessa järjestettiin viranomaistyöneuvottelu 5.12.2012. Neuvottelussa esiteltiin tuulivoimahanketta, YVA-menettelyä ja keskusteltiin YVA:n ja kaavoituksen yhteensovittamisesta, kaavoituksen lähtökohdista sekä jatkotoimenpiteistä.

Osayleiskaavoituksen 1. viranomaisneuvottelu

Kaavoituksen aloitusvaiheessa järjestettiin osayleiskaavoituksen 1. viranomaisneuvottelu 13.11.2013. Neuvottelussa esiteltiin tuulivoimahanketta, YVA:n ja YVA-selvitysten tilannetta ja osayleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa sekä keskusteltiin jatkotoimenpiteistä.

Liite 4. Muistio viranomaisneuvottelusta 13.11.2013

YVA-yleisötilaisuudet YVA-ohjelmasta

YVA-ohjelmavaiheessa järjestettiin yleisötilaisuudet 12.2.2013 Kajaanin Vuolijoella ja 14.2.2013 Pyhännällä. Tilaisuudessa esiteltiin tuulivoimahanke, YVA-menettely ja arviointiohjelma sekä YVA-menettelyn kytkeytyminen kaavoitukseen. Yleisöllä oli mahdollisuus saada tietoa ja esittää näkemyksiään ympäristövaikutusten arviointityöstä ja osayleiskaavan laatimisesta.

Muu YVA-vuorovaikutusmenettely

YVA-menettelyssä asukkaat ja muut hankkeesta kiinnostuneet ovat voineet osallistua menettelyyn esittämällä näkemyksensä yhteysviranomaisena toimivalle Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukselle sekä hankkeesta vastaavalle tai YVA-konsultille. YVA-menettelyn yhteydessä on toteutettu lokakuussa 2013 postikysely tuulivoimapuiston lähivaikutusalueella (5 kilometrin säteellä lähimmistä suunnitelluista voimaloista) kaikille vakinaisille talouksille ja vapaa-ajan asukkaille. Lisäksi kysely lähetettiin 5-12 kilometrin säteellä satunnaisotannalla 50 % lähialueen vakinaisille talouksille ja vapaa-ajan asukkaille. Kyselylomakkeita lähetettiin yhteensä 538 kotitalouteen. Lisäksi on toteutettu kaikille avoin internet-kysely, josta tiedotettiin alueen lehdistössä, Pyhännän kunnan internet-sivuilla sekä sosiaalisessa mediassa (Facebook). Lokakuussa 2013 järjestettiin kaksi pienryhmätilaisuutta, joiden kohderyhminä olivat 1) hankkeen lähialueen vakituiset asukkaat ja loma-asukkaat ja 2) metsästäjät. Lisäksi eri sidosryhmien (esimerkiksi asukasyhdistykset ja metsästysseurat) näkemyksiä selvitettiin avainhenkilohaastatteluiden avulla. YVA-menettelyä seuraamaan ja ohjaamaan on koottu myös laaja-alainen seurantaryhmä, johon on kutsuttu muun muassa lähialueen asukkaita, järjestöjen ja elinkeinoelämän edustajia, Kajaanin kaupunki, Pyhännän ja Vieremän kunnat, yhteysviranomaisen sekä muita viranomaisia. Seurantaryhmä on kokoontunut 18.12.2012 ja 28.1.2014.

Osayleiskaavoituksen viranomaistyöneuvottelut 14.1.2014 ja 3.4.2014

Kaavoituksen aloitusvaiheessa järjestettiin osayleiskaavoituksen viranomaistyöneuvottelu 14.1.2014. Neuvottelussa esiteltiin YVA-menettelyn tilannetta ja sen yhteydessä laadittuja selvityksiä sekä keskusteltiin osayleiskaavan luonnosvaiheen tavoitteista, aikataulusta ja täydennys selvitysten tarpeista.

YVA-yleisötilaisuudet YVA-selostuksesta

YVA-selostusvaiheessa järjestettiin yleisötilaisuudet 24.3.2014 Kajaanin Vuolijoella ja 26.3.2014 Pyhännällä. Tilaisuudessa esiteltiin ympäristövaikutusten arvioinnin tuloksia sekä osayleiskaavoituksen tilannetta.

5.2 Luonnosvaihe

Kuntaneuvottelut

Kaavaluonnoksen valmisteluvaiheessa järjestettiin 16.4.2014 Pyhännän ja Vieremän kunnissa ja 23.4.2014 Kajaanin kaupungilla neuvottelut, joissa kunnille esiteltiin kaavoituksen lähtökohtia ja ympäristövaikutusten arvioinnin tuloksia sekä niiden huomioimista kaavoituksessa alustavien kaavaluonnoksien pohjalta. Lisäksi käytiin läpi täydennys selvitystarpeita ja keskusteltiin kuntien tavoitteista kaavoitukselle, kaavoituksen kuntamenettelyistä ja aikatauluista.

Osayleiskaavoituksen viranomaistyöneuvottelu

Kaavaluonnoksen valmisteluvaiheessa järjestettiin osayleiskaavoituksen viranomaistyöneuvottelu 6.6.2014. Neuvottelussa esiteltiin ympäristövaikutusten arvioinnin tuloksia ja alustavia kaavaluonnoksia sekä keskusteltiin kaavoituksen yhteydessä tehtävien täydennys selvitysten tarpeista.

Liite 5. Muistio viranomaistyöneuvottelusta 6.6.2014

5.3 Osayleiskaavaluonnos 27.10.2014

5.3.1 Osayleiskaavan vaihtoehtotarkastelu

Osayleiskaavan vaihtoehtotarkastelu suoritettiin YVA-menettelyn yhteydessä, jossa Kajaanin, Pyhännän, Vieremän ja Siikalatvan kuntiin sijoittuvalle hankealueelle tutkittiin kahta toteutusvaihtoehtoa VE1 (127 voimalaa) ja VE2 (85 voimalaa). YVA-menettelyn ja kaavoituksen yhteydessä laadittujen täydennys selvitysten tuloksien perusteella kehitettiin hankevaihtoehto VE3, joka toimii osayleiskaavaluonnoksen pohjana.

5.3.2 Luonnoksen periaatteet

Kuvassa 35 (Kuva 35) on yhdistelmä Kajaanin ja Pyhännän alueelle sijoittuvasta, 27.10.2014 päivätystä osayleiskaavaluonnoksesta, jossa näkyy molempien kuntien alueelle osoitettu maankäyttö.

Osayleiskaavaluonnos laadittiin maankäyttö- ja rakennuslain 77a §:n tarkoittamana oikeusvaihtoehtoisena osayleiskaavana, jota saa käyttää tuulivoimaloiden rakennusluvan myöntämisen perusteena. Kaavaa laadittaessa on huomioitu myös tuulivoimarakentamista koskevan yleiskaavan erityiset sisältövaatimukset (MRL 77b §) sekä yleiskaavan yleiset sisältövaatimukset (MRL 39 §).

Kaavaluonnos laadittiin YVA:n vaihtoehtotarkastelun, sijoitussuunnittelun teknistaloudellisten reunaehtojen, yleiskaavan lähtökohtien, selvitysten, tavoitteiden ja vaikutusarviointien pohjalta. Osayleiskaavaluonnoksessa osoitettujen tuulivoimamala-alueiden perustana oli hankevaihtoehtoon VE3 mukainen sijoitussuunnitelma, jossa huomioitiin YVA-menettelyn tulokset ja yhteysviranomaisen lausunto YVA-selostuksesta. Myös voimajohtolinjaukseen sekä kaava-alueella, että kaava-alueen ulkopuolisella osuudella tehtiin tarkennuksia YVA:n tuloksien perusteella luontoarvojen huomioimiseksi.

Osayleiskaavan suunnittelualue

Osayleiskaavan suunnittelualueeseen on sisällytetty laskennallinen 40 dB(A) meluvaikutusten alue tuulivoimaloiden ympärillä. Suunnittelualueen laajuus oli kaavaluonnoksessa noin 5900 ha.

Tuulivoimaloiden sijoittelu

Vaihtoehdon VE3 pohjalta laaditussa osayleiskaavaluonnoksessa tarkasteltiin yhteensä 43 yksiköteholtaan noin 3 MW:n tuulivoimalan sijoittamista suunnittelualueelle. Tuulivoimaloista 11 sijaitsi Kajaanin kaupungin alueella ja 32 Pyhännän kunnan alueella. Tuulivoimaloiden sallittu kokonaiskorkeus maanpinnasta on enimmillään 230 metriä. Yksittäisten voimaloiden sijoitteluun on jätetty toteutusvaraa, koska sijoittelu tulee mahdollisesti täsmentymään teknisen suunnittelun etenemisen mukaan. Voimaloiden sijoittelun liikkumavara on kaavaluonnoksessa osoitettu lähimmästä asutuksesta ja loma-asutuksesta pois päin alueille, joilla ei ole rakentamista rajoittavia luontoarvoja ja jotka ovat teknis-taloudellisesti toteutuskelpoisia. Voimalapaikkojen mahdollisesta siirtämisestä ei siten aiheudu vaikutusarvioinnissa arvioitua merkittävämpiä vaikutuksia.

Liittyminen verkostoihin

Tuulipuiston huoltoyhteydet ja liittyminen sähköverkkoon on osoitettu ohjeellisenä. Hankealueen sisäiset maakaapelit pyritään sijoittamaan tiestön yhteyteen. Alueen sisäiselle 110 kV:n sähkölinjalle on osoitettu vaihtoehtoiset ohjeelliset linjaukset SVE1 ja SVE2. Sähköasemalle on osoitettu vaihtoehtoiset sijoituspaikat EN-1. Sähköasemien määrä ja sijoituspaikat ja sähkölinjojen tarkemmat sijainnit ratkaistaan myöhemmin suunnittelun edetessä. Sähköaseman yhteyteen voidaan sijoittaa huoltorakennus, varasto ja tukikohta.

Tuulipuisto liittyy valtatiehen 28 olemassa olevien yksityistie- ja metsäautotieliittymien kautta.

Maa-ainesten otto

Alueelle on osoitettu olemassa olevat turpeenottoalue ja kolme soranottoaluetta sekä yksi varaus uudelle kalliokiviaineksen ottoalueelle.

Asuin ympäristön laatu

Asuin ympäristön laatu ja tuulivoimatuotannon harjoittamismahdollisuudet turvataan jättämällä asutuksen ja tuulivoimarakentamiseen varattavan alueen välille riittävä etäisyys. Suunnittelualueella ei ole pysyvää asutusta eikä loma-asutusta. Lähin loma-asutus on kaakossa Saaresjärven rannalla lähimmillään 1,8 km voimaloista. Vakituinen asutus on lähimmillään idässä Honkamäen alueella, josta etäisyys kaavaluonnoksen voimalapaikkoihin on vähintään 2,9 km. Muualla kaava-alueen ympärillä asutus on selkeästi kauempana.

Maa- ja metsätalous

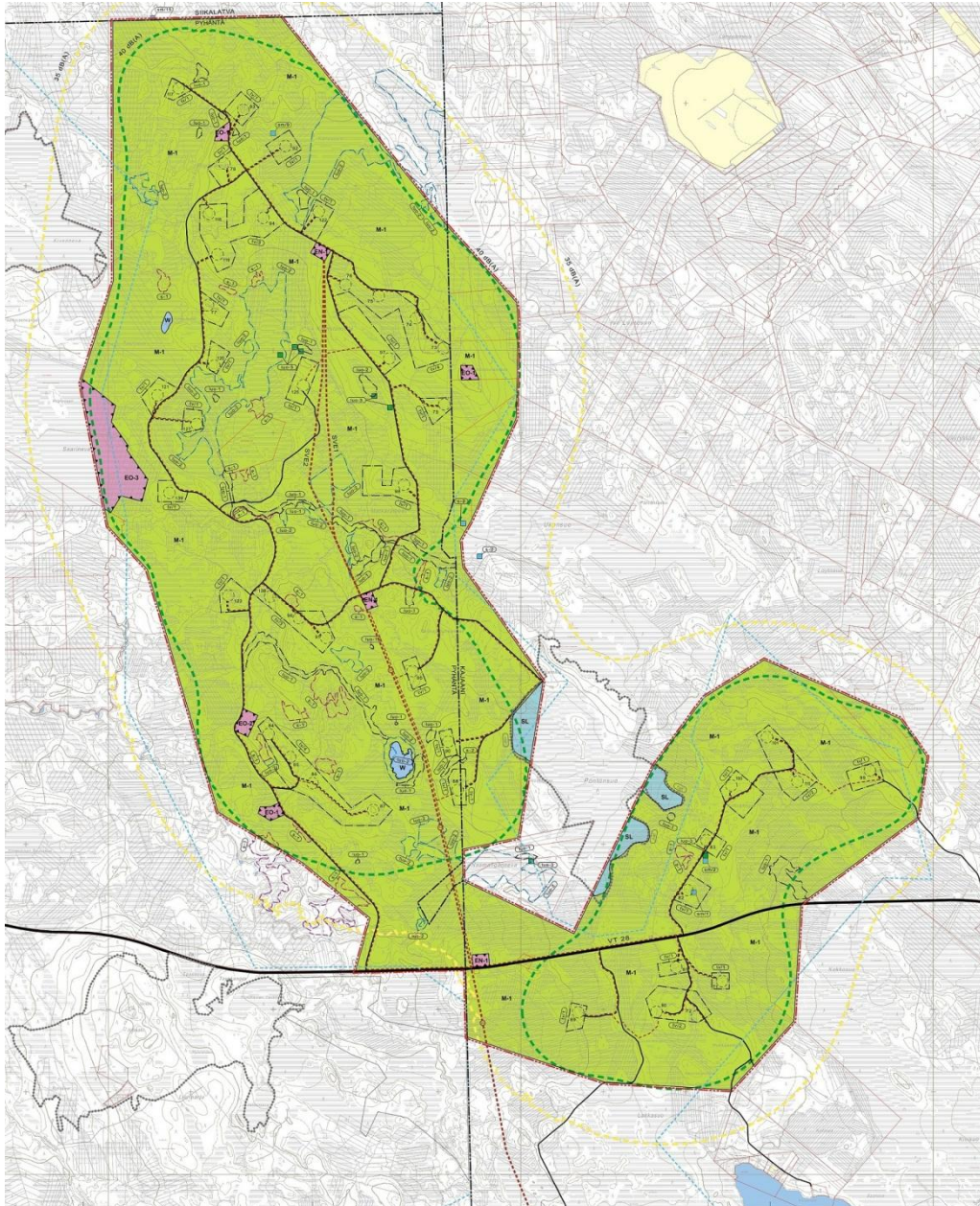
Metsäalueet on osoitettu maa- ja metsätalousvaltaiseksi alueeksi, jolla sallitaan maa- ja metsätalouteen liittyvä rakentaminen (M-1). Hankealueella sijaitseville maa- ja metsätalousvaltaisille alueille on mahdollista sijoittaa tuulivoimaloita niille erikseen osoitetuille alueille (tv). Suunnittelualueella ei sijaitse peltoalueita eikä kotieläintaloutta.

Luonnonympäristö

Kaavaluonnoksessa on osoitettu luonnonsuojelualueet, natura-alueet, Metso-suojelualueet, luontonselvityksessä todetut metsä- ja vesilain tarkoittamat kohteet, rauhoitettujen, uhanalaisten tai silmälläpidettävien lajien esiintymisalueet sekä luontonselvityksessä todetut muut arvokkaat luontokohteet. Alueiden kuvaukset ja kaavassa huomioitavat kohteet on esitetty kaavaselostuksen alueen luontoa koskevassa kohdassa.

Kulttuuriympäristö ja -maisema

Osayleiskaava-alueella sijaitsevat muinaismuistokohteet (pyyntikuopat ja tervahauta) on osoitettu ja niiden säilyttämisestä on annettu rakennusluvassa huomioitavia suunnittelumääräyksiä. Tuulivoimaloiden näkyvyyttä maisemassa on tutkittu näkyvyysanalyysillä ja valokuvasovitteilla.

Kuva 35. Ote osayleiskaavaluonnoksesta 27.10.2014

5.4 Mielenpitemin kuuluminen osayleiskaavaluonnoksesta

Piiparinmäen tuulivoimapuiston osayleiskaavaluonnos ja muu valmisteluaineisto oli nähtävillä mielenpitemin kuulemista varten Kajaanin kaupungissa 26.11.-30.12.2014 ja Pyhännän kunnassa 18.11.-17.12.2014. Luonnoksesta saatiin yhteensä 29 lausuntoa (Pyhäntä 19 kpl ja Kajaani 10 kpl) ja 4 kirjallista mielenpidettä (Kajaani 4 kpl, Pyhäntä ei yhtään).

Kaavaluonnoksen nähtävillä olon aikana järjestettiin yleisötilaisuudet 24.11.2014 Kajaanin Otanmäen kirjastossa, jossa paikalla oli 15 henkilöä ja 25.11.2014 Pyhännän kunnantalolla, jossa yleisötilaisuuteen saapui 2 henkilöä. Kajaanin yleisötilaisuudessa paikalla oli pääasiassa Saarejärven loma-asukkaita ja Honkamäen asukkaita, jotka nostivat esiin samoja kysymyksiä, huolenaiheita ja mielenpiteitä kuin kirjallisissa mielenpiteissäkin. Pyhännän tilaisuudessa ei erityisiä kommentteja kaavaluonnoksesta esitetty.

Tiivistelmä saaduista lausunnoista ja kirjallisista mielenpiteistä on esitetty liitteessä 6.

Liite 6. *Tiivistelmä kaavaluonnoksesta saaduista lausunnoista ja mielenpiteistä sekä kaavan laatijan vastineet*

5.5 Sidosryhmätyöskentely

Neuvottelu osallistumis- ja arviointisuunnitelman riittävydestä

Luonnosvaiheessa järjestettiin 17.2.2015 Iisalmen Luonnon Ystävien yhdistys ry:n ja Kainuun luonnonsuojelupiiri ry:n pyynnöstä MRL 64.2 §:n mukainen neuvottelu Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan tuulivoimapuistokokonaisuuden osayleiskaavojen (Piiparinmäen ja Murtojärven alueet) osallistumis- ja arviointisuunnitelmien riittävydestä. Neuvottelutarpeen esittäjät pitivät OAS:ssa esitettyä kuvausta hankkeesta laadittavista selvityksistä riittämättömänä. Neuvottelun muistio on esitetty liitteessä 7.

*Liite 7. Muistio OAS-neuvottelusta 17.2.2015**Asukastapaaminen*

Kaavaluonnoksen nähtävillä olon ja lausuntojen saamisen jälkeen Metsähallitus järjesti keskustelutilaisuuden Saaresjärven loma-asukkaiden ja Honkamäen kylän asukkaiden kanssa 24.4.2015. Tilaisuudessa keskusteltiin hankkeen Saaresjärvelle ja Honkamäkeen aiheutuvista vaikutuksista sekä esiteltiin kaavaan lausuntojen ja mielipiteiden pohjalta tehtäviä muutoksia.

Viranomaistyöneuvottelu

Kaavaehdotuksen valmisteluvaiheessa järjestettiin 11.5.2015 viranomaistyöneuvottelu, jossa käytiin läpi kaavaluonnoksesta saatu palaute, laaditut lisävaikutusarviointit ja ehdotukset toimenpiteiksi. Neuvottelussa päätettiin vielä tarkentaa vesilakikohteiden kaavamerkintöjä ja liittää kaavaselostukseen melukäyrillä varustettu kaavakartta. Muilta osin kaavamääräyksiin ja merkintöihin esitetyt muutokset hyväksyttiin ja todettiin, että kaava voidaan viedä ehdotuksena nähtävälle. Viranomaiset totesivat ottavansa vaikutusarviointeihin ja kaavamerkintöihin vielä tarkemmin kantaa lausunnoissaan, kun ovat ehtineet paremmin tutustua laajaan aineistoon. Käynnissä olevista maastotarkkailuista mahdollisesti saatavaa lisätietoa voidaan täydentää vaikutusarviointeihin tarvittaessa kaavaehdotuksen nähtävillä olon jälkeenkin.

Liite 8. Muistio viranomaistyöneuvottelusta 11.5.2015

5.6 Lausuntojen ja mielipiteiden huomioiminen

Lausunnot ja mielipiteet on huomioitu kaavaehdotuksen valmistelussa seuraavasti:

Haapaveden kaupunki, Ympäristöpalvelut Helmi

- Meluhaittoja koskevaan yleismääräykseen on lisätty maininta valtioneuvoston päätöksestä melutasojen ohjearvoista sekä ympäristöministeriön suunnitteluohjearvoista.
- Honkamäen asutusta lähin voimala on poistettu kaavaehdotuksesta.
- Kaavaselostukseen on lisätty tietoa maisemoinnista.

Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi

- Lentoesteiden korkeusrajoitus on tarkistettu Finavian paikkatietoaineistosta, jonka mukaan Piiparinmäen alue on lentoesterajoitusalueella, jolla aluetta rajoittaa minimisektorikorkeusalue 644 metriä merenpinnasta.

Metsähallitus

- Linnustovaikutusten arviointia on täydennetty kaavaselostuksessa.
- Kaavaselostukseen on lisätty vaikutusten seurantaohjelma.
- Maisemaan kohdistuvien yhteisvaikutusten arviointia on täydennetty kaavaselostuksessa.

Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

- Kaavakartalle on lisätty luo-4 -kohdemerkintä, jolla on osoitettu vesilain mukaisia lähteitä. SL-, M-1-, ja s-2 -kaavamääräyksiin on tehty muutoksia lausunnon pohjalta.
- Kaavaselostukseen ja vaikutusarviointeihin on tehty tarkistuksia ja täydennyksiä koskien mm. metsäpeuraa, sutta, linnustoa ja yhteisvaikutuksia.
- Viikkumismallinnukset on päivitetty kaavaehdotussuunnitelman mukaiseksi ja esitetty kaavaselostuksessa.
- Kaavaselostukseen on lisätty, miten yhteysviranomaisen lausunto on otettu huomioon.

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys ry

- Linnustovaikutusten arviointia täydennetään kaavaselostukseen laadittujen lisäselvitysten perusteella.

Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry

- Voimalan nro 82 läheisyydessä sijaitsevan muinaismuistokohteen nro 1 säilymistä on edistetty rajaamalla tuulivoimala-alue kaavaehdotuksessa kohteen ulkopuolelle.
- Kaavaselostukseen on lisätty huomiopallojen asentaminen voimajohtolinjoihin haitallisten vaikutusten lieventämiskeinona.
- Kaavaselostukseen on täydennetty ohjeistusta tv-signaalin mittaamisesta sekä maa-ainesten ottamisen vaikutusarviointia.
- Pistekohteina tiedossa olevat vesilaililla suojellut lähteet osoitetaan kaavaehdotuksessa luo-4-kohdemerkinnällä.

Riista- ja Kalatalouden tutkimuslaitos

- Kaavaselostukseen on lisätty metsäpeuroja ja suurpetoja koskevaa vaikutusarviointia.
- Kaavaselostukseen on lisätty ehdotus ympäristövaikutusten seurantaohjelmaksi.

Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

- M-1-kaavamääräystä on tarkistettu ja täydennetty.
- Kaavaselostukseen ja vaikutusarviointeihin on tehty ELY-keskuksen esittämiä tarkistuksia ja täydennyksiä koskien mm. turvetuotantoa, metsäpeuraa, sutta, linnustoa ja yhteisvaikutuksia.
- Suunnittelualueen läheinen kotkareviiri on asetettu maastoseurantaan. Kotkaan kohdistuvien vaikutusten tarkkailemiseksi laaditaan seurantasuunnitelma ja esitetään lievennyskeinoja mahdollisten vaikutusten pienentämiseksi.
- Kaavaehdotuksessa lähimmän voimalan nro 139 tv-aluetta on rajattu hieman kauemmas Saarinevan turvetuotantoalueesta.

Kainuun museo

- Voimalan nro 82 läheisyydessä sijaitsevan muinaismuistokohteen nro 1 säilymistä on edistetty rajaamalla tuulivoimala-alue kaavaehdotuksessa kohteen ulkopuolelle.
- Kaavaselostukseen on lisätty haitallisten vaikutusten lieventämistoimenpiteeksi muinaisjään-
nöskohteiden merkitseminen maastoon rakentamisen ajaksi.

Kainuun sote, Ympäristöterveydenhuolto

- Kaavaehdotuksesta on poistettu Hautakankaan pohjavesialueen läheisin itäisin voimala
- Kaavaselostukseen on korjattu tieto rakennusjärjestyksen päivittämisestä.

Pyhännän kunta

- Kaava-alueen rajausta on tarkistettu Kajaanin puolelle alueen itäosassa voimalan poistamisen johdosta. Muualla kaava-alueen muuttamista ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi.

Kirjalliset mielipiteet

- Kaavasta on poistettu kaksi voimalaa Kajaanin puolelta.
- Havainnekuviin on tehty Saaresjärven loma-asukkaiden sekä Honkamäen asukkaiden toivomia täydennyksiä.
- Vaikutusten arviointia on täydennetty mm. susien, metsäpeurojen ja kotkan osalta.

6 OSAYLEISKAVAEHDOTUS 19.5.2015

6.1 Osayleiskaavaratkaisun perustelut

Osayleiskaavaehdotus on laadittu 27.10.2014 päivätyn kaavaluonnoksen ja siitä saatujen kannanottojen, lausuntojen ja mielipiteiden, laadittujen lisäselvitysten ja arvioitujen vaikutusten perusteella. Lausuntojen ja mielipiteiden huomioiminen on esitetty edellä kohdassa 5.6.

6.1.1 Tarkistettu tuulivoimapuistosuunnitelma

Haitallisia vaikutuksia asutukselle, loma-asutukselle ja luonnolle on lievennetty luonnosvaiheen nähtävillä olon jälkeen poistamalla Honkamäkeä lähin voimala ja Saaresjärvelle näkyvin voimala. Lisäksi on tehty vähäisiä tarkistuksia suunnittelualueen tiestöön, kaapelireitteihin, eteläisen sähköaseman aluevaraukseen ja tuulivoimaloiden alueisiin.

Voimajohdon vaihtoehdot

Alueen sisäisen 110 kV voimajohdon linjaukselle on vielä mukana kaksi vaihtoehtoa. Kaavaehdotus mahdollistaa molempien vaihtoehtojen toteuttamisen.

Melumallinnuksen päivitys 2015

Melumallinnus ja meluselvitys on päivitetty vastaamaan osayleiskaavaehdotuksessa esitettyä tuulivoimaloiden sijoittelua ja lukumäärää. Päivityksessä huomioitiin laskennassa käytetyn tuulivoimalatyyppin valmistajan tekemät korjaukset voimalatyyppin lähtömeluarvoihin. Lähtömeluarvon korotuksesta johtuen mallinnetut melualueet hieman laajenivat. Mallinnuksen perusteella voidaan todeta, ettei lähistön asutukseen ja loma-asutukseen ulotu melutason nykyisiä ohjearvoja (VNp 993/1992) eikä ympäristöministeriön suunnitteluohjearvoja (Ympäristöhallinnon ohje 4/2012) ylittäviä meluvaikutuksia. ks. selostuksen kohta 7.2.10 Melu.

Vilkuntamallinnuksen päivitys 2015

Varjon vilkuntamallinnus on päivitetty kaavaehdotuksen mukaisella tuulipuistosuunnitelmalla, ks. selostuksen kohta 7.2.11 Varjostusvaikutus. Mallinnuksen mukaan lähistön asutukseen ja loma-asutukseen ei ulotu vilkuntavaikutuksia.

Näkemäanalyysien ja maisemakuvasovitteiden päivitys 2015

Kaavaluonnosvaiheen näkemäanalyysit ja maisemakuvasovitteet on päivitetty uuden tuulipuistosuunnitelman mukaiseksi. Lisäksi on laadittu lisää maisemakuvasovitteita Saaresjärven ja Honkamäen suunnista. Metsälamminkankaan, Piiparinmäen ja Murtomäen tuulivoimaloiden yhteisvaikutuksista on laadittu näkemäanalyysikartta ja maisemakuvasovite Oulujärven Manamasalon suunnasta. Maisemavaikutukset Saaresjärven ja Honkamäen suuntaan ovat vähäisesti lieventyneet kahden voimalan poiston ansiosta. Vaikutukset kaukomaisemaan ovat samankaltaiset kuin kaavaluonnosvaiheen suunnitelmalla.

Luonto- ja muinaismuistonselvitykset

Tarkistetut tie- ja kaapelilinjaukset ja sähköasema-alueen laajennus on sijoitettu olemassa olevien teiden linjauksille, avohakkuualueille tai luontonselvityksen laatijan ja arkeologisen selvityksen mukaan riittävästi tutkituille alueille. Maastonselvitysten täydentämiseen ei siten näiltä osin todettu tarvetta.

6.1.2 Suunnittelualueen tarkistus

Suunnittelualueetta vähäisesti supistettu alueen itäosasta itäisimmän voimalan poistamisen johdosta. Suunnittelualueeseen sisältyy joka puolella likimääräisesti voimaloiden 40 dB-melualue. Osayleiskaava-alueen laajuus on 5781 ha.

6.1.3 YVA-yhteisviranomaisen lausunnon huomioiminen kaavan sisällössä

Linnustoalueet, uhanalaiset lajit, ekologiset yhteydet ja vaikutukset loma-asutukseen ja virkistykseen on otettu huomioon hankkeen suunnittelussa merkittävimmin jättämällä koko YVA-hankealueen keskiosa (n. 40 voimalaa) pois suunnittelusta.

Piiparinmäen kaava-alueen linnusto- ja luontoarvoiltaan tärkeät alueet ja kohteet on huomioitu jo kaavaluonnosvaiheessa poistamalla ja siirtämällä voimaloita kauemmas tärkeiltä alueilta. Myös tieliikenteen turvallisuus on kaavaluonnosvaiheessa huomioitu siirtämällä YVA-

hankevaihtoehdossa valtatie läheisyyteen esitetyt voimat kauemmas tiestä. Kaavaluonnosvaiheessa on myös Saaresjärven loma-asutusta lähimpiä voimaloita siirretty kauemmas.

Kaavaehdotusvaiheessa on loma-asutukseen ja asutukseen sekä ekologisiin yhteyksiin kohdistuvia vaikutuksia edelleen lievennetty poistamalla voimat 89 ja 99 kaavaehdotuksesta. Kaavaehdotuksessa lähteisiin kohdistuvien vaikutusten ja vesilain mukaisen luvan tarvetta on selvennetty kaavamerkinnoin ja kaavaselostuksessa.

Kaavan vaikutusarvioinneissa YVA-yhteysviranomaisen lausunto on huomioitu jo kaavaluonnosvaiheessa täydentämällä arviointeja naapurikiinteistöjen käyttöön kohdistuvista vaikutuksista ja rajoituksista, hankkeiden yhteisvaikutuksista, hiljaisista alueista, metsästysmajan meluvaikutuksista, vaikutuksista Oulujärven ympäristön matkailun vetovoima-alueeseen, maisemavaikutuksista Oulujärven virkistyskäyttöön ja matkailuun ja ekologisista yhteyksistä. Kaavaluonnosvaiheessa on päivitetty ja täydennetty YVA-vaiheen luontoselvitykset ja muinaismuistoselvitys kaavan pohjana käytettävän tuulivoimapuistosuunnitelman VE3 mukaisille voimalapaikoille ja täydennetty maastonselvityksiä myös viitasammakoiden osalta.

Kaavaehdotusvaiheessa on tehty täydentäviä ja tarkentavia kotkaa koskevia maastonselvityksiä ja täydennetty YVA- ja kaavaluonnosvaiheessa laadittuja vaikutusarviointeja mm. maa-ainesten ottamisen, yhteisvaikutusten ja ekologisten yhteyksien osalta. Erityisesti on täydennetty metsäpeuroja ja susia koskevaa selvitysaineistoa ja vaikutusarviointia mukaan lukien yhteisvaikutukset Metsälamminkankaan ja Kokkosuon kanssa. Peurat on huomioitu kaavaehdotuksessa poistamalla voimala nro 99 peurojen kannalta tärkeältä ekologiselta yhteydeltä sekä esittämällä kaavaselostuksessa lieventävänä toimenpiteenä alueen pohjoisosan rakentamisen ajoittamista vasomisajan ulkopuolelle. Vasomisalue sijaitsee kaava-alueen ulkopuolella, eikä itse voimaloiden sijoitusalue ole tehdyn selvityksen mukaan erityisen tärkeä metsäpeuroille. Susien huomioimiseksi ei ole katsottu tarpeelliseksi tehdä muutoksia Piiparinmäen tuulipuistosuunnitelmaan, koska Luonnonvarakeskukselta saatujen tietojen mukaan susireviirin keskeiset alueet ja lisääntymisalueet eivät sijaitse Piiparinmäen kaava-alueella.

Kaavaehdotusvaiheessa on lisäksi päivitetty melu- ja vilkuntamallinnukset sekä näkymäanalyysit kaavaehdotuksen tuulivoimasuunnitelman mukaiseksi ja laadittu lisää maisemakuvasovitteita. Kaavaselostukseen on myös liitetty seurantaohjelma hankkeen keskeisistä seurattavista ympäristövaikutuksista.

6.1.4 Muutokset luonnosvaiheen jälkeen

Kaavakartta

- Voimat 89 ja 99 ja niille johtavat tiet ja kaapelit on poistettu.
- Itäreunan kaava-alueesta on poistettu 40 dB alueen ulkopuolelle jääneet yksityisten alueet.
- Eteläisemmän sähköaseman aluetta on siirretty ja laajennettu kuntarajan molemmin puolin.
- Voimaloiden 101 ja 110 tv-alueita on laajennettu itään.
- Voimalan 82 tv-alueita on supistettu muinaismuistokohteen huomioimiseksi.
- Voimalan 139 tv-alue on rajattu kauemmas turvetuotantoalueesta ja laajennettu hieman vastakkaiseen suuntaan, jotta voimala voidaan tarkemmassa suunnittelussa sijoittaa kauemmaskin turvetuotantoalueesta.
- Voimaloiden tuloteiden ja niiden vieressä kulkevien kaapeleiden linjauksia on tarkistettu voimaloiden 72, 87, 92, 93, 118 ja 123 osalta.
- Voimaloiden 118 ja 119 välisen tieyhteyden viereen on lisätty kaapelilinja.
- Vesilaillo suojeluille lähteille on osoitettu oma luo-4-kohdemerkintänsä.

Kaavamääräykset

- SL-kaavamääräystä on täydennetty tarkoittamaan luonnonsuojelulain nojalla perustettua luonnonsuojelualueita, jolla noudatetaan rauhoitussäännöksiä.
- M-1-kaavamääräykseen on selvennetty, että alueella on sallittua maa- ja metsätalouden harjoittamista palveleva rakentaminen ja uusia asuin- ja lomarakennuksia tai muuta melusta häiriintyvää toimintaa ei saa sijoittaa alueelle.
- Valkolehdokkiesiintymiä koskevaa s-2 –kaavamääräystä on yksinkertaistettu ja poistettu viittaukset poikkeuslupamenettelyyn.
- Meluohjevoja koskevaan yleismääräykseen on täsmennetty, että huomioon on otettava valtioneuvoston päätös melutason ohjevoista sekä ympäristöministeriön suositusohjevot.
- Purkamista ja maisemointia koskeva määräys on poistettu, koska ELY-keskuksen mukaan asiasta ei voida määrätä, koska se on jo määrätty maankäyttö- ja rakennuslaissa.
- Yleismääräys Puolustusvoimain hyväksynnän tarpeesta ennen rakennuslupien myöntämistä on lisätty kaavamääräyksiin.
- Kaava-alueen ulkopuoliset merkinnät on poistettu.

- Melualuerajaukset on poistettu kaavakartalta. Kaavaselostuksen liitteenä on kaavakartta, jossa tarkistettut melualuerajaukset on näytetty.
- YVA-hankealueen rajaus on poistettu.
- Luvitetut ja uudet maa-ainesalueet EO-1 ja EO-2 on yhdistetty samalle merkinnälle EO.
- Turvetuotantoalueen merkinnäksi on muutettu tämän johdosta EO-1.

6.2 Aluevaraukset

Erityisalueet (EN-1, EO, EO-1)

Osayleiskaavassa on varattu kaksi energianhuollon aluetta (EN-1) Pyhännän kunnan alueelle ja yksi energianhuollon alue osittain Kajaanin kaupungin ja osittain Pyhännän kunnan alueelle. Alueelle saa rakentaa sähköasemakentän. Sähköaseman alue tulee aidata. Lisäksi alueelle saa rakentaa tuulivoimaloita varten tarvittavat huoltorakennukset, varaston ja tukikohdan, jotka saavat olla yhteensä enintään 500 krsm² suuruisia.

Pyhännän kunnan alueella sijaitsevat kaksi nykyistä soranottoaluetta, yksi Kajaanin kaupungin alueella sijaitseva nykyinen soranottoalue sekä Pyhännän kunnan alueella, Sivakkakallion luoteispuolella sijaitseva varaus uudelle kalliokiviaineksen ottoalueelle on merkitty maa-ainesten ottoalueina (EO). Pyhännän kunnan alueelle on osoitettu olemassa oleva turvetuotantoalue (EO-1).

Luonnonsuojelualue (SL-1)

Pöntönsuo on osoitettu luonnonsuojeluna (SL-1). Luonnonsuojelulain nojalla perustettu luonnonsuojelualue. Alueella noudatetaan rauhoitussäännöksiä.

Maa- ja metsätalousvaltainen alue (M-1)

Tuulivoimarakentaminen sijoitetaan maa- ja metsätalousvaltaiselle alueelle (M-1), joka on varattu pääsääntöisesti metsätalouden harjoittamiseen. Alueelle saa sijoittaa tuulivoimaloita niille erikseen osoitetuille alueille sekä niitä varten huoltoteitä, teknisiä verkostoja ja kokoonpanoalueita. Alueella on sallittua maa- ja metsätalouden harjoittamista palveleva rakentaminen. Uusia asuin- ja lomarakennuksia tai muuta melusta häiriintyvää toimintaa ei saa sijoittaa alueelle.

Vesialue (W)

Vesialueiksi on merkitty Naamanganjärvi ja Karmitunlampi.

Tuulivoimaloiden alue (tv)

Tuulivoimaloiden määrää on vähennetty luonnosvaiheesta kahdella siten, että koko suunnittelualueelle yleiskaavan perusteella rakennettavien voimaloiden määrä on enintään 41, joista 9 sijaitsee Kajaanin kaupungin alueella ja 32 Pyhännän kunnan alueella. Kaavamääräyksen mukaan aluemerkinällä osoitetaan alueet, joille on mahdollista sijoittaa tuulivoimala. Luku tv-merkinnän yhteydessä osoittaa kuinka monta tuulivoimalaa kullekin erilliselle pistekatkoviivalla rajatulle osa-alueella saadaan enintään sijoittaa. Tuulivoimalan kokonaiskorkeus saa olla enintään 230 metriä. Tuulivoimalan on sijoitettava kokonaisuudessaan alueen sisäpuolelle.

Tuulivoimaloiden alue (tv-1)

Aluemerkinällä on osoitettu alueet, joille on mahdollista sijoittaa tuulivoimalan siipien pyörimisalue sekä tuulivoimalan asennuskenttä.

6.3 Tiestö

Suunnittelualueella on esitetty nykyiset parannettavat tielinjaukset ja sijainniltaan ohjeelliset, uudet tielinjaukset alueelle laaditun tiesuunnitelman mukaan. Suunnittelussa on hyödynnetty mahdollisuuksien mukaan olemassa olevaa tieverkostoa. Tuulipuiston rakentaminen tapahtuu valtatiehen 28 liittyvien yksityistie- ja metsäautotieliittymien kautta.

6.4 Sähkönsiirto

Tuulivoimapuiston liittyminen 110 kV:n sähköverkkoon ja alueen sisäiset maakaapelit on osoitettu sijainniltaan ohjeellisena. Maakaapelit tulee sijoittaa kaavamääräyksen mukaan ensisijaisesti teiden ja johtokäytävien yhteyteen.

OHJE: Avoimilla alueilla 110 kV:n sähkölinjat tulee varustaa huomiopalloin lintujen törmämisvaaran vähentämiseksi.

6.5 Luonnonympäristön kohteet

Kaavakartalle on merkitty Natura 2000-verkoston kuuluvat alueet, suojelualueet ja -kohteet sekä luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät alueet.

- s-1 Osa-aluemerkinnällä on suojelualueina osoitettu METSO-ohjelmaan kuuluvat luonnontilaisena säilytettävät alueet.
- s-1-merkinnällä on kaavaehdotuksessa osoitettu Kajaanin puolelle Kettukankaan länsipuoleiset kaksi pientä aluerajausta sekä Pyhännän puolelle Karmitunnevan ympäristöön kuusi aluerajausta, Pahkapuron läheisyyteen kolme, Pahkapuron ja Naamanganpuron välille kaksi, Naamanganpuron varteen yksi hieman laajempi aluerajaus sekä Sivakkakallion ympäristöön kolme ja alueen sisääntulotien lounaispuolelle vielä kolme aluerajausta.
- s-2 Suojelukohteen merkinnällä on osoitettu luonnonsuojelulain 42 §:n nojalla rauhoitetun valkohedokin esiintymispaikat.
- s-2-merkinnällä on kaavaehdotuksessa osoitettu kaava-alueelta luontoselvityksessä todetut kaksi valkohedokkikohdetta (Naamangankankaalla ja Ukonsuon länsireunalla), molemmat Kajaanin alueella. *OHJE: Esiintymispaikan vahingoittamista on vältettävä. Mikäli rakentamistoimenpide saattaa vahingoittaa valkohedokkiesiintymää, on tarvittaessa haettava ELY-keskukselta poikkeuslupaa 42 §:n rauhoitussäännöksistä.*
- luo-1 Luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeällä alueella sijaitsee vesilain (587/2011) 2. luvun 11 §:n ja / tai mahdollinen metsälain (1093/1996) 10 §:n mukainen kohde. Lakikohteen yksityiskohtainen rajausta tehdään maastossa toimenpidesuunnittelun yhteydessä. Vesilakikohdetta koskeva poikkeaminen edellyttää vesilain mukaista lupaa. Alueen suunnittelussa ja toteuttamisessa on otettava huomioon alueen luontoarvot ja luonnon monimuotoisuus.
- luo-1-merkinnällä on kaavaehdotuksessa on osoitettu luontoselvityksen maastokäynneillä kartoitettuja alueita sekä Metsähallituksen kuviotietojen mukaan. Kajaanin puolelle on osoitettu yksi luo-1-alue Lepänkannonsuolle. Pyhännällä alueen pohjoisosassa on Pyörätienkankaan koillispuolella yksi aluerajaus, Piiparinmäen ympäristössä kolme pientä aluerajausta ja Karkusuolla yksi. Karmitunnevan ympäristössä on kaksi pientä aluerajausta ja Pahkapuron läheisyydessä useita. Pahkapuron ja Naamanganpuron varret on osoitettu luo-1-alueiksi isolta osuudelta. Lisäksi Naamangankankaan länsireunalla on kolme aluerajausta ja alueen sisääntulotien itäpuolella yksi pieni aluerajaus.
- luo-2 Luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeänä alueena on osoitettu muut arvokkaat luontokohteet. Kohdekuvaukset kaavaselostuksessa.
- luo-2-merkinnällä on kaavaehdotuksessa esitetty Metsähallituksen Metsätalous ja Luontopalvelut osastojen ekologisiksi yhteyksiksi ja askelkiviksi rajaamat metsäkuviot sekä luontoselvityksessä rajatut muut arvokkaat suoluonnon ja metsäluonnon kohteet. Pyhännän puolelle on osoitettu laajoina luo-2-alueajauksina Karkusuo ja Karmitunneva sekä ojittamaton avosuo Matkarämeiden länsipuolella. Luo-2-alueita on osoitettu myös Pahkapuron varteen, Naamanganjärven ympärille sekä suunnitellun voimajohtolinjan varteen. Yksittäisiä luo-2 aluerajauksia on myös alueen pohjoisosan reunoilla sekä Sivakkakalliolla ja alueen eteläosassa. Kajaanin puolella luo-2-alueajauksia ei ole.
- luo-3 Luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeänä on osoitettu kohde, jossa on havaittu uhanalainen tai silmälläpidettävä laji. Kohdetta koskevissa suunnitelmissa ja toimenpiteissä on otettava huomioon alueen luontoarvot ja luonnon monimuotoisuus.
- luo-2-kohdemerkintöjä on Kajaanin puolella yksi voimalan 83 eteläpuolella ja Pyhännän puolella viisi Karmitunnevan itäpuolella.
- luo-4 Luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeänä kohteena on osoitettu vesilain (587/2011) 2. luvun 11 §:n mukaiset lähteet. Vesilakikohdetta koskeva poikkeaminen edellyttää vesilain mukaista lupaa.

- luo-4-kohdemerkintöillä on osoitettu pistekohteina tiedossa olevat lähteet, joita on Kajaanin puoleisella kaava-alueella kaksi ja Pyhännän puolella viisi.

6.6 Kulttuuriympäristön kohteet

Osayleiskaava-alueelle sijaitsevat seuraavat muinaismuistokohteet (sm/nro):

1. KETTUKANGAS 1, Kajaani

Ajoittamaton/historiallinen pyyntikuoppa. Kokkolantien pohjoispuolella, Kettukankaan eteläpuolella soiden ympäröimässä saarekkeessa. Paikalta havaittiin seitsemän kuoppaa mäen laella ja sen rinteillä.

2. KETTUKANGAS 2, Kajaani

Historiallinen pyyntikuoppa. Kokkolantien pohjoispuolella, Kettukankaan eteläosassa neljä kuoppaa matalan mäen laella ja sen rinteillä, lähellä suon reunaa.

9. KARKUSUO, Pyhäntä

Historiallinen tervahauta. Piiparintien koillispuolella ja Kokkolantien pohjoispuolella, Karkusuo luoteisosassa, suolle työntyvän niemekkeen kärjessä lähellä suo reunaa sijaitseva pyöreähkö tervahauta. Halkaisija noin 12 m, juoksutuskuoppa alarinteeseen suolle päin.

Muinaismuistokohteita koskevan kaavamääräyksen mukaan alueelle sijaitsee muinaismuistolaila (295/1963) rauhoitettu kiinteä muinaisjäännös. Alueen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen ja muu siihen kajoaminen on muinaismuistolain nojalla kielletty. Aluetta koskevista toimenpiteistä ja suunnitelmista on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

6.7 Osayleiskaavan yleismääräykset

Osayleiskaavaa koskevat lisäksi seuraavat yleismääräykset:

TÄTÄ YLEISKAAVAA SAA KÄYTTÄÄ YLEISKAAVAN MUKAISTEN TUULIVOIMALOIDEN RAKENNUSLUVAN MYÖNTÄMISEN PERUSTEENA (MRL 77a§).

Alueen suunnittelussa ja rakentamisessa on huomioitava luontoarvot ja muinaismuistot.

Meluhaittojen ehkäisemiseksi ja ympäristön viihtyvyyden turvaamiseksi alueen suunnittelussa ja toteuttamisessa on otettava huomioon valtioneuvoston päätös melutasojen ohjearvoista sekä ympäristöministeriön suunnitteluohjearvot.

Ennen tuulivoimalan rakennusluvan myöntämistä on lentoturvallisuutta mahdollisesti vaarantavan laitteen, rakennelman tai merkin asettamisesta haettava ilmailulain mukainen lentoestelupa Liikenteen turvallisuusvirasto Trafilta.

Ennen tuulivoimalan rakennusluvan myöntämistä pitää hankkeella olla Puolustusvoimien hyväksyntä.

Tuulivoimalan runko tulee toteuttaa lieriötornirakenteisena.

Tuulivoimaloiden lentoestevalojen valinnassa on otettava huomioon lentoestevalojen ympäristövaikutukset. Lentoestevalot tulee toteuttaa mahdollisimman vähän häiriötä tuottavalla tavalla.

Tuulivoimaloiden kokoonpanoalueet tulee esittää rakennusluvassa.

Rakennusalueiden maisemointityöt on toteutettava rakennusvaiheen yhteydessä.

6.8 Yhteenveto

Suunnittelualueella on osoitettu alueita eri maankäyttötarpeisiin seuraavasti:

Kajaani

EN-1	3 ha
EO	3 ha
SL-1	48 ha
M-1	1899 ha
Yht.	1953 ha

Pyhäntä

EN-1	9 ha
EO	13 ha
EO-1	58 ha
M-1	3738 ha
W	11 ha
Yht.	3828 ha

7 OSAYLEISKAAVAN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

7.1 Vaikutusten arvioinnin taustaa

Osayleiskaavan ympäristövaikutuksia arvioidaan viranomaisneuvotteluissa saatujen kannanottojen, lausuntojen sekä asukkaiden, maanomistajien ja muiden osallisten mielipiteiden perusteella. Arvioinnin apuna käytetään valmistuneita selvityksiä ja alueelle laaditun YVA-menettelyn aineistoja. Kaavaluonnoksen vaikutusarviointi on laadittu YVA-aineiston ja osayleiskaavoituksen yhteydessä laadittujen täydennys selvitysten pohjalta.

7.2 Yhteenveto hankkeen ympäristövaikutuksista

7.2.1 Yhdyskuntarakenne, maankäyttö ja rakennettu ympäristö

Yhdyskuntarakenne

Hanke ei muuta lähialueen asutus- tai yhdyskuntarakennetta nykyisestä, eikä sillä ole suoranaista vaikutusta seudun aluerakenteeseen.

Maankäyttö

Voimala-alueen toteuttaminen tehostaa ja monipuolistaa hankealueen maankäyttöä tuoden nykyisen käytön rinnalle merkittävän uuden maankäyttömuodon, energiantuotannon. Hanke aiheuttaa muutoksia ja sopeutumistarvetta alueen virkistyskäyttöön ja metsätalouteen, mutta ei estä nykyisen käytön jatkumista.

Vaikutukset nykyiseen asutukseen ja loma-asutukseen

Viikkumismallinnuksen perusteella voidaan arvioida, ettei nykyiseen loma-asutukseen ja asutukseen ulotu merkityksellisiä viikkumisvaikutuksia. Viikkunnan laskennallinen ulkomaille käytetty raja-arvo 8 tuntia vuodessa ei ylitä auringonpaistetilatoteutuksen huomioiden. Suomessa virallista ohjeistusta ei ole asetettu.

Osayleiskaavan meluselvityksen mukaan melun nykyiset ohjeistukset ja ympäristöministeriön suosittelemat tuulivoimamallin suunnitteluohjeistukset eivät ole vaarassa ylittyä lähimmän asutuksen ja loma-asutuksen kohdalla.

Meluvaikutukset on kuvattu tarkemmin jäljempänä.

Vaikutukset lähialueen rakentamiseen (hajarakentamiseen)

Voimaloiden välittömät vaikutukset, niistä aiheutuva melu ja varjon viikkumista voivat rajoittaa tuulivoimaloiden viereisten kiinteistöjen loma- ja asuinrakentamismahdollisuuksia. Rakennuslupien myöntämisen osalta ovat voimassa toistaiseksi Vnp 993/1992 mukaiset melutason ohjeistukset, joista laajin vaikutuspiiri on loma-asumiseen käytettävien alueiden yöajan ohjeistuksella 40 dB(A). Vuonna 2012 julkaistussa Ympäristöhallinnon ohjeessa vastaavaksi suunnitteluohjeistukseksi suositellaan 35 dB(A). Tuulivoimarakentamisen ääniohjeistuksesta on tulossa uusi valtioneuvoston asetus.

Osayleiskaavan meluselvityksen perusteella valtaosa 40 dB(A) ja 35 dB(A) melualueista on Metsähallituksen omilla mailla. Melualueisiin sisältyy vähäisessä määrin rakentamattomia, metsätaloudessa olevia muiden maanomistajien alueita. Metsähallituksen alueella sijaitsevaa Naamanganjärveä lukuun ottamatta melualueet eivät ulotu vesistöjen rannoille.

40 dB(A) melualue ulottuu Metsähallituksen maiden lisäksi seuraavien 11 tilan alueelle:

- Pyhännällä tilan 31:3 koko alueelle ja 84:0 vähäiselle osalle.
- Kajaanissa tilojen 11:27 ja 1:20 koko alueille ja lähes koko tilan 88:0 alueelle sekä osalle tiloista 23:0, 14:138, ja 7:152 ja vain vähäisille osille tiloista 3:21, 1:24, ja 22:5.

35 dB(A) melualue on 40 dB(A) aluetta laajempi ja ulottuu Metsähallituksen maiden lisäksi seuraavien 25 tilan alueelle:

- Pyhännällä tilan 84:0 koko alueelle sekä osittain tilojen 101:0, 13:58, 12:9 alueille.

- Kajaanissa tilojen 7:152, 3:21, 23:0, 3:7, 14:138, 14:7, 88:0 ja 89:0 koko alueille sekä osittain tilojen 77:0, 17:20, 107:1, 19:26, 36:8, 18:29, 20:63, 1:24, 84:2, 5:22, 7:19, 22:5 ja 15:2 alueille.

Vaikutukset maa- ja metsätalouteen

Tuulivoimapuiston toteutumisen myötä nykyinen maa- ja metsätalouskäytössä oleva suunnittelualue muuttuu osittain energiantuotannon käyttöön.

Tuulivoimapuiston rakentaminen ei rajoita yksityisten omistamien tilojen metsätalouskäyttöä. Voimalat 73 ja 79 sijaitsevat lähellä yksityisten omistamien tilojen rajoja ja niillä voi olla vaikutusta ko. tilojen mahdolliseen maa- ja metsätalousrakentamiseen voimaloiden lähietäisyydellä (teoreettinen kaatumaetäisyys). Muutoin tuulivoimapuistolla ei ole vaikutusta yksityisten omistamien alueiden maa- ja metsätalousrakentamiseen.

Tuulivoimapuiston suoranaiset vaikutukset metsätalouteen aiheutuvat metsätalousmaan jäämisestä uusien ja levennettävien tielinjausten, tuulivoimaloiden asennuskenttien ja perustusten, sähköasemien sekä erityisesti voimajohtojen johtokäytävien alle. Kaikkiaan metsätalousmaa vähenee alueen laajuuteen nähden vähäisesti ja kohdistuu kaava-alueella lyhyttä voimajohtolinjaosuutta lukuun ottamatta Metsähallituksen omille maille. Myös kaava-alueen ulkopuolisella osuudella yhdysvoimajohto kulkee pääosin valtion mailla. Tiestön parantuminen helpottaa alueen metsien käyttöä. Voimajohdon rakentamisen vaikutuksia on kuvattu tarkemmin jäljempänä.

Osayleiskaavan toteutumisen myötä maa-ainesten ottoalueet poistuvat metsätalouskäytöstä.

Vaikutukset virkistyskäyttöön

Talviaikaisesta lapoihin kertyvän jään irtoamisen muodostamasta riskistä aiheutuu vähäistä rajoitetta virkistyskäytölle voimaloiden välittömässä läheisyydessä. Merkittävin haitta yksittäiselle virkistyskohteelle aiheutuu melu- ja vilkkumisvaikutusten myötä voimaloista 79 ja 73, jotka sijoittuvat 470 metrin ja 580 metrin etäisyydelle käytössä olevasta metsästysmajasta.

Metsästysmaja sijoittuu melun osalta 45dB(A) melukäyrän kohdalle, mikä vastaa taajamien ulkopuoliselle virkistysalueelle asetettua päivämelun nykyistä ohjearvoa (VNp 993/1992) sekä ympäristöhallinnon suositusta melutason suunnitteluohjearvoksi virkistysalueilla (vrt. taulukot 2 ja 3, Ympäristöhallinto 4/2012). Metsästysmajaa ei ole tarkoitettu yöaikaiseen käyttöön. Kaavan vilkkumisvaikutusmallinnuksen perusteella vilkkumisvaikutuksia aiheutuu metsästysmajan ympäristöön noin 26 tuntia vuodessa. Vilkkumisvaikutukset on käsitelty tarkemmin kappaleessa 7.2.11.

Tuulivoimapuiston lähialueilla voimaloista muodostuu monin paikoin luonnonmaiseman yli koHoava maisemakuvaa hallitseva elementti, joka saatetaan kokea suunnittelualueen ja lähialueen virkistyskäyttöarvoa alentavana tekijänä.

Vaikutukset virkistyskäyttöön on käsitelty tarkemmin kappaleessa 7.2.12.

Vaikutukset tieverkostoon

Hankkeen myötä alueen olemassa olevaa tiestöä parannetaan ja alueen sisäinen tieverkosto täydentyy lähinnä nykyisiltä metsäautoteiltä voimaloille johtavilla pisteillä. Merkityksellisiä uusia läpikulkuyhteyksiä ei suunnitelmien mukaan muodostu.

Voimajohtojen rakentamisesta aiheutuvat vaikutukset

Sähkönsiirto tuulivoimapuiston sähköasemien välillä sekä tuulivoimapuistosta Vuolijoen sähköasemalle on suunniteltu toteutettavan 110 kV ilmajohdolla. 110 kV voimajohto rajoittaa metsätaloutta, rakentamista ja maankäyttöä noin 46–50 metrin levyisellä johtoalueella. Avoimeksi rai-vattava johtoaukea on 26–30 m, jonka lisäksi johtoaukean molemmin puolin on 10 metrin levyinen reunavyöhyke, jolla puuston korkeutta rajoitetaan. Lisäksi tuulienkaadot voivat lisääntyä voimajohtoaukean reunassa. Pääsääntöisesti voimajohtoalueella ei voi olla rakennuksia tai rakennelmia, eikä voimajohtoalueella tapahtuva toiminta saa vaarantaa sähköturvallisuutta. Tietä tai ojaa ei saa tehdä kolmea metriä lähemmäs sähköpylvään rakenteita. Johtoaluetta voidaan rajoituksista huolimatta käyttää virkistykseen kuten retkeilyyn, marjastukseen ja sienestykseen. Voimajohdon rakentaminen ei vaikuta johtoalueen tai sen puuston omistukseen. Johtoalueen käyttöoikeudesta maksetaan maanomistajalle korvaus.

Kaava-alueella 110 kV voimajohto sijoittuu pääosin ojitetuille suoalueille ja hakkuuaukeille. Voimajohdon vaikutukset ovat suhteellisen vähäiset ja kohdistuvat lyhyttä osuutta (kolme kiin-

teistöä) ja valtatie ylitystä lukuun ottamatta Metsähallituksen omiin maihin. Voimajohdon linjaus määritellään tarkemmin jatkosuunnittelun yhteydessä.

Tuulivoimapuiston liityntävoimajohdolla Vuolijoen sähköasemalle ei ole merkittäviä maankäytöllisiä tai yhdyskuntarakenteellisia vaikutuksia. Piiparinmäen tuulivoimapuiston eteläiseltä sähköasemalta nykyiselle Vuolijoki-Pyhäjärvi-voimajohtolinjalle voimajohto kulkee pääosin Metsähallituksen omistuksessa olevien metsätalousmaiden ja ojitettujen soiden poikki. Vuolijoki-Pyhäjärvi-voimajohtolinjalla uusi johto toteutetaan vaihtoehtoisesti joko nykyisen 110 kV johdon tilalle, jolloin johtoaukea säilyy ennallaan tai jommallekummalle puolelle nykyistä johtoa, mikä edellyttää nykyisen johtoaukean leventämistä noin 15 metrillä. Nykyinen linjaus kulkee lähes kokonaisuudessaan metsätalousmaiden kautta. Pieni osa linjasta on vähäpuustoisia tai avoimia suoalueita. YVA-hankealueen osuudella voimajohtoreitti kulkee Metsähallituksen mailla ja YVA-hankealueen ulkopuolisella osuudella pääosin yksityisten omistamien alueiden kautta. Nykyinen asutus ja loma-asutus ovat riittävän kaukana nykyisestä voimajohdosta, ettei voimajohtoaukean leventämisellä ole suoranaisia vaikutuksia niihin. Yksittäisten uusien asuin- tai lomarakennuspaikkojen sijoittumiseen voimajohdon maisemallisilla vaikutuksilla saattaa olla vähäistä vaikutusta. Taajaman ulkopuolella rakennus saatetaan haluta sijoittaa luonnonmaisemaan, johon voimajohto ei ole nähtävissä. Otanmäen kohdalla voimajohto liittyy Vuolijoen suurmuuntamon alueeseen, joten alueen luonne ei muutu voimajohdon rakentamisen myötä. Otanmäen taajaman rakentamiseen maisemavaikutuksilla ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta. Voimajohtolinjan maisemallisia vaikutuksia on selostettu tarkemmin luvussa 7.2.5.

7.2.2 Välilliset vaikutukset maankäyttöön

Muut tuulivoimapuiston lähiympäristöön kohdistuvat merkittävät vaikutukset, kuten maisemavaikutukset, eivät ole suoraan maankäyttöä rajoittavia tekijöitä vaan liittyvät ympäristön laatuun. Tuulivoimaloiden maisemavaikutuksilla voi olla maankäytöllistä ja yhdyskuntarakenteellista merkitystä erämaahenkisten ja luonnonmaisemaan hakeutuvien matkailupalvelujen sijoittumiseen tulevaisuudessa. Mökki, ulkoilureitti ja levähdyspaikka saatetaan haluta sijoittaa paikkaan, johon tuulivoimalat eivät näy tai missä ne eivät ainakaan hallitse maisemakuvaa. Tässä mielessä merkityksellisiä maisemavaikutuksia voi kaavasta aiheutua erityisesti Saaresjärvellä, joka on loma-asutuksen kannalta merkittävistä vesistöistä lähimpänä voimaloita ja jolta voimalat ovat pohjoisrannan katvealueita lukuun ottamatta pääosin nähtävissä. Myös kauempana sijaitsevien Oulujärven ja Rotimon vastarannoilta voimalat ovat nähtävissä, mutta niiden vaikutus ei ole etäisyyden kasvaessa enää niin hallitseva. Maankäytön kannalta maisemallinen vaikutus on kuitenkin suhteellisen paikallinen, koska läheisyydessä on myös rantoja ja vesistöjä, joihin tuulivoimalat eivät näy.

7.2.3 Hankkeen suhde valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin

Hankkeen suhde valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin on esitetty *liitteessä 9*.

Liite 9. Hankkeen suhde valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin

7.2.4 Hankkeen suhde suunniteltoon maankäyttöön

Maakuntakaavat

Piiparinmäen tuulivoimapuiston osayleiskaava-alueella on voimassa Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakuntakaavat, joissa ei ole esitetty tuulivoima-alueita. Maakuntakaavoissa ei ole hankkeen toteuttamisen estäviä merkintöjä ja tavoitteita. Suunnittelualuetta ja sen lähiympäristöä koskevat maakuntakaavamerkinnot ja tavoitteet voidaan huomioida tuulivoimala-alueen suunnittelussa.

Pohjois-Pohjanmaan hyväksytyssä vaihemaakuntakaavassa osayleiskaava-alueelle on osoitettu tuulivoimala-alue. Maakuntakaavan voimaan tulo edellyttää vielä Ympäristöministeriön vahvistusta. Kainuun osalta tuulivoimamaakuntakaava on valmisteilla ja tuulivoimamaakuntakaavan luonnoksessa osayleiskaava-alueelle on osoitettu tuulivoimala-alue.

Tuulivoimapuistolla on vähäisiä tai kohtalaisia maisemallisia vaikutuksia Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa arvokkaaksi maisema-alueeksi osoitettuun Tavastkengän kulttuurimaisemaan ja vähäisemmin Kainuun maakuntakaavassa osoitettuun Saaresmäen asutukseen, josta näkymiä tuulivoimaloihin avautuu vain rajoitetusti.

Hankkeella on vähäisiä tai kohtalaisia maisemallisia vaikutuksia Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan luonnon monikäyttöalueeseen. Kainuun maakuntakaavassa Oulunjärven ympäristön ke-

hittämisperiaattemerkinnällä osoitettuun laajaan matkailun vetovoima-alueeseen hankkeella on enintään vähäinen merkitys maankäytölliseltä kannalta.

Hanke toteuttaa valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita.

Hiljaiset alueet

Kainuun maakuntakaavan taustaselvityksenä tehty selvitys Kainuun hiljaisista alueista (2004) nosti esille Talaskankaan luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kannalta merkittävänä alueena, luonnonrauha-alueena. Maakuntakaavassa Talaskangas on nostettu esiin luontomatkailun kehittämiskohteena. Etäisyyttä Piiparinmäen kaava-alueesta Talaskankaalle on yli 15 kilometriä eikä hankkeella ole sinne äänivaikutusta.

Yleis- ja asemakaavat

Piiparinmäen tuulivoimapuiston osayleiskaava-alueella ei ole voimassa asema- tai yleiskaavoja, eikä tuulivoimapuistolla ole vaikutusta lähialueilla voimassa oleviin kaavoihin. Tuulivoimapuiston lähivaikutusten (melu, välke) alueella ei sijaitse lomarakentamisen kannalta merkityksellisiä vesistöjä.

7.2.5 Maisema ja kulttuuriympäristö

Arviointimenetelmät ja arvioinnin lähtökohdat

Vaikutusten arviointi maiseman ja kulttuuriympäristön osalta perustuu olemassa oleviin selvityksiin, hankkeen suunnitelma-aineistoon, kartta- ja ilmakuvatarkasteluihin sekä maastokäynteihin. Tuulivoimapuistosta tehtiin näkemäalueanalyysi, jossa tutkittiin alueet, joista on näkymäyhteys voimaloihin. Maisemavaikutuksia on havainnollistettu mm. näkemäalueanalyysin ja valokuvasovitteiden avulla. Vaikutusten arvioinnissa tutkitaan tuulivoimapuiston suhdetta ympäristöön sekä vaikutuksia näkymiin ympäröiviltä alueilta. Myös suhde arvokohteisiin selvitetään. Maisemavaikutusten arvioinnin on laatinut maisema-arkkitehti Marko Väyrynen arkkitehtitoimisto Väyrynen Oy:stä.

Maiseman ja kulttuuriympäristökohteiden osalta tarkastelu on ulotettu 12-15 kilometriä voimaloista ja paikoin laajemmallekin. Arvioinnissa on annettu yleiskuva vaikutusten kohdentumisesta, luonteesta ja merkittävydestä.

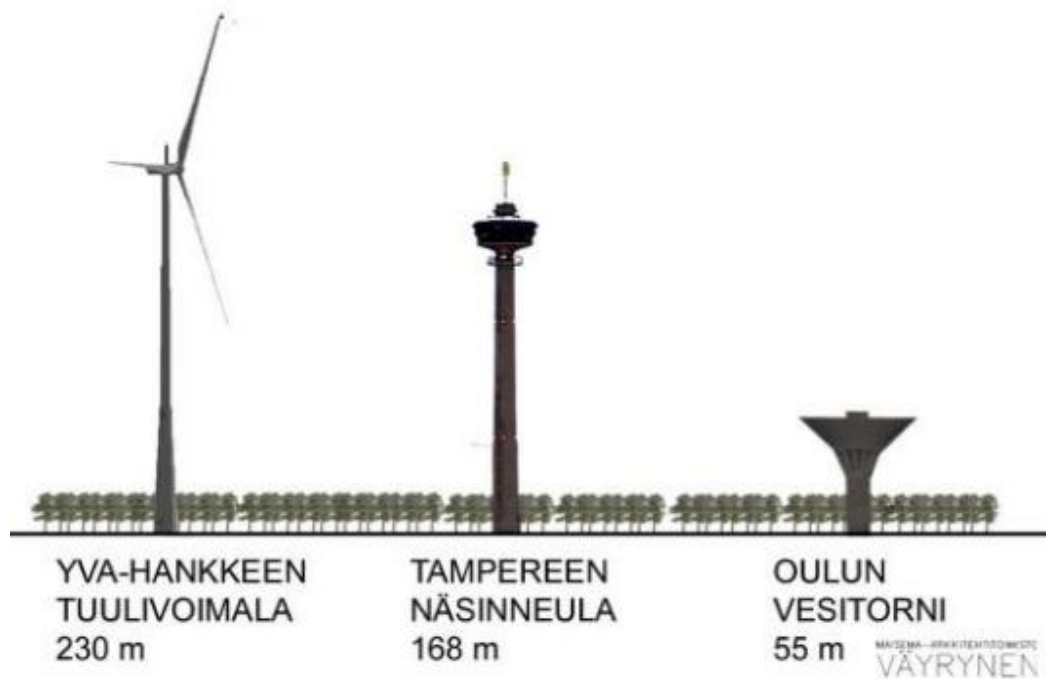
Maisemallisten vaikutusten kannalta maiseman paikallinen peitteisyys havainnoitsijan lähetyksillä on ratkaisevassa asemassa. Epävarmuus maiseman paikallisesta peitteisyydestä liittyy metsätaloudellisiin toimenpiteisiin ja kasvillisuudessa oleviin pienipiirteisiin näkymäsektoreihin.

Voimaloiden mittakaava

Tuulivoimalan maisemavaikutukset muodostuvat voimalan suuresta koosta ja lapojen pyörivästä liikkeestä. Voimaloiden maksimikorkeus ympäröivästä maanpinnasta on enimmillään noin 230 metriä. Suuren mittakaavansa takia tuulivoimalat eivät myöskään rinnastu muuhun rakennettuun ympäristöön, kuten voimajohtoihin tai muihin rakennuksiin ja rakennelmiin. Tässä hankkeessa huoltoteiden, voimalinjojen ja muiden rakennelmien maisemavaikutukset ovat vähäiset voimaloihin verrattuna.

Suuren mittakaavan hahmottamiseksi tuulivoimalaa voidaan verrata ihmisen mittakaavaan ja kamalla mitat sadalla. 150 metrin napakorkeus vastaisi normaalikokoisen ihmisen hartiakorkeutta 150 cm ja käsivarren pyörimisliikkeen halkaisija vastaavasti voimalan roottorin halkaisijaa. Tällä periaatteella voimaloiden suhde metsänkorkeuteen on sama kuin normaalikokoisen henkilön suhde noin 20 cm korkeaan varvikkoon.

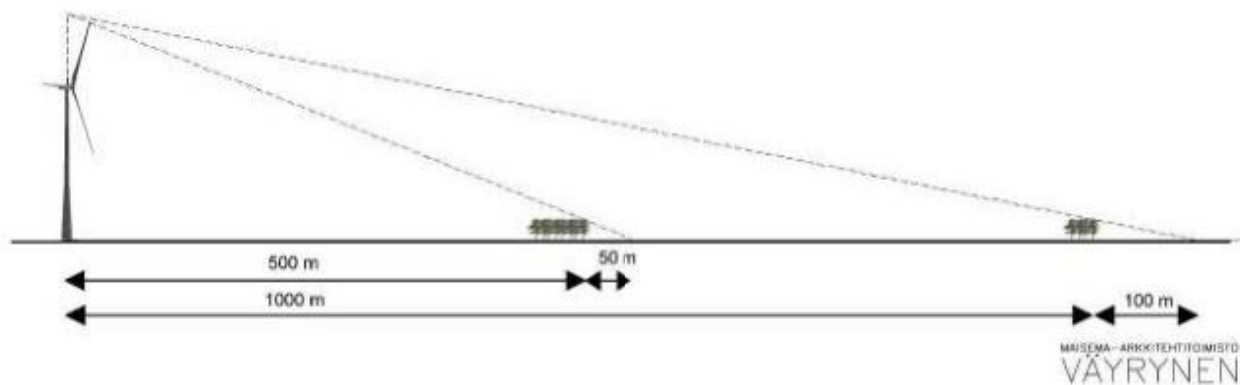
Muihin rakennuksiin ja rakennelmiin verrattuna maanpinnasta enimmillään noin 230 metriä korkeaa tuulivoimalaa korkeampia rakennelmia ovat Suomessa ainoastaan radiomastot, kuten Kii-
mingin radiomasto 326 m tai ulkomailla poikkeukselliset rakennukset kuten Eiffel-torni 301 m. Matalammiksi rakennelmiksi jäävät Suomessa esimerkiksi Näsinneula 168 m ja Puolivälinkan-
kaan vesitorni 55 m.

Kuva 36. Vertailukohteita tuulivoimalalle.

Näkymisen katvealueet

Alueen maasto on suhteellisen tasainen eikä se muodosta merkittäviä näkymän katvealueita alle viiden kilometrin etäisyydellä voimaloista (Kuva 38). Merkittävimmät näkyvyyttä rajoittavat tekijät ovat ilman kosteus, säätila, valo, etäisyyden kasvaminen sekä erityisesti metsän ja puuston peittävä vaikutus. Voimaloita kauempaa katsottaessa tarvitaan tuulivoimaloiden suuntaan avointa tilaa kuten peltoa tai avosuota, jotta voimalat nousevat välissä olevan metsänreunan yläpuolelle. Tässä hankkeessa karkeana sääntönä voidaan pitää avoimen tilan suhdetta etäisyyteen samana kuin 1:10. Kilometrin etäisyydellä tarvitaan 100 metriä avonaista tilaa metsänreunaan, jotta voimala näkyisi metsänreunan yli. Suhdeluvuksi muodostuu kymmenen, koska tuulivoimala on noin 10 kertaa korkeampi kuin puusto. Kuvassa 37 (Kuva 37) näkyy kuinka 500 metrin etäisyydellä katvealue on 50 metriä ja kilometrin etäisyydellä 100 metriä. Samalla logiikalla 5 kilometrin päässä katvealue on 500 metriä ja 10 kilometrin päässä 1000 metriä.

Kuva 37. Puuston muodostama katvealue etäisyyden suhteen

Näkymäsektorit

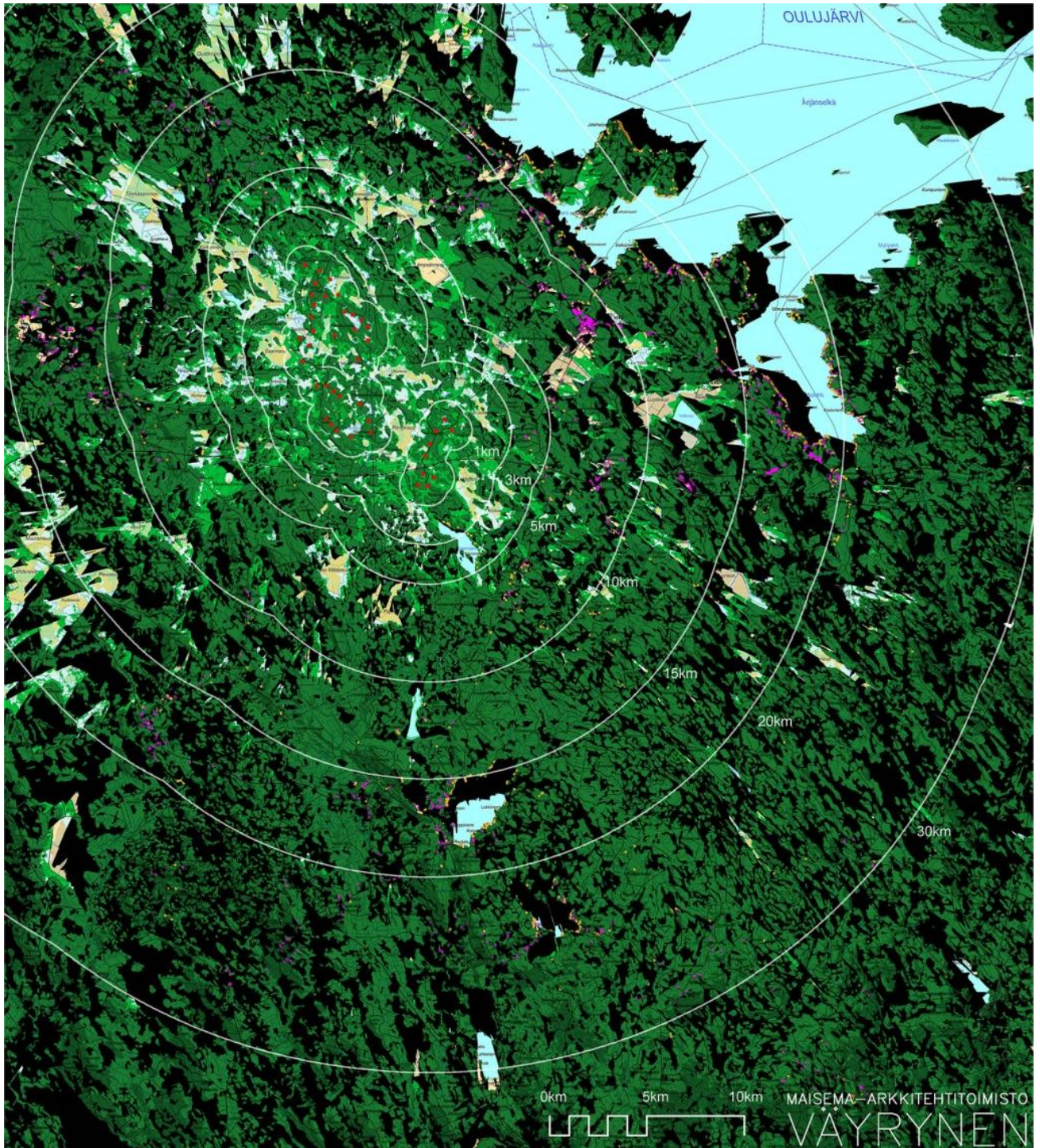
Kuvassa 38 (Kuva 38) on tietokoneella mallinnettu voimaloiden näkymäsektorit. Punaiset ympyrät osoittavat voimaloiden sijainnit. Tummanvihreät alueet ovat metsää, minne voimalat eivät näy ja tummat alueet ovat metsäreunan ja mäkien muodostamia voimaloiden näkymisen katve-alueita metsän lisäksi. Vaalean vihreät alueet ovat peitteisiä suoalueita, perustuen monilähteen valtakunnan metsien inventoinnin (2011) kartta-aineiston puuston latvuspeitteisyyteen. Kyseiset alueet ovat pääosin ojitettuja ja kokonaan tai osittain metsittyneitä suoalueita.

Vaaleat alueet, joissa peruskartta näkyy selkeästi, ovat alueita, joihin voimalat näkyvät. Sinisellä näkyy peruskartan värityksen mukaisesti vesistöön, kellertävän ruskealla ja vaalean sinisellä suoalueisiin sekä keltaisella peltoaukeille avautuvia näkymiä voimaloista. Vihreät alueet ovat metsiä tai muuten puustoisia alueita, joihin voimalat eivät näy. Kuviin on merkitty myös etäisyydet voimaloista yhden, kolmen, viiden, kymmenen, viidentoista, kahdenkymmenen ja kolmenkymmenen kilometrin etäisyyksille. Maaston 3D-mallinnuksessa on käytetty maanmittauslaitoksen korkeusmallia.

Voimaloiden näkyvyys saattaa vaihdella esimerkiksi metsän tiivyydestä tai metsänhoitotoimenpiteistä johtuen. Mallinnuksessa ei ole laajan selvitysalueen tai tilanteen väliaikaisuuden takia huomioitu pienipiirteisiä aukkoja kuten tielinjoja, pieniä reunapuustoalueita eikä alueella tehtyjä metsätaloudellisia toimenpiteitä, kuten avohakkuita. Hakkuuaukean puusto kasvaa suhteellisen nopeasti ihmisen katsomiskorkeuden yläpuolelle ja muutaman metrin korkuinen tiheä taimisto vaikuttaa jo voimakkaasti alueelta tehtävään havainnointiin.

Näkymäsektorit eivät kerro tuulivoimaloiden maisemallisen vaikutuksen voimakkuutta. Laajoja näkymäsektoreita voi muodostua hyvin kauaksi voimaloista, vaikka voimaloilla olisi vain vähäinen maisemallinen vaikutus kyseisiin alueisiin.

Merkittävin yksittäinen avoimen näkymäsektorin elementti ovat suot, jonne avautuu näkymäsektoreita suo- ja metsäkuvioiden mukaisesti. Suoalueita on suurelta osin ojitettu, minkä seurauksena suurta osaa kartan suoalueista voidaan pitää maisemallisesti peitteisenä alueena. Toinen merkittävä näkemäalue ovat järvet, jonne voimalat näkyvät saman puolen rantavyöhykkeen ulkopuolella. Avohakkuut avaavat väliaikaisesti näkymiä voimaloihin, mutta taimiston kasvamisen myötä näkymät peittyvät suhteellisen nopeasti. Tuulivoimalapuiston sisälle jäävä alue on käytännössä kokonaisuudessaan näkemäaluetta, koska voimalat nousevat niin korkealle, että ne näkyvät läheltä katsottuna talousmetsän yläpuolella. Pelloille näkymiä avautuu suhteellisen vähän suurten etäisyyksien ja peltojen pienialaisuuden takia. Teille avautuu näkymiä silloin, kun tien suora suuntautuu jotain voimalaa kohti, tie kulkee avoimen pelto- tai suoaukean yli tai se kulkee hyvin läheltä voimaloita, kuten Kokkolantie. Alueella sijaitsee myös joitakin turpeenotto-alueita, joihin voimalat näkyvät turpeen oton ajan.

MERKINTÖJEN SELITYKSET

	METSÄ, VOIMALAT EIVÄT NÄY		MUU PEITTEINEN ALUE, KUTEN OJITETTU SUO. VOIMALAT EIVÄT NÄY		ETÄISYYS LÄHIMMÄSTÄ VOIMALASTA
	METSÄN KATVE-ALUE, VOIMALAT EIVÄT NÄY		ALUE, JONNE VOIMALAT NÄKYVÄT		TUULIVOIMALA
					ASUNTO
					LOMA-ASUNTO

Kuva 38. Osayleiskaavan tuulivoimaloiden näkösektorit. Punaisella on merkitty tuulivoimalat. Tumman vihreät alueet ovat metsiä, mustat niiden katvealueita, vaaleanvihreät ojitettuja peitteisiä soita ja vaaleana näkyvä pohjakartta tuulivoimaloiden mahdollista näkemäaluetta.

Maisemavaikutukset

Tuulivoimapuiston sisällä tuulivoimaloiden vaikutus maisemassa on hallitseva. Voimaloiden etäisyydet toisistaan ovat alle kilometrin eli katsojan kannalta etäisyys voimalaan on lähes aina alle 500 metriä. Avosuot, hakkuuaukeat ja hoidetut talousmetsät avaavat maisemaa siinä määrin, että tuulivoimaloiden maisemallinen vaikutus tuntuu tuulivoimapuiston sisällä puuston keskelläkin. Ylöspäin katsottaessa noin 200 metrin voimala näkyy helposti puuston latvuston läpi. Vaikutusta tehostaa roottorin siipien pyöriä liike, joka ulottuu enimmillään yli 70 metriä muusta rakenteesta sivuun. Läheltä katsottuna näin suuresta rakennelmasta voi tulla vaikutelma kuin se kaatuisi katsojaa kohti. Aurinkoisella säällä vaikutusta vahvistaa lisäksi roottorin lapojen varjon vilkkumisvaikutus, joka on myös voimakkaimmillaan alueen sisällä.

Tuulivoimaloiden maisemallisesti voimakkaan vaikutusalueen etäisyys ylittää noin 2 kilometrin etäisyydelle, jonka sisällä tuulivoimaloilla on maisemassa hallitseva asema. Etäisyyden kasvaessa maiseman peitteisyyden asema kuitenkin korostuu ja vaikutusalue muodostuu näkymäyhteyden mukaisesti.

Rakentamisvaiheen maisemavaikutukset

Rakentamisvaiheessa maisemavaikutukset kohdistuvat pääasiassa tuulivoimapuiston alueeseen. Rakentamisen aikaiset vaikutukset muodostuvat lähinnä maantiekuljetuksista ja nostolaitteistosta. Korkeat nosturit saattavat kuitenkin näkyä myös laajemmalle alueelle, mutta niiden vaikutus on tilapäinen.

Rakentamisvaiheen päätyttyä tuulivoimalarakenteet tulevat näkymään laajalle alueelle suuren kokonsa ja sijaintinsa johdosta. Näkymiä kohti tuulivoimapuistoa avautuu avoimilta alueilta, kuten hankealueita kohti suuntautuneilta ranta-, vesi-, tie-, pelto-, niitty-, suo- ja hakkuualueilta. Näkymiä ympäristöstä kohti tuulivoimaloita katkaisevat rakennukset, rakenteet ja erityisesti puusto. Esimerkiksi rakennetuilla ja metsäisillä alueilla tämäntyyppisiä pitkiä näkymäakseleita katkaisevia elementtejä on yleensä runsaasti.

Tuulivoimapuiston muun rakentamisen maisemavaikutukset ovat vähäiset ja pääosin paikallisia. Voimala-alueen sisäiset huoltoyhteydet pohjautuvat pitkälti nykyisiin metsäteihin. Tuulivoimapuiston sisällä käytetään maakaapelointia, joilla ei ole maisemallisia vaikutuksia.

Maisemavaikutukset asutukseen ja loma-asutukseen

Suorat maisemavaikutukset pysyväälle asutukselle tai vapaa-ajan asutukselle ovat suurimmalta osin vähäisiä, koska voimalat sijaitsevat suhteellisen kaukana tai ovat usein puuston muodostamalla näkymisen katvealueilla. Merkittävimmät vaikutukset asutukselle muodostuvat avointen maisemien yhteydessä, kuten peltojen tai vesistöjen reuna-alueilla. Honkamäen osalta voimalat näkyvät asuinrakennuksiin ja niiden pihoille, läheisen päätehakkuun avattua maisemaa tuulivoimaloiden suuntaan. Lähin näkyvä voimala on poistettu. Tilanne tulee hiljalleen parantumaan metsänkasvun myötä.

Merkittävä näkymäsuunta asutuksen suhteen muodostuu myös Vuolijoen taajamaan lounaasta Keisarintien suunnasta, josta avautuu laajat pelto- ja turpeenottoalueet. Taajaman yhteydessä peltoaukeat avaavat maisemaa voimaloiden suuntaan. Etelämpänä Vaivaissuon alueella erityisesti turpeenottoalueet ovat osin avanneet voimalat paikallisen asutuksen näkyville. *Liitteen 10 kuvassa 1 (A)* näkyy tilanne Keisarintietä pitkin katsottaessa lounaaseen.

Maisemallisia vaikutuksia on myös tarpeeksi laajojen järvien ranta-alueilla sijaitsevalle asutukselle, kuten Rotimon ja Oulujärven vastarannoilla sijaitseville asutuksille. Toinen merkittävä ryhmä on laajojen peltoaukeiden vastakkaisissa reunoissa sijaitsevat asuinpaikat, joista aukeaa näkymäyhteys voimaloille. Tämän kaltaisia kohteita on Tavastkengässä sekä Käkilahti-Hongikonperä välisellä alueella ja Kytökoskella. Saaresmäeltä näkymät ovat jo umpeutumaneet/umpeutumassa peltojen umpeenkasvamisen seurauksena.

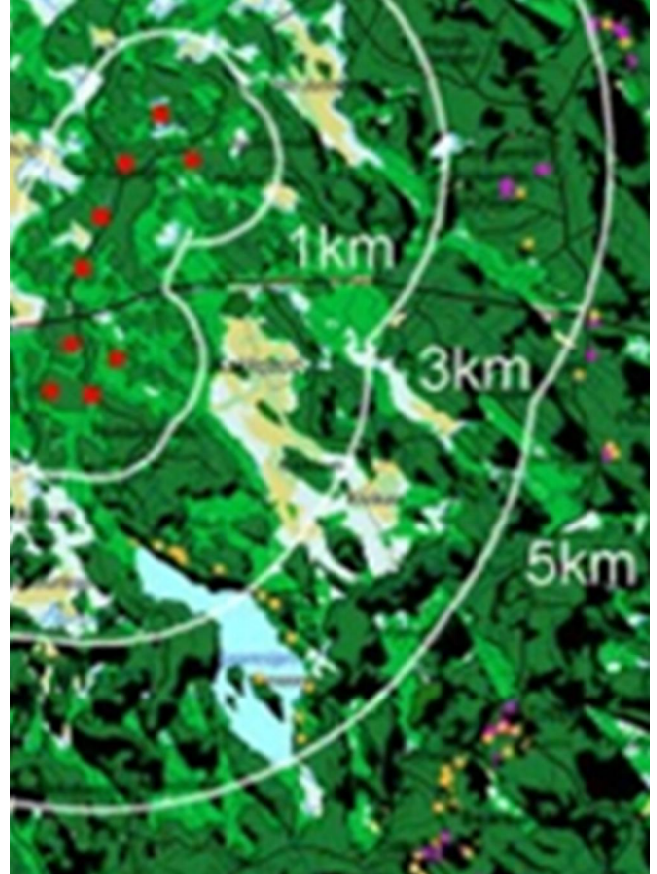
Loma-asutus keskittyy yleensä järvien ja jokien ranta-alueille, missä on parhaat virkistysarvot. Jokien ranta-asutukselle voimaloilla on yleensä vähäiset vaikutukset, koska joki ei luo vesipinnallaan tarpeeksi laajoja avoimia tiloja. Järvien ranta-alueisiin vaikutukset ovat merkittävämmät, mikäli rakennuspaikka sijaitsee vastakkaisella rannalla, niin että järvi muodostaa riittävän pitkän avoimen tilan tuulivoimaloiden suuntaan. Tässä tapauksessa tuulivoimalat nousevat vastakkaisen rannan reunapuuston yläpuolelle.

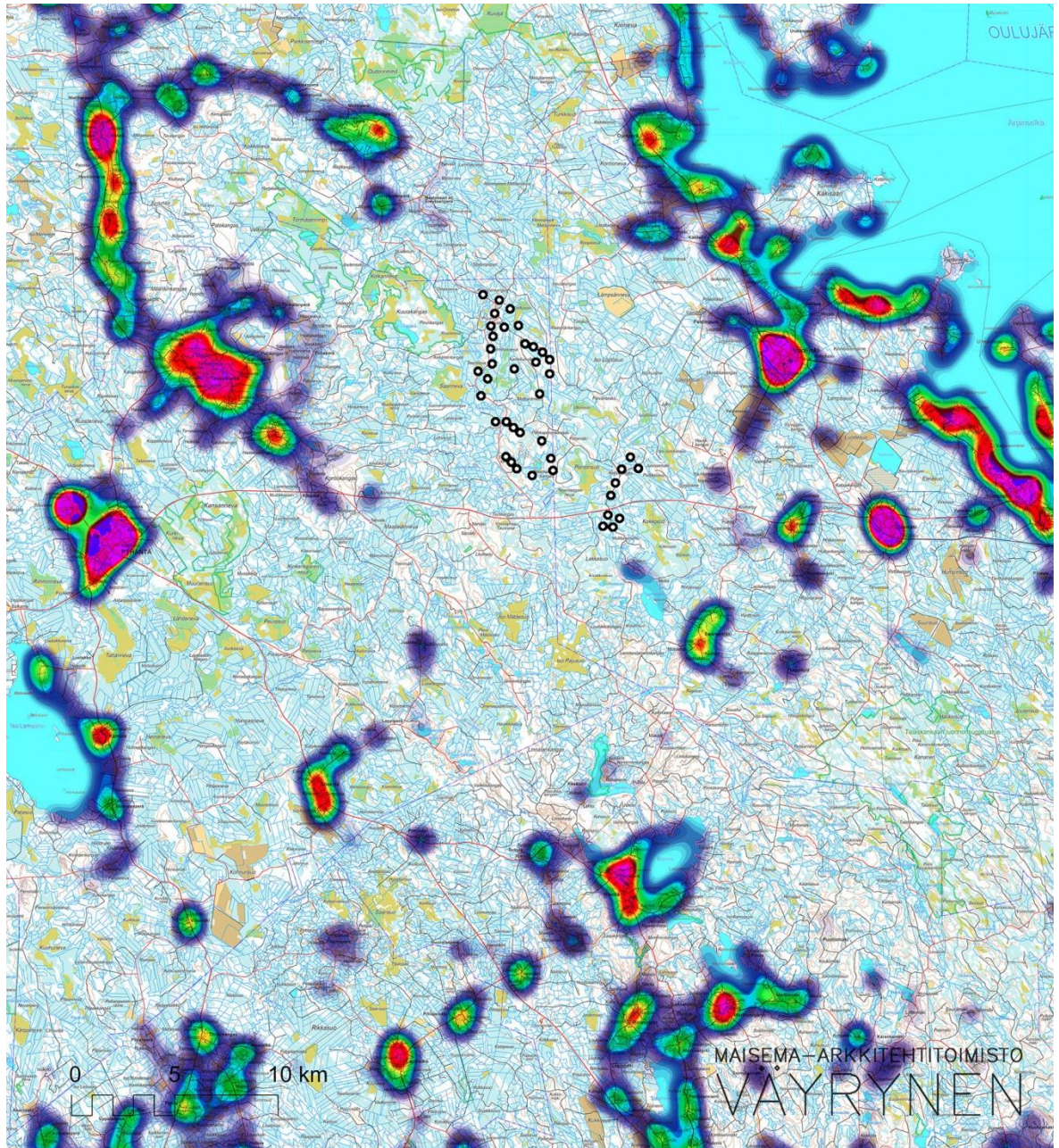
Merkittävimmät vaikutukset loma-asutukseen kohdistuvat lähellä sijaitsevien avoimia näkymiä muodostavan Saaresjärven, ja sekä kauempana olevien Rotimon ja Oulujärven vastarannalla oleviin loma-asutuksiin. Näistä Saaresjärven kaakkoispuolella olevat mökit ovat lähimpänä voi-

maloita, noin neljän kilometrin etäisyydellä, jolloin näihin kohdistuvia maisemallisia vaikutuksia voidaan pitää suurimpina.

Saaresjärven osalta häiritsevimmät voimat verrattuna YVA hankkeeseen ovat poistuneet. Kaavaluonnosvaiheen jälkeen poistettiin vielä Saaresjärvelle näkyvin voimala järven pohjoispuolelta sekä tuulivoimapuiston itäisin voimala Honkamäen suunnasta. Piiparinmäen tuulivoimapuiston voimat näkyvät järven pohjoispään takana. Järven pohjoispuoleisille ranta-alueille voimat eivät näy soiden ojitusten ja rantapuuston peittävän vaikutuksen takia.

Kuva 39. Osayleiskaavan tuulivoimaloiden näkömääsektorit. Osasuurennos kuvasta 38, jossa kuvaselitteet. Punaisella on merkitty tuulivoimalat. Tumman vihreät alueet ovat metsiä, mustat niiden katvealueita, vaaleanvihreät ojitettuja peitteisiä soita ja vaaleana näkyvä pohjakartta tuulivoimaloiden mahdollista näkemäaluetta. (Maisema-arkkitehtitoimisto Väyrynen Oy)

Kuva 40. Asumisen ja loma-asumisen painopistealueita. Yhdyskuntarakenne tiivistyy punaista väriä kohti.

Maisemavaikutukset virkistyskäyttöön

Voimakkaimmat maisemalliset vaikutukset virkistykseen on tuulivoimapuiston sisällä. Tuulivoimapuiston alueen maisemalliseen virkistysarvoon ovat vaikuttaneet merkittävästi siellä jo suoritettujen metsätaloudellisten toimenpiteiden. Talousmetsien virkistyskäyttö on nykyisin lähinnä metsästykseen ja marjastukseen liittyvää toimintaa, eikä niinkään maisemaan pohjautuvaa virkistyskäyttöä (esim. luontopolkuja tai retkeilykohteita). Maisemallisia vaikutuksia virkistyskäyttöön hankealueen lähiympäristön talousmetsissä voidaan pitää vähäisinä.

Tuulivoimalat näkyvät voimakkaimmin alueen sisällä olevien avohakattujen alueiden lisäksi myös alueen avoimille suoalueille. Voimala-alue näkyy selvästi lähetyillä oleville laajoille avoimille soille, kuten Iso Mätässuolle, Kokkosuolle, Kaakkurinsuolle, Pöntönsuolle, Teerinevalle, Saarinevalle ja Karkusuolle.

Hankkeen vaikutusalueen merkittävin virkistyskäyttö liittyy Oulujärveen. Oulujärven laajoille ulapoille voimalat näkyvät laajasti, mutta niiden vaikutus vähenee etäisyyden kasvaessa.

Liitteen 10 kuvassa 13 (O) on näkymä Manamansalon eteläkärjestä kohti tuulivoimapuistoa, josta etäisyyttä tuulivoimaloihin on noin 17 km. *Liitteen 10 kuvassa 16 (R) ja kuvassa 17 (S)* on näkymät Alassalmen lossilta noin 18 kilometrin etäisyydeltä ja Oulujärven toiselta puolelta Ämmäniemeltä noin 35 kilometrin etäisyydeltä tuulivoimaloihin.

Voimalat näkyvät selvimmin Oulujärvelle aamuhämärässä, kun aurinko valaisee voimalat tai aurinko on niiden takana etelässä iltapäivällä ja ilmakehä on alhainen. Tällöin ne näkyvät kirkkaina tummaa taivasta vasten. Voimalat voi havainnoida epäsuorasti myös pimeällä lentoestevalojen avulla. Muissa olosuhteissa voimalat ovat mahdollisesti havaittavissa, mutta ne eivät kiinnitä niin paljon huomioita.

Vieremän puolella sijaitsee linnustoltaan arvokas suojeltu Rahajärvi. Noin 10 kilometrin etäisyydellä olevat tuulivoimalat näkyvät järven pohjoiseen suuntautuvalla selällä, mutta huonommin laajan rantavyöhykkeen takana oleville peitteisille ranta-alueille.

Merkittävimmät tiestöön kohdistuvat maisemalliset vaikutukset muodostuvat Kokkolantielle kohtaan, missä voimalaitosalue risteää Kokkolantien kanssa. Lähin voimala on Kokkolantiestä noin 350 metrin päässä. Kyseinen voimala numero 81 näkyy tielle. Voimalat näkyvät tien varrella erityisesti avohakkuiden yhteydessä avautuvien aukoiden yli tai pitkän tielinjauksen osoittaessa voimalaa kohti. Muita merkittäviä näkymäsektoreita voimaloihin avautuu metsäteiltä tuulivoimala-alueen sisältä ja lähiympäristöstä. Lisäksi avoimia maisemia avautuu voimaloiden suuntaa Keisarintieltä lähestyttäessä Vuolijokea sekä Vaalantieltä laajojen peltoaukeiden yli Partalan kohdalla.

Lentoestevalojen vaikutukset maisemaan

Pimeällä vuorokauden- ja vuodenaikojen maisemalliset vaikutukset muodostuvat tuulivoimaloiden lentoestevalaistuksesta. Kaavassa on annettu määräys jonka mukaan lentoestevalot tulee toteuttaa mahdollisimman vähän häiriötä tuottavalla tavalla. Yöaikaisena valaistuksena vähemmän häiritsevänä on pidetty yleisesti punaisen kiinteän valon käyttämistä vilkkuvien valkoisten valojen sijaan. Vilkkuvat lentoestevalot kiinnittävät yömaisemassa selvästi enemmän huomiota ja vilkkumisvaikutelma vahvistuu, mikäli näkyvillä on useampi voimala. Valojen vilkkumiseen vaikuttaa myös vähäisessä määrin roottorinlapojen aiheuttama hetkellinen valon himmeneminen tai sammuminen kun lapa kulkee valon edestä. Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi määrittää lentoestevalaistuksen lopullisen määrän ja voimakkuuden. Trafi on 17.4.2015 myöntänyt lentoestevaluvalta neljälle Piiparinmäen tuulivoimapuiston voimalalle. Lupapäätöksen mukaan yöaikaan voidaan käyttää keskitehoista kiinteää punaista valoa.

Päivänvalossa käytettävät vilkkuvat huomiovalot erottuvat kauempaa katsottuna heikosti. Ympäristön valon vähentyessä huomiovalot erottuvat yhä selvemmin ja pimeässä voimaloista ei ole havaittavissa muuta kuin huomiovalot. Talvella huomiovalot näkyvät poikkeuksellisen kauas, koska näkyvyyttä rajoittava ilmakehä on pakkasten aikaan alhainen. Voimaloiden läheisyydessä näkyvyysalue on pääosin samanlainen kuin roottoreilla, mutta alemman korkeuden johdosta näkyvyys kauemmaksi vähenee voimakkaammin puuston peitteisyyden takia. Huomiovalot voivat myös heijastua lähialueille matalalla olevasta pilviverhosta.

Lentoestevalojen vaikutuksia ihmisten elinoloihin ja viihtyvyyteen on arvioitu kohdassa 7.2.12.

Liitteen 10 kuvassa 3 (C) näkyy yksittäisten voimaloiden lentoestevaloja ja *liitteen 10 kuvassa 2 (B)* näkyy laajemmin useiden lentoestevalojen muodostamaa kokonaisuutta.

Voimajohdon vaikutukset maisemaan

Voimajohdon maisemallisia vaikutuksia muodostuu pääosin voimajohdoista pylväineen sekä niitä varten tehdystä hakkuuaukeasta. Hakkuuaukean maisemalliset vaikutukset rajoittuvat aukion välittömään lähiympäristöön. Pylväillä ja voimajohdoilla on laajempaa maisemallista vaikutusta.

Nykyisen voimajohdon linjalla uusi voimajohto toteutetaan joko nykyisen 110 kV voimajohdon tielle tai sen viereen. Mikäli voimajohto toteutetaan nykyisen johdon viereen, voimistaa se maiseman kannalta nykyisen voimajohdon vaikutusta laajentamalla nykyistä johtoaukeaa.

Kaavan ulkopuolella linjaus kulkee pääosin asumattomien talousmetsien keskellä. Metsäteissä voimajohto on havaittavissa selkeimmin voimajohtojen ylityskohdissa. Linjauksen lähetyksillä on Otanmäen lisäksi yksi ampumarata sekä Humpinmäki ja Leppikylä. Pirttikankaalla sijaitsevalta ampumaradalta voimajohto on havaittavissa muiden voimalinjojen takana. Leppikylältä ja Humpinmäeltä ei avaudu suoria näkymiä voimajohdolle muuten kuin päätehakkuiden muodostamien avoimien tilojen kautta. Saapuminen kyseisille kylille risteää nykyisen 110 kV uuden voimajoh-

don kanssa, jolloin uuteen voimajohtoon avautuu linjan suuntainen pitkä näkymä, josta uusi voimajohto on selvästi havaittavissa.

Kajaanin ja Vieremän rajalta voimajohto kääntyy kohti kaava-aluetta kulkien Saaresjärven länsipuolelta. Maisemallisia vaikutuksia muodostuu lähinnä läheisille avosoille, kuten Iso Pajusuolle. Sähkölinit kulkevat noin 2,5 km etäisyydellä Saaresjärven länsipuolella. Voimalinja ei näy Saaresjärvelle, koska 110 kV linja nousee vain 5m puuston yläpuolella.

Kaava-alueella 110 kV voimajohtot näkyvät voimakkaimmin Kokkolantien ylityskohdassa sekä läheisimmille avosoille. Laajemmassa maisemassa 110 kV johtojen vaikutus on vähäisempi pylväiden ollessa 25 metriä korkeat ja ympäröivän maaston ollessa suhteellisen tasaista. Lisäksi alueen itäpuolella kulkee kaksi voimajohtoa 400 kV ja 110 kV, joilla on suurempi maisemallinen vaikutus alueen itäpuolisessa maisemassa.

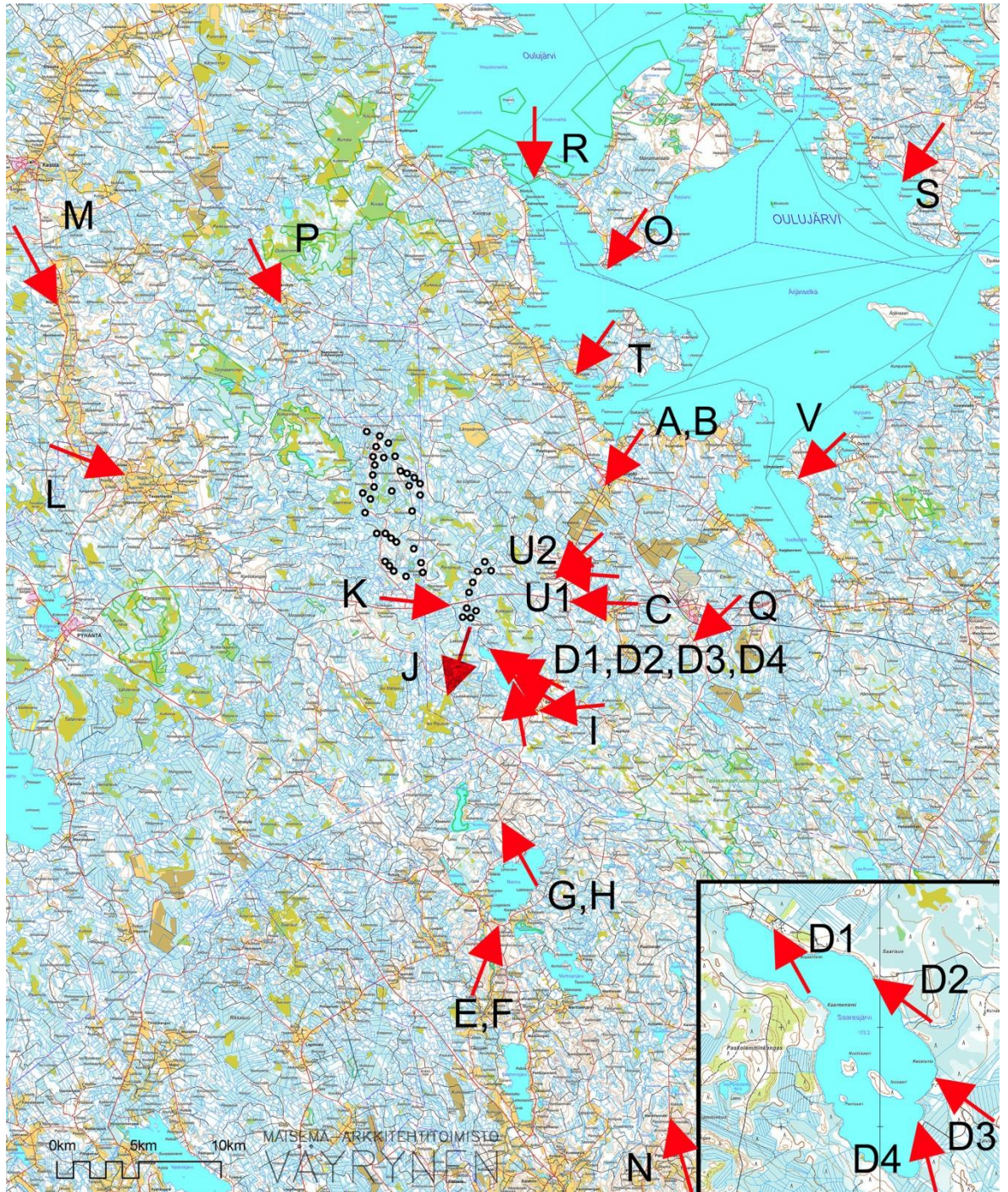
Maisemalliset vaikutukset viereisille Natura-alueille

Kaava-alueen välittömässä läheisyydessä sijaitsee Törmäsenrimpi-Kolkanneva, Rimpineva-Matilanneva, Itämäki-Eteläjoki ja Pöntönsuon Natura 2000-alueet. Tuulivoimapuisto tuulivoimalat näkyvät kaikille kyseisille Natura-alueiden avosoille Itämäki-Eteläjoen metsäisiä alueita lukuun ottamatta. Voimakkain vaikutus on Pöntönsuon avoimille alueille, jotka jäävät tuulivoimaloiden keskelle. Voimalat näkyvät selvästi lisäksi myös Törmäsenrimpi-Kolkannevan itäreunaan sekä Rimpineva-Matilannevan lounaisreunaan.

Valokuvasovitteet

Kuvasovitteet on tehty paikan päältä otettuihin valokuviin. Selvityksessä käytetty valokuvamateriaali on otettu 11.04.2013, 31.10.2013, 13.12.2013, 23.10.2014 sekä huhtikuussa 2015. Kuvasoviteissa käytetyt kuvat on pyritty ottamaan erilaisissa olosuhteissa, jotta erilaiset olosuhteet tulisi huomioitua ja lehdettömään vuodenaikaan, jotta voimalat näkyisivät mahdollisimman selkeästi. Kuvien ottohetkellä aurinko on usein matalalla minkä seurauksena taivas on kirkas ja väritykseltään useassa kuvassa vaalea, jolloin voimalat tulevat tummina esille vaaleata taustaa vasten. Kesällä tummansinistä taivasta vasten tuulivoimalat näyttävät usein vastaavasti vaaleilta. Ilmiö näkyy esimerkiksi koivunrungoissa, jotka ovat usein vaaleita tummaa metsää vasten, mutta vaikuttavat tummilta kirkasta taivasta vasten. Tuulivoimalat on mallinnettu kolmiulotteiseen maastomalliin. Kaikki mallinnukset on tehty mittatarkasti ja tuulivoimalat on suoraan siirretty tietokonemallista valokuviin. Mallinnuksessa on huomioitu myös valokuvan ottohetkellä ollut valaistus. Kaikissa havainteissa tuulivoimalat on suunnattu lounaaseen yleisintä tuulensuuntaa kohti lukuun ottamatta Tavastkengän suunnasta tehtyä *liitteen 10 kuvaa 12*, jossa voimalat on käännetty kohti kuvanottoaikkaa paremman näkyvyyden saavuttamiseksi. Kuvasovitteet on päivitetty vastaamaan kaavaehdotuksessa esitettyjä voimalapaikkoja lukuun ottamatta *liitteen 10 kuvaa 10 (1)*, jossa on kaavaluonnoksen mukaiset voimalapaikat. Yökuviissa on jokaiseen voimalaan mallinnettu huomiovalot. Yökuvat ovat viitteellisiä, koska pienen pistemäisen voimakkaan valon esittäminen paperivalokuvaan ei vastaa täysin koettua tilannetta.

Tuulivoimalan suuren koon ja suurten etäisyyksien takia kuvasovitteet on tehty objektiivien eri polttovälillä, jotka on osoitettu 35 mm kinofilmin vastaavuudella. Lisäksi on huomioitu myös A4-raportin kuvien pieni koko ja nettijakeluun tulevan version heikompi kuvanerottelutarkkuus eli resoluutio. Esimerkiksi Vuolijoen suunnasta tehdyssä kuvasoviteessa (*Liite 10, kuva 1*) 16 mm objektiivi vastaa koettua ympäristöä ja kuinka kohde asettuu maisemaan sekä 50 mm kohdistettua katsetta ja kohteen näkyvyyttä. Polttoväliä 50 mm pidetään normaalina kuvakulmana. Sitä pienemmät polttovälit kuten 16 mm ja 28 mm ovat laajakulmaisia objektiiveja. Vastaavasti isommat polttovälit kuten 100 mm tai 400 mm ovat teleobjektiiveja. Kuvanottoaikat on valittu näkyvyyden mukaan huomioiden myös otosten edustavuus.

Kuva 41. Kuvanottoaikat on osoitettu punaisen nuolen kärjellä ja kuvanottosuunta nuolen suunnalla. Tuulivoimalat näkyvät mustina ympyröinä. Kaavaolosuhteiden maisemakuvasovitteista on kaavaehdotuksen tuulivoimalasuunnitelman mukaisesti päivitetty kuvasovitteet A, B, C, D3, E, G, K, I, L, O, P, Q, R, S, T, U1 ja V. Kaavaehdotuksesta on lisäksi laadittu lisäkuvasovitteet D1, D2, D4 ja U2. YVA-selostuksen maisemakuvasovitteista ei kaavoitusvaiheessa ole esitetty kuvia J, M ja N, joista Piiparinmäen tuulivoimalat eivät ole nähtävissä sekä kesäkuvia F ja H, koska samoilta paikoilta esitetyissä talvikuvissa voimalat ovat paremmin havaittavissa. Oikeassa alanurkassa on suurennos Saaresjärven alueesta. Kuvasovitteet esitetään kaavaselostuksen liitteessä 10.

Liite 10. Kuvasovitteet

Kulttuuriympäristöön kohdistuvien vaikutusten arviointi

Tuulivoimapuiston lähialueilla on yksi valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö: Otanmäen kaivosyhdyskunta. Otanmäeltä on yli 12 kilometriä lähimpiin voimaloihin eikä maan tasolta avaudu riittävän laajoja maisemia voimaloiden suuntaan jotta voimalat näkyisivät. Kerrostalojen ylimmistä kerroksista voi avautua näkymiä puuston yli tuulivoimala-alueelle.

Alueella sijaitsee muuta rakennusperintörekisterin mukaisesti suojeltua rakennusperintöä, kuten Kestilän, Pyhännän ja Vuolijoen kirkot. Kestilän ja Pyhännän kirkot ovat liian kaukana hankealueesta, eikä niiltä avaudu maisemia tuulivoimapuistoon. Vuolijoen kirkolta-kin on lähes 9 kilometriä lähimpään tuulivoimalaan ja näkymää voimaloiden suuntaan peittää pihalla oleva puusto ja niiden takana olevat maatilat rakennuksiin.

Kuva 42. Näkymä Vuolijoen kirkon edestä kohti tuulivoimaloita.

Saaresmäen alueelta on etäisyyttä lähimmälle voimalalle yli 6 kilometriä. Saaresmäen asutus sijaitsee mäkien päällä, mutta peltoaukeat ovat nykyisin sirpaloituneet eikä alueella ole nykyisin enää laajoja yhtenäisiä avoimia tiloja. Peltoalueet ovat nykyisin kasvamassa umpeen ja osittain ne on metsitetty, mikä peittää näkymät tuulivoimapuistoon.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa on merkitty kulttuuriympäristön tai maiseman kannalta valtakunnallisesti arvokkaiksi alueiksi Tavastkengän alue Pyhännällä sekä kohdemerkinnällä Raatosaaari.

Raatosaaaresta ei ole visuaalista yhteyttä tuulivoimaloihin. Tavastkengästä on etäisyyttä voimaloihin noin 10–20 kilometriin sijainnin mukaisesti. Alueelle on tyypillistä laajat avoimet peltoaukeat, joiden yli voimalat näkyvät useasta eri kohdasta laajojen peltöjen länsireunasta. *Liitteen 10 kuvassa 12 (L)* on kuvasovite Tavastkengästä.

Suunnittelualuetta lähimpinä Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittäviksi kohteiksi on inventoitu Kestilässä Hyvölänranta, Järvikylä, Sipo, Saari ja Navettakangas ja Pyhännällä kirkonkylän, Tavastkengän lisäksi Ahokylä, Salmijärven tukkikämpä, Tervahauta-alue Tavastkengä-Ahokylä alueella. Navettakankaalta, Saarelta, Pyhännän kirkonkylältä, Ahokylältä ja Salmijärven tukkikämpältä ei avaudu näkymiä tuulivoimapuistoon.

Hyvölänrannalta on etäisyyttä lähimpiin mahdollisesti kaakon suuntaan näkyviin voimaloihin noin 21 kilometriä. Tuulivoimalat saattavat näkyä lehdettömään vuodenaikaan joillekin kiinteistöille hetkellisesti ja Pyhännäntielle muutamassa kohdassa. Pellot sijaitsevat kuitenkin alhaalla jokilaaksossa ja pitkän etäisyyden johdosta voimaloilla ei ole merkittävää maisemallista vaikutusta.

Järvikylän alueelle voimaloista on noin 10 kilometriä ja voimaloiden suuntaan avautuu lehdettömään aikaan parhaimmillaan lähes 1000 metriä avointa maisemaa Mulkuanjärven yli, jolloin voimalat näkyvät joiltakin pihoilta ja peltoaukeilta. Kuvasovitteessa (*Liite 10, kuva 14 (P)*) voimalat näkyvät pitkän peltoaukean yli.

Kainuun maakuntakaavassa on osoitettu myös valtakunnallisesti arvokkaita kulttuurihistoriallisia kohteita tai alueita: Saaresmäen kylä ja Käkisaaren kannas ja kanava sekä kohdemerkinnällä Vuolijoen kirkko. Maakunnallisesti arvokkaaksi kohteeksi on merkitty myös Vuolijoen pappilat ja vanha terveystalo, Huovilan pihapiiri Käkisaareessa ja Maijalan pihapiiri Käkilahdessa sekä Otanmäen kaivosyhdyskunta.

Käkisaaren kanavalle, Huovilan ja Maijalan pihapiireille voimalat eivät näy pitkän etäisyyden ja puuston takia. Vaikutukset Vuolijoen kirkon ja Otanmäen kaivosyhdyskunnan ympäristöihin on esitetty jo edellä.

Vuolijoen kulttuurimaiseman kerroksia -julkaisussa inventoidut seudullisesti ja paikallisesti arvokkaat kohteet on esitetty *kuvassa 31 (Kuva 31)*. Näistä Honkamäen arvokas pihapiiri sijaitsee noin 3,7 kilometrin päässä lähimmistä voimaloista. Puuston rajaamat peltoaukeat ovat liian pieniä, jotta voimalat nousisivat niiden yläpuolelle, mutta lehdettömään aikaan voimalat voivat näkyä kapeilta sektoreilta oksiston läpi. Päätehakkuu on avannut näkymiä tuulivoimaloiden suuntaan. Tilanne tulee hiljalleen parantumaan metsänkasvun myötä. Kaavaluonnosvaiheen lähin näkyvä voimala on poistettu.

Pohjois-Savon maakuntakaavassa on osoitettu Nissilään kulttuuriympäristön kannalta valtakunnallisesti tai maakunnallisesti tärkeä alue tai kohde sekä kohdemerkinnällä osoitettuja kohteita: postitalon aitat ja Harveikon kesänavetat, Honkapirtti ja Karsikko. Vieremän pohjoispuolella oleva Palosenmäki on merkitty maiseman kannalta maakunnallisesti tärkeäksi alueeksi.

Nissilän alueelle voimaloilta on etäisyyttä yli 15 kilometriä. Alueen ennen yhtenäiset peltoaukeat ovat nykyisin sirpaloituneet pienialaisemmiksi, eikä niistä avaudu rantaa lukuun ottamatta tarpeeksi pitkiä avoimia maisemia voimaloiden suuntaan. *Liitteen 10 kuvassa 8 (E)* on havainne voimaloiden näkymisestä Rotimonjärven yli.

Säräisniemen valtakunnallisesti arvokas maisema-alue sijaitsee Vaalassa noin 25 kilometrin päässä ja vapaata tilaa voimaloiden suuntaan on noin 3000 metriä jolloin voimaloiden lapojen kärjet voivat näkyä juuri puuston yläpuolella. Pitkän etäisyyden vuoksi vaikutuksia ei voida pitää merkittävänä. Manamansalon valtakunnallisesti arvokas maisema-alue Vaalassa on myös noin 25 kilometrin päässä, mutta sieltä ei avaudu näkymiä voimaloiden suuntaan.

Paltamossa sijaitsevalle Melalahti-Vaarakylän valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle, tuulivoimalat näkyvät heikosti, koska etäisyyttä on noin 57 kilometriä lähimpään tuulivoimalaan. Yöllä talvisaikaan kun ilma on kuivaa tuulivoimaloiden lentoestevalot näkyvät suotuisissa olosuhteissa kauaksikin ja ne voi havainnoida Paltamosta asti. Hankkeen maisemalliset vaikutukset Melalahti-Vaarakylän valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle ovat suuren etäisyyden takia vähäiset.

Vaikutukset muinaisjäännöksiin

Alueelta on laadittu muinaisjäännösinventoinnit, joissa osoitetut kohteet on merkitty osayleiskaavaan. Osayleiskaavan mukaisella tuulivoimarakentamisella ei ole vaikutuksia alueen muinaisjäännöskohteisiin. Kaavaehdotuksessa voimalan 82 tv-alue on supistettu siten, että voimalan läheisyydessä sijaitseva historiallisen ajan pyyntikuoppakohde jää tv-alueen ulkopuolelle. Kohde tulee huomioida tarkemmassa suunnittelussa.

Keskeisimmät muutokset maisemavaikutuksissa YVA-vaihtoehtoon VE1 verrattuna

Maisemavaikutusten kannalta merkittävin maisemallinen muutos YVA:n laajempaan vaihtoehtoon VE1 verrattuna on tapahtunut Saaresjärven, Saaresmäen ja Rahajärven lähiympäristössä. Alueelta on poistettu tuulivoimaloita, jonka seurauksena tuulivoimapuiston vaikutukset alueen paikalliseen maisemaan ovat pienentyneet merkittävästi. Muutoksella on vaikutuksia myös laajemminkin aina Pajamäeltä Vuolijoen taajamaan eteläosiin asti.

7.2.6 Luonnonolot

Kasvillisuus ja luontotyypit

Pääosa kaava-alueen luontoarvoista on selvitetty hankkeen YVA-menettelyn aikana Metsähallitukselta saadun paikkatietoaineiston perusteella sekä tällöin tehdyissä maastoselvityksissä. Näiden selvitysten tulosten perusteella tuulipuiston voimaloiden sijainteja on muutettu ja tarkistettu siten, että voimaloiden, niille johtavien huoltotieyhteyksien ja voimalinjojen rakentaminen ei hävitä tai heikennä metsä-, vesi- tai luonnonsuojelulain mukaisia luontokohteita tai huomionarvoisia lajiesiintymiä.

YVA-menettelyn jälkeen muuttuneiden voimalapaikkojen sekä uusien voimajohtolinjausten luontoarvot on selvitetty täydentävillä maastoselvityksillä kesällä 2014. Tuulivoimahankkeen YVA-menettelyn jälkeen kaksi voimalapaikkaa siirtyi alueille, joista ei ollut aikaisempaa selvitystietoa. Keväällä 2014 selvitetiin lisäksi kaava-alueen viitasammakkotilannetta maastokartoituksin. Lisäksi hankesuunnittelun täydennettyä selvitetiin kaava-alueen keskiosissa sijaitsevalta sähköasemalta pohjoiseen suuntautuvan vaihtoehdoisen voimajohtoreitin ja sähköaseman alueen luontoarvoja syyskuussa 2014. Keväällä, kesällä ja syksyllä 2014 tehdyt maastotyöt keskitettiin alueille, joista ei YVA-menettelyn yhteydessä tehdyn luontoselvityksen kautta ollut olemassa tietoja ja joissa ennakoarvion perusteella olisi mahdollista esiintyä huomionarvoisia lajeja tai luontotyyppejä.

Arvio vaikutuksista metsälaki-, vesilaki- ja luonnonsuojelulakikohteisiin

Kaava-alueen tuulivoimalapaikoille tai niiden välittömään lähiympäristöön ei sijoitu metsälain mukaisia erityisen tärkeitä elinympäristöjä, vesilain mukaisia suojeltuja vesiluontotyyppisiä eikä luonnonsuojelulla suojeltuja luontotyyppisiä.

Kaava-alueen läpi kulkevalle pohjois-eteläsuuntaiselle voimajohtolinjalle ei myöskään sijoitu em. lakiperustaisia luontokohteita.

Kaava-alueella sijaitsee useita metsälain mukaisiksi elinympäristöiksi merkittyjä purovarsia, joiden yli kulkee olemassa oleva tie. Hankkeen toteutuessa on mahdollista, että näitä ylityskohdita joudutaan vahvistamaan ja / tai leventämään. Purojen ylityskohdat on nykyisellään toteutettu betoni- ja teräsrummuilla tai betonisilloilla. Teiden leventäminen alle viisi metriä tai vahvistaminen ei heikennä metsälakikohteiksi merkittyjen purojen luontoarvoja, koska luontoarvot eivät toteudu nykyisten tienvierusojien ja siltarumpujen kohdalla. Kaava-alueen pohjoisosassa sijaitsee tiestä noin kahdeksan metrin etäisyydellä lähde joka täytyy huomioida, mikäli tiehen tehdään ao. paikalla muutoksia.

Arvio vaikutuksista huomionarvoisille kasvilajeille

Kaava-alueen tuulivoimalapaikoille ja niiden välittömään lähiympäristöön tai voimajohtolinjaukselle ei sijoitu valtakunnallisesti tai alueellisesti uhanalaisten tai silmälläpidettävien kasvilajien tai luontodirektiivin liitteen II ja IV kasvilajien esiintymiä.

Arvio vaikutuksista muille huomionarvoisille elinympäristöille

Kaava-alueen läpi pohjois-etelä –suunnassa kulkevan voimajohtoreitin linjauksessa on kaksi vaihtoehtoa Matkarämeiden luonnontilaisen suoalueen kohdalla. Itäisemmässä vaihtoehdossa suo ylitetään kapeimmalta kohdaltaan 260 metrin pylväsvälillä, jolloin itse suolle ei tarvitse rakentaa johtopylvästä. Läntisempi vaihtoehto kiertää suoalueen kokonaan.

Voimajohtolinjaus kulkee myös Naamangannevilla sijaitsevan pienen luonnontilaisen suoalueen yli sen itäosasta. Ylityskohta on niin kapea, että ylitys voidaan toteuttaa voimajohtopylvään sijoittamisella niin, että suon luonnontilaisuus säilyy.

Matkarämeiden suoalueen eteläpuolella voimajohtolinjaus ylittää Petäjäjoen kohdasta, jota ei ole merkitty metsälain mukaiseksi puroksi. Ylityskohdalla ei myöskään havaittu erityisiä luontoarvoja.

7.2.7 Linnusto

Pääosa kaava-alueen linnustoarvoista on selvitetty hankkeen YVA-menettelyn aikana. Pesimälinnustoselvityksen tarkoituksena oli selvittää tuulivoimaloiden lähiympäristön uhanalaisten, EU:n lintudirektiivin liitteen I lajien tai muotoin suojelullisesti huomionarvoisten lintulajien esiintymisen. Lisäksi erillisin kartoituksin selvitettiin päiväpetolintujen, kanalintujen ja pöllöjen esiintymistä. YVA-menettelyn jälkeen muuttuneiden voimalapaikkojen sekä uusien voimajohtolinjausten linnustoa ja kohteiden biotooppeja on selvitetty täydentävillä maastoselvityksillä kesällä 2014. Kyseisten lajihavaintojen ja maastokäyntien yhteydessä tehtyjen biotooppitarkastelujen perusteella rajattiin hankealueelta alueet, jotka arvioitiin linnustollisesti arvokkaiksi. Nämä alueet on otettu huomioon tuulivoimaloiden sijoittelussa.

Muuttolinnustoa tarkkailtiin kevät- ja syysmuuton tarkkailuilla. Keskeisinä kohteina olivat suuri-kokoisten lajien, kuten laulujoutsenen, hanhien, kurjen ja petolintujen muutto

Arvio vaikutuksista huomionarvoisille lintulajeille

Kaava-alueen läheisyydessä, yli kahden, mutta alle viiden kilometrin etäisyydellä lähimmästä voimalayksiköstä on maakotkan pesä. Reviirin pesintähistoria tunnetaan vuodesta 2008 alkaen. Pesintä on onnistunut vain kerran, vuonna 2008. Reviiri on kuitenkin ollut yhtä vuotta (2014) lukuun ottamatta asuttu (*Ollila, T / Metsähallitus, 2014*). Vuoden 2015 keväällä aloitetun erillisselvityksen maastohavainnoinnin perusteella reviiri on taas aktiivinen.

Hankkeen toiminnan aikaisten häiriövaikutusten ei arvioida ulottuvan pesälle saakka, sillä etäisyys lähimmästä voimalasta pesälle on yli 2 km. YVA-vaiheen maastotarkkailuissa pari havaittiin saalistamassa myös hankealueella, mutta yksilöiden liikkuminen painottui hankealueen itäpuolelle. Vuonna 2014 pari ei pesinyt kyseisessä pesässä, joten tehdyissä lisäseurannoissa parin liikkumisesta tai reviirin käytöstä ei saatu lisätietoa. Näin ollen havainnot parin käyttäytymisestä perustuvat vain yhden pesimäkauden havaintoihin. Reviirin yksilöiden liikkeitä ja pesinnän onnistumista seurataan maastossa kevään ja kesän 2015 aikana. Tämän tarkkailun tulosten ja aiem-

man tietämyksen perusteella laaditaan seurantasuunnitelma ja esitetään lievennyskeinoja mahdollisten vaikutusten pienentämiseksi.

Voimalat voivat aiheuttaa parin yksilöille törmäysriskin. Riski arvioidaan kuitenkin hyvin vähäiseksi. Maakotkan tiedetään lisäksi välttelevän tuulipuistoaluetta, mikä toisaalta pienentää törmäysriskiä edelleen, mutta toisaalta kaventaa parin käyttämiä saalistusalueita. Karttatarkastelun ja tiedossa olevien lähiseudun muiden kotkareviirien sijainnin perusteella kyseisellä kotkareviirillä ei ole esteitä laajentua tai siirtää painopistettä hankealueesta pois päin. Tämän hetkisten havaintojen ja hankealueella tehdyn biotooppitarkastelun perusteella voidaan arvioida, ettei Piiparinmäen tuulivoimapuiston osayleiskaava-alue muodosta kyseisen reviirin kannalta keskeistä saalistusaluetta, vaikka reviirin linnut jossain määrin alueella saalistelevatkin. Hankealueella ei myöskään sijaitse kotkan pesinnän kannalta välttämättömiä laajoja häiriöttömiä alueita tai ikärakenteeltaan riittävän vanhaa metsää (yli 300-vuotiaita, vahvaoksaisia mäntyjä), mihin kotka voisi pesänsä rakentaa. Näin ollen voidaan perustellusti todeta, ettei hankealue ole kotkan esiintymisen kannalta keskeistä aluetta. Tarkempi selvitys reviirin nykytilasta, hankkeen vaikutusarviosta (ml. törmäysriskiarvio), lievennyskeinoista ja mahdollisista hankkeen etenemismahdollisuuksista selostetaan vain viranomaiskäyttöön tulevassa aineistossa.

Pesimälinnustoselvityksissä hankealueen läheisyydessä todettiin todennäköinen, aiemmin tuntematon sääksireviiri. Etsinnöistä huolimatta pesää ei löydetty. Mahdollisten häiriövaikutusten ulottumista pesälle ei voitu arvioida, koska pesän sijaintia ei tiedetä. Havaintojen perusteella on kuitenkin mahdollista, että pesä sijaitsee alle kahden kilometrin etäisyydellä lähimmistä voimaloista (72, 71 ja 80). Parin yksilöiden ei havaittu kertaakaan liikkuvan kaava-alueella. Parin yksilöitä havaittiin saalistelevana Saaresjärvellä. Tuulivoimapuiston alueella tai arvioituun pesän sijaintiin nähden tuulivoimapuiston takana ei sijaitse sellaisia vesistöjä, joita sääksipari voisi käyttää ravinnon hankintaan. Näin ollen on todennäköistä, että parin liikkuminen hankealueella on hyvin vähäistä.

Pesimälinnuston osalta merkittävimäksi haitalliseksi tekijäksi arvioidaan häiriövaikutukset. Hankealueella on suhteellisen tiheä metson soidinkeskusten verkosto, ja kaava-alueen kaksi pohjoisinta voimalaa sekä Sivakkakallion kolme voimalaa (ks. luontoselvityksen liitekartta 3, tarkkoja soidinkeskuksia ei kerrota tässä) voivat aiheuttaa häiriövaikutuksia metson soittimille. Molemmassa kohteissa etäisyyttä lähimmistä voimaloista arvioitujen soidinalueiden keskustoihin on yli 400 m, joten häiriövaikutusten arvioidaan jäävän vähäisiksi.

Arvio vaikutuksista alueen kautta muuttavaan linnustoon

Muuttolinnuston osalta tuulivoimapuiston aiheuttamat vaikutukset arvioidaan normaalivuosina ja väistöliike huomioiden jäävän vähäisiksi eikä populaatiotason vaikutuksia arvioida kohdistuvan mihinkään lajiin. Varovaisuusperiaatteen mukaisesti todetaan kuitenkin, että mikäli törmäykset toistuisivat ilman väistöliikettä ja maksimimuuttajamäärillä, populaatiotason haittavaikutuksia ilmenisi piekanan, kurjen ja mahdollisesti myös metsähänhen osalta. Tämän toteutuminen vuosittain on kuitenkin erittäin epätodennäköistä. Jos hankkeen törmäysvaikutuksia verrataan esimerkiksi Perämeren rannikkoalueelle suunnitteilla oleviin tuulivoimatuotantoalueisiin, voidaan tämän kyseisen hankkeen vaikutusten todeta olevan muuttolintujen osalta vähäisiä.

Arvio vaikutuksista linnuston kannalta huomionarvoisille elinympäristöille

Piiparinmäen osayleiskaava-alueen linnustollisesti arvokkaimmat alueet ovat Karmitunneva, Pahkapuron–Matkarämeen puronvarsi ja Lepänkannonsuon länsiosan kuusikkoalue. Hankkeen arvioidaan aiheuttavan häiriövaikutuksia Lepänkannonsuon kuusikon linnustolle lähimpien voimalayksiköiden lyhyen etäisyyden (n. 300 m) vuoksi. Luonnontilaisessa rehevässä kuusikossa lauloi tilitilli ja alueella on varpushaukan reviiri. Muita pesiväksi tulkittuja lintulajeja olivat mm. pyy ja metso. Biotooppi arvioidaankin luonnontilaisuutensa ja rehevyytensä puolesta alueen muuta ympäristöä merkittävämmäksi linnustollisen potentiaalinsa vuoksi. Pahkapuron ylittävä voimajohtolinjaus aiheuttaa puronvarren elinympäristön pirstoutumisen, mutta vaikutukset jäänevät kokonaisuudessaan vähäisiksi.

7.2.8 Muu eläimistö

Suurpedot

Suurpedoista susi ja karhu kuuluvat luontodirektiivin liitteen II ja IV lajeihin ja ahma liitteen II lajeihin. Susi on voimassa olevassa uhanalaisluokituksessa arvioitu erittäin uhanalaiseksi (EN), karhu vaarantuneeksi (VU) ja ahma äärimmäisen uhanalaiseksi (CR) lajiksi.

Luonnonvarakeskuksen (LuKe) toimittaman ahmahavaintokartan mukaan Piiparinmäen osayleiskaava-alueella ei ole vuonna 2014 tehty yhtään ahmahavaintoa. Lähin ahmasta tehty jälkihavainto on tehty lintukartoituksen yhteydessä kesällä 2013 Piiparinmäen kaava-alueen eteläpuolella sijaitsevalla suolla noin viiden kilometrin etäisyydellä. Ahman elinpiiri on laaja ja esiintymisen alueella lienee satunnaista, koska alueen metsätaloustoiminta on ollut voimakasta. Tämän perusteella hanke ei merkittävästi muuta alueen soveltuvuutta ahmalle.

Luonnonvarakeskuksen (LuKe 2015) Tassu-järjestelmän mukaan kaava-alueella liikkuu karhu ja alueella on tehty karhusta näköhavainto lintukartoituksen yhteydessä kesällä 2013 suunnittelualueen eteläpuolelta noin 2 kilometrin etäisyydellä. Suomen karhukanta on vahva ja karhujen elinympäristö Suomessa on laaja. Tämän perusteella hankkeella ei ole merkittäviä haitallisia vaikutuksia alueen soveltuvuudella karhulle tai karhun elinympäristölle.

Viimeisimpien pantatietojen mukaan kaava-alueelle ja sen läheisyyteen sijoittuu susille tärkeitä elinalueita. Vuoden 2013 pantadatan perusteella kaava-alue sijaitsee yhden susilauman reviiirin alueella ja varsinkin kaava-alueen länsilaita on susille tärkeää aluetta, reviiirin ydinalue sijoittuu noin 2 kilometrin etäisyydelle kaava-alueen länsirajasta. Kyseisessä susilaumassa on arvioitu olevan 3-5 yksilöä. Luonnonvarakeskukselta saadun virallisen tiedon mukaan kaava-alueelta ei ole tiedossa olevia susilaumojen synnytyks- ja siirtopesiä.

Vaikutusarvion tukena on käytetty Luonnonvarakeskuksen (LuKe 2015) asiantuntija-arviota. Hankkeella saattaa olla negatiivisia vaikutuksia siihen, miten sudet käyttävät aluetta verrattuna aikaisempaan. Tuulivoimapuiston alueen välttely korostuu erityisesti rakennusaikana lisääntyneen ihmistoiminnan seurauksena. Myös toiminnan aikaisista vaikutuksista todennäköisimmät näytävät olevan aiempien mahdollisten reviiirien vähäisempi käyttö ja susien esiintymisen väheneminen turbiinien läheisyydessä vaikuttaen mahdollisesti reviiirin sijaintiin tai sen käytön painottumiseen eri alueille. Rakennusvaiheen vaikutukset susien käyttäytymisessä saattavat johtua myös häiriövaikutuksista susien saaliseläimiin, kuten hirviin ja peuroihin. Onkin havaittu, että hirvien runsas määrä mahdollistaa susien määrän runsastumisen. Saalistajana susi on generalisti ja susien saalispaikkojen on havaittu pääasiassa sijaitsevan siellä, missä saalislaajia esiintyy eikä vain siellä, missä saalis on alttiimpi saalistukselle (*Gurarie ym. 2011*). Näin ollen susien aiheuttamat negatiiviset vaikutukset esimerkiksi metsäpeuralle eivät todennäköisesti olennaisesti muutu tuulivoimarakentamisen takia.

Rakennusvaiheen jälkeiset vaikutukset ovat vaikeammin arvioitavissa tutkimustiedon puutteen takia, mutta susien on havaittu olevan käyttäytymispiirteiltään sopeutuvia, joten häiriön vähentymisen jälkeen susien reviiirin käyttö saattaa palautua lähes ennalleen, mikäli alueen saaliskannan määrä ja suoja-alueiden laatu eivät olennaisesti heikene tai ihmistoiminnan määrä alueella lisääny. Kaava-alue ei myöskään kata koko tunnettua susireviiriä, joten kaavan vaikutukset susille jäävät todennäköisesti vähäisiksi.

Osayleiskaava-alueen läheisyydessä sijaitsee myös Kokkosuon (hanke toistaiseksi pysähdyksissä) ja Metsälamminkankaan tuulivoimahankkeet. Kaava-alueen itäpuolella on kaivoslain mukainen varausalue. Kaikki nämä hankkeet kohdistuvat Piiparinmäen tuulivoimahankkeen alueella elävän susireviirin reuna-alueille. Kaikkien hankkeiden toteutuessa rakennus- ja ihmistoiminta alueella lisääntyvät voimakkaasti rajoittaen alueella elävän susilauman reviiirin käyttöä. Hankkeet yhdessä eivät kuitenkaan kata koko susireviiriä ja painottuvat reviiirin itäpuolelle, jonka johdosta reviiirin käytön painopiste siirtyisi hankkeiden toteutuessa todennäköisesti enemmän reviiirin länsilaidalle. Toteutuessaan hankkeet todennäköisesti aiheuttavat alueella elävän susilauman reviiirialueen supistumisen, mutta hankkeiden yhteisvaikutukset jäänevät kokonaisuudessaan vähäisiksi.

Kaava-alueen läheisyydessä sijaitsevalle Iso Pajusuolle on myönnetty lupa turvetuotantoon. Turvetuotantoalue sijaitsee Piiparinmäen kaava-alueella elävän susilauman reviiirin kaakkoisreunassa. Sudet käyttävät turvetuotantoalueiden reunoja usein liikumiseen, joten turvetuotantoalue reviiirin rajalla ei todennäköisesti vaikuta haitallisesti susiin eikä hankkeilla ole merkittäviä yhteisvaikutuksia.

LuKen (2015b) asiantuntija-arvion mukaan Piiparinmäen osayleiskaava-alue sijoittuu susien reviiirikeskusten perusteella tehdyn arvion mukaan idästä länteen suuntautuvalla susien levittämisenreitillä varrelle. Nuoret sudet kulkevat tyypillisesti useita satoja kilometrejä etsiessään uutta reviiiriä. Hanke on jakautunut kahdeksi erilliseksi hankealueeksi, joilla etäisyyttä lähimmillään on 6,5 kilometriä jättäen susille mahdollisen ekologisen yhteyden, joka turvaa kulkemisen hankealueiden läpi. Kokkosuon tuulivoimahankkeen toteutuessa tämä yhteys kapenee noin kolmannesosan. Kaava-alueen ja sen pohjoispuolella sijaitsevan Metsälamminkankaan tuulivoimapuiston väliin jää noin kolme kilometriä leveä ekologinen yhteys. Tutkimustiedon puutteen takia susille ei

voida määrittää vähimmäisetäisyyttä ekologisia yhteyksiä varten, mutta pitkien etäisyyksien takia susien voidaan olettaa käyttävän alueelle jääviä ekologisia yhteyksiä hyväkseen levittäytyessään länteen ja etelään.

Kainuun Ely-keskus katsoi Piiparinmäen tuulivoimapuiston yleiskaavaluonnoksesta antamassaan lausunnossa (30.1.2015), että ennen Piiparinmäen tuulivoimapuiston osayleiskaavan hyväksymistä tulee Kainuun Ely-keskukselta hakea lupaa saada poiketa luonnonsuojelulain 49.1.§:n tarkoittamasta suden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja koskevasta hävittämis- ja heikentämiskiellostä. Kaavaehdotuksen valmistelua varten Luonnonvarakeskukselta saadun virallisen tiedon mukaan Piiparinmäen tuulivoimapuisto sijoittuu susireviirin laidalle, eikä kaava-alueella sijaitse susien lisääntymispaikkoja, joten poikkeusluvan hakemiseen ei ole perusteita.

Metsäpeura

FT Lotta Jaakkola on laatinut Piiparinmäen tuulivoimakaavaa varten metsäpeuraa koskevan erillisselvityksen (valmistunut 05/2015), jossa arvioidaan alueen merkitystä metsäpeuran kannalta ja tuulivoimapuiston vaikutuksia metsäpeurapopulaation menestymiseen alueella.

Liite 11. Metsäpeura-arviointi

Vaikutuksia on arvioitu karttatarkasteluna ja hankkeen suorien elinympäristömenetysten lisäksi on arvioitu infrastruktuurin rakentamisen epäsuoria vaikutuksia, jotka johtuvat peuransuvun eläimillä havaitusta häiriön välttämiskäyttäytymisestä. Vaikka peurojen on todettu laiduntavan infrastruktuurin ja häiriötä aiheuttavan ihmistoiminnan läheisyydessä, eläintiheys vaikutusalueella on jopa 75 % alhaisempi kuin häiriöttömällä kohteella (*Dyer 1999, Vistnes ja Nellemann 2001*).

Piiparinmäen osayleiskaavan suunnittelualue sijoittuu metsäpeuran nykyiselle esiintymisalueelle. Hanke toteutuessaan lisäisi vähäisessä määrin maisemarakenteen fragmentoitumista, joka muuttaa välillisesti myös metsäpeurojen ja susien vuorovaikutussuhteita altistaen peurat suuremmalle saalistuspaineelle. Suorat aluemenetykset eli tuulivoimapuiston rakenteiden, teiden ja sähkölinjojen alle menetettävien alueiden pinta-ala on suhteellisen pieni, mutta kun huomioidaan peurojen välttämiskäyttäytymisestä johtuvat epäsuorat aluemenetykset, vaikutukset ovat huomattavasti suurempia. Vaikutuksen suuruus riippuu välttämiskäyttäytymisen voimakkuudesta. Piiparinmäen alueelle sovellettaessa olevia tutkimustuloksia peuransuvun eläinten käyttäytymisestä tuulivoimaloiden läheisyydessä ei ole vielä olemassa mistä syystä arvioinnissa on epävarmuutta.

Piiparinmäen läheisyydessä ts. neljän kilometrin vyöhykkeellä hankealueen ympärillä on metsäpeurainventointien mukaan (Paasivaara, Luke 03/2015) tärkeäksi arvioitu vasonta-alue Kivenneva-Kolkanneva-Kuurajärven alueella. Lähimmät hankealueen pohjoisosan tuulivoimalat sijaitsevat 1,3 km päässä vasonta-alueesta ja kaikkiaan 20 pohjoisinta voimalapaikkaa voivat vaikuttaa vasonta-alueeseen. Näistä 13 uuden sähkölinjan länsipuolella sijaitsevan voimalapaikan rakentamisaikainen vaikutus on merkittävä. Näiden voimaloiden rakentamisen ajoittaminen kevään-alkukesän ulkopuolelle vähentää merkittävästi vaikutuksia vasontaan.

Piiparinmäen tuulivoimaloiden, sähkölinjan sekä muiden rakenteiden vaikutuksen metsäpeurojen elinympäristöihin ovat pienimpiä kaava-alueen keskiosissa ja lähimpänä valtatieä 28. Kaava-alueen länsi- ja itäpuolella on arvioitu olevan ekologisia käytäviä jotka yhdistyvät kaava-alueen pohjoisosassa. Mikäli tuulivoimaloiden läheisyydessä esiintyy peurojen välttämiskäyttäytymistä niin hanke kaventaa sekä itäistä että pohjoista ekologista käytävää. Iso Pajusuon turvetuotanto-alueen rakentaminen poistaa yhden vasomisalueen Piiparinmäen itäpuolelle johtavan ekologisen käytävän varrelta. Kokkosuon tuulivoimahanke sijoittuu tämän käytävän alkupäähän ja Metsälamminkangas käytävän loppupäähän. Sekä Piiparin hankkeen vaikutukset että hankkeiden yhteisvaikutukset eivät juurikaan vaikuta Piiparin länsipuolen ekologisen käytävän toimivuuteen. Tutkimusten mukaan voimajohdot muodostavat käyttäytymisestä peuransuvun eläimille, jolloin hankealueen poikki kulkevan ekologisen käytävän käyttö vähenisi tai siirtyisi voimajohtolinjan pohjoispuolelle.

Viitasammakko

Viitasammakko on luonnonsuojelulain 38 §:n (1096/1996) mukaan rauhoitettu ja Euroopan unionin luontodirektiivin (92/43/EEC) liitteissä IV (a) mainittu laji, jonka luonnossa havaittavien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Kaava-alueella ei ole tiedossa viitasammakon elinympäristöjä eikä sellaisia havaittu myöskään tehdyssä kartoituksessa. Alueella on erittäin vähän lampia ja järviä sekä vetisiä suoalueita, jotka ovat viitasammakon potentiaalisia lisääntymisalueita. Voimalapaikoille tai niiden läheisyyteen ei sijoitu viitasammakolle soveltuvaa elinympäristöä. Tie- ja kaapelilinjat sijoittuvat olemassa olevien teiden

yhteyteen, eikä uusia vesistöjä ylittäviä teitä ole tarkoitus rakentaa. Myöskään voimajohtolinjalle ja sähköasemille ei sijoitu viitasammakolle soveltuvaa elinympäristöä.

Liito-orava

Liito-orava on luonnonsuojelulain 38 §:n (1096/1996) mukaan rauhoitettu ja Euroopan unionin luontodirektiivin (92/43/EEC) liitteissä II ja IV (a) mainittu laji, jonka luonnossa havaittavien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Liito-orava on voimassa olevassa uhanalaisuusluokituksessa arvioitu vaarantuneeksi (VU) lajiksi. Kaava-alueelta ei ole tiedossa liito-oravan asuttuja revierejä. Voimalapaikoille tai niiden välittömään läheisyyteen tai voimalinjoille ei sijoitu sellaisia varttuneita kuusikoita tai kuusi-haapa –sekametsiä, jotka olisivat liito-oravalle soveliaista elinympäristöä.

Lepakot

Kaikki Suomessa esiintyvät lepakkolajit kuuluvat luontodirektiivin liitteen IV (a) lajeihin, joiden luonnossa havaittavien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Tehtyjen havaintojen perusteella kaava-alueella esiintyy pohjanlepakoita ja viikisi/isoviikisiippoja, mutta lepakoille erityisen tärkeitä ruokailualueita alueella ei sijaitse. Kaava-alue on valtaosaltaan siippalajeille huonosti soveltuvaa metsätyyppiä. Lisäksi laajat hakkuut, taimikkoalueet ja avosuot eristävät lajeille paremmin soveltuvia metsälaikkuja kauempana päiväpiiloissa lepakoiden kannalta käyttökelvottomiksi. Suunnitelluilla voimaloiden sijoituspaikoilla ei havaittu lepakoita. Millään suunnitellulla voimalan sijoituspaikalla ei havaittu erityisen hyvin siippalajeille soveltuvaa elinympäristöä ja voimaloiden rakentamisesta ei todennäköisesti aiheudu haittaa. Mikäli voimalat ovat napakorkeudeltaan korkeita ja niitä ympäröi lisäksi puuton suojavyöhyke, jäävät myös käytönaikaiset vaikutukset siippalajeihin vähäisiksi tai niitä ei ole.

7.2.9 Vaikutukset Natura-alueisiin

Piiparinmäki-Lammaslamminkankaan tuulivoimapuiston YVA-menettelyn yhteydessä on laadittu luonnonsuojelulain 65§ mukaiset Natura-arvioinnit Hällämönharjun-Valkeiskankaan (FI0600033, SCI), Pöntönsuon (FI1200902, SCI), Rahajärvi-Kontteroisen (FI0600054, SPA), Rimpineva-Mantilannevan (FI1200923, SCI/SPA), Rumala-Kuvaja-Oudonrimpien (FI1200800, SCI/SPA), Talskankaan (FI1200901, SPA/SCI) ja Törmäsenrimpi-Kolkannevan (FI1104408, SCI/SPA) alueilta. Näistä Natura-alueista Piiparinmäen tuulivoimapuiston läheisyydessä sijaitsevat Rimpineva-Mantilannevan, Rumala-Kuvaja-Oudonrimpien, Törmäsenrimpi-Kolkannevan, Pöntönsuon sekä Itämäki-Eteläjoen (FI1104401, SPA) Natura-alueet.

Hankkeen YVA-ohjelmavaiheessa katsottiin, että etäisyyden takia Natura-arviointi Itämäki-Eteläjoen Natura-alueesta ei ole tarpeellinen ja yhteysviranomaisen yhtyi tähän näkemykseen YVA-ohjelmasta antamassaan lausunnossa 24.4.2013.

Kainuun ELY-keskus katsoi YVA-menettelyn yhteydessä tehdyn Pöntönsuon Natura-arvioinnin riittäväksi Natura-arvioinneista antamassaan lausunnossa 3.7.2014. Arviointia voidaan pitää riittävänä myös Piiparinmäen tuulipuiston osalta, koska hankkeessa ei ole tapahtunut sellaisia merkittäviä muutoksia, joiden perusteella Pöntönsuon arviointi olisi suoritettava uudelleen. Natura-arvioinnin mukaan tuulivoimapuistosta ei arvioida aiheutuvan heikentäviä vaikutuksia Pöntönsuon Natura-alueen suojeluperusteina oleville luontotyypeille.

Pöntönsuo (FI1200902, SCI)

Pöntönsuon Natura-alue sijaitsee Kajaanin kaupungin alueella, tuulipuistoalueen keski- ja pohjoisosassa. Alue on suojeltu luontodirektiivin nojalla (SCI-alue). Lähimmillään tuulivoimaloita on suunniteltu noin 0,6 km etäisyydelle alueesta. Alueen suojeluperusteena olevista luontotyypeistä priorisoituja eli erityisen tärkeitä luontotyyppisiä ovat aapasuot, boreaaliset luonnonmetsät ja puustoiset suot. Alue kuuluu vanhojen metsien suojeluohjelmaan alueena Patjamäki-Päivälaskunkangas (AMO110140).

Natura-alueelle tai sen välittömään läheisyyteen ei tulla sijoittamaan tuulivoimaloita tai muita fyysisiä rakenteita (kaapelit, tiet tms.). Myöskään suunnitellut sähkönsiirtoyhteydet eivät suuntaudu Pöntönsuon Natura-alueen suuntaan. Natura-alueelle ja sen suojeluperusteena oleville luontotyypeille ei näin kohdistu hankkeesta (tuulivoimapuisto, kaavoitus) sellaisia suoria fyysisiä vaikutuksia, jotka muuttaisivat Natura-alueen biotooppirakennetta.

Natura-alueen luoteisrajalla kulkeva metsäautotie on suunniteltu hyödynnettäväksi hankkeessa. Tie kunnostetaan ja sitä levennetään lännenpuoleiselta rajalta (ei Natu-

ra-alueen puolelta). Tuulivoimaloiden vaatimat sähkö- ja tiedonsiirtokaapelit sijoitetaan kuljetusteiden yhteyteen kavettaviin kaapeliojiin. Natura-alueen läheisyydessä tehtävät rakennustyöt ovat vähäisiä ja olemassa olevan tiepohjan perusteella Pöntönsuon Natura-alueelle kohdistuvan pintavesivalunnan suuntaan tai määrään ei aiheudu merkittäviä muutoksia. Tienvarsiot sijoittuvat maaperän pintakerrokseen (ei pohjavesikerrokseen), joten myös vaikutukset pohjavesiolosuhteisiin jäävät hyvin vähäisiksi. Siten tuulipuistohankkeen ei arvioida vaikuttavan Pöntönsuon Natura-alueen vesitalouteen edes Natura-alueen reuna-alueilla. Hankkeen seurauksena ei ole todennäköistä, että Natura-alueelle kohdistuva ihmisvaikutus esimerkiksi retkeilyn tai muun kulkemisen tai toiminnan kautta lisääntyisi nykyisestä merkittävästi.

Kokonaisuudessaan hankkeesta (tuulivoimapuisto, kaavoitus) ei arvioida aiheutuvan heikentäviä vaikutuksia Pöntönsuon Natura-alueen suojeluperusteina oleville luontotyypeille.

Viranomaisten Natura-arvioinneista antamien lausuntojen johdosta on kaavoituksen yhteydessä tarkistettu Rumala-Kuvaja-Oudonrimpien, Törmäsenrimpi-Kolkannevan ja Rimpineva-Mantilannevan Natura-arviointeja syksyllä 2014. Tarkistetut Natura-arvioinnit liitetään kaavaselostukseen erillisliitteinä.

Liite 12. Natura-arvioinnit

Rumala-Kuvaja-Oudonrimmet (FI1200800, SCI/SPA) Natura-alueen tarkistetun Natura-arvioinnin johtopäätöksensä todetaan, ettei Piiparinmäen tuulipuistohankkeesta aiheudu sellaisia vaikutuksia, jotka kohdistuisivat ko. Natura-alueen suojeluperusteina oleville luontotyypeille tai lintulajeille. Natura-alue sijaitsee niin kaukana (n. 9 km) hankealueesta, että vaikutusten ei arvioida ulottuvan Natura-alueelle saakka. Myöskään Natura-alueella pesivien suojeluperusteena olevien lintulajien ei arvioida liikkuvan hankealueen suuntaan.

Törmäsenrimpi-Kolkannevan ja Rimpineva-Mantilannevan Natura-alueiden tarkistettujen Natura-arviointien johtopäätöksissä todetaan, ettei Piiparinmäen tuulipuistohankkeeseen liity sellaisia merkittävästi heikentäviä vaikutuksia, jotka kohdistuisivat ko. Natura-alueiden suojeluperusteina oleville luontotyypeille pitkien etäisyyksien takia. Natura-alueille hankkeesta aiheutuvat vaikutukset kohdistuvat ensisijaisesti linnustoon. Suojeluperusteena oleviin lajeihin kohdistuvat vaikutukset (kohonnut törmäysriski) ovat lajikohtaisesti vähäisiä, mutta vaikutuksia kohdistuu varsin moneen lajiin. Törmäsenrimpi-Kolkanneva sekä Rimpineva-Mantilanneva muodostavat Rumala-Kuvaja-Oudonrimpien Natura-alueen kanssa ekologisen kokonaisuuden, jonka ekologiseen toimintaan voi kohdistua vähäisiä heikentäviä vaikutuksia kasvavan törmäysriskin seurauksena. Varovaisuusperiaatteen mukaisesti arvioidaan, että kokonaisuudessaan Natura-alueen suojeluperusteena oleviin lajeihin kohdistuvat vaikutukset ovat vähäisiä. Hankkeen vaikutukset Natura-alueen koskemattomuuteen, eheyteen sekä ekologiseen kokonaisuuteen ovat Natura-alueiden kokonaistoimivuus huomioiden vähäisiä.

Laadittujen Natura-arviointien perusteella voidaan todeta, ettei Piiparinmäen tuulivoimapuiston toteuttamisesta aiheudu merkittävästi heikentäviä vaikutuksia ko. alueiden suojeluperusteina oleville luontotyypeille tai lajeille.

Hankkeesta ei myöskään arvioida olevan heikentäviä vaikutuksia Patjamäki-Päivälaskunkankaan vanhojen metsien suojeluohjelmaan kuuluvalle alueelle eikä Törmäsenrimpi-Kolkanneva-Kivinevan soidensuojeluohjelman alueelle, koska hanke ei vaikuta näiden alueiden fyysiseen luonnonympäristöön.

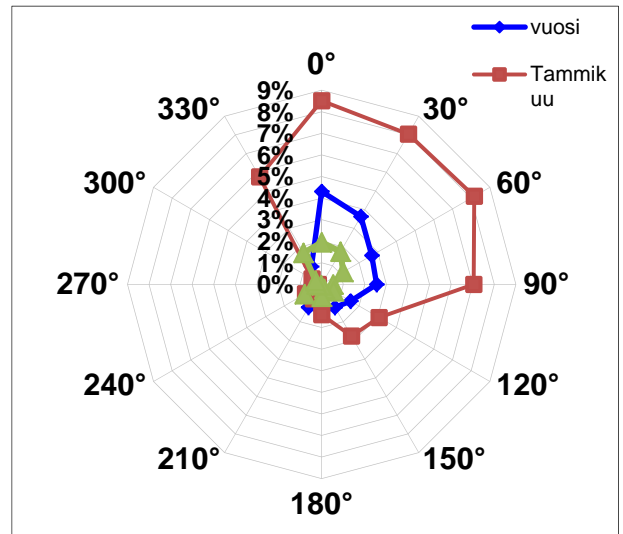
ELY-keskusten lausunnot Natura-arviointien täydennyksistä

Rumala-Kuvaja-Oudonrimpien, Törmäsenrimpi-Kolkannevan ja Rimpineva-Mantilannevan täydennyksistä Natura-arvioinneista on saatu lausunnot Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukselta 6.2.2015 ja Kainuun ELY-keskukselta 20.3.2015. Lausunnoissa todetaan, että arviointien kohteena oleviin Natura-alueisiin kohdistuisi Piiparinmäen hankkeesta korkeintaan kohtalaisia heikentäviä vaikutuksia. Lisäarviointeja ei lausunnoissa enää edellytetä.

7.2.10 Melu

Alueen lyhyt tuulisuusanalyysi

Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan alueen tuulisuustiedot on tässä selvityksessä saatu Suomen Tuuliatlasta (www.tuuliatlas.fi) käyttäen 150 metrin korkeutta keskikorkeutena yhdessä hankealueen pisteessä. Tiedoista on laskettu myötätuulen tilanteet yli kymmenen metriä sekunnissa tuulisuuksille vuotuisesti, mistä nähdään, että päätuulensuunta sille tuulenopeudelle, joka vastaa melumallinnuksen äänitehotasoja, on etelän ja lännen väliä. Vastaavasti idän ja pohjoisen välinen tuulisuus on usein heikompaa, jolloin kovien tuulten todennäköinen esiintyvyys näihin suuntiin on myös selvästi vähäisempää.

Kuva 43. Alueen tuulisuustilastoista (Suomen Tuuliatlas) laskettu jakauma myötätuulen puolelle (käänteinen jakauma) yli kymmenen metriä sekunnissa tuulisuuksille vuotuisesti.

Meluseelvitys kaavaa varten 2015

Osayleiskaavan meluseelvitys on päivitetty osayleiskaavaehdotuksen mukaisen tuulivoimapuistosuunnitelman mukaiseksi. Melun leviämisyvyöhykkeet on mallinnettu tietokoneavusteisesti digitaaliskartta-aineistoon noudattaen tuulivoimamelun mallinnusohjeita YM OH 2/2012.

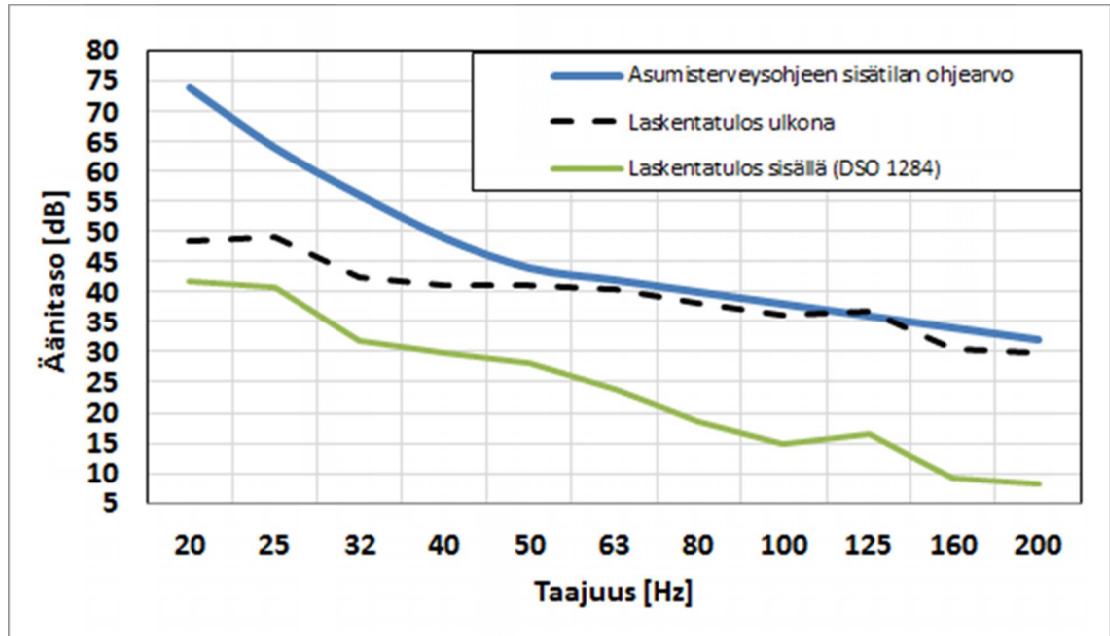
Melumallinnuksen tulokset on esitetty kuvassa 45 (Kuva 45). Laskennan mukaan 41 x Vestas V126 3.3MW:n tuulivoimalavaihtoehdolla laskettu keskiäänitason LAeq 40 dB(A) (yöajan suunnitteluohjearvo asuinalueiden osalta) ei ylitä yhtenkään nykyisen asuinalueiden kohdalla. Yöajan tuulivoiman suunnitteluohjearvo 35 dB(A) loma-asuinalueille ei myöskään ylitä yhtenkään nykyisen yksittäisen loma-asuinalueiden luona. Lähimmän loma-asuinalueiden kohdalla (kartalla R1 merkinnällä) laskennallinen keskiäänitaso on alle 33 dB(A). Melukäyrät on esitetty osayleiskaavakartalla liitteessä 14.

Törmäsenrimpi-Kolkannevan ja Pöntönsuon Natura-alueilla voidaan ylittää 40 dB(A):n keskiäänitaso mallinnuksen mukaisessa ylärajatilanteessa. Alueita ei yleisesti käytetä yöaikaan tapahtuvaan luonnon tarkkailuun eikä alueilla ole Metsähallituksen retkikartta.fi -palvelun mukaan reitistöjä tai rakenteita (laavut, nuotiopaikat). Luonnonsuojelualueiden osalta yöarvoa ei sovelleta alueilla, joita ei yleisesti käytetä oleskeluun tai luonnon havainnointiin yöllä. Valtioneuvoston päätöksen 993/1992 perustelumallin perusteella ohjearvon ei tarvitse alittaa koko luonnonsuojelualueella.

Liite 13. Meluseelvitys

Liite 14. Melukäyrät osayleiskaavakartalla

Ilman rakennuksen vaipan ilmaäänien eristävyttä pientaajuinen melu voi kuulua lähimmän loma-asunnon kohdalla (R1) alkaen taajuudesta ≈ 125 Hz ja A-painotetun keskiäänitason LAeq,20-200Hz on 26 dB. Ilmaäänieristykseen on oltava vain noin 1 dB taajuudella 125 Hz, jotta asumisterveysohjeen sisämelun ohjearvot alittuvat. (Asumisterveysohjeen ohjearvo vastaa 15.5.2015 voimaan tullessa asumisterveysasetuksessa määrättyjä toimenpiderajoja) Mittausten perusteella ko. ilmaäänieristävyys voidaan lähimmässäkin kohteessa saavuttaa jo kevyellä seinärakenteella.

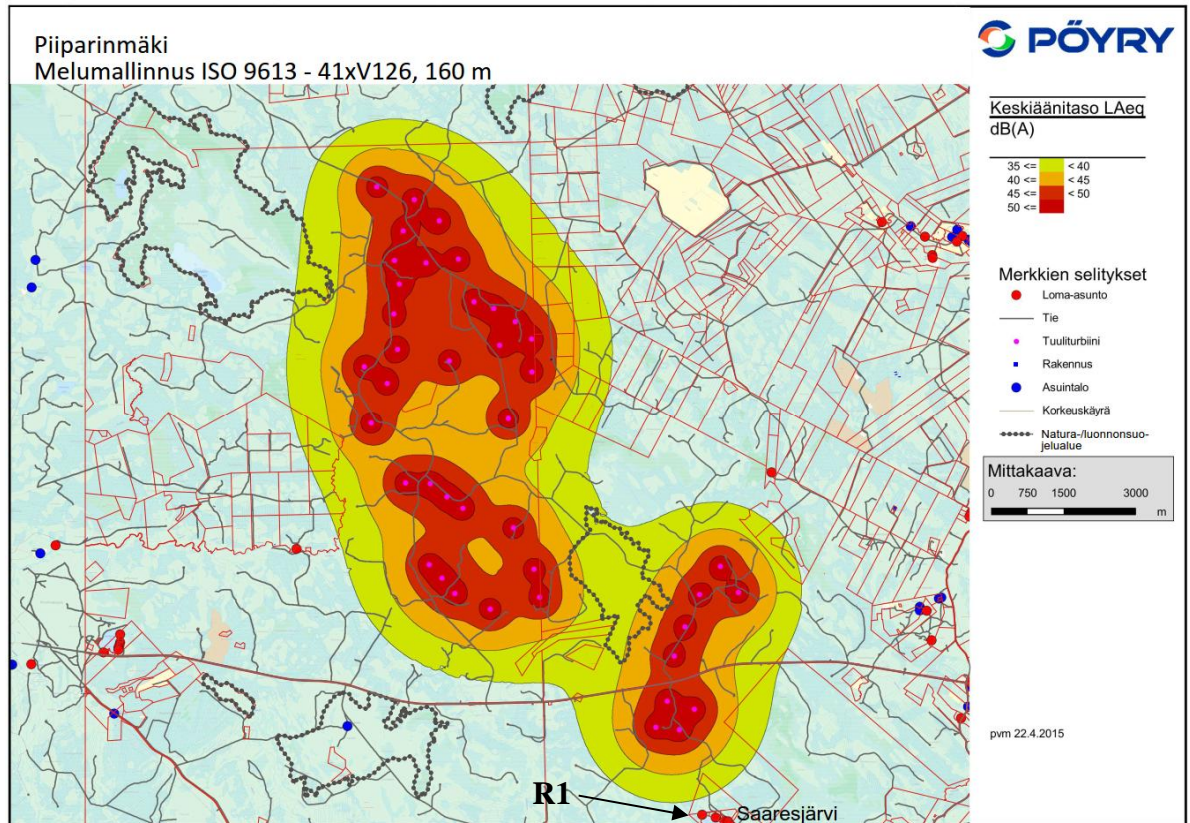

Kuva 44. Pientaajuisen melun taso Saaresjärvellä lähimmän loma-asuinrakennuksen R1 ulkopuolella hankvaihtoehdossa Vestas V126 3.3MW YM OH 2/2014 mukaan laskettuna. Kaaviossa esitetty asumisterveysohjeen sisätilan ohjearvo vastaa 15.5.2015 voimaan tullessa asumisterveysasetuksessa määrättyjä toimenpiderajoja.

Tuulivoimalaitosten melu voi muuttaa alueen äänimaisemaa, mutta muutokset vaihtelevat ajallisesti ja paikallisesti tuulisuuden ja sään mukaan. Ajallisesti suurin muutos voidaan havaita melulle altistuvien kohteiden luona tilastollisen myötätuulen puolella eli alueen pohjois- ja itäosissa.

Meluvaikutuksien laajuuteen voidaan vaikuttaa voimalaitostyyppin valinnalla. Lisäksi tuulivoimalaitoksia on mahdollista ajaa meluoptimoidulla ajolla, jolloin esimerkiksi roottorin pyörimisnopeutta rajoitetaan kovemmilla tuulenopeuksilla siiven lapakulmaa säätämällä.

Rakentamisen jälkeen meluvaikutuksia voidaan seurata mittauksin, joista ohjeistetaan myös ympäristöministeriön oppaissa YM OH 3-4/2014.

Kuva 45. Melukartta (Pöyry Finland Oy). Kuvaan on lisätty Natura- luonnonsuojelualueet, kiinteistörajat sekä lähimmän loma-asunnon sijainti (R1).

7.2.11 Varjostusvaikutus

Tuulivoimala voi aiheuttaa lähiympäristöönsä häiritsevää varjon vilkkuntaa, kun auringon säteet osuvat sen lapoihin niiden pyöriessä. Vilkkunnan määrä riippuu siitä, missä kulmassa aurinko osuu lapoihin, lapojen pituudesta, etäisyydestä, tornin korkeudesta, maaston muodoista ja peitteisyydestä, tuulen suunnasta sekä sään kirkkaudesta. Tuulivoimalan aiheuttamalla valon/varjon vilkkumisella voi voimaloiden läheisyydessä olla ihmisiä häiritsevää vaikutus.

Osayleiskaavaehdotuksen mukaisen tuulivoimapuistosuunnitelman aiheuttaman liikkuvan varjostuksen vaikutuksia on arvioitu mallintamalla. Mallinnus on tehty kaikille voimaloille käyttäen tähän tarkoitukseen kehitettyä WindPro-laskentamallia. Malli ottaa huomioon voimaloiden sijainnit ja korkeudet sekä auringon aseman horisontissa eri kellon- ja vuodenaikoina. Mallinnuksessa esitetään roottorin lapojen aiheuttaman varjonmuodostuksen ulottuvuus ja varjon esiintymisen mahdollisuus ja kesto eri kalenterikuukausina. Laskennassa on huomioitu aurinkoisten päivien lukumäärä, maaston korkeustasot, aurinkoisten ja pilvisten päivien lukumäärä ja tuulen suunnat. Tuullisuus on arvioitu 150 metrin korkeudesta ja aurinkoisten päivien lukumääränä on käytetty Kajaanin kuukausikeskiarvoja vuosilta 1971–2000. Voimaloiden käyttöaste laskennassa on 100 %. Vilkkumisen vaikutukset huomioidaan laskennassa kun auringon kulma yli 3 astetta horisontin yläpuolella ja roottorin lapa peittää yli 20 % auringosta. Alle näiden arvojen vilkkumista ei pidetä häiritsevänä ilmakehän vaikutuksesta tai vilkkumisen heikkouden takia.

Vilkkumisen epävarmuudet ovat lähinnä todellisessa vilkkumisessa (todellisessa vilkkumisessa on huomioitu mm. pilvisyys ja tuulen suunnat). Todelliseen vilkkumiseen vaikuttaa myös ratkaisevasti tuulivoimaloiden näkyminen (Kuva 38 ja Kuva 48). Varjon vilkkumislaskelmien lähtökohta on täysin avoin maisema.

Osayleiskaavan mukainen voimaloiden sijoittelu ja vilkkunta

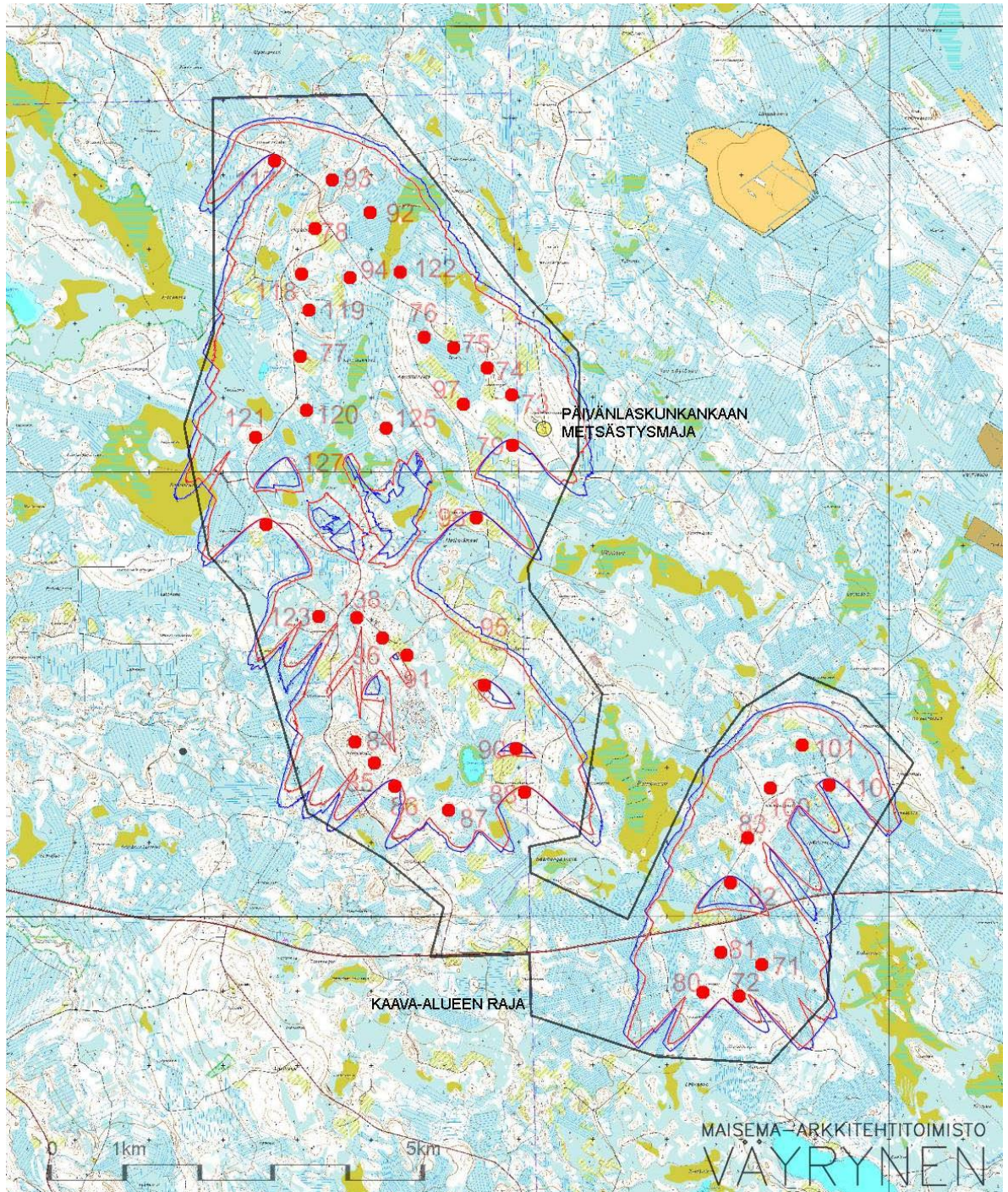
Kuvassa 46 (Kuva 46) on esitetty varjon vilkkumiskartta, jossa näkyy sinisellä kahdeksan tunnin vuotuinen vilkkumisalueen ulkoraja ja punaisella 10 tunnin vuotuisen vilkkumisen raja. Ruotsissa on käytössä varjon vilkkumisen raja-arvosuositus (8 tuntia vuodessa), jota on sovellettu Ympäristöministeriön ohjeen (2012) mukaisesti. Vilkkumiskuvasta voidaan havaita, etteivät kyseiset raja-arvot ylity asutuksen tai loma-asutuksen kohdalla. Saaresjärven pohjoispäästä tehtiin YVA-

vaiheessa tarkemmat laskennat, joiden tulos ei osoittanut kohteessa lainkaan vilkuntaa mm. maastonmuotojen vuoksi. YVA-vaiheen jälkeen voimaloita on vielä vähennetty ja siirretty kauemmas Saaresjärveltä ja Honkamäeltä, joten myös vilkkumisvaikutusten alue on siirtynyt kauemmas asutuksesta. Päivänlaskunkankaan metsästysmajan kohdalla vuotuinen vilkunnan määrä on 25 h 53 min. Alla olevassa taulukossa on esitetty vilkkuminen Päivänlaskunkankaan metsästysmajalla minuuteissa jokaista kuukautta kohden.

YHTEENSÄ . min.	1/12	2/12	3/12	4/12	5/12	6/12	7/12	8/12	9/12	10/12	11/12	12/12
1553	0	29	237	211	91	190	125	136	215	13	8	0

Pöntönsuon Natura-alueen reunoille vilkuntaa saattaa joskus ulottua vähäisesti. Muutamia 10 h rajaa sivuavia reunakohtia lukuun ottamatta Pöntönsuo on kuitenkin 8 h vilkuntarajan ulkopuolella.

Vilkkumista esiintyy voimakkaimmin tuulivoimapuiston sisällä. Vaikutukset kohdistuvat lähinnä alueen virkistyskäyttöön ja ne voivat vähentää alueen nykyistä virkistyskäyttöä. Lähivaikutusten alue on pääosin Metsähallituksen hallinnassa ja vilkkumisvaikutukset ovat kokonaisuudessaan vähäisiä alueen laajuuteen nähden.

Kuva 46. Varjojen vilkkumiskartta, joka osoittaa vuosittaisen vilkkumisen tuntimäärän. Kuvassa tumman-sininen viiva osoittaa 8 tunnin ja punainen 10 tunnin vuotuista varjon vilkkumisen rajaa. Osayleiskaavaehdotuksen mukaiset voimalat näkyvät punaisina pisteinä. Keltaisella ympyrällä merkitystä metsästysmajan paikasta on laskettu tarkat vilkkumisajat. (Maisema-arkkitehtitoimisto Väyrynen Oy)

7.2.12 Ihmisiin ja yhteiskuntaan kohdistuvat vaikutukset

Vaikutukset virkistyskäyttöön

Alueen nykyinen virkistyskäyttö liittyy lähinnä metsästykseseen ja marjastukseen. Tuulivoimaloiden rakentaminen ja toiminta eivät juuri vaikuta alueen marjastusmahdollisuuksiin. Rakennusai- kana hankealueella liikkuminen saattaa muuttua, mutta toiminnan aikana ei erityisiä rajoituksia ole.

Metsästyksen hankkeen vaikutukset ovat melko merkittäviä. Rakennusaikana eläimet todennäköisesti väistävät aluetta ja mm. hirvien vasomisalueet siirtyvät todennäköisesti pois hankealueelta. Näin ollen rakennusaikaiset vaikutukset metsästyksen ovat suuria. Rakennusvaiheen jälkeen eläimet todennäköisesti palaavat alueelle. Tämän hetkisten hankesuunnitelmien perusteella metsästystä alueella ei tulla rajoittamaan tuulipuiston toteutuessa. Metsästäjät arvioivat erämaaluontaisen alueen kuitenkin muuttuvan niin paljon että alueen tärkeys metsästysalueena vähenee selvästi. Vaikutukset metsästyksen ovat laajoja, sillä hankealueen läheisyyteen tullaan kauempaakin hirvestämään ja mm. pienriistan metsästyksen. Alue on tärkeä metsästysalue, minkä luonne muuttuu tuulipuistotoiminnan myötä melko paljon.

Virkistyskäyttöön kohdistuvia maisemavaikutuksia on arvioitu maisemavaikutukset-kohdassa.

Vaikutukset elinoloihin ja viihtyvyyteen

Asutukseen ja loma-asutukseen kohdistuvia melu-, vilkkumis- ja maisemavaikutuksia on arvioitu selostuksen aiemmissa kohdissa.

Louhinta, murskaus, kuljetus ja muu toiminta alueella aiheuttavat ajoittain melua, pölyämistä ja muita viihtyvyyden vaikuttavia tekijöitä. Niiden määrä vähenee alueelta kauemmaksi siirryttäessä. Maa-ainesten ottoalueet sijaitsevat etäällä asutuksesta ja loma-asutuksesta, eikä maa-ainesten ottotoiminnan vaikutukset ulotu niihin.

Maa-ainesten ottaminen painottuu tuulivoimapuiston rakentamisvaiheeseen, kun tehdään maanrakennustöitä eli tiestöä ja perustuksia. Tuulivoimapuiston käyttövaiheessa maa-ainesten otto on huomattavasti pienimuotoisempaa eli alueen olemassa olevan tiestön ylläpitoon liittyvää, jollaista alueella on ollut aiemminkin. Tuolloin murskauksia tehdään harvoin eli ei edes joka vuosi. Yksi murskauskerta kestää tyypillisesti muutaman päivän tai enintään pari viikkoa. Suunnittelualueelta ei ole tarkoitus viedä kiviaineksia muuhun käyttöön.

Maa-ainesten ottamistoiminta ja sen vaikutukset arvioidaan maa-ainelain mukaisessa lupakäsittelyssä. Piiparinmäen ja Sivakkakallion sora-alueilla on jo luvat. Kaavassa Sivakkakallion luoteispuolelle osoitettu kalliokiviaineksen ottoalueen varaus otetaan käyttöön, jos sora-alueet eivät riitä ja saatava kalliomainen on perustuksiin soveltuvaa. Tärinävaikutuksien vuoksi räjäytyksiä ei enää voida tehdä lähimmän voimalan nro 84 rakentamisen jälkeen. Kallioaineksen ottamisesta aiheutuu soran ottoa enemmän häiriötä, koska kaivamisen ja murskauksen lisäksi porataan ja räjäytetään. Melu- ja pölyvaikutukset jäävät tyypillisesti muutaman sadan metrin säteelle ja kuljetusvaikutukset tässä tapauksessa tuulivoimapuiston sisäiselle tiestölle ja valtatiellä tuulivoimapuiston osuudelle.

Voimajohtojen rakentamisen vaikutukset ihmisiin arvioidaan vähäisiksi, koska uudet voimajohdot sijoittuvat joko asumattomille alueille tai nykyisen johdon tilalle tai viereen. Voimajohdoista aiheutuvat vaikutukset ihmisiin ovat niiden välittömässä läheisyydessä (maisemavaikutuksen kautta voi olla paikallisia vaikutuksia).

Vaikutukset aluetalouteen ja elinkeinoihin

Tuulivoimapuiston rakentamisella on monipuolisia vaikutuksia alueen työllisyyteen ja elinkeinotoimintaan. Hankkeiden rakentamisesta muodostuu sekä välittömiä eli suoria työllisyysvaikutuksia että välillisiä eli epäsuoria työllisyysvaikutuksia. Tuulivoimahankkeiden rakennusvaiheen suorat työllisyysvaikutukset liittyvät metsän raivaukseen, maansiirtotöihin, tiestön parantamiseen ja muihin vastaaviin valmisteleviin töihin. Erityisesti nämä alueen muokkaukseen liittyvät työt voidaan teettää paikallista työvoimaa hyödyntäen. Lisäksi perustusten betonirakentaminen ja tuulivoimaloiden kokoaminen, sekä komponenttien kuljetukset työllistävät alueella. Epäsuorat vaikutukset elinkeinoihin muodostuvat pääosin alueella toimivan työvoiman käyttämien palveluiden kasvavasta kysynnästä. Suomessa tuulivoimahankkeiden paikallisesta työllistävyydestä on jonkin verran tietoa. Iin, Simon ja Tervolan kuntiin viime vuosina rakennettujen tuulivoimapuistojen kokonaisinvestoinnista (108 milj. eur) jäi Suomeen 25 % (27 milj. eur: perustukset, tiet, johtokadut, sähkö, kuljetukset, voimaloiden nostot, majoitus sekä ruoka- ja muu huolto).

Kansainvälisen kirjallisuuden mukaan noin 52 prosenttia tuulivoimaan työllistyvistä ihmisistä ovat erityisalojen osaajia, noin 18 prosenttia on keskitason koulutusta vastaavissa tehtävissä, ja noin 30 prosenttia työskentelee tehtävissä, mitkä eivät vaadi erityisosaamista tai -koulutusta (Sastresa et al. 2009). Paikallisen työvoiman hyödyntäminen tuulivoimahankkeissa vaihtelee suuresti tuulivoimaa käsittelevässä kirjallisuudessa. Lopullinen työntekijöiden määrä tulisi määrittellä jokaisessa hankkeessa erikseen, eri maissa eri tavalla paikallisista olosuhteista riippuen (Lambert & Silva 2012).

Työllisyysvaikutukset syntyvät rakentamisvaiheessa muun muassa voimaloiden komponenttien, materiaalien ja tuulivoimaloiden valmistamisesta, sekä toimintavaiheessa tuulivoiman käyttö- ja kunnossapidosta (*Teknologiategollisuus ry 2009*). Piiparinmäen hankkeen työllisyysvaikutuksia on arvioitu hyödyntäen kansainvälistä kirjallisuutta ja tietolähteitä aiheesta.

Työllisyysvaikutuksista noin kolmannes muodostuisi hankkeen rakennusvaiheessa ja kaksi kolmasosaa toimintavaiheessa. Työllisyys- ja elinkeinovaikutusten kohdentuminen riippuu voimaloiden valmistuspaikan lisäksi rakentamiseen, sekä käyttö- ja kunnossapitoon osallistuvien toimijoiden sijainnista ja työnantajien kotikunnista.

Tuulivoimapuisto työllistää eri vaiheissa eri tavoin. Arvioiden mukaan tuulivoimapuiston rakentamisen aikana (valmistukseen, kokoonpanoon ja rakentamiseen) tarvitaan 14 henkilötyövuotta rakennettua megawattia kohti. Tuulivoimapuiston toiminnan aikana työllistyy (mm. huoltotyöt) 0,33 henkilötyövuotta asennettua megawattia kohti (*Global windenergy council 2012*). Piiparinmäen tuulipuistohankkeessa tämä tarkoittaisi rakentamisen aikana 1722 henkilötyövuotta. Vastaavasti toiminnan aikana tuulivoimapuisto työllistää yhteensä 41 henkilötyövuotta. Paikallisen työvoiman suuruus on huomattavasti pienempi.

Tuulivoimahankkeiden rakentamisvaiheessa käytetään laajasti myös muiden toimialojen tuottamia palveluja ja tuotteita. Rakentamisvaiheessa tarvittavia alihankintapalveluita ovat esimerkiksi puuston poistot, kaivinkonetyöt perustusten kaivamiseen, teiden rakentaminen, maanajo, betonin valmistus, kuljetus ja levitys, raudoitustyöt, erilaiset asennuspalvelut, majoitus- ja ruokailupalvelut, vartiointipalvelut, koneiden ja laitteiden vuokraus, kopiopalvelut, siivous ja jätehuolto, teiden kunnossapito sekä polttoaineiden hankinta. Rakentamisen vaikutusten alueellinen ja paikallinen kohdentuminen määräytyy esimerkiksi sen mukaan, miten alueella toimivat yritykset pystyvät tarvittavia alihankintapalveluja tarjoamaan.

Rakentamisvaiheessa hankittavilla palveluilla saattaa olla merkittävä vaikutus alueen yritysten elinvoimaisuuteen. Paikalliseen elinkeinoelämään kohdistuvien vaikutusten voimakkuus määräytyy osittain sen mukaan, miten lähiseudun yritykset pystyvät tarjoamaan hankkeen rakentamiseen tarvittavia materiaaleja ja palveluja. Myös hankkeen käyttö- ja kunnossapidossa on mahdollista hyödyntää alueen omaa työvoimaa. 3 MW:n laitoksen investointikustannukset ovat optimolosuhteissa kuivalla maalla noin 4,5 miljoonaa euroa (*Tuulivoimatieto 2013*). Laskennalliset investointikustannukset Piiparinmäen tuulivoimapuiston 41 voimalalle (3 MW) olisivat siis noin 185 miljoonaa euroa.

Tuulivoimaloiden valmistukseen, kokoonpanoon ja rakentamiseen liittyvät työt ovat puiden kato, maansiirto, maan perustustyöt, tuulivoimaloiden valmistaminen, kuljetus ja pystytys (*Mervento Oy 2013*). Tuulivoimaloiden ja tarvittavien komponenttien valmistaminen vastaa n. 59 prosenttia hankkeen suorista työllistävästä vaikutuksista (*EWEA 2009*). Asentaminen, korjaus ja toiminnan aikainen huolto vastaa noin 11 prosenttia suorista työllistämisaikutuksista ja suunnittelu/kehitys työt noin 16 prosenttia (*EWEA 2009*). Muut työt kuten konsultointi, tutkimus, rahoitus ja sähkönjakeluun liittyvät työt ovat yhteensä noin 14 prosenttia tuulivoimalan rakentamisen aiheuttamista suorista työllistämisaikutuksista.

Näiden tietojen perusteella voidaan arvioida, että paikalliseen aluetalouteen voisi jäädä noin 10 prosenttia hankkeen investointikustannuksista, mikä on toteutunut Iin – Simon alueen hankkeissa. Tämän perusteella laskennallisesti tämä tarkoittaisi yhteensä 18,5 miljoonaa euroa (Pyhäntä noin 14,4 miljoonaa euroa ja Kajaani noin 4,1 miljoonaa euroa). Paikallisesti alueella ei ole juurikaan alan osaamista tai tuulivoimaloiden rakentamiseen soveltuvia yrityksiä olemassa, joten paikallisten asukkaiden työllistyminen voi jäädä selvästi pienemmiksi. Merkittävää aluetalouden kannalta on, että Iin-Simon hankkeissa neljää rakennettua voimalaa kohti tarvitaan yksi paikalla toimiva huoltomies (*Kehus 2013*). Piiparinmäen hankkeessa tämä tarkoittaisi 10 vakituisen huoltohenkilön palkkaamista.

Toimintavaiheessa tuulivoimapuiston ylläpitoon tarvitaan lähialueelta muun muassa huoltohenkilöstöä, teiden kunnossapitoa, aurauspalveluita, varaosien varastointia, majoituspalveluita sekä muita tarvikkeita. Muista Suomen tuulivoimapuistoista saatujen kokemusten (esimerkiksi Empower 2012) mukaan toimintavaiheessa aluetalouteen voisi jäädä käyttö- ja kunnossapidon, kiinteistöveron, sähkönsiirron, sekä yhteisöveron kautta vuosittain noin 70 000 euroa voimalaa kohden. Piiparinmäellä tämä tarkoittaisi vuosittain noin 2,9 miljoonan euron tuloa aluetalouteen (Pyhäntä 2,25 miljoonaa euroa ja Kajaani noin 0,65 miljoonaa euroa).

Tuulivoimatiedon (2013) mukaan esimerkiksi 15 kolmen megawatin tuulivoimalan tuulivoimapuistosta maksettava kiinteistövero voi olla 20 vuoden toiminta-ajalta noin miljoona euroa. Tuulivoimaloista kunnille maksettava kiinteistövero määräytyy kunnan kiinteistöveroprosentin, tuuli-

voimaloiden lukumäärän ja tuulivoimaloiden rakenteiden jälleenhankinta-arvon ja siitä vuosittain tehtävien ikäalennusten perusteella. Tuulivoimalan käypä arvo on 70 prosenttia rungon ja konehuoneen rakentamiskustannuksista. Vuoden 2014 alusta voimaan tulleen lakimuutoksen mukaisesti vuosittainen ikäalennus voimalan arvolle on 2,5 prosenttia (aiemmin 10 prosenttia) ja arvo voi laskea 40 prosenttiin (aiemmin 20 prosenttiin). Iin kunnan (*Kehus 2013*) mukaan toteutuneissa tuulivoimahankkeissa kiinteistövero tulee olemaan hankkeen elinkaaren keskimäärin 10 000 €/vuosi/voimala.

Hankkeen vaikutukset metsätalouteen muodostuvat uuden voimajohtolinjauksen rakentamisen myötä. Lisäksi metsätalousmaata jää levennettävien ja rakennettavien tielinjausten, tuulivoimaloiden asennuskenttien ja perustusten, sekä sähköasemien alle. Toisaalta tieverkoston paraneminen auttaa metsätaloutta. Voimajohdon rakentaminen ei vaikuta johtoalueen tai sen puuston omistukseen. Johtoalueen käyttöoikeudesta maksetaan maanomistajalle korvaus.

Näkymiä tuulipuistoalueelle avautuu erityisesti avoimilta vesistöalueilta. Hanke muuttaa alueen maisemaa, mutta sillä ei kuitenkaan arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia alueen matkailuun.

Voimajohdon rakentaminen vaikuttaa myönteisesti työllisyyteen ja voi työllistää osin paikallisia yrityksiä vastaavasti kuin tuulivoimaloiden ja niiden vaatiman infrastruktuurin rakentaminenkin. Rakentamisen aikaiset suorat työllisyysvaikutukset liittyvät metsänraivaukseen, perustusten tekemiseen, materiaalikuljetuksiin, voimajohtopylväiden koontiin sekä johtimien asentamiseen. Erityisesti alueen muokkaukseen liittyvät työt voidaan teettää paikallista työvoimaa hyödyntäen mahdollisuuksien mukaan.

Kokonaisuutena hankkeen aluetaloudellisten vaikutusten merkittävyyttä voidaan pitää kohtalaisina (myönteinen), sillä etenkin kiinteistöverojen kautta saatavat tulot kunnille ovat suuria. Hankkeen paikallisia työllistämisaikavaihteluita on vaikea tarkoin arvioida, mutta niiden arvioidaan olevan kohtalaisia painottuen rakennusaikaan.

Vaikutukset kiinteistöjen arvoon

Aiempien kansainvälisten selvitysten mukaan tuulivoimapuistojen vaikutukset kiinteistöjen arvoon selittyvät monella tekijällä, joista asutuksen ja tuulivoimalan välinen etäisyys on yksi keskeisimmistä. Vaikutusten voimakkuus riippuu myös siitä, onko tuulivoimapuisto suunnitteilla, rakenteilla tai onko rakentamisesta jo kulunut vuosia. Tutkimusten mukaan kiinteistöjen arvoon vaikuttaa myös se, sijaitseeko tuulivoimapuisto kiinteistön etu- vai takapuolella (*Svensk Vindenergi 2010*). Tuoreessa, Yhdysvalloissa laaditussa tutkimuksessa (*Berkeley National Laboratory 2013*) tarkasteltiin tuulivoimaloiden vaikutuksia kiinteistöjen arvoon yhteensä 50 000 kiinteistön osalta 67 eri tuulivoimapuiston lähialueella. Tutkimuksessa ei havaittu tuulivoimaloiden aiheuttamia tilastollisia vaikutuksia kiinteistöjen arvoon. Koska Suomessa toimivista tuulivoimapuistoista ei vastaavaa tietoa ole vielä kerätty, ei kiinteistöjen arvoon kohdistuvien vaikutusten voimakkuutta voida tarkkaan arvioida.

YVA:n pienryhmäkeskusteluissa ja kaavaluonnosvaiheen Kajaanin yleisötilaisuudessa ja mielipiteissä moni koki hankkeen vaikutuksen kiinteistöjen arvoon kielteiseksi erityisesti voimaloiden maisemavaikutusten johdosta. Myös YVA-vaiheen postikyselyn perusteella tuulivoimalat toivotaan sijoitettavan kauas asutuksesta, jotta haitalliset vaikutukset kiinteistöjen arvoon jäisivät mahdollisimman vähäisiksi. YVA-vaiheen jälkeen on Saaresjärven länsipuoleiset voimalat poistettu ja luoteen puoleisia voimaloita siirretty kauemmas järveltä. Maisemallisia vaikutuksia on edelleen lievennetty kaavaehdotusvaiheessa poistamalla kaavaehdotuksesta kaksi voimalaa.

Tuulivoimapuiston vaikutukset terveyteen

Tuulivoimapuistolla ei arvioida olevan rakentamisen aikana vaikutuksia ihmisten terveyteen. Tuulivoima on uusiutuvaa energiaa, joka ei aiheuta kasvihuonekaasupäästöjä tai muita ihmisen terveyteen vaikuttavia päästöjä.

VTT:n (2013) laatiman kirjallisuuskatsauksen mukaan tuulivoiman äänitaso ei suoraan vaikuta lähistöllä asuvien ihmisten terveyteen. Myöskään kuulokynnyksen alle jäävillä infraäänillä ei ole todettu olevan ihmisen terveyttä alentavia vaikutuksia (*Leventhall 2003; Health Protection Agency 2010*). Tutkimusten mukaan myöskään varjon vilkkumisvaikutusten ei ole todettu aiheuttavan terveysvaikutuksia (*Harding ym. 2008; Smedley ym. 2010*). Tutkimuksissa ei ole löydetty lähialueiden asukkaille aiheutuneita suoria terveysvaikutuksia. Tuulivoimalla saattaa sen sijaan olla vaikutuksia koetun terveyden alueella. Tuulivoimahankkeet saattavat aiheuttaa stressiä, jolla on puolestaan suora yhteys fyysiseen terveyteen (*McEwen 1998*).

YVA:ssa toteutetuissa asukaskyselyssä ja pienryhmätöpajoissa alueen asukkaita ja loma-asukkaita huolestuttivat etenkin tuulivoiman meluvaikutukset ja varjon vilkkumisen vaikutukset.

Tuulivoimaloiden aiheuttaman melun kokeminen haitaksi ja häiritsevyyttä riippuvat voimakkaasti yksilöllisistä ominaisuuksista. Melumallinnuksen tulosten perusteella tuulivoimapuiston toiminnan aiheuttama melu jää ohjearvoja vähäisemmäksi.

Lentoestevalojen vaikutukset elinoloihin ja viihtyvyyteen

YVA-selostuksessa on esitetty YVA-vaihtoehdon VE1 mukaisten lentoestevalojen näkömaanalyzeri. Voimaloiden lentoestevalojen näkemäalue on lähes yhtä laaja kuin koko voimaloiden näkemäalue. Ihmisten lentoestevalojen vaikutuksiin liittyvät kokemukset ovat subjektiivisia, mikä tuo vaikutusten tunnistamiseen ja arviointiin epävarmuutta. Erityisesti tuulipuiston toiminnan alkuvaiheessa heti voimaloiden rakentamisen jälkeen valaistus saattaa kiinnittää huomiota maisemassa, joka aikaisemmin on ollut valaisematon. Pimeään aikaan tai sumussa vaikutukset ovat kohtalaisia. Valoisaan aikaan lentoestevalaistuksen vaikutukset ovat vähäisiä, sillä valot eivät kirkaalla säällä erotu kovin hyvin. Lentoestevalojen toteutuksesta on annettu kaavamääräys, jonka mukaan lentoestevalot on toteutettava vähiten häiriötä tuottavalla tavalla (ilmailumääräykset huomioiden). Lentoestevalaistuksen toteutustapa määrätään Liikenteen turvallisuusvirasto Trafín myöntämässä lentoesteluvassa. Trafi on 17.4.2015 myöntänyt lentoesteluvat neljälle Piiparinmäen tuulivoimapuiston voimalalle. Lupapäätöksen mukaan yöaikaan voidaan käyttää keskitehoista kiinteää punaista valoa, jolloin lentoestevalojen vaikutus jää vähäisemmäksi.

Lentoestevalojen maisemavaikutuksia on arvioitu lisää maisemavaikutus-kohdassa 7.2.5.

7.2.13 Liikenne ja liikenneturvallisuus

Liikennereitit

Tuulivoimapuiston tiestö tukeutuu alueen läpi itä-länsisuunnassa kulkevaan valtatiehen 28 (Kokkola-Kajaani). Tuulivoimapuiston rakenteissa tarvittava kiviaines louhitaan tuulivoimapuiston alueelta. Betoni voidaan joko valmistaa alueella siirrettävällä betoniasemalla tai kuljettaa se sinne valtatietä 28 idästä tai lännestä.

Valtatien nykyiset ajoneuvoliikennemäärät hankealueen läheisyydessä ovat noin 900–1 600 ajoneuvoa vuorokaudessa. Tästä raskasta liikennettä on 120–180 ajoneuvoa. Liikennemäärät liisääntyvät itää kohden ollen Vuottolahden kohdalla 1 600 ajoneuvoa (*Kuva 34*). Pienemmällä yleisillä teillä liikennemäärät ovat noin 67–80 ajoneuvoa vuorokaudessa, josta raskaanliikenteen osuus on noin viisi ajoneuvoa. Yksittäisten voimaloiden tieyhteydet on suunniteltu toteutettaviksi olemassa olevilta metsäauto- ja yksityisteiltä rakennettavien yhdysteiden kautta.

Rakentamisen aikaiset kuljetukset

Tuulivoimapuiston liikenteeseen ja liikenneturvallisuuteen kohdistuvat vaikutukset ovat suurimmillaan rakentamisen aikana. Rakentaminen tapahtuu useiden vuosien aikana vaihteittain.

Aluksi jokaiselle voimalalle rakennetaan asennuskenttä ja tarvittaessa parannetaan olemassa olevia teitä tai rakennetaan uusia tieyhteyksiä. Liikenne koostuu lähinnä maanajosta, maarakennuskoneiden kuljetuksista ja työmaan henkilöliikenteestä.

Rakentamista varten tuulivoimapuistoon kuljetetaan rakennusmateriaalit kuten voimaloiden osat, maa-ainekset kuten murskeet ja betoni voimaloiden perustusten valua varten. Tuulivoimaloiden rakentamisen aikana suurin kuljetustarve syntyy tuulivoimaloiden perustusten teosta.

Tuulivoimalat kuljetetaan tuulipuistoalueelle osissa maantiekuljetuksina. Yhden tuulivoimalan kuljettamiseen tarvitaan tyypillisesti noin seitsemän rekkakuljetusta. Suurin osa kuljetuksista syntyy tuulivoimaloiden perustuksia varten tarvittavan betonin sekä perustuksia, teitä ja tuulivoimaloiden nostoalueita varten tarvittavan maa-aineksen kuljetuksista. Tuulivoimalakomponenttien kuljettamiseksi alueelle tarvitaan kuljetuksia noin 123-287 riippuen toteutetaanko tornit kokonaan teräsrakenteisina vai osittain betonista. Betonikuljetusten määräksi arvioidaan noin 4900-6900 ja sorakuljetusten määräksi perustuste, nostokenttien ja uusien teiden rakentamiseen noin 7000 kuljetusta. Lisäksi sorakuljetuksia aiheutuu tarvittavista teiden perusparantamisista ja levennyksistä. Maa-ainekset voimaloihin on suunniteltu otettavaksi kaava-alueelta. Mikäli maa-ainekset tuodaan muualta kuin osayleiskaavaluonnoksen mukaisilta maa-ainesten ottoalueilta, aiheuttaa se huomattavasti enemmän tierasitettä ja liikennettä ympäristöön. Osayleiskaavaluonnoksen mukaiset maa-ainesten ottoalueet sijaitsevat ympäristövaikutusten kannalta mahdollisimman edullisella alueella ja kolmelle kaava-alueelle osoitetulle maa-ainesten ottoalueelle on jo myönnetty maa-ainesten ottolupa. Mikäli betoni valmistetaan hankealueella, vähenee ul-

kopuolelta alueelle saapuva liikenne huomattavasti. Lisäksi rakentamisen aikana alueelle suuntautuu muiden tarvikkeiden kuljetuksia ja henkilöliikennettä.

Tuulivoimahankkeen rakentamisen aikana raskas liikenne lisääntyy huomattavasti hankealueella ja sen läheisyyteen johtavilla teillä. Tuulipuiston rakentamisen aikainen vaikutus liikenteeseen on kuitenkin lyhytaikainen.

Tuulivoimapuiston käytöstä poistaminen synnyttää voimaloiden suurten osien osalta erikoiskuljetuksia ja mahdollisesti myös muuta raskasta liikennettä, mikäli myös perustukset puretaan. Vaihtokäytökset liikenneturvallisuuteen ovat vähäisemmät, mutta samankaltaiset kuin rakentamisvaiheessakin.

Toiminnan aikainen liikenne

Tuulivoimapuiston toiminnan aikaiset liikennemäärät ovat vähäisiä. Toiminnan aikainen liikenne on ainoastaan huoltoliikennettä. Voimalakohtaisia suunniteltuja huolto- ja tarkistuskäyntejä on kaksi kappaletta vuodessa. Tämän lisäksi voidaan joutua tekemään satunnaisia huoltokäyntejä, mikäli voimaloissa ilmenee äkillisiä vikoja. Talviaikaan liikennettä syntyy myös huoltoteiden au-rauksista.

Liikenneturvallisuus

Tuulivoimapuiston rakentamisen aikainen liikenne keskittyy valtatielle 28, jonka kautta voimaloiden rakentamisaikainen liikenne pääosin tapahtuu. Liikennöinti lisääntyy merkittävästi valtatiellä rakentamisen aikana. Lisääntyvän liikenteen ei kuitenkaan katsota aiheuttavan merkittävää liikenneturvallisuuden heikkenemistä. Kokkola-Kajaani-tie on suoraa, liikennemääriin nähden hyväkuntoista tietä eikä tuulivoimapuiston liittymien läheisyydessä ole kaarteita, joten näkemä on kohtuullisen hyvä. Tien sivuilla ei kulje kevyenliikenteen väyliä eikä levennettyjä pientareita, joten lisääntyneen raskasliikenne heikentää kevyenliikenteen turvallisuutta.

Erikoiskuljetukset ja mahdollisesti betonikuljetusten reitti kulkee Pyhännän kirkonkylä läpi, mikä vaikuttaa kylän liikenneturvallisuuteen. Kirkonkylän kohdalla kantatiellä 88 on 60 km/h nopeusrajoitus. Kirkonkylällä kantatien 88 suuntaisesti kulkee erillinen kevyenliikenteen väylä, jolloin raskasliikenne ei vaaranna kevyenliikenteen turvallisuutta. Tuulivoimapuiston lähialueilta lapset kulkevat kouluun todennäköisesti koulukyydeillä.

Liikenne- ja viestintäministeriön (2012) mukaan *"Käytettävissä olevan tiedon perusteella näyttää siltä, että tuulivoimaloihin liitetyistä onnettomuuksista ei aiheudu merkittävää vahinkoa ulkopuolisille. Pääosa henkilövahingoista ja kuolemaan johtaneista onnettomuuksista liittyivät käyttöön saadun aineiston perusteella tuulivoimalan toteutusvaiheeseen. Kirjatut liikenneonnettomuudet liittyivät puolestaan tuulivoimalan rakennusosien kuljetuksiin sen rakentamisen aikana. Käyttövaiheen aikana ilmenneitä henkilöonnettomuuksia sivullisille tai liikenteelle ei tämän selvitystyön aikana ole löydetty tai käyttöön olisi saatu aineistoa, mistä maailman- tai Euroopan laajuisesti saataisiin tietoa."*

Tuulivoimapuistoista voi niiden toiminnan aikana aiheutua liikenneturvallisuusriskejä mm. voimaloista irtoavan jään sinkoutumisesta tielle, kuljettajien huomiokyvyn heikkenemisestä sekä ääritapauksessa voimalan kaatumisesta. Voimaloiden kaatuminen on erittäin epätodennäköistä, lähes teoreettista, eikä sen katsota olevan turvallisuusriskeä. Tuulivoimaloista irtoavien ja putoavien osien aiheuttamaan vaaraan on usein kiinnitetty huomiota, mutta koska tämänkaltaisen rikkoutumistapaus on erittäin epätodennäköinen, on siitä aiheutuva riski hyvin pieni. Todennäköisin lapojen rikkoutuminen tapahtuu myrskytuulella, jolloin alueella ei juuri oleskella. Riskiä pienentää myös se, että voimalat pysäytetään myrskytuulella. Uusien voimalatyypin rakenne on sellainen, ettei lavoissa ole irtoavia osia. Rikkoutumisvaarasta johtuvina varotoimenpiteinä on kuitenkin säädetty suojaetäisyydet muun muassa maantielain mukaisiin teihin (Liikenneviraston ohje 2012).

Osayleiskaavassa on huomioitu Liikenneviraston ohjeen mukaiset tuulivoimalan suojaetäisyydet valtatiestä. Liikenneviraston ohjeen mukaan pääteillä, joilla nopeusrajoitus on 100 km/h tai enemmän, tuulivoimalan suositeltava etäisyys maantiestä (keskiviivasta) on 300 metriä. Kokkola-Kajaani-tiellä (vt 28) nopeusrajoitus on suunnittelualueen kohdalla kesäisin 100 km/h. Kaava mahdollistaa voimalan sijoittamisen lähimmillään noin 350 metrin etäisyydelle valtatie keskiviivasta.

Voimajohdon rakentamisessa valtatie 28 yli huomioidaan Liikenneviraston ohje (2011). Pääsääntöisesti pääteillä (valta- ja kantatiet) sekä muilla vilkasliikenteisillä teillä ilmajohtojen sijoi-tusperiaatteisiin vaikuttavat näiden teiden parantamistarpeet ja törmäysturvallisuus. Liikennevi-

raston ohjeen mukaan riittävä vapaa alikulkukorkeus tien kohdalla on turvattava maanteitä ylittäessä. Lisäksi pylväiden on huolehdittava pylväiden riittävästä etäisyyksistä maanteiden kohdalla. Valtatie 28 kuuluu valtakunnalliseen suurten erikoiskuljetusten verkkoon. Voimajohdon kanssa risteävällä valtatiellä 28 ei ole tällä hetkellä tiedossa sellaisia parantamis- tai leventämistoimenpiteitä, jotka vaikuttaisivat pylväiden sijoitteluun.

Tuulivoimapuiston käytöstä poistaminen synnyttää voimaloiden suurten osien osalta erikoiskuljetuksia ja mahdollisesti myös muuta raskasta liikennettä, mikäli myös perustukset puretaan. Vaikutukset liikenneturvallisuuteen ovat vähäisemmät, mutta samankaltaiset kuin rakentamisvaiheeseen.

Tuulivoimapuiston vaikutukset liikenneturvallisuuteen ovat suurimmat tuulivoimapuiston rakentamisen aikana ja painottuvat silloin tiettyihin rakentamisvaiheisiin, jotka ovat suhteellisen lyhytkestoisia, joten vaikutukset liikenneturvallisuuteen arvioidaan lievästi haitallisiksi.

Liikenteen päästöt, melu ja tärinä

Hankkeen YVA-selostuksessa on arvioitu YVA-hankevaihtoehtojen VE1 ja VE2 rakentamisen aikaisia liikenteen aiheuttamia päästöjä ilmaan. Arviointi suoritettiin Liisa-laskentajärjestelmästä saatujen päästökertoimien ja arvioidujen kuljetusmatkojen perusteella. Pakokaasupäästölaskennassa keskityttiin rakentamisen aikaisiin suurimpiin yksittäisiin kuljetuseriin, joita ovat betonikuljetukset, voimaloiden nostoalustojen ja perustusten sekä tieyhteyksien rakentamiseen tarvittavien maa-ainesten kuljetukset sekä suurten osien erikoiskuljetukset. Pakokaasupäästöjä verrattiin Pyhännän kunnan vuoden 2011 kokonaispakokaasupäästöihin. Johtopäätöksenä todettiin, että pakokaasupäästöjen lisäys verrattuna Pyhännän kunnan alueen päästöihin on vähäinen, kun otetaan huomioon haittavaikutusten keston lyhytaikaisuus, päästöjen ajallinen ja alueellinen jakautuminen. Lisäksi todettiin, että pakokaasupäästöjen merkitys hankkeen muihin vaikutuksiin on vähäinen. Piiparinmäen tuulivoimapuiston rakentamisesta aiheutuvien päästöjen määrä on YVA-vaiheessa laadittua arviointia merkittävästi vähäisempi voimaloiden vähäisemmästä määrästä johtuen.

Tuulivoimapuiston rakentamisaikana raskas liikenne tuulivoimapuiston lähialueen pienillä teillä lisääntyy nykyisestä huomattavasti. Liikenteen lähiasutukselle aiheuttamat haitat, kuten melu, pölyäminen ja tärinä, voivat lisääntyä tuulivoimapuiston rakentamisen aikana. Haitat koetaan todennäköisesti suurimmiksi betoni- ja maa-aineskuljetusten aikana. Melusta, pölystä ja tärinästä ei aiheudu pysyvää viihtyvyyshaittaa lähiasukkaille, sillä kuljetukset ovat väliaikaisia, mutta lisääntyvän liikenteen haittavaikutukset voidaan rakentamisaikana kokea suurempina. Syntyviä haittoja voidaan merkittävästi vähentää noudattamalla nopeusrajoituksia ja varovaisuutta asutuksen lähellä. Itse tuulivoimalakomponenttien erikoiskuljetukset ajetaan pienillä teillä melko alhaisilla nopeuksilla, jolloin melua, pölyämistä ja tärinää aiheutuu vähemmän. Rakentamisaika kestää arviolta muutamia vuosia eli aiheutuva lisäys liikennemelussa ja muissa vaikutuksissa on suhteellisen lyhytaikainen. Tuulipuiston toiminnan aikana liikenne on enimmäkseen ajoittaista huoltoliikennettä, eikä sen vähäisyydestä johtuen melu-, pöly- tai tärinävaikutuksilla arvioida olevan merkitystä.

Valtatiellä 28 liikenteen lisäys ei ole yhtä merkittävä nykyiseen liikenteeseen nähden kuin pienillä teillä. Liikennöinti alueella tapahtuu pääasiassa Metsähallituksen teitä pitkin alueen sisällä. Liikenteen kasvun ei näin arvioida aiheuttavan kovin merkittävää melu-, pöly- tai tärinähaittaa valtatievarrella olevalle asutukselle. Tuulivoimapuiston lähialueella aivan valtatie 28 tuntumassa sijaitsee muutamia asuinrakennuksia, joihin rakentamisen aikainen liikenne aiheuttaa tilapäistä viihtyvyyshaittaa.

7.2.14 Turvallisuus

Tuulivoimapuiston toiminnan aikaiset riskit liittyvät voimalarakenteisiin kertyvään jähän ja erittäin harvinaiseen voimaloiden lapojen rikkoutumiseen. Voimaloiden kaatuminen on erittäin epätodennäköistä, lähes teoreettista, eikä sen katsota olevan turvallisuusriski. Asutus ja loma-asutus sijaitsee etäällä voimaloista (yli 1,8 km), eikä turvallisuusriskejä asutukselle aiheudu. Tuulivoimapuiston 110 kV sähkölinjoista ei arvioida aiheutuvan turvallisuusriskejä alueen käytön kannalta.

Rakentamisaikana turvallisuusriskit liittyvät lisääntyneeseen raskaaseen liikenteeseen sekä pysytykseen ja muuhun rakentamiseen liittyviin turvallisuusriskeihin.

Talviaikainen turvallisuus

Jään muodostusta tapahtuu pakkaskaudella ja eniten tilanteissa, joissa tuulivoimalan lavat ovat pilvien/sumun peitossa ja lämpötila nollan alapuolella. Toinen riskitekijä on alijäähtynyt vesi.

Hankealueen säätilan lähtötietona on vuosien 1981-2010 säätilastoja Kajaanin lentoasemalta (*Ilmatieteen laitos 2012*). Säätilasto kuvaa sääolosuhteita maanpinnan lähellä. Säätilastojen perusteella teoreettiset edellytykset jäänsynnylle on olemassa noin 189 päivänä vuodessa, jolloin lämpötila on pakkasen puolella maanpinnan tasolla. Kaikkina päivinä ei kuitenkaan tuule riittävästi ja/tai lapojen korkeudella lämpötila voi olla suurempi. Käytännössä suurin jäätymisriski on marraskuusta huhtikuuhun, jolloin vuorokauden lämpötilan minimi on pakkasen puolella.

Jään kertyminen lapoihin voi lisäksi kasvattaa tuulivoimalan kuormituksia, mikä voi johtaa tuulivoimalan komponenttien ennenaikaiseen rikkoutumiseen. Jo ohut jääkerros voi haitata tehon tuotantoa, kun lavan pinnan rosoisuus muuttuu. (*Suomen tuuliatlas 2013*). Jäätämisriskiä ja jäiden putoamista voi esiintyä pienessä määrin myös voimajohdoissa.

Jäätymisriskiä hankealueella on laskettu Suomen jäätämislaksen perusteella. Jäätämislakseen perustuu samaan numeeriseen säämalliin kuin tuuliatlas. Jäätämismallin tuloksena saadaan hetkelinen jään kertymänopeus sekä kumulatiivinen jään kertymä. Aktiivisella jäätämällä tarkoitetaan jäätämishetken voimakkuutta. Passiivinen jäätäminen tarkoittaa niiden ajanhetkien määrää jolloin jäätä on kertyneenä rakenteisiin yli 10 g/m. Passiivinen jäätäminen kestää niin kauan, kunnes jää putoaa pois mekaanisen rasituksen johdosta tai sulaa. Jäätä ei välttämättä kerry lisää koko passiivisen ajanjakson aikana, mutta vanha jää ei myöskään poistu, mikäli ilman lämpötila on alle +0,5 °C. Jäätämislaksen tietojen mukaan Piiparinmäen alueella aktiivista jäätämistä (yli 10 g/h/m) tapahtuu vuodessa noin 56 tunnin ajan. Passiivista jäätämistä (yli 10 g/m) esiintyy vuodessa noin 1899 tunnin ajan, mikä tarkoittaa, että yhtäjaksoisesti tuulivoimaloiden rakenteissa voi olla jäätä kertyneenä noin 2,5 kuukauden ajan. (*Suomen tuuliatlas 2013*).

Piiparinmäen alueen käyttö talviaikana on melko vähäistä, joten jäiden vuoksi turvallisuusvaikutusten ei arvioida olevan kovin merkittäviä. Tuulivoimaloiden lavat on myös mahdollista varustaa jäänestöjärjestelmällä, mikä vähentää jäänmuodostumista. Tämä ehkäisee tuotantotappioiden syntymistä ja pienentää putoavien jäiden aiheuttamaa riskiä. Jäiden irtoamista esiintyy pääasiassa tilanteissa, joissa jäänestöjärjestelmä ei ole toiminut suunnitellulla tavalla. Voimalan kiinteistä rakenteista irtoilevat jäät tippuvat suoraan voimalan alapuolelle, lavoista irtoava jää voi lentää kauemmaksi. Voimalan uudelleenkäynnistystilanteessa roottorin pyörimisnopeus pidetään aluksi alhaisena, jolloin syntynyt jää ravistellaan alas voimalan perustusalueelle, jolloin vältetään jään lentäminen kauas. Voimalaa käynnistettäessä varmistetaan, ettei voimalan lähialueella ole ihmisiä. Jos voimaloiden välittömässä läheisyydessä liikutaan talviaikana jäätävissä olosuhteissa, on syytä noudattaa suojaetäisyyksiä. Riittävä suojaetäisyys tarkennetaan hankkeen jatko suunnittelussa, ja maastoon sijoitetaan tarpeen mukaan varoitusmerkinnät. Asetettuja suojaetäisyyksiä noudatettaessa voidaan välttää jään putoamisesta ja sinkoutumisesta aiheutuvat haitat alueella kulkeville. Voimaloita ei erikseen aida.

Ilmailu

Ilmailuturvallisuuden osalta tuulipuistohankkeessa toimitaan ilmailulain edellyttämällä tavalla ja haetaan lentoestelupa. Voimalat varustetaan lentoesteluvan mukaisesti huomiovaloilla. Finavian julkaiseman kartta-aineiston mukaan (*Finavia 2011*) Piiparinmäen tuulivoimapuiston alue on lentoesterajoitusalueella. Lentoestekartan mukaan hankealuetta alueita rajoittaa minimisektorikorkeusalue 644 metriä merenpinnasta. Tuulivoimapuiston itäisimmät tuulivoimalat ovat lähellä lentotiedotusvyöhykkeen rajaa, jossa rajoittava korkeus on 340 metriä merenpinnasta.

Tuulivoimaloiden huoltotöitä sekä voimajohtolinjojen raivauksia voidaan tehdä helikopterin avulla. Näiden paikallisten lentotöiden turvallisuus on aina pilotin harkinnassa ja vastuulla.

Paloturvallisuus

Pelastuslaitoksen mukaan paloturvallisuus huomioidaan rakennuslupavaiheessa normaalimenettelyn mukaisesti. Tuulivoimalapalot ovat mahdollisia, mutta erittäin harvinaisia. Voimalapalot voivat kuivissa olosuhteissa levitä maastopaloksi. Voimalaitospalo on kuitenkin kohtalaisen helppo havaittavissa verrattaessa esim. retkeilijän huonosti sammuttamasta nuotiosta syttyvään maastopaloon, jonka havaitseminen voi olla palon alkuvaiheessa vaikeampaa (*Pöyry Finland Oy 2013*). Finanssialan keskusliiton vuonna 2013 antamassa Tuulivoimaloiden vahingontorjunta – suojeleohjeessa on maininta, jonka mukaan alle 2 MW:n tuulivoimalat on varustettava automaattisilla palonilmaisulaitteilla sekä yli 2 MW:n tuulivoimalat myös automaattisella sammutuslaitteistolla. Kyseessä ei ole säädös, mutta ohjeen noudattaminen on keskeistä, jos tuulivoimala

halutaan vakuuttaa esim. tulipalon varalta. Lähimmät paloasemat sijaitsevat Vuolijoella noin 17 km päässä ja Pyhännällä noin 22 km etäisyydellä.

7.2.15 Tietoliikenneyhteydet

Tuulivoimaloiden rakenteet, kuten muutkin korkeat rakenteet, voivat vaikuttaa tutkasignaaleihin ja viestintäyhteyksiin mm. aiheuttamalla vaimennuksia tai heijastuksia (*Sipilä ym. 2011*).

Tuulivoimapuisto sijaitsee Ilmavoimien ilmavalvontatutkien vaikutusalueella. Piiparinmäki-Lammaslamminkankaan hankkeen tutkavaikutusten arviointi on valmistunut VTT:n toimesta marraskuussa 2013 ja se on toimitettu puolustusvoimille. Puolustusvoimat on antanut asiasta lausunnon 11.6.2014. Lausunnon mukaan hankkeella ei ole merkittäviä vaikutuksia tutkatoimintoihin, sotilasilmailuun eikä puolustusvoimien kiinteän linkkiverkon yhteyksiin.

Tuulivoimalat voivat epäedullisessa tapauksessa häiritä tv-signaalin ja FM-radion vastaanottoa tuulivoimaloiden takana. Tuulivoimaloiden aiheuttama häiriö liittyy lähinnä voimaloiden rungoista ja roottoreista aiheutuviin heijastuksiin. FM-radion äänenlaatu voi hieman heikentyä heijastusten vaikutuksesta tuulivoimaloiden takana radiolähettimen suunnasta katsottuna.

Suunniteltujen tuulivoimaloiden ympäristössä antenni-tv-vastaanotto tapahtuu Haapaveden, Vuokatin ja Iisalmen asemilta. Suoraan suunnitellun tuulivoima-alueen yli ei näytä tapahtuvan antenni-tv-vastaanottoa, mutta Digitan YVA-ohjelmasta antamassa lausunnossa (4.3.2013) kiinnitetään huomiota siihen että yksittäisissä tapauksissa on mahdollisuus että tuulivoimalat saattavat aiheuttaa häiriötä vastaanotossa. Suunnittelualueet eivät häiritse Digitan nykyisiä linkkijänteitä.

Keisarintien varressa noin 8 km alueelta etelään sijaitsee Soneran 83 metrin korkuinen masto (matkapuhelintukiasema).

Ilmatieteenlaitos toteaa YVA-ohjelmasta antamassa lausunnossaan (31.3.2013), että hanketta lähin säätutka sijaitsee Utajärvellä noin 70 kilometrin etäisyydellä alueesta ja mahdolliset häiriöt ovat vähäisiä.

Mahdollisia vaikutuksia tutkien ja radioyhteyksien toimintaan voidaan vähentää tuulivoimaloiden sijoitussuunnittelussa ottamalla huomioon VTT:n laskennan ja muiden mahdollisesti tehtävien selvitysten tulokset.

7.2.16 Maa- ja kallioperä, pintavedet ja pohjavesi

Maa- ja kallioperä

Tuulivoimaloiden rakentaminen muuttaa kallioperää ja maaperää paikallisesti rakennettavien tuulivoimaloiden kohdilla. Olemassa olevan yleispiirteisen maaperäkartan mukaan pääosa voimaloista sijoittuu moreenialueille, mutta osa voimaloista sijoittuu kallioalueille tai ohuen maapeitteen (< 1m) alueille. Voimala-alueiden maaperäolosuhteet selvitetään tarkemmin kohdekohtaisilla tutkimuksilla perustusten suunnitteluvaiheessa.

Tuulivoimalan pystytystä varten rakennetaan asennusalue, jonka pinta-ala on noin 70 x 70 metriä. Varsinaisen voimalan perustusalueen pinta-ala on siitä noin 500–600 m². Asennusalueelta poistetaan pintamaat ja rakennetaan rakennekerrokset (mursketäytöt).

Tuulivoimala perustetaan yleensä maavaraiselle betonilaatalle. Maavaraisessa perustuksessa betonilaatta (halkaisija 20–25 metriä) kaivetaan maahan enimmillään noin 2–3 metrin syvyyteen ja peitetään maa-aineksella. Kallioankkuroitua teräsbetoniperustusta voidaan käyttää tapauksissa, joissa kalliopinta joko näkyvässä tai lähellä maanpinnan tasoa. Kallioankkuroidussa teräsbetoniperustuksessa louhitaan kallioon perustus pohja ja porataan kallioon reiät teräsankkureita varten. Teräsankkurin ankkuroinnin jälkeen valetaan teräsbetoniperustukset. Kallioankkurointia käytettäessä teräsbetoniperustuksen koko on yleensä muita perustamistapoja pienempi. Olemassa olevan tiedon perusteella tuulivoimalat perustetaan pääosin maanvaraiselle laatalle, mutta osa voimaloista ilmeisesti myös kallioankkuroidulle teräsbetoniperustukselle.

Vaikutukset kallioperään arvioidaan vähäisiksi, koska yleispiirteisen maaperäkartan mukaan osayleiskaavan voimalapaikat eivät pääosin sijoitu kallioalle/kalliolle, eikä louhintatarvetta todennäköisesti ole merkittävästi. Perustamisalat ovat pieniä, joten vaikutukset ovat vähäisiä.

Rakennusaikaisilla kuljetuksilla ei katsota olevan vaikutuksia maaperään. Työkoneet käyttävät polttoaineenaan kevyttä polttoöljyä. Polttoainetta varastoidaan siirrettävissä työmaakäyttöön tarkoitetuissa valuma-altaallisissa säiliöissä. Öljyvahinkoon työmailla varaudutaan kaikkien siellä

olevien toiminnanharjoittajien osalta siten, että alueelle hankitaan imeytysainetta, jolla mahdollisen öljyvahingon sattuessa öljy saadaan kerättyä talteen.

Alueella hyödynnetään olemassa olevaa tieverkostoa, joita myös perusparannetaan tähän hankkeeseen liittyen (esim. murske). Lisäksi on tarve rakentaa uutta huolto- tai yhdystiestä noin 6-6,5 kilometriä. Uudet rakennettavat tiet ovat lähinnä pistoteitä olemassa olevasta tieverkostosta. Rakennettaviin uusiin huolto- ja yhdysteihin liittyen tehdään pintamaan poistoa ja maaleikkauksia. Louhintatöitä ei todennäköisesti tehdä.

Tuulivoimalaitosten vaatimat sähkö- ja tiedonsiirtokaapelit sijoitetaan pääosin kuljetusteiden yhteyteen kaivettaviin kaapeliojiin. Kaapeliojien kaivamisella ja käytöllä ei ole merkittäviä vaikutuksia maaperään.

Tuulivoimaloiden toiminnan aikana niillä ei ole vaikutusta maaperään eikä pohja- ja pintaveteen. Tuulivoimapuisto toimii automaattisesti, erillistä miehitystä tai toimenpiteitä tuotannon ohjaamiseen ei tarvita. Voimalakohtaisia suunniteltuja huolto-/tarkistuskäyntejä on muutama kerta vuodessa. Lisäksi voidaan joutua tekemään satunnaisia huoltokäyntejä, jos voimaloissa ilmenee äkillisiä vikoja. Huoltotoimenpiteillä ei siten katsota olevan vaikutusta ympäristöön.

Vaikutukset pohjavesiin

Kaava-alueella tai sen läheisyydessä ei ole pohjavesialueita. Vaikutukset pohjavesiolosuhteisiin (pohjaveden korkeus ja virtausolosuhteet) rakennettavien tuulivoimaloiden kohdilla eivät ole todennäköisiä/mahdollisia, koska kaivutyöt (perustaminen) eivät ulotu pohjavesipinnan alapuolelle ja niiden perustamispinta-ala on pieni. Tuulivoimaloiden lähialueilla ei ole pohjavesialueita eikä lähialueilla ole kaivoja. Alueen pohjoisosassa, voimalan 93 länsipuolella sijaitsee lähde noin 250 metrin etäisyydellä voimalasta, 100 metrin etäisyydellä maa-ainesten ottopaikasta ja kahdeksan metrin etäisyydellä metsäautotiestä. Lähde tulee huomioida tarkemmassa suunnittelussa.

Vaikutukset lähteisiin eivät ole todennäköisiä, koska voimaloiden perustamisesta ei aiheudu muutoksia pohjavesiolosuhteisiin. Hyvin epätodennäköisissä onnettomuuksissa tai laiterikoissa mahdollisesti vuotava öljy (voiteluöljy/hydrauliikkaöljy) jää voimalan alueelle. Karttatarkastelun perusteella voimat 93 ja 100 sijaitsevat lähteiden/tihkupintojen valuma-alueilla. Alueen maaperä on valuma-alueilla karttatarkastelun (maaperäkarta) perusteella moreenia, joten pohjaveden virtaus on hidasta, siten myös haitta-aineiden kulkeutuminen.

Tienvarsiot sijoittuvat maaperän pintakerrokseen (ei pohjavesikerrokseen), joten vaikutukset pohjavesiolosuhteisiin jäävät myös vähäisiksi.

Rakennusaikaisilla kuljetuksilla ei ole vaikutuksia pohjaveteen. Rakentamisen aikaisilla toimilla ei katsota myöskään olevan vaikutuksia ympäristöön. Mahdollinen riski aiheutuu ajoneuvojen ja työkoneiden öljyvuojoista, mutta niihin varaudutaan kaikkien toimijoiden osalta.

Tuulivoimalaitosten vaatimat sähkö- ja tiedonsiirtokaapelit sijoitetaan pääosin kuljetusteiden yhteyteen kaivettaviin kaapeliojiin. Kaapeliojien kaivamisella ja käytöllä ei ole merkittäviä vaikutuksia pohjaveteen.

Tuulivoimaloiden toiminnan aikana niillä ei ole vaikutusta pohjavesiin. Voimaloissa olevasta öljystä (voiteluöljy/hydrauliikkaöljy) ei mahdollisissa laiterikoissa tai onnettomuuksissa aiheudu pohjaveden pilaantumisen riskiä, koska öljy jää voimalan alueelle (betoniperustalle). Lisäksi öljyn liikkuvuus maaperässä on hyvin hidasta. Huoltotoimenpiteillä ei katsota olevan vaikutusta ympäristöön. Tuulivoimaloista tai niiden perustuksista (teräsbetoni) ei tule liukenemaan haitallisia aineita pohjavesiin. Betonin sideaineena on sementti, jonka raaka-aineita ovat luonnonmineraalit kalkkikivi, kvartsi ja savi (*Betoni 2014*). Betonissa voidaan käyttää erilaisia lisäaineita (*Semtu Oy 2014*), mutta niillä ei arvioida olevan vaikutusta pohjaveteen mm. vähäisen määrän takia. Betonituotteita käytetään muun rakentamisen ohella myös kaivonrenkaissa ja vesilaitoksilla.

Vaikutukset pintavesiin

Tuulipuistohankkeen merkittävimmät vesistövaikutukset aiheutuvat teiden rakentamisesta sekä tienvarsi- ja kaapeliojien kaivusta ja ajoittuvat rakentamisvaiheeseen. Etenkin vesistöjen ylityskohdissa voi aiheutua samennusta sekä kiintoaine- ja ravinnekuormitusta veteen. Myös muusta maaperän muokkauksesta kuten voimaloiden rakentamisesta voi aiheutua vähäistä kiintoainekuormitusta vesistöön. Kiintoaineen leviäminen ja sedimentoituminen saattaa puolestaan vaikuttaa vesistön kasvillisuuteen ja eliöstöön, kuten pohjaeläimiin, kaloihin ja vesieliöstöön virtaamallaan pienissä vesistöissä, jollaisia hankealueen vesistöt pääosin ovat. Pintavesivaikutukset arvioidaan kuitenkin lyhytaikaisiksi, paikallisiksi ja kokonaisuutena vähäisiksi.

Tuulivoimaloiden rakentamisesta arvioidaan aiheutuvan vain vähäisiä haittavaikutuksia pintavesiin, koska voimaloiden perustamisala on pieni. Lisäksi voimaloiden välittömässä lähiympäristössä sijaitsevat vesistöt ovat pääosin kaivettuja kuivatusojaverkostoja. Suunniteltujen voimalapaikkojen välittömässä läheisyydessä ei ole luontoselvityksen perusteella juurikaan luonnontilaisia vesistöjä.

Teiden rakentamisen yhteydessä hyödynnetään olemassa olevaa tieverkostoa ja uudet rakennettavat tiet ovat melko lyhyitä pistoteitä voimaloille. Suunnitelluilla uusilla tieosuuksilla joudutaan tekemään useita vesistöjen ylityksiä, mutta vesistöt ovat näilläkin kohdin pääosin kaivettuja kuivatusoja. Tuulivoimalaitosten vaatimat sähkö- ja tiedonsiirtokaapelit sijoitetaan pääosin kuljetusteiden yhteyteen. Kaapeliojia joudutaan kaivamaan huomattavan pitkälle matkalle nykyisen ja uuden tieverkoston alueelle, mikä sisältää myös useita vesistöjen ylityksiä. Siten kaapeliojien kaivusta voi aiheutua vähäistä, hyvin paikallista vesistökuormitusta. Sähkönsiirtokaapelien asennusmenetelmässä huomioidaan erikseen luonnontilaiset vesistöt jotta vaikutukset uomiin olisivat mahdollisimman vähäiset.

Rakennusaikaisilla muilla toiminnoilla kuten kuljetuksilla ei katsota olevan vaikutuksia pintavesiin. Mahdollinen riski aiheutuu ajoneuvojen ja työkoneiden öljyvuoodoista, mutta niihin varaudutaan kaikkien toimijoiden osalta.

Tuulivoimapuiston toimintavaiheessa voimaloilla tai niiden huoltotoimenpiteillä ei katsota olevan vaikutuksia pintavesiin. Tuulivoimaloista tai niiden perustuksista ei tule liukenemaan haitallisia aineita pintavesiin.

Tuulivoimapuiston ei arvioida heikentävän vaikutusalueen vesistöjen ekologista tai kemiallista tilaa rakennus- tai toimintavaiheessa eikä osayleiskaavan mukaisesta rakentamisesta aiheudu merkittäviä vaikutuksia luonnontilaisten suoalueiden vesitalouteen.

7.3 Yhteisvaikutukset lähialueen tuulivoimahankkeiden ja muiden hankkeiden kanssa

Piiparinmäen tuulivoimapuiston lähiympäristön tiedossa olevat hankkeet on esitetty selostuksen kuvassa 13 (Kuva 13). Piiparinmäen tuulivoimapuistolla voi olla yhteisvaikutuksia Murtomäen, Metsälamminkankaan ja Kokkosuon tuulivoimahankkeiden kanssa. Lisäksi yhteisvaikutuksia voi olla Iso Pajusuolle suunnitellun turvetuotannon ja Otanmäen alueelle suunnitellun kaivostoiminnan kanssa. Otanmäki Mine Oy:n päätavoitteena on avata uudelleen tuotantoon Otanmäen historiallinen kaivos (www.otanmaki.fi). Vanhan kaivoksen käyttöönottamisesta ei toteutuessaan muodostu yhteisvaikutuksia tuulivoimapuiston kanssa, koska se sijaitsee noin 12 kilometrin etäisyydellä Piiparinmäen tuulivoimapuistosta Otanmäen taajamassa. Yhtiöllä on lisäksi Otanmäen alueella 11 valtausta, joista Piiparinmäen suunnittelualueen läheisyydessä Honkamäellä sijaitsevilla kolmella alueella voi kaivostoimintaan tullessaan olla yhteisvaikutuksia tuulivoimapuistohankkeiden kanssa. Yhtiö tekee tällä hetkellä malminetsintää vanhan kaivoksen ja satelliittivaltausten alueella tavoitteena taata riittävät mineraali- ja malmivarat tuotannon aloittamista varten. Kaivoshankkeen toteuttavuudesta ja kannattavuudesta ei vielä ole varmuutta, eikä YVA-prosessia ole vielä käynnistetty tai kaivospiirihakemusta jätetty (TUKES). Näin ollen hanke ei ole riittävän pitkällä, jotta se voitaisiin tarkemmin huomioida Piiparinmäen tuulivoimapuiston yhteisvaikutusten arvioinnissa. Yhteisvaikutukset tulee arvioida myöhemmin kaivoshankkeen YVA:n yhteydessä, jos hanke etenee.

Tuulivoimapuistojen toteuttaminen noudattaa valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita, joiden mukaan tuulivoimalat on sijoitettava ensisijaisesti keskitetysti useamman voimalan yksiköihin. Kaikki edellämainitut tuulivoimala-alueet on osoitettu joko hyväksytyissä tai käynnissä olevissa vaihemaakuntakaavoissa.

Yhteisvaikutukset Metsälamminkankaan tuulivoimahankkeen kanssa

Metsälamminkankaan lähin suunniteltu tuulivoimala sijaitsee noin 6,5 kilometrin etäisyydellä pohjoiseen Piiparinmäen lähimmästä suunnitellusta voimalasta. Metsälamminkankaan tuulivoimapuiston YVA-selostuksessa on arvioitu Metsälamminkankaan ja Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan tuulivoimahankkeen yhteisvaikutuksia. (*Sweco Ympäristö Oy 2014*).

Metsälamminkankaan YVA-selostuksen mukaan tuulivoimahankkeilla on arvioitu olevan yhteisvaikutuksia pääasiassa maisemaan ja linnustoon. Hankkeiden välisen etäisyyden vuoksi yhteisvaikutuksia melun ja varjostuksen osalta ei arvioida olevan. Myöskään mm. yhdyskuntarakentamiseen, maa- ja metsätalousrakentamiseen, metsätalouteen ja tieverkkoon hankkeilla ei arvioida olevan varsinaisia yhteisvaikutuksia. (*Sweco Ympäristö Oy 2014*).

Tuulivoimahankkeiden yhteisillä maisemavaikutuksilla voi olla maankäytöllistä merkitystä lähiympäristössä luontomaisemaan hakeutuvien matkailupalveluiden sijoittumiseen tulevaisuudessa.

Yhteisvaikutukset Kokkosuon tuulivoimahankkeen kanssa

Piiparinmäen tuulivoimahankkeella voi olla yhteisvaikutuksia myös Kokkosuon tuulivoimahankkeen kanssa, jonka hankealue rajautuu Piiparinmäen tuulivoimapuiston kaakkosreunaan. Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan tuulivoimapuiston YVA-selostuksessa on arvioitu YVA-hankkeen yhteisvaikutuksia Kokkosuon hankkeen kanssa. Tuulivoimapuistoilla on arvioitu olevan yhteisvaikutuksia pääasiassa meluun, maisemaan sekä vähäisesti myös linnustoon (sääksi). Vaikutukset kohdistuvat pääasiassa Saaresjärven lähialueelle. Metsäpeurojen kannalta Kokkosuo sijoittuisi Piiparinmäen tuulivoimapuiston itäpuolisen ekologisen käytävän alueelle, joten se vähentänee itäisen käytävän käyttöä peurojen osalta etenkin kun Iso Pajusuon turvetuotantoalueen ja Piiparinmäen hankkeiden vaikutukset kohdistuvat samalle vyöhykkeelle. Kokkosuon hanke on toistaiseksi pysähdyksissä, eikä yhteisvaikutuksien arviointia ole katsottu siitä syystä tarpeelliseksi tässä vaiheessa päivittää metsäpeuraa lukuun ottamatta. Mikäli Kokkosuon hanketta jatketaan, voidaan yhteisvaikutuksien arvioida olevan YVA-selostuksessa esitettyjä vähäisempiä, koska Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan YVA-hankealueen keskiosan voimat Kokkosuon läheisyydessä on jätetty pois.

7.3.1 Yhteisvaikutukset maisemaan ja virkistykseen

Maisemaan ja virkistykseen kohdistuvien yhteisvaikutuksien arviointi perustuu Metsälamminkankaan tuulivoimapuiston YVA-selostukseen (*Sweco Ympäristö Oy 2014*), jossa on arvioitu Metsälamminkankaan ja Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan YVA-vaiheen tuulivoimahankkeita. Piiparinmäen kaavaehdotusvaiheessa arviointia on täydennetty ja laadittu uusi näkemäanalyysikartat sekä maisemakuvasovitteita Piiparinmäen, Murtomäen ja Metsälamminkankaan voimaloiden yhteisvaikutuksista (*Maisema-arkkitehtitoimisto Väyrynen Oy 2015*). Liitteen 10 kuvissa 22 ja 23.

Piiparinmäen tuulivoimahankkeella on maisemallisia yhteisvaikutuksia Murtomäen, Metsälamminkankaan ja Kokkosuon tuulivoimahankkeiden kanssa. *Kuvassa 47 (Kuva 47)* on esitetty Metsälamminkankaan YVA-vaiheen havainnekuva, jossa on esitetty Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan YVA-hankevaihtoehdon VE1 ja Metsälamminkankaan VE2 mukaiset tuulivoimat. Voimat eivät metsän peitteiden takia juurikaan näy. (*Sweco Ympäristö Oy 2014*).

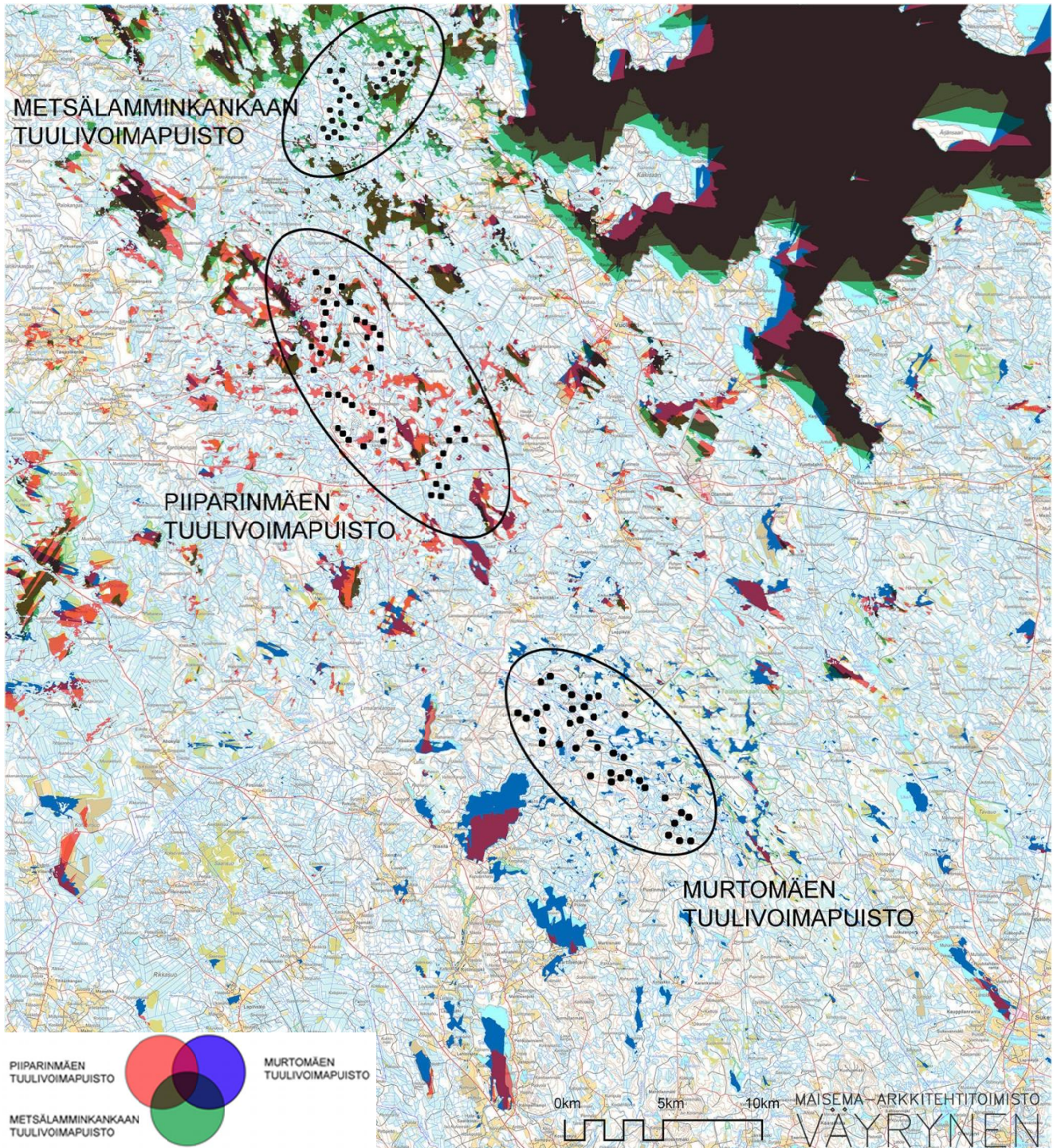

Kuva 47. Kuvasovite Enonkylästä etelään/lounaaseen kohti hankealuetta. Etäisyys lähimpiin tuulivoimaloihin on noin 6 kilometriä. Kuvassa suurempina näkyvät tuulivoimat ovat Metsälamminkankaan ja pienempinä näkyvät Piiparinmäen tuulivoimaloita. Metsän peitteisyyden vuoksi voimat on kuvattu punaisella värillä. (Sweco Ympäristö Oy 2014)

Metsälamminkankaan YVA-selostuksessa todetaan, että tuulivoimalopuistojen yhteisvaikutus on näkyvyyden osalta luonnollisesti suurempi kuin yhden hankkeen vaikutus. Maisemavaikutuksia tulee enemmän, mikäli eri suuntiin katsottaessa näkyy tuulivoimapuistoja useammassa suunnassa ja eri etäisyyksillä. Näkyvyysalueet ovat laajempia muun muassa Oulujärven alueen osalta. (Sweco Ympäristö Oy 2014).

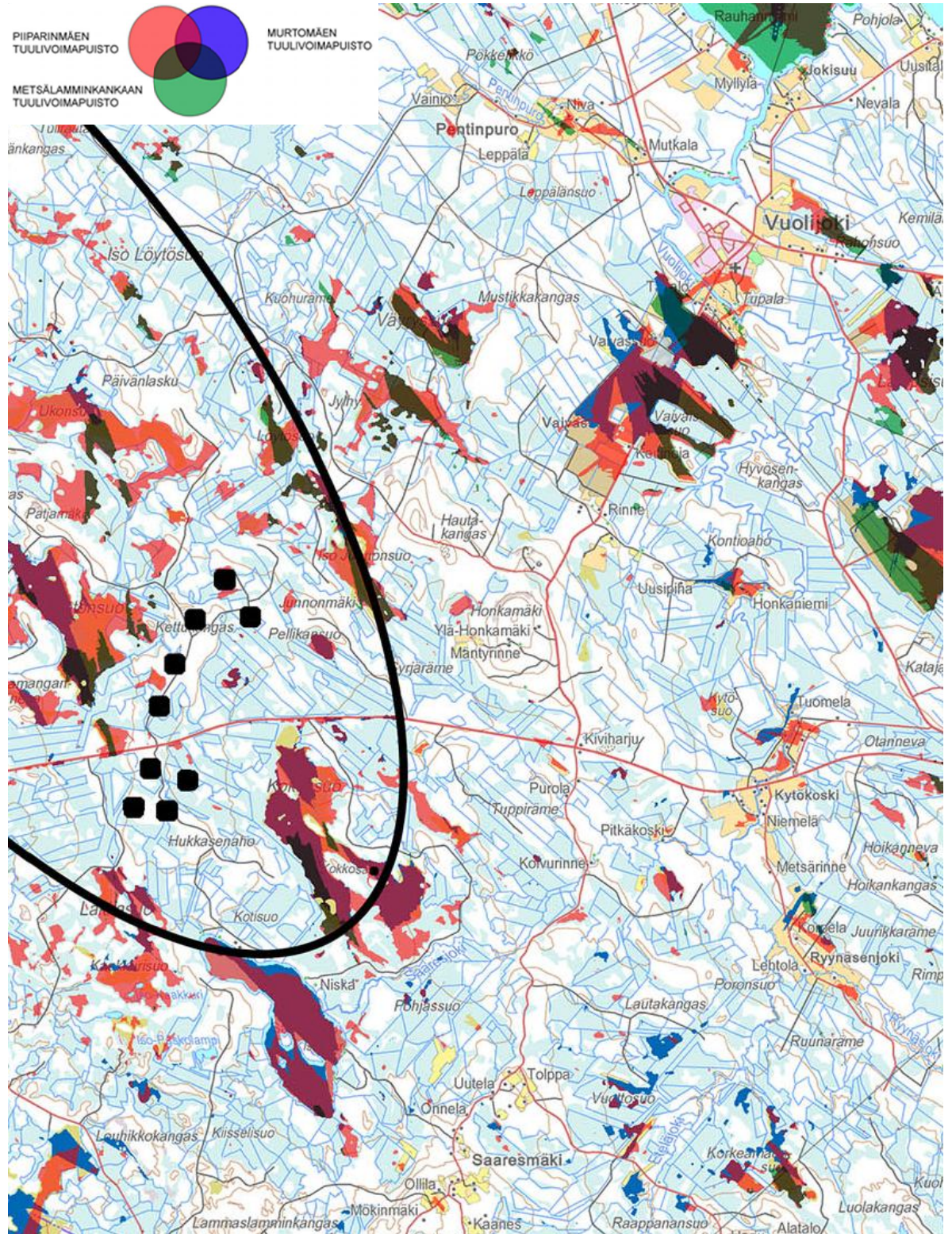
Piiparinmäen tuulivoimapuiston kaavaehdotusvaiheessa on laadittu näkemäanalyysikartta *Kuvassa 48 (Kuva 48)*, jossa näkyy Piiparinmäen, Metsälamminkankaan ja Murtomäen tuulivoimapuistojen yhteiset näkymäsektorit (*Maisema-arkkitehtitoimisto Väyrynen Oy 2015*). Näkemäanalyysi on laadittu Piiparinmäen osayleiskaavaehdotuksen mukaisilla tuulivoimaloilla sekä Murtomäen ja Metsälamminkankaan osalta osalta kaavaluonnosvaiheen mukaisilla tuulivoimaloilla. Kullakin hankkeella on omat värinsä. Niille alueille, joihin näkyy useampi hanke, väri määräytyy näkyvien perusvärien yhdistelmänä. Mustalle alueelle näkyvät kaikki tuulivoimapuistot. Väritykset eivät kerro näkyvien voimaloiden määrää. Lähellä katvealueita nähdään vain lähimpien voimaloiden yläosat. Kauemmas katvealueesta mentäessä voimalat näkyvät kokonaisempina ja niitä tulee näkyviin useampia näkymäsektorin leveydestä riippuen.

Merkittävimmät yhteisvaikutukset ovat Oulujärvelle, jonne kaikki hankkeet näkyvät. Kaavaselostuksen liitteessä esitetyistä maisemakuvasovitteista (*liite 10*) voi havaita Oulujärvelle näkyvän laajan yhtenäisen tuulivoimapuistojen muodostaman kokonaisuuden. Manamansalon eteläkärjestä näkyvät kaikki hankkeet mutta lähimpänä sijaitseva Metsälamminkankaan tuulivoimapuisto erottuu maisemassa muita selkeämmin. Etäisyys siihenkin on kuitenkin jo noin 10 km, joten voimalat erottuvat vain osana kaukomaisemaa. Keskeisemmin hankealueisiin nähden sijaitsevalta Vuottolahdelta tarkasteltuna hankkeiden näkyvyys ja maisemavaikutukset ovat yhtäläisemmät, mutta etäisyys lähimpiin tuulivoimaloihin on sieltäkin jo yli 15-20 km. Vuolijoen peltoaukeilla ja Rotimossa lähin hanke sijaitsee selvästi muita lähempänä. Tällaisissa tapauksissa yhteisvaikutukset jäävät selvästi vähäisemmiksi kuin lähempänä olevan hankkeen yksittäiset vaikutukset. *Liitteen 10 kuvassa 24* on vastaava esimerkki Rotimosta.

Kuva 48. Piiparinmäen, Murtomäen ja Metsälamminkankaan tuulivoimapuistojen yhteiset näkömääsektorit. Suunnitellut voimalapaikat on esitetty mustilla pisteillä.

Piiparinmäen ja Metsälamminkankaan välisellä alueella ei ole asutusta, jossa yhteisvaikutukset korostuisivat. Saaresjärvellä ja Kokkosuolla yhteisvaikutuksia muodostuu. Saaresjärven selälle näkyvät kummatkin hankkeet vastakkaisista suunnista. Saaresjärven rannoille ja loma-asunnoille näkyy kerrallaan pääosin vain jommankumman hankkeen voimaloita, koska rantametsä peittää näkymät toiseen suuntaan. Osalle itärannasta näkyy voimaloita molemmista suunnista.

Kuva 49. Piiparinmäen, Murtojärven ja Metsälamminkankaan tuulivoimapuistojen yhteiset näkömääsektorit Saaresjärvellä, Honkamäellä ja Vuolijoen alueella. Osasuurennos kuvasta 48. (Maisema-arkkitehtitoimisto Väyrynen Oy)

Metsälamminkankaan YVA-selostuksen mukaan molempien hankkeiden (Metsälamminkangas ja Piiparinmäki-Lammassalminkangas) toteutuessa, vähenee rauhallista ja ns. koskemattomaa luontoa tarjoavien virkistyskäyttöalueiden määrä Oulujärven lounais- ja länsipuolella. Virkistyskäyttäjät, jotka etsivät äänetöntä ja rakentamatonta luonnonympäristöä, eivät voi käyttää kyseiseen

tarkoitukseen tuulivoimapuistoalueita tai niiden lähialueita. Hankkeiden toteutuessa alueet tullaan kokemaan yhtenäisenä tuulivoimaloiden tuotantomaisemana. Oulujärveä lähimmät voimalat sijaitsevat noin 10 kilometrin päässä, joten Oulujärveen ja sen rannoille välittömät maisemavaikutukset eivät liene merkittävät. (Sweco Ympäristö Oy 2014). Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan keskiosa on poistunut suunnitelmista ja Piiparinmäen osayleiskaavaluonnoksessa esitettyjen voimaloiden määrä on pienempi kuin Metsälamminkankaan YVA-vaiheen näkyvyysanalyysissä, mikä osaltaan vähentää Oulujärveen kohdistuvia maisemavaikutuksia.

7.3.2 Linnustoon kohdistuvat yhteisvaikutukset

Piiparinmäen ja Murtomäen tuulivoimahankkeet voivat aiheuttaa muuttolintuihin kohdistuvan vähäisen yhteisvaikutuksen. Molempien hankkeiden yhdessä lisäämä estevaikutus ja törmäysriski kasvaa, jos molemmat hankkeet toteutetaan. Molempien hankkeiden linnustoselvitysten perusteella lintujen kevätmuuton tai syysmuuton pääväylät eivät kuitenkaan kulje Oulujärven alueella tai sen eteläpuolella, joten muuttavien lintujen yksilömäärät olivat vähäisiä verrattuna erityisesti Suomenlahden ja Pohjanlahden rannikkolinjoihin. Linnut myös muuttavat alueen kautta leveänä rintamana, eikä hankealueiden kohdalla ole muuttoa tiivistäviä tekijöitä (Sweco Ympäristö Oy 2014, BirdLife Suomi 2014). Lisäksi hankealueiden välinen etäisyys on varsin suuri. Näin ollen molempien hankealueiden kautta muuttavien yksilöiden määrä on vähäinen. Tämän perusteella Piiparinmäen ja Metsälamminkankaan tuulivoimahankkeiden yhteisvaikutukset muuttolinnustoon eivät ole merkittäviä.

7.3.3 Yhteisvaikutukset kasvillisuuteen, eläimistöön ja ekologisiin yhteyksiin

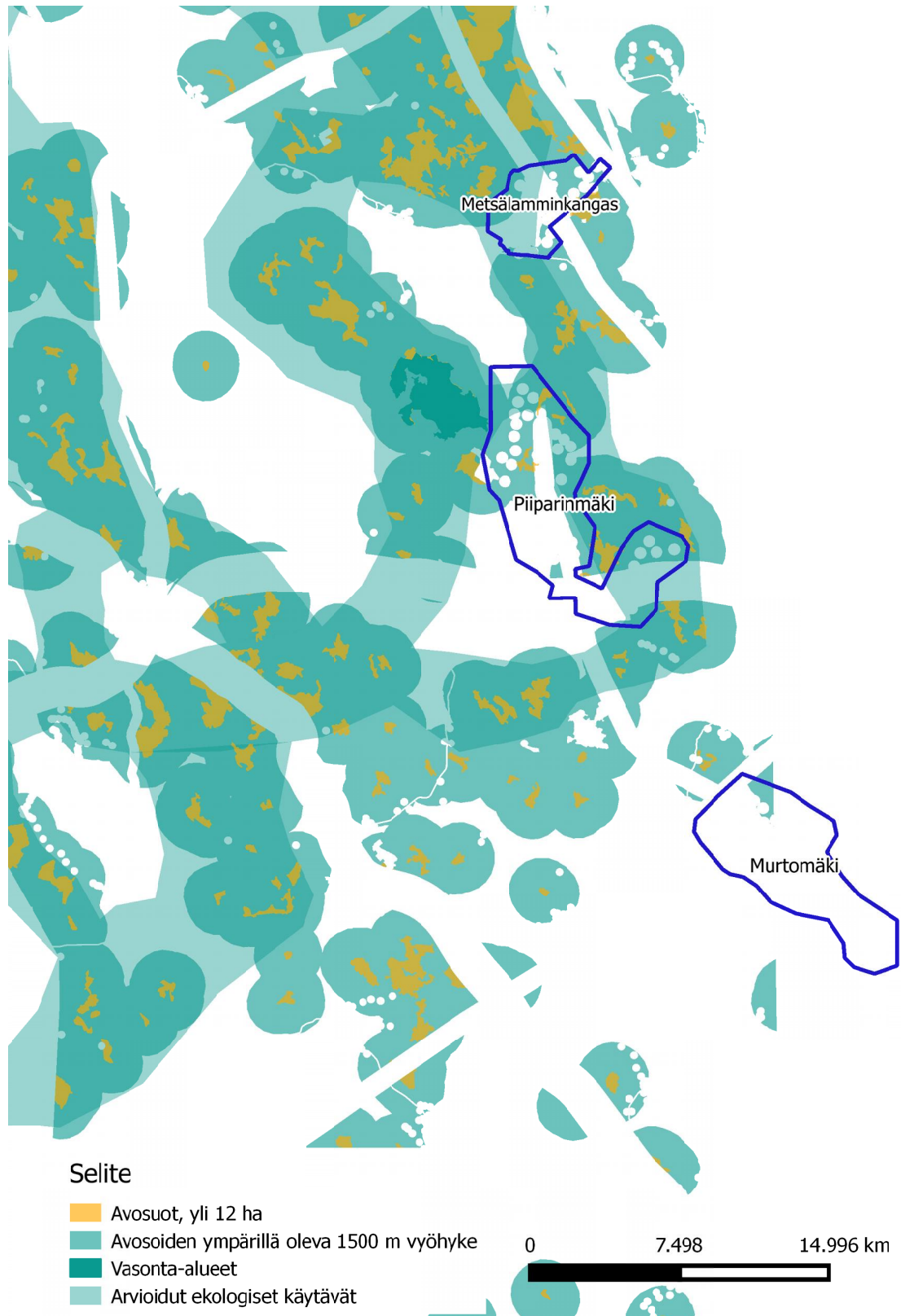
Piiparinmäen ja Metsälamminkankaan tuulivoimapuistoilla ei arvioida olevan yhteisvaikutuksia kasvillisuuteen. Vaikutukset kasvillisuuteen ovat paikallisia. Tuulivoimapuistojen rakentaminen aiheuttaa yhteisvaikutuksia eläimistölle häiriön lisääntyessä etenkin, jos molempien suunniteltujen tuulivoimapuistojen rakentaminen ajoittuu samaan aikaan.

Ekologisia verkostoja ei ole tarkasteltu laajemmin maakuntatasolla Kainuussa tai Pohjois-Pohjanmaalla. Paikallisesti ekologinen verkosto turvaa paikallisen eläimistön elinvaatimukset kuten päivittäisen liikkumistarpeen ravinnon hankintaan tai poikasten levittäytymisen ympäristöön. Ekologiseen verkostoon laajemmin voidaan ajatella kuuluvan luonnon ydinalueita ja niiden välisiä ekologisia yhteyksiä. Luonnon ydinalueet ovat alueita, joilla on monipuolinen ekologinen laatu ja toisinaan luonnonsuojelullinen arvo, kuten luonnonsuojelualueilla ja Natura-alueilla. Ne ovat rauhallisia, yhtenäisiä ja luonnon monimuotoisuudelle tärkeitä alueita, jotka voivat olla myös tavanomaisen maa- ja metsätalouden piirissä. Ekologiset yhteydet näiden alueiden välillä ylläpitävät ekologista kytkeytyneisyyttä. Ne voivat olla metsäkäytäviä, jokia, purolaaksoja tai muita alueita, jotka muodostavat leviämisteitä eliöille. (Väre ja Rekola 2007)

Piiparinmäen ja Metsälamminkankaan tuulivoimapuistojen ympäristössä on useita Natura 2000-verkostoon kuuluvia alueita. Nämä ovat enimmäkseen laajoja suoalueita. Muu suoluonto on metsätaloustoimissa ojitettua muutamaa ojittamatonta avosuota lukuun ottamatta. Natura-alueiden kytkeytyneisyys säilyy ennallaan. Yhtenäisiä laajoja metsäalueita ei suojelualueissa ole. Molemmat tuulipuistoalueet sijoittuvat kuitenkin laajalle yhtenäiselle metsäalueelle, jolla asutusta on vain vähän. Toisaalta alueella on verrattain voimakasta metsätaloustoimintaa, mikä näkyy alueella laajoina päätehakkuualoina ja metsäkuvioiden pirstaloitumisina. Tämän seurauksena alueen metsäluonnonympäristöt muuttuvat nykyiselläänkin jatkuvasti metsä uudistamisen mukaisesti.

Metsäpeuran tiedetään olevan ainoa laji, jolla on alueella merkittäviä vaellusreittejä ja joihin tuulipuistohankkeet voisivat vaikuttaa. Vaikutuksia on käsitelty kohdassa 7.2.8. Lintujen päämuuttoreitit eivät kulje alueella. Susien reviirikeskusten perusteella tehdyn arvion mukaan tuulivoimapuistot sijoittuvat idästä länteen suuntautuvalla susien levittäytymisreitillä varrelle. Nuoret sudet kulkevat tyypillisesti useita satoja kilometrejä etsiessään uutta reviiriä. Tutkimustiedon puutteen takia susille ei voida määrittää vähimmäisetäisyyttä ekologisia yhteyksiä varten, mutta pitkien etäisyyksien takia susien voidaan olettaa käyttävän alueelle jääviä ekologisia yhteyksiä hyväkseen levittäytyessään länteen ja etelään.

Tuulipuistohankkeiden vaikutuksesta esimerkiksi suurpetojen mahdollisuus löytää laaja häiriötön elinympäristö saattaa jonkin verran vaikeutua. Hankkeet yhdessä eivät kuitenkaan kata koko tunnettua susireviiriä ja painottuvat reviirin itäpuolelle, jonka johdosta reviirin käytön painopiste siirtyy hankkeiden toteutuessa todennäköisesti enemmän reviirin länsilaidalle hävittämättä sitä kokonaan.

Kuva 50. Metsäpeurojen arvioidut ekologisten käytävät (Jaakkola 2015) Avosoiden ja niitä ympäröivien 1500 m vyöhykkeiden verkosto Pyhännän, Siikalatvan, Vaalan, Kajaanin, Vieremän ja Kiuruveden kuntien alueella pois lukien infrastruktuurin peitto- ja vaikutusalueet hankkeiden toteutumisen jälkeen (Piiparinmäen, Murtomäen ja Metsälamminkankaan tuulivoimahankkeet ja Iso Pajusuon turvetuotantoalue). Kuvaan on merkitty myös tiedossa olevat vasonta-alueet sekä tuulivoimahankkeiden rajaukset.

Tarkasteltavalla alueella ja sen lähiympäristössä on suunnitteilla Metsälamminkankaan tuulivoimahankkeen lisäksi myös Kokkosuon tuulivoimahanke sekä Iso Pajusuon turvetuotantohanke. Näiden lisäksi metsäpeurojen esiintymisalueella on suunnitteilla ja rakenteilla useita tuulivoimahankkeita. Muutaman hankkeen vaikutuksia oleellisempaa olisi tarkastella nykyisen maankäytön sekä suunnitteilla olevien hankkeiden vaikutuksia metsäpeurojen elinympäristöihin laajemmalla alueella, mielellään koko metsäpeuran nykyisellä ja potentiaalisella esiintymisalueella. Jokainen hanke lisää osaltaan vaikkakin hyvin vähäisessä määrin metsäpeuran elinympäristöjen fragmentoitumista ja vähentää metsäpeuroille soveliaiden elinympäristöjen määriä.

Arvioitaessa em. hankkeiden yhteisvaikutuksia tulee huomioida se, että hankealueet sijaitsevat Oulunjärven kaakkois- ja lounaispuolella sekä itäpuolella esiintyvien metsäpeurapopulaatioiden välissä. Toteutuessaan Piiparinmäen, Metsälamminkankaan ja Kokkosuon tuulivoimapuistot sekä Iso Pajusuon turvetuotantoalue tulevat kaventamaan hankealueiden itäpuolella kulkevaa ekologista käytävää ja saattavat ohjata metsäpeurojen levittäytymistä pohjoiseen ja Oulujärven länsipuolelle sekä heikentää yhteyttä Kainuun osapopulaatioon. Murtomäen hankealueella ei ole juurikaan metsäpeuroille sopivia laajempia soita. Siellä ei Luken tietojen mukaan ole ainakaan merkittävästi metsäpeuroja. Tämän perusteella Murtomäen hanke ei vaikuta metsäpeurojen menestymiseen alueella.

Piiparinmäen, Metsälamminkankaan ja Kokkosuon hankkeilla arvioidaan olevan lievä yhteisvaikutus suurpetoihin sekä metsäpeuroihin ainakin jos tuulipuistohankkeiden rakennus- ja purkutyöt tapahtuvat yhtäaikaaisesti alueella. (Sweco Ympäristö Oy 2014) Näin ei kuitenkaan käytännössä tapahdu.

7.4 Haitallisten vaikutusten lieventäminen

Maisema

Tuulivoimalat ovat kooltaan suuria, minkä johdosta haitallisten maisemallisten vaikutusten vähentämisen keinovalikoima on rajallinen. Tuulivoimaloiden maisemavaikutuksia voidaan hieman vähentää istuttamalla suojattavien katselupaikkojen läheisyyteen suojapuustoa tuulivoimaloille avautuvien näkymien eteen, millä saadaan muodostettua näkymisen katvealueita. Voimaloiden väriytyminen on harmaa, joka on todettu parhaiten ympäröivään maisemaan soveltuvaksi väriytykseksi.

Lentoestevalojen voimakkuus voidaan yöaikana pitää minimissään ja pyrkiä suuntaamaan valoja ylöspäin, jolloin näkyvyys alaspäin olisi mahdollisimman pieni. TraFin 31.1.2013 antamien määräysten ja neljälle Piiparinmäen tuulivoimalalle 17.4.2015 myönnetyn lentoesteluvan mukaan yöaikaan voidaan käyttää keskitehoista punaista kiinteää valoa. Toteutusvaiheessa on ehkä myös mahdollista harkita uutta tekniikkaa, jolloin lentoestevalot syttyvät vain lentokoneen lähestyessä. Lentoestevalot, niiden mahdollinen näkyvyysmittauksella tapahtuva valovoiman vähentäminen sekä lentoestevalojen ryhmittäminen tulee suunnitella TrafFin antaman ohjeistuksen mukaisesti. Lentoestevalojen toteutustapa määritellään lentoesteluvassa.

Muinajäännöskohteet

Tuulivoimaloiden 82 ja 83 läheisyydessä sijaitsevat muinajäännöskohteet tulee merkitä maastoon niiden läheisyyteen kohdistuvien rakentamistoimenpiteiden ajaksi, jotta rakentamisaikaisilta vahingoilta välttyttäisiin.

Luonto

Tuulivoimapuiston rakentamisalueiden läheisyydessä sijaitsevat arvokkaat luontokohteet tulee merkitä maastoon niiden läheisyyteen kohdistuvien rakentamistoimenpiteiden ajaksi, jotta rakentamisaikaisilta vahingoilta välttyttäisiin.

Voimaloiden, teiden ja sähkönsiirtolinjojen suunnittelu- ja rakentamisvaiheessa huomioidaan alueen luonnonsuojelullisesti arvokkaat kohteet kuten luonnontilaiset pienvesistöt ja niiden lähiympäristöt, jotta vaikutukset niihin ovat mahdollisimman vähäiset. Teiden rakentamisen yhteydessä vesistöjen ylitykset toteutetaan siltarummuilla siten, että ne eivät estä kalaston, esim. mahdollisen tammukkakannan, liikkumista vesistössä. Mahdollisten erityisesti suojeltavien lajien esiintyminen rakennuskohteiden lähivesissä tarkistetaan ennen töiden aloittamista ja tarvittaessa huomioidaan toteutuksessa esim. siirroilla. Mikäli hankesuunnitelmiin tulee muutoksia, tulee arvokkaat luontokohteet huomioida suunnitelmissa ja toimenpiteissä.

Alueen sisäisen voimajohtolinjan tarkemmassa suunnittelussa ja rakennettaessa tulee Pahkapuron ylitys toteuttaa siten, että sillä on mahdollisimman vähän vaikutusta puronvarteen. Pylväitä ei tule sijoittaa puron välittömään läheisyyteen eikä puronvarren puustoa ja muuta kasvillisuutta pidä raivata enempää kuin on välttämätöntä.

Lintujen törmäysriskiä voimajohtoon voidaan vähentää asentamalla johtoon huomiopallot avoimet alueet ylittävälle osuuksille. Hankealueen läheisen uhanalaisen päiväpetolinnun reviirin tarkailun tulosten ja aiemman tietämyksen perusteella laaditaan seurantasuunnitelma ja esitetään lievennyskeinoja mahdollisten vaikutusten pienentämiseksi.

Peuroihin kohdistuvia vaikutuksia voidaan lieventää ajoittamalla pohjoisosan voimaloiden rakentaminen vasonta-ajan eli kevään-alkukesän ulkopuolelle.

Liikenne

Liikenteen aiheuttamia haittoja voidaan vähentää ajoittamalla liikenne niin, että siitä on mahdollisimman vähän meluhaittaa ja haittaa liikenteen sujuvuudelle.

Tuulivoimapuiston rakentamisen vaikutuksia tiestön kuntoon voidaan vähentää muun muassa ajoittamalla raskaanliikenteen kuljetukset kelirikkoajan ulkopuolelle, seuraamalla tien kuntoa, sekä korjaamalla raskaasta liikenteestä mahdollisesti aiheutuvat vauriot hiekkapintaisille teille mahdollisimman nopeasti. Vaikutuksia tiestöön vähennetään myös parantamalla tiestön kantavuutta. Nopeusrajoitusten paikallisella ja hetkellisellä alentamisella vilkkaimmin liikennöidyn rakennusvaiheen aikana, voidaan vaikuttaa liikenneturvallisuuteen ja meluhaittaan. Tiealueiden risteysten reunakasvillisuuden raivaus parantaa myös näkyvyyttä tiellä ja näin parantaa liikenneturvallisuutta. Kuljetusurakoitsijoiden valvonnalla ja ohjeistuksella voidaan tehostaa liikennesääntöjen ja -merkkien noudattamista tuulivoimapuiston lähietäalueilla ja näin parantaa liikenneturvallisuutta.

Turvallisuus

Talviaikaista jään irtoamista ehkäistään lapojen jäänestöjärjestelmällä. Lisäksi voimalan uudelleenkäynnistystilanteessa roottorin pyörimisnopeus pidetään aluksi alhaisena, jolloin syntynyt jää ravistellaan alas voimalan perustusalueelle. Voimalaa käynnistettäessä varmistetaan, ettei voimalan lähialueella ole ihmisiä. Maastoon sijoitetaan tarpeen mukaan varoitusmerkinnät, joilla voidaan varoittaa voimaloiden läheisyydessä talviaikaan liikkuvia jäätävistä olosuhteista. Riittävä suojaetäisyys tarkennetaan hankkeen jatkosuunnittelussa. Voimaloita ei aidata, mutta sähköaseman ympärille rakennetaan suoja-aita.

Lähialueen liikenneturvallisuuteen tuulivoimapuiston rakentamisen aikana on syytä kiinnittää huomiota esim. tiedottamisella ja väliaikaisten nopeusrajoitusten asettamisella.

Lentoturvallisuuden takaamiseksi tuulivoimalat varustetaan lentoesteluvan mukaisesti huomiovaloilla. Tuulivoimalat varustetaan automaattisilla palonilmaisulaitteilla sekä automaattisella sammutuslaitteistolla.

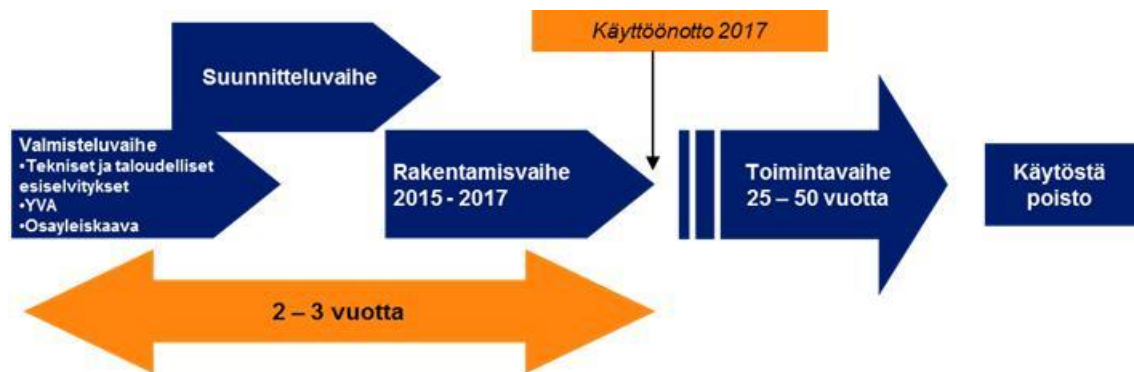
Vaikutukset radio- ja tv-signaaliin

Tuulivoimapuiston vaikutukset antennilähetysten vastaanottamiseen voidaan selvittää ennen ja jälkeen tuulivoimapuiston rakentamista toteutettavilla mittauksilla.

8 OSAYLEISKAAVAN TOTEUTTAMINEN

8.1 Toteuttamisaikataulu

Tuulipuiston suunnittelu on käynnistetty vuonna 2012. Alueella on tehty tuulimittauksia sodarilaitteistolla. Tuulivoimaloiden ensimmäisen vaiheen rakentaminen on alustavasti arvioitu alkavan vuonna 2016, jolloin tuulivoimapuisto voitaisiin ottaa käyttöön vaiheittain vuodesta 2017 alkaen.

Kuva 51. Hankkeen alustava toteutusaikataulu

8.2 Jatkosuunnitelmat

8.2.1 Maankäyttöoikeudet

Suunnitellut tuulivoimalat sijoittuvat valtion omistamalle ja Metsähallituksen hallinnoimalle maalle. Metsähallitus Laatumaa on vastannut hankekehityksestä ja alueen kaavoittamisesta. Hanke toteutetaan alan investorien toimesta.

8.2.2 Rakennuslupa

Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukainen rakennuslupa haetaan kaikille uudisrakennuksille. Lupa haetaan kyseisen kunnan rakennuslupaviranomaiselta, joka lupaa myöntäessään tarkistaa, että suunnitelma on osayleiskaavan ja rakennusmääräysten mukainen. Rakennuslupa tarvitaan ennen rakentamisen aloittamista.

8.2.3 Lentoestelupa

Tuulivoimalat muodostavat lentoesteitä ja siten niiden vaikutus lentoliikenteeseen ja –turvallisuuteen tulee selvittää. Tuulivoimaloiden rakentaminen edellyttää ilmailulain (1194/2009) mukaista lentoestelupaa, joka haetaan ennen tuulivoimalan rakentamista. Ilmailulaki edellyttää lentoestelupaa tuulivoimaloiden, niiden rakentamiseen tarkoitettujen nostureiden sekä mahdollisten muiden hankkeen kannalta tarpeellisten korkeiden esteiden pystytykseen ennen esteiden asettamista. Esteen pystyttävä / omistaja hakee lupaa Liikenteen turvallisuusvirastolta. Lentoesteluvassa on esteen suurin ulottuma (enimmäiskorkeus) maanpinnasta esteen kohdalla. Este on merkittävä ja valaistava lentoestevaloin luvan ehtojen mukaisesti.

Hanketoimija on hakenut ennakkoon lentoesteluvat neljälle Piiparinmäen tuulivoimapuiston voimalalle. Voimalat sijoittuvat tuulivoimapuiston reuna-alueiden korkeimmille paikoille. Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi on lupapäätöksellään 17.4.2015 (Dnro TRAFI/10273/05.00.16.00/2015) myöntänyt lentoesteluvat Piiparinmäen tuulivoimapuiston voimaloiden nrot 79, 83, 84 ja 117 pystyttämiseen.

8.2.4 Puolustusvoimien hyväksyntä

Tuulivoimahankkeiden toteuttaminen edellyttää puolustusvoimilta hankkeen hyväksyvää lausuntoa, mikäli hanke voi mahdollisesti haitata Suomen ilmavalvontaa. Tuulivoimalaitokset voivat vaikeuttaa tutkahavaintoja ja haitata näin tutkien toimintaa.

Valtion teknillinen tutkimuslaitos (VTT) on laatinut hankkeesta tutkavaikutusselvityksen, joka on valmistunut 19.11.2013.

Pääesikunta on antanut lausunnon Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan tuulivoimahankkeen hyväksyttävyydestä 11.6.2014. Lausunnossaan Pääesikunta ilmoittaa, ettei Puolustusvoimat vastusta hanketta. Kaavaluonnoksesta antamassaan lausunnossa puolustusvoimat muistuttaa, että mikäli toteutettavien tuulivoimaloiden koko (suurempi), määrä (enemmän) tai sijoittelu poikkeavat niistä tiedoista, joilla hyväksyvä lausunto on annettu, tulee hankkeelle saada Pääesikunnalta uusi lausunto.

8.2.5 Vesilain mukainen lupa

Osayleiskaavaratkaisun mukainen tuulipuistosuunnitelma pyritään toteuttamaan haittaamatta vesilailla suojeltujen kohteiden säilymistä ja vesilain mukaisia lupia ei tarvita. Osayleiskaava ei vapauta vesilain mukaisesta lupatarkastelusta, jos suunnitelmien tarkentuessa ilmenee epävarmuutta vesilakikohteeseen aiheutuvista vaikutuksista. Voimalan 93 länsipuolella, nykyisen tien vieressä sijaitsee lähde, jonka osalta vesilain mukaisen luvan tarve tulee arvioida, jos tarkemmissa suunnitelmissa ilmenee tarve tehdä esim. tiehen sellaisia parantamistoimenpiteitä, joilla saattaa olla vaikutusta lähteen säilymiseen. Maastotarkastelun perusteella tien leventäminen ja maakaapeli ko. kohdassa voidaan tarvittaessa toteuttaa tien vastapuolelle eikä lähteeseen aiheudu vaikutuksia. Lupatarve tulee arvioida myös, mikäli hankesuunnitelmiin tulee sellaisia muutoksia, joissa toimenpiteitä kohdistuu muiden vesilailla suojeltujen kohteiden läheisyyteen.

8.2.6 Ympäristölupa

Ympäristöluvan tarpeesta päättää kunnan ympäristölupaviranomainen. Tuulivoimaloiden rakentaminen voi tapauskohtaisesti vaatia ympäristönsuojelulain mukaisen ympäristöluvan, jos tuulivoimalan toiminnasta saattaa aiheutua naapurussuhdelaisissa tarkoitettua kohtuutonta rasitusta. Tuulivoimaloiden tapauksessa tällaisia vaikutuksia voivat olla lähinnä melu ja lapojen pyörimisestä aiheutuva varjon muodostuminen (viikkuminen) (YSL 28 §, NaapL 17 §). Tuulivoimaloiden maisemavaikutukset eivät aiheuta ympäristöluvanvaraisuutta.

8.2.7 Sähkömarkkinalain mukainen lupa ja sähköverkkoon liittyminen

Vähintään 110 kV:n voimajohdon rakentaminen edellyttää sähkömarkkinalain mukaista lupaa, jota haetaan Energiamarkkinavirastolta. Lupa ei koske voimajohdon rakentamista, vaan siinä todetaan johdon tarve eli, että tarve sähkön siirtämiseen on olemassa. Sähköverkkoon liittyminen edellyttää liittymissopimuksen tekemistä Fingrid Oy:n ja/tai Elenia Oy:n kanssa. Voimajohdon rakentaminen saattaa edellyttää myös valtioneuvostolta haettavaa lunastuslupaa (603/1977).

8.2.8 Erikoiskuljetuslupa

Tuulivoimaloiden komponenttikuljetukset voivat vaatia erikoiskuljetusluvan hakemista. Kuljetus tarvitsee erikoiskuljetusluvan, kun se ylittää normaaliliikenteelle sallitut mitta- ja/tai massarajat. Erikoiskuljetuslupaa haetaan kirjallisesti lähettämällä lupahakemus tai vapaamuotoinen hakemus sähköpostilla, faksilla tai puhelimitse Pirkanmaan ELY-keskukseen. Pirkanmaan ELY-keskus myöntää kaikki erikoiskuljetusluvut Suomessa Ahvenanmaata lukuun ottamatta.

8.2.9 Liittyminen tieverkkoon

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen lausunnossa 15.12.2014 todetaan, että kaavassa osoitetuille voimaloille johtavat tieyhteydet ovat olemassa olevia ja valtatie liittymien käyttötarkoituksen mahdollistaa niiden käytön tuulivoimaloille kulkuun ilman ELY-keskuksen uutta liittymälupakäsittelyä. Liittymien käytöstä on kuitenkin sovittava liittymien haltijan tai tiekuntien kanssa.

Vaikka liittymälupaprosessia ei tarvita, on liittymien parantamista varten haettava työluva tiealueella työskentelyyn. Liittymät toteutetaan voimaloiden rakentamisaikana huomattavan mittavina, jotta suuret kuljetukset eivät kohtuuttomasti häiritsisi ja vaarantaisi muuta liikennettä. Rakentamisaikaisen liikenteen jälkeen liittymät on palautettava normaalimitoitukseen ELY-keskuksen ohjeiden mukaisesti.

8.2.10 Tutkimuslupa

Voimajohtoreitin maastotutkimuksia varten haetaan tarvittaessa lunastuslain (603/1977) mukaista tutkimuslupaa aluehallintovirastolta.

8.2.11 Tuulivoimalan käytöstä poisto

Tuulivoimalan käyttöikä on noin 20-25 vuotta, mutta sitä voidaan tarvittaessa pidentää 20-30 vuodella uusimalla laitteistoja tarpeen mukaan. Kaapelien käyttöikä on vähintään 30 vuotta. Perustukset voidaan mitoittaa noin 50 vuodeksi, joten tuulivoimapuisto suunnitellaan purettavaksi noin 50 vuoden käytön jälkeen (*Fingrid 2008*).

Maankäyttö- ja rakennuslain 170 §:n 2. momentin mukaan rakennuspaikka ympäristöineen on saatettava sellaiseen kuntoon, ettei se vaaranna turvallisuutta tai rumenna ympäristöä, jos rakennuksen käytöstä on luovuttu.

Metsähallituksen ja toimijan välisessä sopimuksessa edellytetään, että toimija ennallistaa alueen toiminnan päätyttyä. Alue on palautettava ensisijaisesti siihen tilaan, kuin silloin voimassa oleva lainsäädäntö ja viranomaismääräykset ennallistamisesta määräävät. Viranomaismääräyksistä huolimatta Metsähallitus vaatii ennallistamisessa tietyn vähimmäistason, esim. rakenteiden maisemoinnin.

8.3 Ympäristövaikutusten seurantaohjelma

Ympäristönsuojelulain (86/2000) mukaan toiminnan harjoittajan on oltava selvillä toimintansa ympäristövaikutuksista. Ympäristövaikutusten seurannan tavoitteena on:

- tuottaa tietoa hankkeen vaikutuksista
- selvittää, mitkä muutokset ovat seurauksia hankkeen toteuttamisesta
- selvittää, miten vaikutusten arvioinnin tulokset vastaavat todellisuutta
- selvittää, miten haittojen lieventämistoimet ovat onnistuneet
- käynnistää tarvittavat toimet, jos esiintyy ennakoimattomia, merkittäviä haittoja.

Tässä luvussa on esitetty hankkeen ympäristövaikutusten arvioinnin yhteydessä laadittu ehdotus ympäristövaikutusten seurantaohjelman sisällöksi.

8.3.1 Linnustovaikutusten seuranta

Hankkeen YVA-vaiheessa tehtyjen linnustoselvitysten perusteella hankkeen mahdolliset linnustovaikutukset tulevat kohdistumaan ensisijaisesti pesimälinnustoon. Näin ollen tuulipuistoalueen pesimälinnustossa tapahtuvia muutoksia tulee seurata pesimälinnustotarkkailulla. Selvityksiä painotetaan linnustovaikutuksille herkiksi todettuihin kohteisiin, kuten vanhoihin metsiin, puronvarsiin tms. biotooppeihin, jotka ovat uhanalaisille ja muille suojelullisesti huomattaville tai tuulivoimarakentamisen vaikutuksille herkille lajeille tärkeitä. Selvitykset toteutetaan rakentamista seuraavana vuonna ja uudestaan kolmen vuoden kuluttua edellisestä. Näiden tulosten jälkeen harkitaan tarkkailun jatkamista.

Hankealueen läheisyydessä pesivän erityisesti suojeltavan lajin liikkumista ja reviirin käyttöä sekä pesinnän onnistumista seurataan kevään ja kesän 2015 aikana. Tämän tarkkailun tulosten sekä aiemman tietämyksen perusteella laaditaan seurantasuunnitelma.

8.3.2 Muu eläimistöön kohdistuva seuranta

Hankkeen mahdollisista riistalajeihin ja lähinnä hirveen kohdistuvia vaikutuksia voidaan tarvittaessa seurata 1–2 kertaa toistettavalla metsästyseurojen haastatteluilla.

Susien ja metsäpeurojen osalta seurantamenetelmistä sovitaan Luonnonvarakeskuksen kanssa. Seurannassa hyödynnetään Luken olemassa olevia metsäpeurojen ja susien esiintymistietoja ja susien ja peurojen pantaseurantaa.

8.3.3 Meluvaikutusten seuranta

Rakentamisen jälkeen voidaan tarvittaessa suorittaa lähimpään loma-asutukseen ja asutukseen kohdistuvien meluvaikutusten seurantaa melumittauksin ympäristöministeriön ohjeen mukaisesti. Mittauksin voidaan varsin luotettavasti todeta melutasot, melun luonne sekä tehdä vertailuja mallinnettuihin melutasoihin ja annettuihin melun ohjearvoihin.

8.3.4 Muu seuranta

Muuna seurantana tullaan asukaskysely toistamaan tuulivoimapuiston käyttöönoton jälkeen. Asukaskyselyllä voidaan kartoittaa millaisia vaikutuksia hankkeen myötä on koettu esimerkiksi maiseman muuttumisen osalta. Myös tuulivoimapuistoa koskevia mahdollisia vaikutuksia ja niiden syitä seurataan. Aiheellisten valitusten osoittamia ongelmakohtia pyritään mahdollisuuksien mukaan poistamaan.

Hankkeen mahdollisesti aiheuttamien haittojen lieventämisestä, kompensoinnista ja korvaamisesta tulee huolehtia seurantaohjelman avulla, jossa säännöllisten neuvottelujen avulla tarkistetaan yhteisesti havaitut mahdolliset haitat ja niiden aiheuttamat toimenpiteet.

9 LÄHTEET

Tietoja suunnittelualueesta on koottu seuraavista selvityksistä, suunnitelmista ja lähteistä:

- Anttonen M., Kumpula J. & Colpaert A. 2011. Range selection by Semi-Domesticated Reindeer (*Rangifer tarandus tarandus*) in relation to Infrastructure and Human Activity in the Boreal Forest Environment, Northern Finland. *Arctic* 64(1)
- Bentham P.R. 2005. Putting the environmental impact assessment process into practice for woodland caribou in the Alberta Oil Sands Region. *Rangifer Special Issue No 16*
- BirdLife Suomi 2014. Lintujen päämuuttoreitit Suomessa
- Boulanger J., Poole K.G., Gunn A. & Wierzchowski J. 2012. Estimating the zone of influence of industrial developments on wildlife: a migratory caribou *Rangifer tarandus groenlandicus* and diamond mine case study. *Wildlife Biol.* 18 (2)
- Digita 2013. TV:n ja radion karttapalvelu
- Dyer S.J., Wasel S.M., O'Neill J.P. & Boutin S. 2001. Avoidance of industrial development by woodland caribou. *J. Wildlife Manage.* 65
- Dyer S.J. 1999. Movement and distribution of woodland caribou (*Rangifer tarandus caribou*) in response to industrial development in northeastern Alberta. M.Sc. Thesis. University of Alberta.
- EWEA 2009. Wind at Work. Wind energy and job creation in the EU. European Wind Energy Association
- Finavia 2013. Lentoesteet, korkeusrajoitukset
- Gurarie, E., Suutarinen, J., Kojola, I & Ovaskainen, O. 2011. Summer movements, predation and habitat use of wolves in human modified boreal forests. *Oecologia* 165
- Global windenergy council 2012. Global windenergy outlook 2012
- Hafmex Wind Oy 2011. Sisä-Suomen tuulivoimaselvitys
- Helle T., Hallikainen V., Särkelä M., Haapalehto M., Niva A. & Puoskari J. 2012. Effects of a Holiday Resort on the Distribution of Semidomesticated Reindeer. *Ann. Zool. Fennici* 49(1-2)
- Helo, P. & Helo, T. 2013. Paltamon Teerivaaran tuulivoiman suunnittelualueen luontoselvitys 2012. Luontokuva Pekka Helo Ky (julkaisematon)
- Hölttä, H. 2013. Lintujen muuttoreitit ja pullonkaula-alueet Pohjois-Pohjanmaalla tuulivoimarakentamisen kannalta. Pohjois-Pohjanmaan liitto
- Kaartinen, S., Luoto, M & Kojola, I. 2010. Selection of den sites by wolves in boreal forests in Finland. *Journal of zoology* 281
- Kaartinen, S., Kojola, I & Colpaert, A. 2005. Finnish wolves avoid roads and settlements. 42
- Kainuun ELY-keskus. Internetsivut. (www.ely-keskus.fi)
- Kainuun liitto 2014. Kainuun tuulivoimamaakuntakaava. Tuulivoimamaakuntakaavan luonnos 30.6.2014
- Kainuun liitto 2014. Kainuun tuulivoimamaakuntakaava. Lähtökohdat ja tavoitteet 17.2.2014
- Kainuun liitto 2013. Kainuun maakuntakaavan tuulivoimaselvityksen täydennys
- Kainuun maakunta –kuntayhtymä 2011. Kainuun ilmastostrategia 2020. Julkaisuja B.26.
- Kainuun maisemat 2014. Internetsivut. (www.kainuunmaisemat.fi)
- Kainuun ulkoilukartta 2013
- Kajaanin kaupunki 2013. Internetsivut. (www.kajaani.fi)
- Karlsson, J., Brøseth, H., Sand, H. & Andrén, H. 2007. Predicting occurrence of wolf territories in Scandinavia, *Journal of zoology* 272
- Kehus, M. 2013. Tuulivoimapuiston vaikutus kuntatasolla – lissä
- Kojola, I., Huitu, O., Toppinen, K., Heikura, K., Heikkinen, S. & Ronkainen, S. Predation on European wild forest reindeer (*Rangifer tarandus*) by wolves (*Canis lupus*) in Finland. *Journal of Zoology* 263
- Landa, A., Strand, O., Linnell, J.D. & Skogland, T. 1998. Home-range sizes and altitude selection of arctic foxes and wolverines in alpine environment. *Canadian journal of zoology* 76
- Lambert, R.J., Silva, P.P. 2012. The challenges of determining the employment effects of renewable energy. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 16
- Liikennevirasto 2012. Tuulivoimalaohje. Ohje tuulivoimalan rakentamisesta liikenneväylien läheisyyteen. Liikenneviraston ohjeita 8/2012
- Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi 2013. Ohje tuulivoimaloiden päivämerkintään, lentoestevaloihin sekä valojen ryhmytykseen 31.1.2013
- Luonnonvarakeskus (LuKe) 2015. Internetsivut. (www.luke.fi)
- Luonnonvarakeskus (LuKe) 2015. Arvio Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan tuulivoimahankkeen vaikutuksista alueen susien elinympäristön käytölle.
- Maanmittauslaitos 2013. Maastotietokanta 03/2013

- Maanmittauslaitos 2013. Avoin tietoaaineisto
- Maa- ja metsätalousministeriö 2013. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008-2016
- Maa- ja metsätalousministeriö ja Ympäristöministeriö 2004. Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen määrittäminen ja turvaaminen metsien käytössä. Ohje MMM Dnro 3713/430/2003, YN Dnro Ym4/501/2003
- Maa- ja metsätalousministeriö. Internetsivut (www.mmm.fi)
- Maa- ja metsätalousministeriö 2007. Suomen metsäpeurakannan hoitosuunnitelma.
- Nelleman C., Jordhøy P., Vistnes I., Strand O. & Newton A. 2003. Progressive Impacts of Piecemeal Development. Biol. Conserv. 113
- Maier, J. A., Murphy, S. M., White, R. G., & Smith, M. D. 1998. Responses of caribou to overflights by low-altitude jet aircraft. J. Wildlife Manageme
- Mervento Oy 2013. 15 000 työpaikkaa tuulivoimasta. Jarmo Saaranen, Mervento Oy. Energy Week.
- Metsähallitus 2012. Metsähallituksen urat ja kelkkailureitit. Internetsivut. (www.eraluvat.fi)
- Mikroliitti 2013. Siikalatva, Pyhäntä, Vieremä ja Kajaani. Piiparinmäki-Lammaslamminkangas tuulivoimapuiston muinaisjäännettöinventointi 2013
- Museovirasto 2012. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, paikkatietoaineisto ja kuvaukset (www.rky.fi)
- Nykänen, H. Ehdotus tuulivoimamallin mallinnuksen laskentalogiikkaan ja parametrien valintaan. VTT tutkimusraportti, VTT-R-04565-13. Tampere 2013.
- Otanmäki Mine Oy 2015. Internetsivut. (www.otanmaki.fi)
- Paasivaara, A. 2013. Henkilökohtainen tiedonanto. Puhelinkeskustelu 20.11.2013
- Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus 2013. Eliölajit-tietojärjestelmä 16.4.2012
- Pohjois-Suomen Aluehallintovirasto 2012. Lupapäätös 19.9.2012. Ison Pajusuon turvetuotantoa koskeva ympäristölupa, Dnro PSAVI/82/04.08/2010.
- Pyhännän kunta 2013. Internetsivut (www.pyhanta.fi)
- Pöyry Finland Oy 2014. Piiparinmäki-Lammaslamminkankaan tuulivoimapuiston ympäristövaikutusten arviointiselostus
- Rassi, P., Hyvärinen, E. Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim.) 2010. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010. (The 2010 Red List of Finnish Species). Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Raunio, A., Schulman, A. & Kontula, T. (toim.). 2008. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Suomen ympäristö 8/2008. Osat 1 ja 2
- Riista- ja Kalatalouden tutkimuslaitos (RKTL) 2014. Internetsivut (www.rkti.fi)
- Riista- ja Kalatalouden tutkimuslaitos (RKTL) 2014. Piiparinmäen-Lammaslamminkankaan tuulivoimahankkeen hankealueella liikkuvien susien paikkatietoon perustuva kartta-analyysi.
- Sastresa E.L., Usón, A.A., Bribián, I.Z. & S. Scarpellini 2009. Local impact of renewables on employment: Assessment methodology and case study. Renewable and Sustainable Energy Reviews 14
- Sipilä, M., Sten, J., Horsmanheimo, S., Dufva, T., Hujanen, A., Tuomimäki, L. & Toivanen, H. 2011. Tuulivoimaloiden vaikutus valvontasensoreihin. Loppuraportti. VTT tutkimusraportti VTT-R-08482-11
- Skarin A. & Åhman B. 2014. Do human activity and infrastructure disturb domesticated reindeer? The need for the reindeer's perspective. Polar Biol. 37
- Sosiaali- ja terveysministeriö 1999. Ympäristövaikutusten arviointi. Ihmisiin kohdistuvat terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 1999:1
- Suomen Tuuliatlas 2013
- Sweco Ympäristö Oy 2014. Metsälamminkankaan tuulivoimapuiston YVA-selostus 15.9.2014
- Teknologiateollisuus ry 2009. Tuulivoima-tiekartta
- Toivonen, T., Herranen, T. 2008. Pyhännällä tutkitut suot ja niiden turvevarat. Osa I. Turvetutkimusraportti 381. Geologian tutkimuskeskus
- TUKES. Kaivosrekisterin karttapalvelu 18.5.2015. (www.gtkdata.gtk.fi/kaivosrekisteri/)
- Tuulivoimatieto 2013 (www.tuulivoimatieto.fi)
- Valtanen, T. 2013. Henkilökohtainen tiedonanto. Puhelinkeskustelu 20.11.2013
- Valtion ympäristöhallinto 2013. Valtion ympäristöhallinnon internet-sivut (www.ymparisto.fi)
- Valtion ympäristöhallinto 2013. OIVA –Ympäristö- ja paikkatietopalvelu
- Valtion ympäristöhallinto 2012. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Ympäristöhallinnon internet-sivut (www.ymparisto.fi)
- Vieremän kunta 2013. Internetsivut. (www.vierema.fi)
- Vistnes I. & Nelleman C. 2001. Avoidance of cabins, roads and power lines by reindeer during calving. J. Wildlife Manageme. 65

- Vistnes I. 2008. Impacts of human development and activity on reindeer and caribou habitatus. Doctoral thesis. Norwegian University of Life Sciences, Alta/Ås.
- Väre, S. ja Rekola, L. 2007. Laajat yhtenäiset metsäalueet ekologisen verkoston osana Uudellamaalla. Uudenmaanliiton julkaisuja E87.
- Ympäristöministeriö 2014. Tuulivoimaloiden melun mallintaminen. Ympäristöhallinnon ohjeita 2/2014.
- Ympäristöministeriö 2012. Tuulivoimarakentamisen suunnittelu. Ympäristöhallinnon ohjeita 4/2012.
- Ympäristöministeriö 2006. Tuulivoimalat ja maisema. Emilia Weckman. Suomen ympäristö 5/2006. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Ympäristöministeriö 2004. Direktiivilajien huomioon ottaminen suunnittelussa. Sierla, L., Lammi, E., Mannila, J. & Nironen, M. Suomen ympäristö. Luonto ja luonnonvarat.
- Ympäristöministeriö 1992. Maisemanhoito. Maisema-alue työryhmän mietintö I. Ympäristöministeriö, Ympäristönsuojeluosasto, mietintö 66/1992